

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

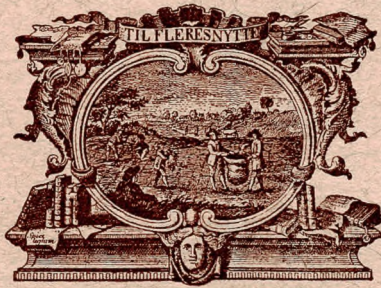
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VITA

JOHANNIS GRAMMII

HANS GRAMS
LEVNED

1942

VITA
JOHANNIS GRAMMII
HANS GRAMS LEVNED

VITA
JOHANNIS GRAMMII
HANS GRAMS LEVNED

BESKREVET AF HANS BRØDER OG FOSTERSØN

LAURIDS GRAM

UDGIVET AF

DET KONGELIGE
DANSKE SELSKAB FOR FÆDRELANDETS
HISTORIE

1942

I KOMMISSION HOS GYLDENDAL
KØBENHAVN

H. Gram,

1742 * 13. NOVEMBER * 1942

Til

DET KONGELIGE DANSKE
VIDENSKABERNES
SELSKAB

Paa Tohundredaarsdagen den 13. November 1942 lykønskes Danmarks ældste videnskabelige Samfund af det kun to Aar yngre Søsterselskab, der stiftedes af unge Forskere besjælede af samme Kærlighed til Videnskaben. Snart efter knyttedes *Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie* til Videnskabernes Selskab ved Bolig i samme Hus, og ofte har i de forløbne to Aarhundreder lærde Mænd arbejdet i begge Selskaber til Fremme af dansk Videnskab.

Vore Selskabers Historie fortæller om fremragende Medvirken af HANS GRAM, der paa afgørende Maade bidrog til Videnskabernes Selskabs Tilblivelse. Da Selskabet 1899 tog Bolig i sit nye Hus, stilledes en Buste

f Hans Gram ved Indgangen til Mødesalene, for begge
ore Selskabers Medlemmer til Erindring om hans Ger-
ning og til Maning om fortsat at virke i hans Aand.

Et Skrift om denne Mands Personlighed sender vi
om Hilsen og Gave til Festdagen.

<i>William Christensen</i>	<i>Aage Friis</i>	
<i>Louis Bobé</i>	<i>M. Mackeprang</i>	
<i>Knud Fabricius</i>	<i>Erik Arup</i>	
<i>Lauritz Weibull</i>	<i>Ellen Førgensen</i>	
<i>Oscar Albert Johansen</i>	<i>Halvdan Koht</i>	
<i>Otto Rydbeck</i>	<i>Francis Beckett</i>	
<i>J. Oskar Andersen</i>	<i>Eiler Nystrom</i>	
<i>Axel Linvald</i>	<i>Poul Jobs. Førgensen</i>	
<i>P. Munch</i>	<i>Poul Nørlund</i>	
<i>Curt Weibull</i>	<i>Hugo Matthiessen</i>	
<i>Vilhelm Lorenzen</i>	<i>Jacob Worm-Müller</i>	
<i>Carl S. Christiansen</i>	<i>Nils Abnlund</i>	
<i>Vilh. la Cour</i>	<i>Povl Engelstoft</i>	
<i>Holger Hjelholt</i>	<i>Chr. Axel Jensen</i>	
<i>Troels G. Førgensen</i>	<i>Bjørn Kornerup</i>	
<i>Th. A. Müller</i>	<i>Ludvig Stavenow</i>	
<i>Sven Tunberg</i>	<i>L. M. Bååth</i>	<i>Albert Olsen</i>

INDHOLD

	Side
Hans Gram	IX
<i>Af Th. A. Müller</i>	
Historisk Indledning... .. .	XXV
<i>Af Bjørn Kornerup</i>	
Vita Johannis Grammii	I
<i>Editionem curavit Bjørn Kornerup</i>	
Hans Grams Levned	79
<i>Fordanskning af den latinske Tekst ved Otto Foss</i>	
Kommentar, Tillæg og Register	167
<i>Ved Bjørn Kornerup</i>	

HANS GRAM

af

TH. A. MÜLLER

Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie har ønsket at sende et Skrift om HANS GRAM som en Hilsen til Videnskabernes Selskab. Grundene til Valget af dette Emne er flere. Hans Gram har i særlig Grad bidraget til Stiftelsen af Videnskabernes Selskab og til dets lærde Arbejde i dets første Aar. Han er dernæst en af de i dansk Videnskabshistorie betydeligste af de mange lærde Mænd, der har virket i Videnskabernes Selskab. Og endelig har *Det Kongelige Danske Selskab* her kunnet fremdrage en oftere benyttet, men aldrig offentliggjort Biografi af Gram, af Værdi, fordi den er forfattet af en Broder, der gennem en stor Del af Livet levede sammen med ham og altid stod ham nær.

Af de mange lærde Selskaber, som oprettedes rundt om i Evropa i 17de og 18de Aarhundrede, er det danske Videnskabernes Selskab et af de yngste. Det Franske Akademi og Londons Royal Society skriver sig allerede fra det 17de Aarhundrede. Men selv Byer som Berlin, St. Petersborg, Upsala og Stockholm kommer før København med disse Selskaber, der skulde arbejde med den moderne verdslige Videnskab, der ikke trivedes ved de gamle skolastiske Universiteter; København fik først sit Akademi 1742. Christian VI's Hovedinteresse var vel, som Faderens og Tidens øvrige Fyrsters, Bygningskunst, som han havde Forstand paa. Men i Modsætning til Faderen havde han ogsaa Interesse for Videnskabens Trivsel. Han havde endogsaa selv i sin Mønt- og Medaljesamling et videnskabeligt Liebhabereri, som kom til at spille en Rolle ved Oprettelsen af Videnskabernes Selskab. Denne Kongens Interesse for videnskabelig

Syssel deltes af flere af hans nærmeste Omgivelser, ikke mindst af Geheimeraad *Johan Ludvig Holstein*. Baade han og Kongen ydede Støtte ved Oprettelsen af Videnskabernes Selskab. Men den Mand, der undfangede Ideen til det, lagde Planen for det og ydede det største Arbejde for det i dets første Aar var dog *Hans Gram*.

Allerede som Student havde han ved sin Dygtighed og sin smukke Karakter erhvervet sig lærde og fornemme Velyndere, i hvis Hjem og Biblioteker han færdedes næsten som Søn. Af disse Velyndere tilbød Geheimeraad C. L. v. Plessen ham efter Branden 1728 Ophold i sit Palæ. Han kom her i Forbindelse med den Kreds af Mænd, der fik Magten i Staten i Christian VI's første Tid, ogsaa med Kongen, der hurtig kom til at sætte Pris paa ham og anvendte ham i høje Stillinger og vigtige Kommissioner. 1714 var han bleven Professor ved Universitetet; 1730 udnævntes han til kgl. Historiograf, kgl. Bibliotekar og Arkivsekretær, 1731 til Geheimearkivar.

I en Kommission, der skulde ordne og udgive et Værk om Kongens Mønter og Medaljer, kom han til at arbejde sammen med J. L. Holstein, den Mand, der mest ubetinget nød Kongens Tillid lige til dennes Død. Af Medarbejderskabet i Møntkommissionen fremspirede Planen til et Videnskabernes Selskab, idet Gram overfor Holstein foreslog at udvide Kommissionens ikke altfor indholdsrige Møder til et Societas Antiquitatum et Historiarum Patriæ i Lighed med det svenske. Holstein lod da Gram udarbejde et Forslag til et saadant Selskab, overleverede det til Kongen og opnaaede hans Approbation. Ved et Møde i Holsteins Palæ, Stormgade Nr. 10, hvor senere ogsaa Videnskabernes Selskabs Møder holdtes, meddelte Holstein d. 13de Novbr. 1742 Kongens Billigelse. Dermed var Grunden lagt til det danske Akademi.

Gram besad i fremragende Grad Egenskaber, der er nødvendige for Oprettelsen af en saadan Institution til Fremme af videnskabeligt Arbejde og til Samarbejde mellem Landets Videnskabsmænd — Egenskaber, der hver for sig ikke er almindelige og samlede sjældne.

Han var ubetinget Datidens betydeligste Lærde her hjemme; banebrydende paa et væsentligt Omraade af Videnskaben og berømt viden om i Udlandet gennem sin store Korrespondance med mange Landes Lærde og ved sin Hjælp til deres Arbejder. Han var i Besiddelse af en ikke hos Lærde almindelig Forretningsdygtighed; han var saaledes 1736—42 juridisk Direktør i Asiatisk Kompagni, en Stilling, som han beklædte med Dygtighed. Han havde en ualmindelig Arbejdsevne og var meget hurtig i sit Arbejde; han kunde efter hans faderlige Ven Prof. juris Christian Reitzer »i een Time gjøre det, som andre skulde være gandske Dage om«. Han var paa-lidelig og let at arbejde sammen med. Endelig kom han — noget ved den Slags Tilfældigheder, der altid spiller en Rolle i Livet, men mest ved sin Lærdom og Personlighed — i nær Berøring med de Mænd, der havde Magten i Danmark. Selv den mistroiske og sky Christian VI nærede Tillid til ham og søgte ofte hans Hjælp. Han forstod at faa disse fornemme Herrer interesserede for sine videnskabelige Formaal.

Grams Betydning beror jo imidlertid først og fremmest paa det Arbejde, han har udført for dansk Videnskab. Der skal kort peges paa nogle af de Egenskaber, der har gjort ham til en fremragende Personlighed, og paa nogle af de Omraader, hvor han har gjort en Indsats.

Gram var for det første i Besiddelse af et vist til alle Tider enestaaende Fond af Kundskaber i mange Retninger. Lige fra Barndommen var langt hans fornemste Interesse Læsning og Samlen af Minder om Fortiden. Hans udmærkede Fader, der var Præst i Bjergby Nord for Hjørring, forstod og udviklede denne Interesse. Tretten Aar gammel havde han fra en Raadmand i Skagen bjerget et Manuskript, indeholdende en Fortegnelse over Bisperne i Odense. Sine bedste og fleste Timer tilbragte Hans Gram hele Livet i Selskab med Bøger; i de unge Aar i sine lærde og fornemme Venners og Patroners, senere som Kongelig Bibliotekar i Kongens Bibliotek og i sit eget.

Ved en Udrangering af Dubletter i Kongens Bibliotek siger han, at han har haft alle dets Bøger i sin Haand. Til Motion gav han sig ikke Tid, end mindre til Rejser. »Professor (medicinæ) Detharding condolerede mig altid ofver mit meget Arbeide med Studeringer og liden Bevægning. Jeg svarede ham immer, at saalænge jeg hafde aldrig Hovedpine, aldrig Hypochondrie, saa holdt jeg een Times Studeringer og Arbeide med Lyst sundere end en heel Dags Spadsering og Ledig-gang«. Suhm saa ham kort før hans Død tage Afsked med Bøgerne fra sit Bibliotek en for en, som Tjeneren bragte ham, medens han sad i sin Lænestol. En fabelagtig Hukommelse lod ham huske Ting, som han flygtig og for længe siden havde læst. »Saa lærd, som et Men-neske kan være«, »han syntes at vide alt« o. s. v., lyder Samtidens Domme om ham. Selv paa Omraader, der som Naturvidenskaberne laa ham fjernt, forbavses man over hans Viden. En af hans Afhand-linger i Videnskabernes Selskabs Skrifter handler om »Naturens Kunst-Verk i at forestille visse Tings Aftegning paa Iis-frosne Vin-duer«, en Kuriositet, som havde interesseret Grams fornemme Be- kendte. Hans Kendskab til Tidens fysiske og medicinske Litteratur angaaende det lidt dubiøse Emne er forbavsende, og han lader en munter Dialektik spille overfor Lærde, der stillede sig skeptisk over- for Fænomenet.

Som flere betydelige Forskere havde han den Gave, at naar han beskæftigede sig med et Problem, strømmede ligesom af sig selv de Kendsgerninger sammen fra hans store Lærdom, der havde Be- røring med Spørgsmaalet. Han havde ogsaa en betydelig Kombina- tionsevne, men hans jyske nøgterne Soberhed hindrede ham i at dra- ge forhastede Slutninger; han vejer altid omhyggeligt de foreliggende Muligheder mod hinanden. Afhandlingerne i Videnskabernes Sel- skabs Skrifter er fulde af Eksempler herpaa.

Paa flere Omraader har Gram ydet Arbejder, der efter Tidens Forhold er betydelige, saaledes hans Arbejder over klassisk Arkæo- logi og Aandshistorie; han var en dygtig Professor i Græsk, en af de

faa ved Universitetet, der kunde samle en anselig Tilhørerskare. Langt ud over Tidens almindelige Norm hæver sig en Række etymologiske Undersøgelser i Videnskabernes Selskabs Skrifter, hvor han undersøger Oprindelsen til forskellige danske Ord som Skriftemaal, Dimmeluge (Ugen før Paaske), Arildstid o. a. Datidens etymologiske Forskning er ellers ganske diletantisk og uden Metode; den konstaterer Sammenhæng mellem Ord og Sprog ud fra en rent tilfældig Lydlighed. Som den første efterviser Gram ud fra sin omfattende Lærdom angelsachsisk Paavirkning i Dansk, men det væsentlige er, at han i sin Ædruelighed aldrig vover sig længere ud, end han kan bunde, og viser Vej til metodisk Undersøgelse bort fra Tidens sproglige Fantasterier.

Grams væsentlige Bedrift indenfor dansk Videnskab er dog, at han har virket revolutionerende indenfor den historiske Forskning her hjemme og har ført den ind paa den Bane, som ikke er bleven forladt siden. Han kræver en metodisk kritisk Prøvelse af Kilderne, før man giver sig til at skrive Historie ud fra dem. Der havde ganske vist ogsaa før hans Tid fundet en vis Kritik af Kilderne Sted; men den havde været spredt og tilfældig, fremkaldt naar Kilderne modsigde hinanden for slemt eller naar de berettede alt for usandsynlige Ting. Naar man stod overfor et Dilemma af denne Art, havde man hjulpet sig frem ved et Skøn. Men man havde ikke haft nogen fast videnskabelig Metode at gaa frem efter og havde ikke følt, at Prøvelse af Kilderne *altid* var en uomgængelig Nødvendighed, før man benyttede dem. Gram degraderer nu ved sin Kritik de Kilder, som man hidtil havde anset for de fornemste, og drager andre frem i første Linie. Man havde væsentlig bygget Historien paa *Beretninger* om Fortiden og havde stolet paa dem, naar de blot var nogenlunde gamle. Gram indfører en skrap kritisk Eksamination af Beretningerne, før han tror paa dem. Han spørger enhver af dem: hvorfra ved du det, du fortæller; og han vedbliver at følge hver Beretning tilbage i Tiden fra Fortæller til Fortæller, saa langt han formaar,

helst til han naar et Øjenvidne for saa atter at forhøre dette og finde ud af dets Vilje og Evne til at fortælle Sandheden.

Men selv, hvor Forholdene er gunstigst, vil Beretningerne efter Sagens Natur altid være usikre Vidner om Fortiden. Selv Øjenvidnerne kan se og huske unøjagtigt, de kan have mange Grunde til at forvanske Sandheden; og ved at fortælles eller gengives skriftlig fra den ene Beretter til den anden vil Beretningen uvægerlig forvanskes. En sikker Kilde til Fortidens Historie har vi derimod i *Levningerne* fra Fortiden som Breve og Dokumenter. Ogsaa de maa imidlertid prøves; deres Ægthed maa konstateres ved Undersøgelse af Skriften, Beseglingen, Dateringen o. a. Er det i Orden, er deres Kildевærdi stor. Staar »et Brev med tre Fyrsters Sigiller under og ey ringeste notam falsitatis aut suppositionis« med sit Vidnesbyrd overfor selv »et hundrede Relationes manuscriptæ«, er Gram intet Øjeblik i Tvivl om, hvad han skal foretrække. Gram fremdrager da ogsaa i høj Grad Breve og Dokumenter fra inden- og udenlandske Arkiver som Kilde ved sine historiske Arbejder, og som Geheimearkivar lagde han Grunden til en stor Samling af Afskrifter af Dokumenter, »Langebeks Diplomatarium«, som det kaldes efter hans Discipel og Efterfølger Jakob Langebek. For Levninger ude i Naturen og fra Dagliglivet som Oldtidsgrave, Kirker, Voldsteder o. lign. havde Gram, Bogmenneske som han var, ikke Blik saaledes som Langebek, skønt der fandtes ikke faa af dem i hans Fødeegn: Gravhøje og middelalderlige Relieffer i Bjergby Kirke.

Grams Lærere i den kildekritiske Metode var, som han selv nævner, de store franske og tyske Lærde, hvem Angreb paa deres Religion i Religionskrigenes Tid havde lært Kritikens Kunst, Mænd som Mabillon, Montfaucon, Leibniz o. a. En fremragende Lærer havde han her hjemme haft i Arne Magnussen.

Nogen systematisk Fremstilling af sin kritiske Metode har Gram aldrig givet; Systematiseringen har altid ligget dansk Aand noget fjern. Han kan vel lejlighedsvis fremsætte en almindelig Regel, saasom at

det i og for sig ikke behøver at styrke en Sags Paalidelighed, at mange Kilder beretter den ret ens; de kan have afskrevet hinanden eller en fælles tabt Kilde. Mest i Retning af almindelig Metode giver han i den ypperlige og store Fortale til Joh. Mollers »Cimbria litterata«. I Reglen lærer man hans Metode at kende af hans Praksis i de mange Tilfælde, hvor han undersøger Problemer i dansk Historie.

Efter de Fordringer til Metode, som Gram stillede, maatte jo hele Fortidens historiske Stof tages op til kildekritisk Undersøgelse, før der kunde gives en samlet Fremstilling af Danmarks Historie eller af større Partier af den. Han var paa det rene med, at det var en uhyre Opgave. »Historien er og bliver en Kilde uden Bund, der aldrig kand udpompes«, siger han. Han har da heller aldrig selv søgt at give samlede Fremstillinger af Danmarkshistorien, saaledes som Holberg med sin lettere Arbejdsmetode og sit Kunstnerblik forsøgte det. Gram havde vel næppe heller Evne dertil. Derimod gav han en Række af saadanne kritiske Enkeltundersøgelser, som han mente var nødvendige som Grundlag for Studiet af Danmarks Historie. I dem behandler han Spørgsmaal som Henrik Fuglefængers Tog til Danmark; Knud den Stores Rejse til Rom og Tidspunktet for den; de Mænd, der fulgte Christian II i Landflygtigheden. Eftertiden kan have gravet dybere eller faaet et andet Syn paa forskellige Forhold, men Grams Undersøgelser er mønstergyldige ved det store Materiale, hvorpaa de er bygget, og ved deres metodiske Stringens; og de aabner ofte langt dybere Perspektiver end Titlen angiver.

Gram var ikke nogen særlig produktiv Forfatter. De talrige Embeder og Kommissioner, som Regeringen betroede ham, lagde for stort Beslag paa ham. Megen Tid optoges af Selskabelighed og Smaakommissioner for de lærde og højfornemme Kredse, hvor han var en stadig Gæst, velset for sin muntre Samtale, sin Urbanitet, sin næsten ubegribelig store Tjenstvillighed og sin Berømmelse. Gram, der var selskabelig anlagt, befandt sig vel her ligesom i de lærde Selskaber, hvor han feteredes og vistes frem for Udlændinge som en Seværdig-

hed. Endelig manglede han — med al sin Kærlighed til Lærdom — egentlig Lyst til selv at give sig i Gang med Produktion. Heller ikke spillede Ærgerrigheden og Lysten til Berømmelse nogen synderlig Rolle for ham, den »dira nominis cupido«, der for Holberg var en saa stærk Drivfjeder.

De større Arbejder, som han har givet sig i Gang med, er fremkomne ligesom tilfældigt ved Opfordring eller Pres udefra. Det samme er forøvrigt ogsaa Tilfældet med flere af de mindre. Tjenstvillig og vanskelig i Stand til at sige Nej, paatog han sig dem, ofte med Uvilje. Men naar han en Gang havde paataget sig en Opgave, løste han den altid med al den Dygtighed og Omhyggelighed, han formaaede, og ved sin uhyre Viden, sin store Arbejdsevne og sin Klarhed i Tankegangen fik han almindelig noget betydeligt ud af den.

Det mest typiske Eksempel paa, hvorledes han fik noget betydeligt ud af en Opgave, som blev ham paanødt og som kedede ham, er hans Arbejde med Meursius' Danske Historie. Man havde i Florens ønsket at foranstalte en stor Udgave af alle Værker af den hollandske Humanist Meursius, der fra 1624 havde været Professor i Sorø, og skrev i den Anledning 1733 til Danmark om hans Danmarkshistorie. Gram svarede Professor Lami, der forestod Udgivelsen, at det ønskede Værk som Historie kun var af ringe Værd og for en stor Dels Vedkommende kun en fint stiliseret Omskrivning af danske Historikere, særlig Niels Krag, der havde været Historiograf i Christian IV's Tid. Da Lami alligevel ønskede Bogen helst med korrigerende Noter af Gram, gav den tjenstvillige Mand i Løbet af faa Maaneder i Form af Noter til den værdiløse Bogs mere end 1100 Sider Materiale til en Danmarkshistorie gennem Oldtid og Middelalder efter sin Metodes Krav. Og for at hævde den danske Niels Krags Prioritet udgav han dennes Christian III's Historie med en 139 Foliøsider stor Fortale, hvori han paa sit monumentale om end noget ubehjælpomme Latin viser, hvorledes Kilderne til et Stykke

Danmarkshistorie skal behandles metodisk. Noget lignende var Forholdet, da han af Christian VI fik det prekære Hverv at paase, at den gamle Konferensraad Niels Slanges store Værk om Christian IV, hvis Udgivelse Kongen vilde bekoste, var i Overensstemmelse med den historiske Sandhed og Kong Christian IV's Berømmelse. Gram gennemgik det da — under stærk Modstand fra den fornemme Forfatter — Side for Side efter Dokumenter i Arkivet og andre danske og fremmede Kilder, saaledes at i hvert Fald den sidste og største Del deraf væsentlig var præget af Grams Aand og Metode.

Disse store og nærmest paanødte Arbejder var Gram til meget Besvær. Anderledes forholder det sig med de mange Afhandlinger, som Gram har oplæst i Videnskabernes Selskab, og som er offentliggjort i de fem første Bind af dets Skrifter. Skønt de med vanlig Grundighed behandler Detailspørgsmaal af Danmarks Historie, er de skrevet ret *con amore*. Gram havde i Selskabets Skrifter fundet et Organ, hvor han kunde skrive — ikke paa Bestilling, men om hvad han lystede og som han lystede. Trods deres vægtige Indhold har de Karakter af »Causeries i Selskabet blandt de lærde og fornemme Venner« (Ellen Jørgensen).

Ved Arbejdet med de Detailundersøgelser, som Gram med Rette mente var nødvendige som Grundvold for en Fremstilling af Danmarks Historie, kunde han undertiden gribe sig i at spørge: »Men er disse Arbejde egentlig til nogen Nytte, har Løsningen af disse Spørgsmaal nogen Betydning?« Særlig i Slutningen af Afhandlingen om Tidspunktet for Knud den Stores Romerrejse i første Bind af »Videnskabernes Selskabs Skrifter« tager han dette Spørgsmaal op til Behandling. »Er det vel en Times, endsige nogle Dages Studeringer, Læsning og Skriven værd, hvad heller Kong Knud — som i 700 Aar eller mere har været død — var Anno 1027 i Rom eller 1031?« Men han griber sig straks i det og svarer, at hvis man anlægger denne Betragtning, vil man komme til at bortskære Detalje efter Detalje som unyttige baade i Historien og andre smukke Viden-

skaber, indtil der »ey skal blifve mere igien af Videnskaben end saa meget, som en ærlig Borger eller Betieningsmand just nødvendigen behøfver til sit Embeds Forretning og sin Husholdning og en Præst til sin Prædike Stoel og Catechisation«. Men det vil da være forbi med al Videnskab, og man vil se, »hvor jævnt Barbariet vil da komme svømmendes igien herind og sætte sig uformeent paa Thronen«. Derfor er det den sande Videnskabsmands Pligt uanset den øjeblikkelige Nytte at gøre sig sin yderste Flid med de Enkeltundersøgelser, der er nødvendige for at det hele kan opbygges. »In Summa, skal Historien være en sand og god Videnskab, da maae baade Aars-Tal og andre Data, saa og alle de Ting, som forekommer, examineres med den yderste Flid og skarpeste som mueligt er.«

Gram taler her om det videnskabelige Arbejde som en *Pligt* for Videnskabsmanden til bedste for det hele. Sandheden var vel, at Arbejdet for at trænge til Bunds i Problemerne og naa til Klarhed ikke først og fremmest var en Pligt for ham, men en uimodstaelig Drift, den højeste Glæde i Livet. Den var et Arbejde i Guds Tjeneste, i Historien ikke mindre vigtigt end i Teologien. Derfor kunde den fredsommelige og urbane Mand gribes af Vrede, naar han saa nogen være ligegyldige og unøjagtige i deres Arbejde med Videnskaben. I et af de mange penible Breve til Konferensraad Slange angaaende Rettelserne i hans Christian IV's Historie beklager Gram, at Konferensraaden har syntes, at han var »rude« ved deres sidste Samtale. Men trods Beklagelsen kan han dog ikke andet end at »declarere, at saadan rudesse vil vare hele Deres Skrift igiennem til Enden, hvorsomhelst jeg finder Urigtigheder; thi det er imod min Natur at lade Usandheden passere«. Denne usvigelige Forskertrang og Drift mod Sandhed og Klarhed er en af de mange Ting, der gør, at ogsaa Eftertiden kommer til at holde af Hans Gram.

Samtiden var enig om at prise Gram som Forsker. Men den vurderede ham lige saa højt som Menneske. Den omtaler hans

Aabenhed og Redelighed; »hans Ord var helligere end andres Eder«. Han viste en storslaaet Gavnildhed overfor trængende, især dygtige Studenter, og efterlod sig trods et rigt Giftermaal kun lidt. Hans Tjenstvillighed var ubegrænset og misbrugtes ofte; han paatog sig et Utal af ganske dagligdags Kommissioner for sine fornemme Bekendte; og hans venlige Høflighed var ens overfor Kongen og fattige Studenter. Dog kunde han vredt afvise udygtige og tarvelige Mennesker, der trængte sig paa. I hans sidste Aar, da han var udslidt, kunde han være noget opfarende og gnaven.

Eftertiden har ofte fældet en haard Dom over, at Gram hjalp Fr. Rostgaard med at affatte hans Anklageskrift mod Holbergs »Peder Paars«; og den har set et pedantisk Snæversyn i, at han brugte sin kildekritiske Metode til at paavise, at Bogens satiriske Skildringer var møntet paa Forhold i Samtiden og ikke paa Christian IV's Tid, som Holberg fingerer for at dække sig. Forklaringen herpaa er vel den, at Gram syntes, at hans Ungdoms Ven og Studiefælle og daværende Kollega, Ludvig Holberg, ved sin Satire søgte at latterliggøre og undergrave Respekten for noget af det, der var ham helligst, »de gode og grundige Videnskaber«. Ellers forstod Hans Gram med sit jyske Lune saare vel at goutere Holbergs Humor. De kom senere til at staa sammen overfor Pietismen. I Grams muntre og aabne Selskab kunde den særsindede og mistroiske Holberg tømpe endog i den Grad, at han spillede og sang en i Tiden bekendt »Klippekoncert«, som foregaves at stamme fra Bjergfolk i Norge. Holbergs Kolleger paastod, skriver Gram 1746 til Broderen, at Gram var »for Tiden dend, som hafver den største Platz i hans Hierte«; Gram tilføjer rigtignok nøgternt, at han »tør ikke sige ney, men det er vist, Gud bedre det, ikkuns en gandske liden Platz«. Den Maade, hvorpaa Holberg efter Grams Død uden Navns Nævnelser omtalte Grams Værker, viste, at han havde haft mere Ret i sin Skepsis, end han troede.

En Kilde til Forundring i denne den honnette Ambitions Tid var

Grams store Beskedenhed og ofte næsten selvudslettende Frygt for at gøre sig bemærket. I Slanges Værk om Christian IV gemmer han sig bag Forfatteren, skønt hans Andel i det, der gav Bogen Værd, var meget stor, og hele Æren for Videnskabernes Selskabs Udgave af Mollers »Cimbria litterata« overlod han til sin fornemme Beskytter J. L. Holstein. Han var stadig bange for, at det skulde se ud, som om han vilde prange med sine fornemme Bekendte udenfor hans egen Stand. 1738 flyttede han efter 10 Aars Ophold i Geheimeraad Plessens Palæ ind i Professorboligen paa det nuværende Universitetsbiblioteks Plads som Holbergs Genbo; han meddeler da straks Grev Chr. Rantzau, at han »er nu kommen op at boe ved Vor Frue Kirkegaard iblandt jevne og simple Folk, mine Lige«. O. 1735 fik Gram Anmodning om at meddele Oplysninger om sit Liv og sine Værker til en Skildring i det tyske Værk »Das jetztlebende Gelehrte Europa«; han svarer, at om hans Liv er der intet at meddele, og angaaende hans Værker »vilde den korteste og retfærdigste Eloge være den, som Patriarken Jacob gav af sit Livs Dage: parvi et mali«. Bag denne »Beskedenhed« ligger vel dels Mangel paa Ærgerrighed, dels den jyske Almuemands Frygt for at udæske Skæbnen ved at lade sin Lykke skinne for meget.

I religiøs Henseende stod Gram paa den gammeldags Lutherdoms Stade, men uden Fanatisme og Interesse for Dogmer. Han tog trods Forældrenes Ønske ikke teologisk Eksamen og vilde ikke være Præst; han nærede Uvilje mod den yderliggaaende Pietisme og plejede i sin Ungdom Venskab med kalvinske Emigranter. Hans Samtale om religiøse Emner var jævn og Udtryk for Oplevelse og derfor opbyggelig. Lars Gram fortæller, at den store Forretningsmand Abraham Lehn efter en saadan Samtale sagde: »Jeg vilde ønske, Gram, at I vilde være min Skriftefader.« Udtryk for en Religiositet efter Grams Hjærte findes i et Brev fra Mag. Poul Kempe, en af Christian II's Tilhængere i Landflygtigheden, som Gram aftrykker i fjerde Del af Videnskabernes Selskabs Skrifter.

»Jeg troer — skriver han — at jeg ingen Utak skal fortjene af dem, som elske Gud og hans Ord, og som gide læst noget, vel enfoldigt men derhos smukt og gudeligt.« Brevet har i Grams Øjne yderligere det Fortrin, at »man kiender, det Mandens Sprog har været meget bredt (som mand siger) i Udtalen, efter den Jydske Mund-Art«.

Gram fik en god Død. Han kunde trods Mathed arbejde endnu sin sidste Dag. »Men,« skriver Broderen, »da han om Aftenen havde maattet gaa i Seng og vilde se paa sit Ur, mærkede han, at Synet svigtede. Han forstod, hvad det betød, og vendte sig saa udelukkende og af hele sin Sjæl til Gud.«

Da Gram døde, vakte det Sorg lige fra hans fornemme Bekendte til de fattigste Studenter. Kongen havde i hans sidste Tid daglig ladet spørge til ham. Selv den misundelige Klevenfeldt lod hos Berling trykke et langt Sørgedigt, hvori han — som en Modsætning til Holberg — priser Gram, fordi hans Dør altid stod aaben for alle, fordi han var hjælpsom og godgørende mod alle, aldrig aagrede med sit Pund, og fordi han var en Pryd for Fædrelandet.

HISTORISK INDLEDNING

af

BJØRN KORNERUP

I Hannem savner Kongen en tro Mand, Landet en Ære, Europa et Orakel, alle Videnskaber en uopøselig Kilde, Universitetet en Stytte, de Høie en Ven, de Ringe en Hielper, alle en oprigtig Raadgiver.

Jacob Langebek ved Hans Grams Død¹⁾.

1. Naar man i sin Tid ved Indgangen til Mødesalene i Videnskabernes Selskabs Bygning har ladet opstille en Buste af Filologen og Historikeren *Hans Gram* (1685—1748), var Tanken hermed den, at de indtrædende stadig skulde have den Mand for Øje, der uden Sammenligning var Hovedskikkelsen herhjemme paa den humanistiske Videnskabs Omraade i den Tidsalder, da »det Kiøbenhavnske Selskab af Lærdoms og Videnskabers Elskere« blev stiftet. Ved sin mangeaarige Universitetsgerning som Professor i Græsk, ved sin Virksomhed som Bibliotekar ved Kongens Bibliotek, Gehejmearkivar og kgl. Historiograf og ved sin Deltagelse i en Række Kommissioner af akademisk og anden Art stod han i sin Samtid som et Midtpunkt i det videnskabelige Liv, og ved sin udstrakte Brevveksling med udenlandske Lærde knyttede han mange Slags Forbindelser og bidrog fremfor nogen til, at den store Verdens Opmærksomhed henvendtes paa den videnskabelige Udvikling i Danmark²⁾.

Endnu større end den Indflydelse, Gram ad disse Veje udøvede, er dog den Betydning, han har vundet ved sin Forskerindsats. Hans Gram var i første Række en fremragende og usædvanligt lærd Filolog, men netop hans filologiske Skoling førte ham over til det Om-

¹⁾ Egenhændig Optegnelse i Ny kgl. Saml., Føl., 354 c. — ²⁾ Om Hans Grams Betydning: Jens Møller, *Hans Grams Levnet og Fortjenester*, 1810. Caspar Paludan-Müller i *Historisk Tidsskrift* 5. R. IV, 56-77. Ellen Jørgensen sst. 9. R. III, 165-91. Samme, *Historieforskning og Historieskrivning i Danmark indtil Aar 1800* S. 187-96. Knud Fabricius i *Nordisk Tidsskrift för vetenskap, konst och industri*, 1908, S. 570-82. R. Paulli i *Dansk biografisk Leksikon*, 2. Udgave, VIII, 255-65. Breve fra Hans Gram, udg. af Herman Gram, 1907, med Tillæg, 1910.

raade, hvorpaa han indlagde sig størst Fortjeneste: som Grundlæggeren i Danmark af det kritiske Studium af Historien. Peger han ved sin alle Fag og alle Tider omfattende Kundskabsfyldte tilbage mod en svunden Periode Polyhistortype, saa staar han helt som det nye Aarhundredes Mand ved sin Gerning som Forsker, udmærket ikke blot ved Lærdom, men endnu mere ved Skarpsind, rig Kombinationsevne og fast Metode. Hans Gram, »den historiske Kritiks Fyrste i Danmark«, — for at bruge Caspar Paludan-Müllers monumentale Ord¹⁾ — lærte sine Landsmænd, at Sandhedens Erkendelse for dens egen Skyld er det højeste Maal for Historieforskningen, og at Vejen til dette med uomgængelig Nødvendighed gaar gennem en nøje Prøvelse af det overleverede Kildestof.

Men selv bortset fra alt dette har Hans Gram ved sin Deltagelse i Stiftelsen af Videnskabernes Selskab erhvervet sig en ganske særlig Adkomst til vedblivende at være til Stede i Huset som en Art genius loci. Nutiden er vel mere tilbageholdende end tidligere Tider med udelukkende at betegne Gram som Selskabets »Stifter«²⁾. Dette er en Ære, han maa dele med de tre andre Mænd, Gehejmeraad *Johan Ludvig Holstein*, Professor *Erik Pontoppidan* og Kancellisekretær *Henrik Henriksen (Hielmstjerne)*, som mødtes den 13. November 1742 for at overveje Grams Forslag om Oprettelsen af et »*Collegium Antiquitatum*«. Vist er det ogsaa, at hans oprindelige Forslag paa væsentlige Punkter blev omformet, idet den endelige Plan kom til at omfatte et Selskab, der skulde »behandle alle Videnskaber i Almindelighed«. Men lige som Gram ubestridt var den betydeligste videnskabelige Personlighed i Stifternes Kreds, saaledes er det aabenbart hans Aand, der spores i det vigtige Aktstykke, hvorved Selskabet den 11. Januar 1743 opnaaede kongelig Konfirmation, og hvori det indskærpes, at Selskabet først og fremmest til Opgave skulde have at udforske Danmarks og Norges Historie, Geografi og Sprog³⁾.

Hvorledes man end vil afveje hver enkelts Andel i Stiftelsen af det Selskab, som nu kan se tilbage paa en tohundredaarig Tilværelse,

¹⁾ Historisk Tidsskrift 5. R. IV, 74. — ²⁾ Saaledes især Chr. Molbech i sit indholdsrige Værk »Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Historie i dets første Aarhundrede 1742-1842«, 1843, især S. 8, 42-3. Rigtigere hedder det hos den samtidige P. F. Suhm, at Gram var »en Mand, der ved sine Raad bør i visse Maader ansees som Stifter for det Kiøbenhavnske Selskab« (Det Trondhiemske Selskabs Skrifter II, 1763, S. 90-2). Jvfr. ogsaa Edvard Holm i Oversigt over det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger 1892 S. 65-80. — ³⁾ Videnskabernes Selskabs Mødeprotokol I (13. November 1742). Chr. Molbech, anf. Skrift S. 14 ff.

saa er det uomstødeligt, at Gram Resten af sit Liv var Sjælen i Selskabets videnskabelige Arbejde. Ingen var som han utrættelig i at forelæse ved Møderne, og ingen anden har i samme Periode ydet et saa stort Antal Bidrag til dets Skrifter. Hele fjerde Bind, der udkom efter Grams Død og for saa vidt fremtraadte som et Æresminde over ham, er saaledes udelukkende optaget af hans Arbejder. For Hans Gram selv har Stiftelsen af Selskabet øjensynligt betydet en personlig og videnskabelig Renæssance, og i de faa Aar, det var ham beskaaret at virke i dets Tjeneste, udfolder hans Forfatterskab sig med en Frodighed, hidtil ukendt i hans Liv.

I den kritiske Enkeltundersøgelse, saaledes som den kunde fremlægges i en Afhandling, fandt Gram sin naturlige Udtryksform, og blandt de Bidrag, han meddelte til Videnskabernes Selskabs Skrifter, findes nogle af hans mest karakteristiske Arbejder¹). Kan hans Emnevalg end undertiden virke snævert, saa forstod han dog altid at fastholde Forbindelsen med en større Sammenhæng og selv ved Behandlingen af de mindste Enkeltheder at lade sit kritiske Geni funkle.

2. Det kan virke forstemmende at se, i hvor ringe Grad de officielle Kredse i Datidens lærde København lod deres Førstemand blive litterær Anerkendelse til Del ved hans Bortgang. Det var dog endnu Skik og Brug²), at fremtrædende Personligheder, ikke mindst mangeaarige berømte Professorer, af Universitetet blev hædret ved det saakaldte *Programma funebre*, der indsvøbt i Baroklatinens snørklede Vendinger gav en Udsigt over Hovedtrækkene i den Afdødes Vita og fremhævede hans forskelligartede Dyder og Fortjenester i stærkt panegyriske Udtryk.

Naar denne Æresbevisning ikke faldt i Hans Grams Lod, skyldtes det — som Broderen Laurids Gram oplyser os om —, at Arvingerne »kun i mindre Grad kunde blive enige« om at bestille et saadant Ligprogram³). Aabenbart mener Laurids Gram, at de ikke kunde komme overens med Hensyn til Betalingen af det ret klækkelige Honorar, som Universitetets Notarius skulde betænkes med for

¹) Fortegnelse over disse i Chr. Molbech, anf. Skrift S. 536, 547, Historisk Tidsskrift 5. R. IV, 70 f. og H. Ehrencron-Müller, Forfatterlexikon III, 256-7. — ²) Allerede 1752 klages der dog over, at denne Skik var ved at gaa af Mode (Kirkehistoriske Samlinger 4. R. II, 348-9). — ³) Vita b. Johannis Gram-

at udfærdige et Aktstykke af denne Art. Denne Efterretning mangler ikke indre Sandsynlighed, idet man fra anden Side ved, at Skiftet efter Hans Gram, der trak ud i mangfoldige Aar, var rigt paa forskelligartede Stridigheder¹⁾.

Utvivlsomt har der dog været adskillige i Samtiden, hvem Universitetets Taushed ved Grams Død er faldet for Brystet. Herpaa tyder i alt Fald en bedsk Bemærkning af den galdesyge *Terkel Klevenfeldt*, fremsat henved en Menneskealder senere: »Skamme maa sig Kjøbenhavns Academie, som ikke efter Skyldighed bærede denne store Mand, dets Antecessor og Senior, med et Programma, fordi det ikke blev bestilt og betalt. Horepenge siges at betales forud, og under saadan Expression taxerede Sal. Ober-Kammerherre Plessen i min Nærværelse Academiets Efterladenhed«²⁾. I samme Retning peger ogsaa en Udtalelse af *Jacob Langebek* allerede fra 1750, hvori han med Harmе betoner, at Universitetet, »som han [o: Gram] har været saa stort et Lumen paa, og som han har forskyldt saa meget godt af, gjør en uforsvarlig Gierning, om den slaaer ham rent i Forglemmelse«³⁾.

Ved Grams Død fremkom overhovedet blot en Omtale af ham i nogle udenlandske »Journaler«, især i »Altonaische gelehrte Zeitungen«⁴⁾, foruden en Del Sørgedigte, der sikkert var velmente, men som dog gennemgaaende er lige saa begrædelige af Form som triste af Indhold. Eksempelvis kan nævnes et Klagedigt, som en Student ved Navn *Christian Frederik Ursin* udgav til Minde om denne Universitetslærer, hvem han havde haft til Privatpræceptor. Det bærer Titlen: »*Nogle ringe Palme-Qviste plantede ved en umistelig Velynderes Grav, som var den Høyædle og Velbaarne Hans Gram . . . til allerskyldigst Ihukommelse af en saa rar Privat-Præceptors uforskyldte Kiærlighed, med største Væmodighed*«. Det begynder saaledes:

Hvo maa ey græmme sig? den grumme Død har taget
Vort Nordens store Gram! den lærde Verdens Gram!
Vor Konges egen Gram! hvo er ey forarsaget
At sørge for den Skat, vi mistede i Ham?

¹⁾ Et i saa Henseende oplysende Brudstykke af Skifteakterne findes i Universitetets Arkiv Nr. 267. — ²⁾ [P. F. Suhm], Nye Samlinger til den danske Historie IV, 1, S. 175. — ³⁾ Breve fra Jacob Langebek, udg. af H. F. Rørdam, S. 125. — ⁴⁾ Altonaische Gelehrte Zeitungen 1748 S. 217-22, jvfr. S. 129, 517, 757-9. Jvfr. dog ogsaa Neue Zeitungen von Gelehrten Sachen (Leipzig) 1748 S. 212 f. og Nouvelle Bibliothèque Germanique 1748, I, 218; II, 439 f.

hvorpaa Forfatteren fortsætter i samme Stil tre Foliosider igennem med bitre Klage-toner over det Tab, Fædrelandet og Videnskaben havde lidt ved Grams Bortgang. Ogsaa selv havde han Grund til at staa sørgende ved sin Lærers Grav:

Min Gram! den brave Gram! min dyre Gram Han døde!
Hvorledes faaer jeg mig saa rar en Gram igien?

Ikke uden en vis klædelig Beskedenhed hedder det dog mod Slutningen:

Men dyrebare Gram! Du burde nok at nyde
Til Afsked for Din Gunst et bedre Sørg-Digt!

Ingen af Grams Universitetskolleger er repræsenterede i Kredsen af Forfattere til disse Ligvers. Fra Universitetet mødte kun Pedellen *Lars Møller*¹⁾, der dog synes at have følt en Slags Forpligtelse til at føre Ordet paa Institutionens Vegne, naar han slutter sit Digt med den mærkværdige Ytring:

Til sidst far vel Hans Gram! man dermed Dig nedsætter,
Vort Universitet Dig aldrig dog forgiætter;
Før skal der fattes Dyr i Verden, Vand og Søe,
End slig Professors Navn i Dannemark kand døe.

Medens Universitetet ikke hædrede Gram hverken med et Programma funebre eller med en Mindetale, staa Videnskabernes Selskab i et noget gunstigere Lys med Hensyn til Bestræbelserne for at mindes dets højt fortjente Medlem. Samme Dag som Gram døde — den 19. Februar 1748 —, afholdtes der et Møde i Selskabet, og ved denne Lejlighed lovede Grams kommende Efterfølger som Bibliotekar ved Det kgl. Bibliotek, Professor *Bernhard Møllmann* i nær Fremtid at skrive en Mindetale («Eloge») over ham²⁾. Denne Beslutning har siden givet *Christian Molbech* Anledning til den ram-mende Bemærkning, at »dette var den rette Vei til, at den aldrig skulde blive skreven«³⁾.

Lige saa lidt som flere andre Arbejder, Møllmann havde paa-taget sig, lykkedes det nemlig denne sendrægtige Mand at faa Min-detalen over Gram fuldført, og da der var gaaet et halvt Aars Tid,

¹⁾ Lars Møller, Sidste Ære-Minde over den Høy-ædle og Velbaarne Herre Johannes Gram, 1748. Forfatterbetegnelse tilskrevet i Det kgl. Biblioteks Eksempplar. — ²⁾ Videnskabernes Selskabs Møde-protokol I (19. Februar 1748): »Saa tog og Professor Mølman sig paa, at skrive for det første Sl. Erars Raad Grams Eloge«. — ³⁾ Molbech. anf. Skrif. S. 42.

uden at han havde ladet høre fra sig, har man aabenbart i Selskabet ment, at man maatte gribe til andre Udveje. Paa Mødet den 28. Oktober 1748 blev det da besluttet, at Selskabets Sekretær *Henrik Hielmstjerne* skulde gøre »sl. Grams [Eloge] in Februario [1749], da Professor Mølman derimod paatager Sig at skrive hs Vitam«¹⁾. Af en eller anden Grund fik Hielmstjerne ikke sin Tale færdig til det fastsatte Tidspunkt. Af et interessant, hidtil ukendt Udkast²⁾ kan det se ud til, at Grams nærmeste Arvtager, *Jacob Langebek*, der efter sin Lærers Død var blevet optaget i Selskabet, har forberedt en Mindetale, vistnok paa Aarsdagen for Grams Dødsdag, hvis man da ikke blot staar over for et Udkast til Brug for hans gode Ven Hielmstjerne. Imidlertid kom ingen af dem til at tale over Gram i 1749, og Langebek ytrer sig i Foraaret 1750 med en vis Fortrydelse om, at skønt baade den ene og anden i Videnskabernes Societet havde paataget sig at gøre Grams »Eloge«, saa var der »endnu ikke blevet noget af«³⁾. Først i Mødet den 10. Januar 1752 — fire Aar efter Grams Død — fik Hielmstjerne Lejlighed til at holde en kortere Mindetale⁴⁾.

Hielmstjerne var en gammel Klient af Gram, og hans Tale, der endnu findes bevaret i sine Hovedtræk, er baaret af dyb Beundring for denne hans Lærer og Ven, af hvis videnskabelige Betydning og menneskelige Personlighed han giver en smuk og sand Skildring. Hielmstjernes Tale blev ikke udgivet i Trykken som et Mindeskrift — antagelig har man stadig ventet paa Møllmanns Biografi —, og først efter Hielmstjernes Død og over 40 Aar efter, at Talen var blevet holdt, offentliggjorde man hans »Udkast« hertil⁵⁾. Overhovedet kom der ikke i den trykte Litteratur i det 18. Aarhundrede til at foreligge nogen Biografi af Gram fra en samtidig, kun findes der enkelte Bidrag til en saadan fra *Klevenfeldts* og — især — fra *P. F. Suhms* Haand⁶⁾.

¹⁾ Videnskabernes Selskabs Mødeprotokol I (28. Oktober 1748). — ²⁾ Jvfr. her S. 216-20. — ³⁾ Breve fra Jacob Langebek, udg. af H. F. Rørdam, S. 124. — ⁴⁾ Jvfr. Vita Johs. Grammii p. 45 ff. — ⁵⁾ [P. F. Suhm], Nye Samlinger til den danske Historie IV, 1, S. 165-71. — ⁶⁾ Klevenfeldt i P. F. Suhms Nye Samlinger IV, 1, S. 171-82. P. F. Suhm, Samlede Skrifter V, 99-101; VI, 3-10, 79-82; X, 60-1. Om et nu tabt Mindeskrift over Gram af Suhm se Chr. Bruun, Peter Frederik Suhm S. 26. Ogsaa Jacob Langebek tænkte paa at skrive en Biografi af Gram (Breve fra Jacob Langebek S. 125, jvfr. Langebekiana ved R. Nyerup S. 74-5) og samlede Stof dertil (enkelte Ting deraf i Ny kgl. Saml., Fol., 354 c), men fik ikke sit Forsæt udført. Edvard Schwartzkopfs Optegnelser om Gram (Danske Samlinger IV, 97-9) var oprindelig i lidt anden Redaktion forfattede til Brug for Langebek. Denne Redaktion findes meddelt her i Tillæg Nr. 2 (S. 220-24).

Naar det ovenfor er vist, hvorledes det trak ud med Mindetalen over Gram, saa bør det dog fremhæves, at en Tale ikke var den eneste Form, hvorunder Videnskabernes Selskab ønskede at hædre sit berømte Medlem. Ikke blot overvejede man at lade hans Portræt stikke i Kobber (men det blev for dyrt) og at udgive et Bind med hans Skrifter¹⁾, men allerede paa Møderne den 4. og 11. Marts 1748 var der blevet forelagt Projekter til en Mindemedaille for Hans Gram. Planen fik dog først fastere Form, da Gehejmerraad *Otto Thott* havde paataget sig at »gøre en Invention«, og efter at Thotts Forslag var blevet godkendt i Selskabet og approberet af Kongen, kunde man i de følgende Maaneder skride til at præge den skønne Medaille, der blev Selskabets varigste Hyldest til Grams Minde²⁾. Gengivelser af Medailleens Avers og Revers vil findes i nærværende Skrift³⁾. Efter Broderens Udsagn skal Medailleens Gengivelse af Hans Grams Træk udmærke sig ved en fortrinlig Portrætlighed⁴⁾.

3. En Trøst for dem, der gerne havde set Gram hædret med Universitetets Program, maa det have været, at »en Mand, der hørte til hans bedste Venner og selv havde et stort Navn blandt Litteraturens Tempeltjenere«⁵⁾, privat lovede Hans Grams Broder, *Laurids Gram*, daværende Præst i Emmerlev, i et særligt Skrift at ville give en Fremstilling af den berømte Mands Levned og Fortjenester. Her ved maa der uden Tvivl — efter det i det foregaaende oplyste — tænkes paa *Bernhard Møllmann*. Ved dette Løfte slog ogsaa Laurids Gram sig den Gang og i en Række af Aar til Ro, men da Møllmann, paa hvis Gravsten der passende kunde have staaet: »han hastede langsomt«, stadig trak Sagen hen, besluttede Laurids Gram selv at tage Haand i Hanke.

Den ydre Foranledning hertil dannede et Gæstebud, han var indbudt til i Juli eller August 1756, som det synes, i en Nabopræstegaard eller maaske snarere i Bispegaarden i Ribe, hvor han traf sammen ikke blot med sin egen Biskop *Hans Adolph Brorson*, men

¹⁾ Videnskabernes Selskabs Mødeprotokol I. — ²⁾ Samme 26. Februar, 4., 11. og 18. Marts, 8. April, 28. Oktober og 25. November 1748. Jvfr. Vita p. 44, 191. — ³⁾ Vita p. 169, 215. — ⁴⁾ Vita p. 44. Den 26. August 1748 hedder det i »Altonaische Gelehrte Zeitungen« (S. 517), at »das Brustbild des verstorbenen . . . Professors . . . wird gegenwärtig in weissem Marmor ausgehauen, um über sein Grab in der hiesigen Trinitatiskirche . . . gesetzt zu werden«. Et saadant Arbejde kendes ikke mere. — ⁵⁾ Vita p. 7.

aabenbart ogsaa med dennes Brødre *Broder Brorson*, Biskop i Aalborg, og *Nicolai Brorson*, Sognepræst ved St. Nicolai Kirke i København. Den sidstnævnte, der følte, at hans Liv stundede mod Afslutningen, foretog netop i Juli og August 1756 sammen med sine Brødre en Minderejse til deres Barndomshjem ved Tønder. Det er da sikkert til Nicolai Brorson, Laurids Gram sigter, naar han fortæller, at »en højærværdig Mand«, der var kommet fra København, ved den omtalte Lejlighed bebrejdede ham, at Hans Gram ikke havde opnaaet den ham velfortjente Æresbevisning, som et akademisk Program nu en Gang var. I Øjeblikket svarede Laurids Gram beskedent, at han ikke havde Ansvaret for denne Forsømmelse og endvidere vidste, at en højlerd og ypperlig Skribent havde i Sinde at give en fyldigere Skildring af Broderens Liv, end det kunde ske i et forholdsvis kortfattet Program.

Da Laurids Gram imidlertid var vendt tilbage til sin Præstegaard i Emmerlev og nærmere overvejede dette Ordskifte, kom han til at tænke paa, at »hin store Velynder«, der skulde skrive om hans Broder, dels havde sin Tid beslaglagt af mange Slags Forretninger, dels antagelig maatte være fuldstændig uvidende om alt, hvad der vedrørte Hans Grams Barndom, Ungdom og første Manddomsjaar. Han fik da selv Lyst til at gribe Pennen for til Papiret at fæstne alle de Træk, der var ham bekendte herom, og det i den Hensigt at skabe et brugbart Underlag for den omtalte Forfatter, der saa — hvis han blot fik den fornødne Tid til sin Raadighed — kunde samle sine Kræfter om at opbygge Skildringen i en saa meget desto mere elegant Form¹⁾.

Som Følge af disse Overvejelser tog Laurids Gram fat paa Arbejdet, og i Løbet af et Aars Tid skrev han en kortere Fremstilling af sin Broders Levned under Titlen: »*Vita beati Johannis Grammii*«. Næste Foraar var Arbejdet færdigt, og den 1. Juni (eller 23. Maj) 1757 kunde han underskrive Fortalen. Denne Redaktion, som endnu er bevaret, betegnes i det følgende som *A*.

Laurids Gram lod sit lille Skrift gaa rundt blandt forskellige af sine Velyndere, der alle fandt meget Behag i det. Blandt saadanne maa der efter Udtalelser af Forfatteren at dømme tænkes paa Professor *Hans Peter Anchersen*, en Ven af Hans Gram, og paa dennes

¹⁾ Vita p. 7-8, s 68.

Stifson, *Otto Holst*, Famulus ved Universitetsbiblioteket, der havde lovet at udarbejde en Fortegnelse over hans Skrifter¹). Biografien var — som omtalt — ikke beregnet til at fremtræde som en selvstændig Publikation, men blot til at tjene som Hjælpemiddel ved Udarbejdelsen af Møllmanns Fremstilling, og tilsidst kom den da ogsaa i denne Mands Hænder. Det endnu bevarede Eksemplar opviser forskellige Rettelser med en fremmed Haand, hvis Identitet det desværre ikke er lykkedes at fastslaa, men som formodentlig er en af Møllmanns Skriverses. I saa Fald synes det at vidne om, at han virkelig en Tid har syslet med Tanken om at benytte det til videre Bearbejdelse. Der kom dog intet ud af hans Planer, men ikke desto mindre vilde han ikke give Slip paa det Manuskript, han een Gang havde lagt sin Haand paa. Laurids Gram fortæller senere med et skalkagtigt Smil, at først flagrede hans Arbejde omkring paa forfløjne og letsindige Pigers Vis, men tilsidst blev det smedet saa fast i Lænker i et Fængsel, at det var umuligt at genvinde Friheden for det. Ethvert Haab om at faa det udgivet eller dog blot leveret tilbage var udelukket, og Forfatteren maatte slaa sig til Taals med sin Skæbne i Bevidstheden om, at han dog havde vist sin gode Vilje²).

Blandt dem, der harmedes over, at Sagen saaledes syntes at være gaaet i Haardknude, var ogsaa Sjællands Biskop *Ludvig Harboe*, en lærd Kirkehistoriker, der fra gammel Tid stod i stor Taknemmelighedsgæld til Hans Gram³), og da nu Laurids Gram blev forflyttet til hans Stift som Præst, først i Sorø, siden i Stege, følte Harboe det aabenbart som sin Pligt at tilskynde ham til at genoptage Arbejdet med Mindeskriftet. Da det stadig viste sig umuligt at fravriste Møllmann det indleverede Manuskript, trængte Harboe kraftigt ind paa Forfatteren for at faa ham til at skrive en Biografi paa ny. Dette lykkedes ogsaa: Laurids Gram gennemgik sine Samlinger og Koncepter og tilvejebragte atter en Skildring af Broderens Liv (*B*). Arbejdet afsluttedes 1761 og udstyredes med endnu en Fortale, hvori Forfatteren berettede om Skriftets Skæbne og bragte en varm Tak til Biskop Harboe for dennes Opmuntring og virksomme

¹) Vita p. 5, 179. — ²) Vita p. 5. Jvfr. P. F. Suhm, Samlede Skrifter XV, 288. Forargelsen over Møllmanns Smøleri kommer tydeligt til Orde i et Brev fra Langebek (Breve fra Jacob Langebek S. 125).

— ³) Josias Lorck, Fortgesetzte Nachrichten von dem Zustande der Wissenschaften und Künste

Støtte¹⁾). Som den første Redaktion var ogsaa den anden dediceret *Frederik V*, denne Gang i en Henvendelse i bunden Stil. Den nye Biografi indeholder først selve Levnedbeskrivelsen i en med den tidligere Udarbejdelse næsten enslydende Tekst, der dog hist og her er blevet ændret af formelle eller indholdsmæssige Grunde, men adskiller sig fra A ved vidtløftige Tillæg. Disse bestod — foruden af en latinsk Oversættelse af *Hielmstiernes* Mindetale — for det første af en Række private Breve fra Hans Gram til Broderen, dernæst af Grams »lærde« Breve til den bekendte Polyhistor *Johann Christoph Wolf* i Hamburg og endelig af et mindre Udvalg af de »Epicedia«, de hædrende Udtalelser, der var fremkommet ved Grams Død.

4. Heller ikke denne Redaktion af »Vita Johannis Grammii« kom til at foreligge i Trykken. Den dannede for saa vidt en afrundet Helhed, der meget vel kunde være blevet udgivet særskilt, men det ser ud til, at Forfatteren — eller hans Velyndere — har ønsket, at den skulde forøges med en fyldigere Fremstilling af Hans Grams akademiske Virksomhed og hele videnskabelige Indsats, muligvis som en anden »Tome«²⁾).

Om en Medvirken i denne Henseende af den sendrægtige Møllmann hører man nu ikke mere. Derimod dukker der en anden Mand op, der gjorde sig ihærdige Anstrengelser for at faa Mindeskiftet bragt frem for Læseverdenen. Det var en af Hans Grams gamle Venner *Benjamin Dass* (1706—75), der efter en fortjenstfuld Virksomhed som Rektor i Trondhjem tilbragte sine senere Aar i København, optaget af flittige Studier og Omgang med lærde Venner³⁾). Af et Brev, dateret 19. December 1761, fra Dass til den unge *P. F. Suhm*, der den Gang havde sin Bopæl i Trondhjem, ser man, at Dass »for kort siden« havde maattet paatage sig at medvirke ved Udgivelsen af det »Vita«, Laurids Gram havde forfattet. Selv var han bange for, at han »kun slet« vilde komme fra dette Hverv; helst havde han set, at Jacob Langebek havde paataget sig det, men han havde ikke Tid, og andre kunde ikke eller vilde ikke. Han følte da en stærk moralsk Forpligtelse til efter Evne at stille sine Kræfter til Raadighed, thi — som han siger — »jeg er vist nok en af

¹⁾ Vita p. 5-6. — ²⁾ Jvfr. Vita p. 73 og nedenfor p. XXXVIII. — ³⁾ P. F. Suhm, Samlede Skrifter VI, 34-5. Vita § 77. A. E. Erichsen i Vor Ungdom 1894 S. 349-416; 1897 S. 220-41.

dem, som i flere end een Hensigt er den sal. Herre meest forbunden, vil derfor gjerne gjøre mig yderste Flid at kunne samle og skrive det, som er til Mandens velfortjente Ros, men jeg havde ønsket en bekvemmere Arbejder i denne Sag«¹⁾).

Dass' Arbejde skulde, efter hvad han fortæller, væsentligt bestaa deri at samle Efterretninger om Hans Grams Vita academica, levere en Recension af hans Skrifter og meddele et Udvalg af de hædrende Udtalelser, udenlandske Lærde ved forskellige Lejligheder havde fremsat om Gram. Alt dette skulde han sammenstille paa Dansk, hvorpaa det skulde oversættes paa Latin af Laurids Gram, for »at Stilen kan blive ens«. Noget havde Dass allerede samlet, men han udbad sig nu mulige Supplemerter af Suhm²⁾). Denne, der var en stor Beundrer af Gram³⁾, har vistnok ogsaa meddelt saadanne, men et Fjerdingaar senere (den 10. April 1762) maatte Dass i et nyt Brev til Suhm bekende: »med salig Grams Vita gaaer det kun meget langsomt«. Andre Forretninger lagde Beslag paa hans Tid, og det voldte stadig Vanskelighed at faa tilvejebragt det ønskede Stof. En Del af Grams Brevveksling med Lærde havde Broderen og Dass vel faaet samlet, men der manglede meget, som de ikke kunde faa fat i. Dass siger os klart nok, hvad Grunden hertil var: det var Møllmann, som nu, ikke blot treven som før, men direkte vrangvillig, med den ham egne Tilbøjelighed til at holde litterære Skatte utilgængelige for andre hindrede dem i at faa Adgang til Grams Breve, som han aabenbart rugede over som en Drage. Dass klager bittert: »En stor Del af salig Grams øvrige Brevveksling er i Justitsraad Mølmanns Forvaring; men det er umueligt, endog ved de største Patroners Hjelp og Forbøn at faae noget deraf til Eftersyn«⁴⁾).

Fra samme Periode er der bevaret et Brev (af 7. April 1762) fra Laurids Gram til Biskop Harboe, hvori han takker denne for den Interesse, han vedblivende viste Mindeskiftet, og ganske henstillede til hans Skøn, hvornaar og paa hvilken Maade det skulde publiceres⁵⁾. I et senere Brev (af 20. Juli 1763) forespurgte han hos Bi-

¹⁾ P. F. Suhm, Samlede Skrifter XV, 288-9. — ²⁾ Sst. — ³⁾ Jvfr. Vita p. XXXII. 1763 skrev Suhm en meget hædrende Karakteristik af Gram (Samlede Skrifter V, 99-101). — ⁴⁾ Sst. XV, 289-90. Det kan se ud til, at Grams Papirer i mange Aar forblev i Møllmanns Værg (Luxdorps Dagebøger, udg. af Eiler Nystrøm, II, 44, 158). — ⁵⁾ Sjællands Bispearkiv, Indkomne Sager fra Alsted Herred. Jvfr. Kirkehistoriske Samlinger 4. R. VI, 130.

skoppen, om han ikke vilde finde det rimeligt, at der i Mindeskriftet blev indføjet en Omtale af Grams Fortjenester af Sorø Akademi. Han foreslog i den Anledning, at det blev udstyret med et Tillæg, bestaaende af en »Oration«, han havde holdt paa Akademiet »som et Appendix til min lille tynde Bog, at den maatte blive lidt mere trivelig«¹⁾. Dette billigede Biskoppen ganske, hvis det da ikke skulde lykkes ham, hvad han havde »nogenledes Haab« om, at fremskaffe en Del af Grams lærde Brevveksling, der da kunde udgøre »et skikkeligt Bind«²⁾. Derimod ser det ikke ud til, at Laurids Gram kunde faa fat i den Plan for Broderens litterære Arbejder, denne i sin Tid havde indgivet til Gehejmerraad J. L. Holstein, og som han ogsaa gerne vilde meddele i »Vita«³⁾.

Efter 1763 hører man ikke mere om Dass' Medvirken ved Udgivelsen af Grams Vita. Formodentlig er det virkelig lykkedes Møllmann ved sin stædige Holdning at spænde Ben for Arbejdet, men det kan ogsaa tænkes, at Dass' tiltagende Svagelighed og senere Bortflytten fra Hovedstaden kan have virket ugunstigt paa Arbejdets Fortsættelse. Som Minde om hans Deltagelse i dette findes der nu blot en lille Pakke med en Del af hans Excerpter, men det ser ud til, at der har været mere, som nu er gaaet tabt⁴⁾. Da *Jens Worm* 1771 udgav 1. Bind af sit bekendte »*Lexicon over lærde Mænd*« meddelte han dog (I, 365), at Laurids Gram havde »skrevet sin Broders Etats-Raad Grams Vitam paa latin, som formodes snart at blive trykt«. Lidt mere ubestemt hedder det nogle faa Aar senere (ca. 1776) hos *Klevenfeldt*: »mig siges: at Een af hans [o: Hans Grams] Brødre skal have begyndt at betale hans lærde Støv en saadan retfærdig Amindelse«⁵⁾.

Paa det sidstnævnte Tidspunkt var dog hverken Dass eller Laurids Gram mere i Live, idet de begge var gaaet bort 1775. Faa Aar efter — 1778 — døde ogsaa Møllmann, paa hvis Auktion Laurids Grams Vita i den første Redaktion solgtes som et Nummer af hans *Manuskriptsamling*!⁶⁾ Endelig døde ogsaa 1783 Biskop Ludvig

¹⁾ Sst. Om Hans Grams Deltagelse i Forhandlingerne om Sorø Akademi jvfr. *Danske Magazin* 6. R. III, 223 f., 230 f., 235 f., 242 f., 249 f., 289 f., 302 f. — ²⁾ Sjællands Bispearkiv, Kopibog for Bispebreve 1763 6. August. — ³⁾ Sst., Indkomne Breve fra Alsted Herred, 24. Juli 1759. Den omtalte Plan, skrevet 1744, er siden udgivet af Chr. Bruun i *Danske Samlinger* 2. R. I, 366-75. — ⁴⁾ Gl. kgl. Saml., 4°, 3053 b. Pagineringen af de bevarede Ark begyndende med p. 114 synes at vise, at de er tænkt som et Tillæg i nøje Tilslutning til »Vita«, B, der netop ender med p. 113. — ⁵⁾ [P. F. Suhm], *Nye Samlinger til den danske Historie* IV, 1, S. 175. — ⁶⁾ *Recensio librorum, quos reliquibat moriens Bernh. Möllmanus, 1783, Manuscripta*, p. 60 Nr. 519 in 4to.

Harboe, hvis Navn i høj Grad fortjener at erindres i denne Sammenhæng, fordi han — skønt uden Held — viste sig saa utrætteligt interesseret i at faa tilvejebragt et Mindeskrift om sin Ungdoms Velynder.

Mere end en Menneskealder forløb nu, uden at der lader sig paavise Spor til, at der har været nogen, som længere bekymrede sig om Laurids Grams Arbejde. Først i 1809, da Professor *Jens Møller* — som han med sin ejendommelige Udtryksmaade siger — »saa mig om for at opsøge den iblandt vore hedengangne lærde Landsmænd, som havde nærmest Adkomst til at see sine Fortjenester af Videnskaberne og Fædrelandet fremstillede af en taknemmelig Discipel i et klarere, om end ikke ham aldeles værdigt Lys«¹⁾, og til dette Formaal udvalgte Gram, blev han gennem Suhms Brevveksling opmærksom paa, at der i sin Tid var udarbejdet en haandskreven Biografi af Gram, og gjorde sig Anstrengelser for at faa Adgang til denne. Da han forgæves havde eftersøgt Manuskriptet i Hovedstadens Biblioteker (skønt vistnok begge Redaktioner allerede den Gang fandtes i god Behold i Det kgl. Bibliotek!), indrykkede han en Forespørgsel i »Lærde Efterretninger«²⁾. Ved velvillig Hjælp fra Universitetsbibliotekaren *Rasmus Nyerup* lykkedes det ham virkelig at faa et Eksemplar af Teksten til Laans fra Fredericia, som det synes fra den bekendte filosofiske Forfatter, Professor *Johannes Boye*, der var Rektor her. Som det klart nok fremgaar af Møllers Citater, maa det have været Redaktionen A, han har benyttet, men det Eksemplar af Teksten, han har haft i Hænde, kendes næppe mere. Jens Møller fandt med Rette³⁾, at Laurids Grams Levnedstegning havde betydelig historisk Kildeværdi, og han optog en Del Træk fra denne i sin Afhandling »*Hans Grams Levnet og Fortjenester, fremstillede i en Forelæsning i det skandinaviske Litteraturselskab*«, 1810, den eneste virkelige Biografi, der indtil nu foreligger i den trykte Litteratur af Gram.

Jens Møller benyttede Lejligheden til i sit Skrift om Laurids Grams Arbejde at udtale: »formedelst Forfatterens broderlige Pie-

¹⁾ Jens Møller, *Hans Grams Levnet*, 1810, S. 1 (egt. Særtryk af Det Skandinaviske Literatur-Selskabs Skrifter 1810). — ²⁾ *Kjøbenhavnske lærde Efterretninger* 1809 Nr. 528. — ³⁾ Jens Møller, *anf. Skrift* S. 3, 107-8. Der er forgæves eftersøgt Korrespondance om denne Sag i Jens Møllers Papirer (Ny kgl. Saml., 4°, 3000), i Rasmus Nyerups (Addit., Fol., 17) og i Johs. Boyes (Ny kgl. Saml., Fol., 164).

tet og grammiske Latinitet fortjener det upaatvivleligen endnu at udgives, og vil, med passende Tillæg, engang, som jeg haaber, komme til at staae paa sit rette Sted foran den Samling af Grammiana, hvilken vi endnu i bedre Tider tør haabe¹⁾. Det her ytrede Ønske kom Jens Møller hverken selv til at virkeliggøre eller at se opfyldt ved andre²⁾. Først 1869 tog Overbibliotekar *Christian Bruun*, der har saa store Fortjenester af Studiet af den Gram-Holbergske Tidsalder, Tanken op igen og forberedte en Udgave af »Vita Johannis Grammii«. Heller ikke han naaede dog til Vejs Ende, kun det første Ark, hvoraf et Korrekturksemlar gemmes i Det kgl. Bibliotek, blev sat, og senere vendte Bruun ikke tilbage til det afbrudte Arbejde. Det er muligt, at Grunden til, at ogsaa denne Udgave strandede, har været den, at Bruun ved nærmere Eftersyn af Teksten er blevet opmærksom paa, at der i det Haandskrift, han vilde lægge til Grund (Redaktion B), mangler et Ark i det Afsnit, som indeholder Grams Breve til J. C. Wolf. Han har da formodentlig villet supplere det manglende fra andre Kilder, men ikke faaet Lejlighed til paa det paagældende Tidspunkt at føre Sagen til Ende. Til Støtte for denne Forklaring kan maaske anføres, at et andet Haandskrift i Det kgl. Bibliotek (Ny kgl. Samling, 4°, 2012), der indeholder Afskrifter af Grams Breve bl. a. til Wolf, netop 1867—8 er blevet kollationeret med Originalerne i Hamburg af den derværende Stadtbibliothekar, Professor *Christian Petersen* († 1872)³⁾.

Skønt Laurids Grams Levnedstegning saaledes stadig har henligget udgivet, har dog nu og da en og anden Forsker benyttet den og hentet forskellige Oplysninger fra den til specielle Formaal. Foruden *Jens Møller*⁴⁾ kan saaledes nævnes *E. C. Werlauff*⁵⁾, *Chr. Bruun*⁶⁾, *H. F. Rørdam*⁷⁾, *R. Vestergaard*⁸⁾, Udgiveren af Grams danske Breve *Herman Gram*⁹⁾, *Eiler Nystrøm*¹⁰⁾, *R. Paulli*¹¹⁾ og maaske flere.

¹⁾ Jens Møller, anf. Skrift S. 3-4. — ²⁾ Endnu 1822 hedder det hos Johan Paludan (Beskrivelse over Møen I, 487): »Blandt hans Skrifter savnes endnu som utrykt hans Broders Hans Grams Vita, som formodentlig findes paa det Kongelige Bibliothek«. — ³⁾ Jvfr. Breve af 1786 27. September, 11. Oktober og 1868 21. Februar fra Christian Petersen til Christian Bruun i Ny kgl. Saml., 4°, 3681. — ⁴⁾ Ogsaa i Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn 1810 S. 612. — ⁵⁾ E. C. Werlauff, Historiske Efterretninger om det store kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn, 1844, S. 130 Note f, S. 166 Note u. — ⁶⁾ Christian Bruun, Frederik Rostgaards Liv og Levnet I, 159, 357. Samme, Om Ludvig Holbergs trende Epistler S. 93-4. — ⁷⁾ Dansk biografisk Lexikon, 1. Udg., VI, 167. — ⁸⁾ R. R. Vestergaard, Bidrag til Elers' Collegiums Historie S. 61-2. — ⁹⁾ Breve fra Hans Gram, udg. af Herman Gram, Tillæg, S. 25 Note 2. — ¹⁰⁾ Eiler Nystrøm, Den grevelige Hielmstjerne Rosencroneske Stiftelse S. 51. — ¹¹⁾ Dansk biografisk Leksikon, 2. Udg., VIII, 264.

5. Førend de formelle og indholdsmæssige Ejendommeligheder ved den foreliggende Biografi af Hans Gram nærmere omtales, vil det være rimeligt at meddele nogle Bidrag til Forfatterens Livshistorie og Karakteristik.

Af den store Børneflokk, der voksede op i Bjergby Præstegaard i Vennebjerg Herred, var *Laurids (Lars) Gram* den yngste. Han var født den 21. November 1701¹⁾, saaledes 16 Aar yngre end sin berømte Broder, og antagelig har han ligesom denne modtaget sin første Undervisning af sin Fader, Hr. *Niels Gram*, der var en Mand af gode Studier og bl. a. var Ejer af en for en datidig Landsbypræst usædvanligt omfattende Bogsamling²⁾. Da Faderen døde 1712, kom Laurids i Huset hos Hans Gram, der paa det Tidspunkt var blevet Konrektor ved Vor Frue Skole i København. Her modtog han i en længere Aarrække ikke blot Ophold, Føde og Klæder, men mange Slags dannende Paavirkning. Han siger selv, at Hans Gram lagde Vægt paa, at han ikke skulde savne noget, men have en saa betrygget Tilværelse, som kun de mest velhavende Forældre kunde skaffe ham. Derfor vaagedes der ogsaa over, at han fuldt ud kunde udnytte Dagens Timer til sin Uddannelse³⁾.

Til Gengæld maatte han være rede til at gøre sin Broder forskellige Slags Smaatjenester, næsten hver Dag maatte han gaa Ærinde for ham til Kancelliet, til Veksellerer eller til Postgaarden i Anledning af de mange Kommissioner, Hans Gram var bebyrdet med for Velyndere og lærde Venner. Særlig mindedes han, hvorledes han [1713] hos *Ludvig Holberg* maatte hente Korrekturarkene til et af dennes første Skrifter, for at de kunde blive rettede af Broderen, hvorpaa han siden bragte dem videre til Trykkeriet⁴⁾.

Regelmæssig Skolegang blev ham ogsaa til Del, idet Hans Gram anbragte ham i den Skole, han selv virkede ved, Vor Frue Skole. Foruden af sin Broders Undervisning nød han her meget godt af dennes Eftermand som Konrektor, senere Rektor sammesteds, Mag. *Clemens Schade*. Ikke blot behandlede denne Laurids Gram med en udsøgt Hensyntagen, men ved sit Eksempel indprægede han ham tillige den for en Skolemand saa vigtige Dyd, Taalmodighed, hvad

¹⁾ En kortfattet, egenhændig Selvbiografi, dateret 16. Januar 1758, af Laurids Gram findes i Sjælland: Bispearkiv, Vita candidatorum III (1741-65) p. 368-9. Jvfr. ogsaa Johan Paludan, Beskrivelse over Møen I, 486-7. — ²⁾ Vita Johs. Grammii § 5, p. 171. — ³⁾ Selvbiografien. Vita § 9, 19, 68. — ⁴⁾ Vita § 21, 24, 25.

der senere i Livet kom ham til megen Nytte. Man tør maaske af denne Bemærkning slutte, at Laurids — som Hans Gram — har været af et noget iltert Temperament, skønt han ellers roses som en sindig og fredelskende Natur¹⁾.

Efter 7—8 Aars Forberedelse blev Laurids Gram Student 1720, valgte Professor A. Frølund til sin Privatpræceptor, og medens Broderen fungerede som Prodekan, blev han 1721 Baccalaur²⁾. Fem Fjerdingaar senere fik han Plads paa Collegium Mediceum (12. September 1722—13. April 1723)³⁾. En lille Disputats »*Thesium philologicarum dodecas*« (1721) er levnet som et Vidnesbyrd om hans Studier i disse Aar. Mere vidtgaaende Slutninger med Hensyn til hans Evner og Kundskaber tillader disse faa Blade ikke. Maaske tør man dog mene, at de »Problemata« af antikvarisk-filologisk Art, han her sætter under Debat, vidner om Paavirkning fra Broderens Interessesfære.

Givet er det endvidere, at Hans Gram bar samme Omsorg for sin yngre Broder i dennes Studenteraar som før under hans Skolegang. Det kom blandt andet frem paa en Maade, der til en Begyndelse ærgrede den gode Laurids ikke saa lidt, skønt han siden maatte erkende det berettigede i Broderens Holdning. Da Laurids Gram nemlig havde gjort Bekendtskab med Hans Grams store Velynder *Frederik Rostgaard* og ved en bestemt Lejlighed tilsendt ham et kunstfærdigt udarbejdet, latinsk Digt af eget Bryg, førte dette til, at Rostgaard tilbød at tage ham i sin Tjeneste, for at han kunde gaa ham til Haande ved Afskrivningen af Rostgaards mange Digte. Det satte Hans Gram sig imidlertid imod med stor Bestemthed, da han fandt, at Stillingen af den Art i Ly af store Herrers Gunst ikke var sunde for et ungt Menneske, der derved let kunde komme ind paa slibrige Baner. Da Rostgaard nogle Aar senere faldt i Unaade, nødtes Laurids til at sande, at Broderen havde handlet ret i at holde ham tilbage fra den tilbudte Stilling⁴⁾.

I Mellemtiden havde der aabnet sig en anden Vej for Laurids Gram. En Ven af Hans Gram, den lærde Rektor *Christian Falster* i Ribe, fik kgl. Tilladelse til med sit Rektorat at forene Konrektoratet sammesteds mod til Gengæld af egne Midler at lønne en »Sub-

¹⁾ Vita § 29, 31, p. 55. — ²⁾ Kjøbenhavns Universitets Matrikel, udg. af S. Birket Smith, II, 430, 435. — ³⁾ Festskrift i Anledning af Borchs Kollegiums 200-Aars Jubilæum, 1889, S. 167, jvfr. S. 53, 149. — ⁴⁾ Vita § 37-40.

og Hunderup i Ribe Stift cum spe successionis efter sin tilkommende Svigerfader *Christopher Barchmann*, og da den gamle trak sig tilbage 1744, blev Gram en kortere Tid Præst her. Han befandt sig imidlertid ikke vel paa dette Sted¹⁾ og var derfor glad ved samme Aar at blive Sognepræst i Emmerlev i den sønderjydske Del af Ribe Stift, kaldet hertil af Enkegrevinde *Anna Ernestina Schack*, født Gabel²⁾. Hans Gram var nært forbundet med den Schackske Familie, og det var aabenbart ogsaa ham, der stod bag denne Kaldelse. I Emmerlev blev Laurids Gram tillige Provst i Højer Herred og Møgeltønder Birk, og det var her, at han skrev den første Redaktion af *Broderens Vita* samt et andet, nu tabt, Arbejde af filologisk Art³⁾. Forøvrigt er der ikke meget bekendt om hans Præstetid her. Han var indviklet i forskellige Stridigheder, men stod i et godt Forhold til sin Biskop *Hans Adolph Brorson*, der gav ham smukke Vidnesbyrd efter Bispevisitatser 1751 og 1756. Hans Prædiken karakteriseres som »grundig og tydelig«, og han selv roses for sin Flid og Iver ikke mindst til at besøge Syge⁴⁾.

Laurids Gram ansaa sig ikke for egnet til at have med Landvæsen at bestille, hvad han ikke kunde undgaa i et saadant Embede. Han følte det derfor som en Befrielse, da han i 1757 — i en allerede noget fremrykket Alder og efter 34 Aars Arbejde i Kirkens og Skolens Tjeneste — blev udnævnt til Sognepræst i Sorø samt Professor honorarius ved det ridderlige Akademi⁵⁾. Hermed var tillige forbundet Embedet som Provst i Alsted Herred. Knap to Aar kom han dog kun til at tilbringe paa dette Sted. Han har derfor næppe efterladt sig dybere Spor, men synes i nogle Henseender at have befundet sig vel her. Siden taler han lejlighedsvis om sit Venskab med de tidligere Sorø-Kolleger, Professorerne *Jens Kraft*, *Jens Scheldrup Sneedorff* og *Christopher Lysholm*, og i anden Anledning berømmer han Professor *Jon Erichsen*, den senere Bibliotekar, der ikke blot var hans stadige Tilhører, men ogsaa en god Raadgiver, levende interesseret i hans litterære Arbejder⁶⁾.

¹⁾ Jydske Registre 1729 Nr. 12. Samlinger til jydsk Historie og Topografi 3. R. IV, 50. Vita p. 187. — ²⁾ Jydske Registre 1744 Nr. 41. Breve fra Hans Gram I, 236-7. — ³⁾ Dette fremgaa af et Brev af 4. Februar 1754 fra Prof. H. P. Anchersen til J. L. Holstein (Ledreborg, Fol., 458). Det hedder om det paagældende Arbejde, at der »er gandske lærdt og velskreven og viiser een stor Lecture og Flid«. — ⁴⁾ Danske Magazin 6. R. I, 382. Visitatsindberetninger for Ribe Stift (Generalkirkeinspektionskollegiets Arkiv). — ⁵⁾ Sjællandske Registre 1757 Nr. 531 med Indlæg. — ⁶⁾ Kirkehistoriske Samlinger 4. R. VI, 130. Brev af 24. Juli 1759 til Biskop Harboe (Indk. Breve fra Alsted Herred).

I andre Henseender blev Opholdet i Sorø derimod snart en Skuffelse. Han følte sig ikke Provstegerningen voksen og ansøgte Biskoppen om, at der i hans Sted maatte blive beskikket en Viceprovst. Naar en saadan Lettelse af og til kunde blive gamle Provster til Del, kunde den vel ogsaa, mente han, bevilges »mig hartad aldrende nok, men meest blødhierlige Stakkel«¹⁾. Værre var det dog, at det meget snart viste sig, at Embedet — blandt andet ved tunge Pensionsbyrder — var blevet saa forringet, at han slet ikke kunde subsistere med sin talrige Familie. Gentagne Gange bønfuldt han sin gamle Velynder, Biskop *Ludvig Harboe* om at hjælpe sig til et bedre Kald: fandtes der i København »et Guds Menneske«, der vilde antage sig hans Sag, vilde Monarken sikkert bønføre ham, hedder det i Begyndelsen af 1759, og faa Dage senere klager han over, at hans Kreditorer piner ham i en saadan Grad, at »dette eene Aar i Sorøe har taget saameget paa mig, at [jeg] neppe trøster mig til at stride Et andet over her, men gaar da med det første i Jorden«²⁾.

Harboe har sikkert lagt sin Indflydelse i Vægtskaalen, saaledes at Laurids Gram allerede 1759 kunde blive forflyttet til Stege som Sognepræst og Provst over Møen. Dette Embede ansaa man den Gang som »et Hæderskald«³⁾. Med Grams bitre Klager over Sorø-kaldets utilfredsstillende økonomiske Kaar in mente synes der ikke at være tilstrækkelig Grund til den Formodning, man har fremsat, at Aarsagen til, at han saa hurtigt søgte bort, skulde være den, at han ikke kunde faa Tilhørere ved sine teologiske Forelæsninger, fordi hans Kollega, Filosofen *Johan Basedow* skulde have paavirket Akademisterne i antiteologisk, naturalistisk Retning⁴⁾. Tilmed er det ret mærkeligt, at den eneste Udtalelse, der foreligger fra Gram om disse Forhold, netop udtrykkeligt betoner, at Akademisternes Uddannelse i de mange forskellige Fag paa ingen Maade skete med Tilsidesættelse af Teologien. Han maatte i det hele give dem det Vidnesbyrd, at deres Forhold ved Gudstjenesten og til de Lærere, der røgtede den teologiske Side af Akademiets Virksomhed,

¹⁾ Brev af 11. Maj 1758 (?) (sst.). — ²⁾ Breve af 22. Febr. og 25. Febr. 1759 (sst.). — ³⁾ Sjællandske Registre 1759 Nr. 463. Johan Paludan, Beskrivelse over Møen I, 487. — ⁴⁾ W. Norvin i Sorø, udg. af Sorønsk Samfund, II, 198-9. Den sst. S. 197 givne Karakteristik af Basedow er ikke helt træffende. Både den nedennævnte »Trauerrede« og andre af hans samtidige Skrifter viser, at Basedow i det væsentlige følte sig som en supranaturalistisk Apologet, om end han stillede sig friere i Enkeltspørgsmaal.

var upaaklageligt og viste, at Religionen var en Sag, der i højeste Grad laa dem paa Hjerte¹).

Fra Laurids Grams Sorøtid foreligger der et Par trykte Arbejder fra hans Haand. Det ene er en »*Oratio in natalem serenissimi ac potentissimi monarchæ, Friderici Quinti*«, en Tale, som han havde holdt i Akademiets Festsal den 31. Marts 1758. Det er ikke noget omfangsrigt Skrift, heller ikke er det af særlig værdifuldt Indhold, men det viser Grams Evne til at give sine Tanker formfuldendte Udtryk i Tidens pompøse Latinitet. Ikke mindst den lange indledende captatio benevolentiae er i saa Henseende betegnende. Indholdsmæssigt set afbrænder Forfatteren fint duftende Kongerøgtelse i store Maader: med den største Beundring ser han op til Frederik V's Personlighed, og Kongens vise Styre prises i enhver Henseende. Ganske særlig fremhæves den fredfyldte lyksalige Tilstand, Landet saa længe havde kunnet glæde sig ved, og under Omtalen af Kongens Interesse for Studiernes Opkomst nævnes som et nærliggende Eksempel Stiftelsen af Akademiet for unge Adelsmænds Uddannelse i Sorø, dette Sted, »der er lige saa fjernt fra Storstedernes Larm som yndefuldt ved Naturens Skønhed«²). Med et elegant Buk for Akademiets Overhofmester *Carl Juul* gør Taleren til Slut opmærksom paa, hvorledes det var en stor Vinding for de adelige Akademister til nærmeste Forbillede at have just en saadan Mand, der selv var dannet ved de største Fyrsters Hof, og hvis Forhold til de unge var som en Faders til hans Sønner³).

Det andet Arbejde er en »*Sørgelig Parentation over den i Live Høiædle og Velbaarne Baron og Hof-Junker, nu salige hos Gud Hr. Friderich Rosenkranz*« (1758). Den Afdøde, der var gaaet bort, kun 20 Aar gammel, havde i sin Sorøtid i en sjælden Grad formaaet at vinde sine Læreres Yndest. *Jens Sneedorff* satte ham saaledes et smukt Minde i sine »Breve«⁴). Laurids Grams Tale kan vel ikke kaldes meget betydelig, men den udmærker sig ved en gennemgaaende Jævnhed og Naturlighed i Sprog og Tankegang, om end Forfatteren som saa mange andre i det 16.—18. Aarhundrede ikke

¹) L. Grams nedennævnte Oratio p. 14-15. Ogsaa i sin Ansøgning om Stege taler Gram udelukkende om de ringe økonomiske Kaar som en Hindring for at »lære med . . . Frugt« (Indlæg til Sjællandske Reg. 1759 Nr. 463). — ²) Oratio p. 11: »urbs, quæ, quanto a majorum strepitu urbium remotior, tanto naturæ muneribus est ornatio«. — ³) Oratio p. 13. At Juul var Grams Velynder, fremgaar ogsaa af fortrolige Udtalelser i ovennævnte Brev af 25. Februar 1759 til Biskop Harboe. — ⁴) K. F. Plesner, Jens Schelderup Sneedorff S. 29-30.

har kunnet modstaa Fristelsen til at danne Ordspil af Navnet »Rosenkrantz«. I Kraft og Karakter staar Talen dog adskilligt tilbage for den tyske Ligprædiken, som den ovennævnte mærkelige Professor *Johan Basedow* holdt samme Dag paa Akademiet¹⁾.

I sit sidste Embede paa Møen tilbragte Laurids Gram Resten af sit Liv — 16 Aar — indtil sin Død 1775. Skrifter udgav han ikke senere. Saa lidt som Broderen var han en initiativrig, frodig Forfatternatur, og den anden Redaktion af »Vita Johannis Grammii« har formodentlig været hans sidste litterære Arbejde. En haandskrevet Prædiken fra 1760 ved Jubelfesten for Hundredeaaret for Soverænitetens Indførelse²⁾ afgiver vel et for spinkelt Materiale til med afgørende Sikkerhed at kendetegne ham som Prædikant, men ved sin Karakter af bibelfast, tidløs Homili i Jesper Brochmands Stil tyder den paa, at han (som Broderen) har hørt til den ældre ortodokse Skole og næppe har været paavirket af Pietismen³⁾.

Sine Embedsforretninger passede Laurids Gram med Flid og Troskab. Herom foreligger en Del Vidnesbyrd i Breve til hans gamle Velynder, Biskop *Ludvig Harboe*, med hvem han vedblev at staa i en Forbindelse, der var præget af Tillid og Veneration⁴⁾. Enkelte af disse Breve taler tydeligt om hans forstandige Omdømme og gode Hjerte. Som et Eksempel paa hans liberale Tænkemaade kan nævnes en Sag fra 1763. En notorisk Drukkenboldt i Stege var af Grams Formand blevet holdt borte fra Nadverens Sakramente. Senere havde han bedret sig en Del, saa at han kunde antages igen, men han ønskede meget at slippe for at staa »aaenbare Skrifte«. Gram, der gerne saa ham »hiulpen til Rette«, og som mente, at der var gjort ham nogen Uret af Formanden, indstillede da til Biskoppen, om ikke, »naar han endog i den værste Tiid har haft serena intervalla, og nu saalænge har været God, Man da kunde antage ham, som et skrøbeligt Lem og vildfarende Faar, der var fundet igien« og tilmed blot ved privat Skriftemaal. Dette billigede Biskoppen⁵⁾. Ogsaa en anden Gang vilde Gram redde en Karl fra det ydmygende aabenbare Skriftemaal. Det var i en Paternitetssag, og det skete med den Begrundelse, at en saadan Beskæmmelse vilde »i visse

¹⁾ J. B. Basedow, *Academische Trauerrede über . . . Hrn. Friedrich von Rosenkranz, 1758.* — ²⁾ Sjællands Bispearkiv, Jubelprædikener, III. I Skiftet efter Gram nævnes bl. a. »et stort Bunde Prædikener af Sl. Prof. Gram«. — ³⁾ L. Gram synes i hvert Tilfælde ikke at have set med Sympati paa Herrnhutismen (Breve fra Hans Gram I, 236-7). — ⁴⁾ Sjællands Bispearkiv, Indkomne Breve fra Møenbo Herred. — ⁵⁾ Brev af 17. August 1763 (sst.). Biskoppens Kopibog 20. August 1763.

Maader gjøre Skaar i Hans Lykke, nu han staar paa point at komme i en Skikkelig Forbindelse, som i saa Fald vil gaae over Styr«¹⁾ Den her omtalte Humanitet var dog ikke ensbetydende med karakterløs Slaphed. Ikke mindst over for den Type uregerlige Degne, som Datidens Provster og Præster maatte døje saa meget af, kunde han med Myndighed hævde kirkelig Orden, »thi der vil undertider Skarp Luud til visse Slax Hoveder«²⁾.

Sin Sans for Humaniora mistede Laurids Gram ikke i Aarene Løb. Ikke sjældent finder en latinsk eller græsk Vending Vej ind i hans Embedsskrivelser, og ved Visitatser kunde »den lærde, vittige« Provst Gram faa Lyst til at nedskrive sin Dom i det paagældende Sogns Kirkebog i Form af et elegant latinsk Epigram³⁾. Skiftet efter ham viser ogsaa, at han har været Ejer af en god og velvalgt Bogsamling (34 Foliaer, 40 Kvarter, 230 Oktaver), der giver et ganske godt Spejlbillede af hans Interesser. Man finder her fortrinsvis en Række Udgaver af græske og latinske Klassikere, mange leksikalske Hjælpemidler ved Studiet af Hebraisk, Græsk og Latin, desuden en Del Skrifter vedrørende »Antikviteterne«. Hertil kommer en fyldig Samling teologisk Litteratur, væsentlig ældre Forfattere af ortodoks Farve (Pietismen er dog repræsenteret af een Bog af Spener og een af Francke) og engelske Teologer. Ogsaa for den nyere Litteratur findes Repræsentanter: flere af Broderens Arbejder (desuden den store Katalog over hans Bøger, »Bibliotheca Grammiana«), Videnskabernes Selskabs Skrifter, Falsters »Amoenitates« og Holbergs Epistler⁴⁾. Fra anden Side vides det, at han ogsaa har læst dennes »Moralske Tanker«⁵⁾.

Uden Tvivl har Laurids Gram tilbragt sine lykkeligste Timer sit Studerekammer i sine Bøgers Selskab. Allerede i hans Ungdom havde Hans Gram søgt at lokke ham til et Embede i Roskilde med den Honning, at han saa vilde have lettere Adgang til Broderens Bibliotek og selv faa bedre Raad til at købe sig Bøger⁶⁾. Ogsaa senere hører man om, at han gerne vilde lade en Daler springe for en god Bog⁷⁾. Ikke mindst i sine Alderdomsaar fandt han Trøst i Læsning. Fra Slutningen af 1760'erne begyndte det at gaa ned ad Bakke med ham. Den før saa pyntelige Haandskrift blev mindre

¹⁾ Brev af 23. April 1766 (sst.). — ²⁾ Brev af 17. August 1763 (sst.). Jvfr. Kirkehistoriske Samlinge 4. R. V, 697 f.; VI, 252 f. — ³⁾ Johan Paludan, Beskrivelse over Møen I, 512. — ⁴⁾ Møenbo Herred. Provstearkiv, Gejstlig Skifteprotokol 1745-89 Fol. 249 b ff. — ⁵⁾ Breve fra Hans Gram I, 286 — ⁶⁾ Vita p. 53-4. — ⁷⁾ Breve fra Hans Gram I, 286.

sikker, og 1772 beder han sig fritaget for at tage Sæde i en Provsteret, »efterdie jeg er over 70^{ve} Aar, og kand nu ikke formaae andet, end at læse i en Bog iblandt, og forrette Præste-Embedet«¹⁾. Han blev ikke forskaanet for Sorger og Genvordigheder: tre Sønner i voksen Alder maatte han følge til Graven, og i hans sidste Leveaar afbrændte en stor Del af Stege By, deriblandt hans egen Gaard²⁾. Genopbygningen af en ny voldte ham mange økonomiske Bekymringer, og svagt Helbred slog sig nu til for at gøre Maalet fuldt. Hele Vinteren 1774 laa han hen »som En Krybling i mine Been«, og om Foraaret blev han »ilde farend« efter en Aareladning i sin højre Arm. Siden hen paa Sommeren var han vel noget bedre, men det hedder dog, at »jeg ængstes Dag og Nat af en Brøstsyge, som holder temmelig haardnakket ved, og neppe forlader mig, førend med Livet tillige«³⁾. Lyset var ved at brænde ned, og den 12. Marts 1775 gik Laurids Gram bort⁴⁾.

Til det sidste synes han trofast at have vogtet paa Minderne om sin berømte Broder, der havde været ham som et jordisk Forsyn. En yngre Slægtning, *P. B. Giørup*, fortæller, at efter hans Død blev der i hans Gemmer fundet en Række »fortrolige og tildeels lærde Breve, som af hiin store lærde Etatsraad Gram ere efterhaanden til denne sin elskeligste Broder afgivne«. Den samme Hjemmelsmand⁵⁾ satte sin gamle Ven et Æresminde i et latinsk Digt, hvori det blandt andet hedder:⁶⁾

Tu decus omne Tuis: patriæ lux, fratris imago!
 Grammius (o quantum nomen & omen!) eras,
 Te Schola Musarum, Te pulpita sacra colebant:
 Falstero fueras par & amicus amans.
 Quot Te cognôrunt, Te tot præconia dicunt
 Insignem meritis ex pietate virum.

¹⁾ Brev af 2. September 1772 til Biskop L. Harboe. — ²⁾ Kiøbenhavns Aften-Post 1775 S. 585-7. Luxdorps Dagbøger, udg. af Eiler Nystrøm, II, 12, 13. — ³⁾ Brev af 24. August 1774 til Biskop L. Harboe. — ⁴⁾ Stege Kirkebog. — ⁵⁾ Kiøbenhavns Aften-Post 1775 S. 585-7. Peder Bering Giørup (1730-92), tilsidst Sognepræst i Vester Ulslev, var gift med en Broderdatter af L. Gram. — ⁶⁾ I Forfatterens egen Gengivelse (sst.) lyder disse Linier saaledes paa Dansk:

Du var Dit Huses Ziir, et Lys for Fødelandet,
 Din store Broder selv i mange Maader liig,
 En Gram — o hvilket Navn, som ei betyder andet,
 End grundig Lærdom, og en Mand foruden Svig.
 Som Skolemand og Præst Du Dig indlagde Ære;
 Du var en Falsters Ven af lige Embeds Stand,
 Saa mange Dig har kiendt, Din sande Roes frembære,
 Dig prise for en brav, fortient, oprigtig Mand.

Det var et rigtigt Instinkt, der dikterede P. B. Gjørup disse Linier. Ogsaa Eftertiden vil i *Laurids Gram* først og sidst mindes *Christian Falsters* nære Medarbejder og *Hans Grams* broderligt pietetsfulde Livsskildrer.

6. Som en humant dannet Personlighed, selv en Studiernes Mand og en Beundrer af grundig Videnskabelighed hos andre, fremtræder *Laurids Gram* ogsaa i den Levnedstegning, han har efterladt af sin Broder. Det viser sig allerede i hans Stil: man møder en Forfatter, der gennemgaaende har et sikkert Herredømme over sin Pen, og som uden Vanskelighed formaar at udtrykke sig i Tidsalderens ejendommelige Latinitet. Han føler sig hjemme i de stilistiske raffinements, Tiden yndede saa stærkt, særlig gennem Indblanding af sølvalderlige og enkelte førklassiske Ord, og som den belæste Mand han var, falder det ham naturligt nu og da at lade en antik Vending eller et direkte Klassikercitat glide ind i sin Prosa. Som Helhed kendetegnes hans Fremstilling ved Maadehold og Smag, han forstaar meget vel at finde varierede Udtryk for sin Tanke og at lade Nuancerne komme til deres Ret.

Som saa ofte hos Broderen saaledes mærkes ogsaa hos *Laurids Gram* paa en tiltalende Maade Sindets Skiften mellem Alvor og Lune. Allerede den tidligere nævnte Beretning om den Skæbne, der blev Forfatterens første Manuskript til Del, er karakteristisk for denne Ejendommelighed. Et andet Eksempel kan hentes fra den kostelige Skildring, han giver af den unge Magister *Hans Gram*, der paa et Besøg i Vendsyssel skabte sig et Studerekammer til Rejsebrug i en Kærre, forspændt med to Udgangsgøg, der var saa usle, at end ikke Ræve eller Ulve eller Ravne kunde gøre sig det mindste Haab om at faa en Lækkerbidsken ud af dem¹⁾). Paa saadanne og andre Steder er det, som om man bag den ærbare og værdige Baroktidsmaske ser et lunt jydisk Smil spille, et Smil, der kaster et oplivende Skær over en Prosa, som ellers i fremherskende Grad bærer Præg af dignitas og gravitas.

Formaalet for sit Arbejde har *Laurids Gram* klart nok gjort Rede for i Indledningen. Han fremstiller sig som den, der ønsker efter Evne at betale et Afdrag paa den store Taknemmelighedsgæld, hvori

¹⁾ Vita § 15.

han stod til den afdøde Broder, hvem han skyldte saa meget af sin Velfærd. Skriftet maa derfor i første Række opfattes og bedømmes som et Udtryk for broderlig Pietet. Forfatteren er sig bevidst, at han ikke er i Stand til at behandle alle Sider af Hans Grams omfattende Virke med den fornødne Viden eller Sagkundskab, men dette har ikke hindret ham i at yde, hvad han formaaede, særlig til Belysning af mindre kendte Perioder og Episoder i Broderens Liv.

Ud fra dette Synspunkt maa ogsaa hele Skriftets Anlæg og Karakter forstaaes. Det er en Række Memoirer, Forfatteren fremlægger, Erindringer fra sit eget personlige Bekendtskab med Broderen, først fra Barndomshjemmet og fra Opholdet i hans Hus, siden fra den fortsatte fortrolige Forbindelse gennem Brevveksling. Hertil er saa føjet forskellige Andenhaandsmeddelelser om andre Punkter i Hans Grams Liv og en kort Oversigt over hans offentlige Virksomhed og nogen Omtale af hans Skrifter.

Biografien udmærker sig ikke ved en særlig stram Komposition. Vel følger den — som rimeligt er — en stadig fremadskridende Udviklingslinie fra Grams Fødsel til hans Død, men inden for de enkelte Afsnit af den biograferedes Liv bevæger Forfatteren sig med temmelig stor Frihed, saadan som det kunde være naturligt for en Memoireforfatter. En enkelt Paragraf (§ 81) staar endda paa et helt akavet Sted, idet Forfatteren — efter at have skildret Grams Død — pludseligt er kommet i Tanker om, at han havde glemt at fortælle et Træk fra dennes Studieaar, hvorfor han nu »med den velvillige Læsers Tilladelse« føjer det ind i en ganske umotiveret Sammenhæng. En beslægtet Ejendommelighed præger ogsaa Fordelingen af Stoffet, der er alt andet end ligelig. Navnlig er det karakteristisk, at Laurids Gram oftere forvilder sig bort fra sit Hovedtema og ret udførligt meddeler Træk til Belysning af sin egen Livsgang, hvad der naturligvis ogsaa til Dels kan forklares ud fra Skriftets personlige Natur.

Spørger man om den historiske Kildeværdi af de Efterretninger, Laurids Gram er Hjemmelsmand for, da maa Svaret blive gunstigt. Selv siger han beskedent, at formaar han end ikke at male et livfuldt Billede af Broderens Liv, saa vil han dog i det mindste sørge for, at Billedet kommer til at vise sande Træk¹). Bortset

¹ Vita § 1.

fra enkelte mindre Erindringsforskydninger, som vil blive nærmere belyst i Kommentaren, bærer Levnedstegningen da ogsaa Præg af Troværdighed, hvad der stemmer godt nok med Laurids Grams grundhæderlige Personlighed. Hvor hans Meddelelser lader sig prøve ud fra andre Kilder, er Resultatet positivt og tillader saaledes sandsynlige Slutninger om Værdien ogsaa af de Partier, hvor han er eneste Kilde. Størst Kildeværdi har hans Skildring for Aarene 1712—23, da han var optaget i Hans Grams Hus, og for de Punkter i Grams senere Liv, som han belyser ved Hjælp af dennes Breve. Gang paa Gang paaberaaber han sig sine egne Erindringer om dette eller hint¹⁾, og han synes at have udmærket sig baade ved en skarp Opfattelse af konkrete Tildragelser og Ejendommeligheder og ved en tro Hukommelse. For de Træk, han anfører fra de Perioder af Hans Grams Liv, som han ikke selv kunde have Førstehaandsviden om, anfører han meget omhyggeligt de Vidner, han bygger paa. For Grams Barndom har især Moderens Fortællinger²⁾ været hans Kilde, og som Hjemmelmænd for andet Stof nævnes forskellige andre Personer (Portnerkonen paa Elers' Kollegium, Hoffolk, Præsterne Ryberg og Peissel o. fl.)³⁾.

Hvad nu det Helhedsbillede angaar, som Laurids Gram tegner af sin Broder, saa ligger det i Sagens Natur, at et Mindeskrift af denne Karakter, født til Live af broderlig Taknemmelighedsfølelse og udarbejdet ud fra saa stærkt personlige Forudsætninger, maa blive ensidigt. De positive Træk, Laurids Gram fremhæver, er sande nok og kan stadfæstes ud fra andre, samtidige Kilder, men det var ikke at vente, at Forfatteren havde Øje for Begrænsningen i Grams Indsats eller Svagheder i hans Karakter, forøvrigt heller ikke — saa lidt som hele Samtiden — for den virkelige Storhed i hans Værk. Fordelingen af Lys og Skygge bliver derfor mangelfuld. Ikke desto mindre tilkommer der »Vita b. Johannis Grammii« en ikke ringe Betydning saa vel ved de mange, ellers ukendte Træk, Forfatteren har opbevaret om sin Broder, som ved det smukke Portræt, han tegner af den berømte Lærde som et redeligt og lødigt Menneske.

7. Som ovenfor omtalt foreligger »Vita b. Johannis Grammii« i to Redaktioner (her betegnede A og B). Begge Haandskrifter fin-

¹⁾ Saaledes Vita § 6, 9, 15-16, 21, 25, 29, 33, 64, 75, 77. — ²⁾ Vita § 3, 4, 5, 30. — ³⁾ Vita § 8, 12, 61.

des i Det kgl. Bibliotek, henholdsvis som Gl. kgl. Saml., 4°, 3053 a og Ny kgl. Saml., 4°, 2011 c¹). Det førstnævnte omtales i *Jon Erichsens* Udsigt over den gamle Manuscript-Samling i det store Kongelige Bibliotek, 1786, S. 124 under Betegnelsen »Joh. Grammii Vita per fratrem Laurent. Grammium, cum excerptis P. Dassii de Grammii laboribus literar.«

Forekomsten i dette Skrift viser, at det senest 1786 maa være blevet indlemmet i Det kgl. Biblioteks Haandskriftsamling, og ved Eftersyn af Erichsens monumentale haandskrevne »Catalogus Manuscriptorum Bibliothecæ Regiæ«, afsluttet 1784²), viser det sig, at det genfindes heri under den nu gældende Signatur og Titlen »Jo. Grammii Vita a fratre Laur. Grammio delineata«. Dette Katalog giver ogsaa Oplysning om Haandskriftets Proveniens, idet det henviser til Katalogen over Biskop *Ludvig Harboes* Manuskriptsamling. I denne »Bibliotheca Harboiana« III, 1784, MS. in 4°, Nr. 191 forekommer da ogsaa »Vita Joh. Grammii delineata a fratre Laur. Gram«, og dette maa da efter al Sandsynlighed direkte fra Harboes Auktion være overgaaet til Det kgl. Bibliotek. Det er da muligt, at Harboe har købt dette Haandskrift (af Typen A) paa Møllmanns Auktion 1783. Det som Nr. 3053 b betegnede Haandskrift i Gl. kgl. Samling, der i den haandskrevne Katalog siges at indeholde *B. Dass' Excerpter til Grams Levned* (Acc. Excerpta B. Dasii ex variis diariis Eruditor. etc. de laboribus Jo. Grammii literariis), stammer ligeledes — i Følge vedføjjet Proveniensbetegnelse — fra Biskop Harboes Samling.

Om Proveniensen for Teksten B (Ny kgl. Saml., 4°, 2011 c) oplyser Bibliotekets Kataloger intet. Paa Grund af Haandskriftets Plads i Ny kgl. Samling skulde man paa Forhaand være tilbøjelig til at antage, at det var indlemmet i Biblioteket paa et langt senere Tidspunkt end A. Imidlertid er det ikke usandsynligt, at det oprindeligt har hørt sammen med Gl. kgl. Saml., 4°, 3053 (vistnok snarere b end a)³), men senere har forvildet sig bort fra sin egentlige Plads og først er blevet opdaget igen i nyere Tid. Et vigtigt Kriterium, der støtter denne Formodning, foreligger deri, at det endnu bevarede,

¹) Begge Redaktioner er skrevet med Forfatterens egen Haand. Aurentisk Sammenligningsmateriale til Bestemmelse af denne foreligger bl. a. dels i de ovenfor citerede Breve i Sjællands Bisparkiv, dels i Indlæg til Sjællandske Reg. 1759 Nr. 463. — ²) Om denne se Carl S. Petersen i *Bogens Verden*, 1942, S. 53 ff. — ³) Jvfr. det S. XXXVIII i Note 4 anførte.

gamle Omslag just bærer en Paaskrift med Biskop Harboes Haand »Vita Joh. Grammii delineata a Fratres« svarende til Titlen i Harboes Katalog.

A, der er indbundet i et Bind fra ca. 1810—20, er et Kvart-haandskrift med 47 paginerede, beskrevne Sider. B bestaar af 120 (ikke alle paginerede) beskrevne Sider, men er defekt, idet S. 75—98 (incl.) mangler. Begge Haandskrifter er originale Renskrifter med Laurids Grams egen Haand.

Ved Valg af Tekstgrundlag for en Udgave kunde det næppe være tvivlsomt, at man burde foretrække B, der indeholder Forfatterens sidste, gennemarbejdede Redaktion af hans Værk. Tilmed rummer det en Del Stof ud over A. Dette bestaar fortrinsvis af 6 (i Udgaven nummererede) Breve fra Hans Gram til Broderen Laurids, dels af nogle Breve fra samme til udenlandske Lærde. Vigtige er især de førstnævnte, og det saa meget mere, som man hidtil har ment, at hele Grams Brevveksling med hans Broder, et enkelt Brev fra regnet, var gaaet tabt¹). Hvad den anden Gruppe angaar, omfatter den væsentligt Breve til Polyhistoren *Johann Christoph Wolf* i Hamburg, og det er just i dette Afsnit, at den ovenfor omtalte Lakune findes.

Af Breve (eller Uddrag af saadanne) fra Broderen til Wolf havde Laurids Gram i de nu tabte Partier øjensynligt meddelt 14 og Halvdelen af det 15de. Begyndelsen af det sidstnævnte og Slutningen af et foregaaende til *Mauclerc* har da maattet suppleres efter andre Tekstkilder. For de Wolfiske Breves Vedkommende er dette sket efter Ny kgl. Saml., 4°, 2012, et Bind med Afskrifter fra det 18. Aarhundrede af Breve fra Gram til J. A. Fabricius, Reimarus og Wolf. Dette Bind har — hvad det bekendte Superexlibris med Elefanhovedet paa Bindpladen klart nok viser — i sin Tid tilhørt *Bolle Luxdorph* og er efter hans Auktion 1789²) kommet til Biblioteket. Muligt er det, at ogsaa det tidligere har tilhørt Biskop Harboe, der — som ovenfor nævnt — forsynede Laurids Gram med Afskrifter af Hans Grams Breve, og som vistnok har ejet forskellige Samlinger af saadanne³). Tilmed er der den Ejendommelighed, at Nummerrækken i de i B bevarede Wolfiske Breve svarer

¹) Breve fra Hans Gram I, 286 Noten. — ²) Formentlig Bibliotheca Luxdorphiana, MS., 4°, Nr. 443. — ³) Bibliotheca Harboiana, III, MS. in Fol., Nr. 139 (jvfr. ovennævnte Catalogus MS. Bibl. Reg. Nr. 3053 c-d).

nøje til Rækkefølgen af de tilsvarende i dette Haandskrift. Det kunde derfor maaske have været forsvarligt at supplere alle de i B manglende 14 Breve til Wolf fra denne Tekstkilde. Naar dette dog ikke er blevet forsøgt, skyldes det dels, at man ikke med Vished kan godtgøre, at de manglende 14 Breve i B har været identiske med Nr. I—XIV i Ny kgl. Saml., 4°, 2012, dels at det i Tilfælde af, at man vilde levere en mere omfattende Udgave af Grams Breve til Wolf, vilde have været at foretrække at lægge de bevarede Originaler i Hamburg til Grund¹). De her meddelte — faatallige — Breve kan da blot tjene som Prøver til Oplysning om Aanden, Stilen og Emnekredsen i Grams lærde Brevveksling med Udlandets Videnskabsmænd og forhaabentlig godtgøre, at en Udgave af denne vilde kaste Lys over mange Sider af det 18. Aarhundredes Lærdomshistorie baade hjemme og ude.

Med Hensyn til Udgivelsesprincipperne skal det bemærkes, at det er tilstræbt at gengive Forlægget (B) — Forfatterens egenhændige, trykfærdige Renskrift — ord- og bogstavret. Forfatterens Brug af store og smaa Begyndelsesbogstaver er søgt bibeholdt, om den end ikke er præget af streng Konsekvens, og muligvis i Gengivelsen er blevet endnu mindre ensartet, da det ikke sjældent har været umuligt palæografisk at afgøre, om det første Bogstav i et Ord var stort eller lille. Ogsaa den anvendte, fra Nutidens noget afvigende Tegnsætning er bevaret med ganske faa Undtagelser. Accenter over latinske Ord er ikke medtagne. Ord og Bogstaver, der er suppleret af Udgiveren, er sat i skarp Parentes.

Til Udgaven af den latinske Tekst er føjet en Fordanskning ved Lektor *Otto Foss* til Lettelse for Læsere, hvem Latinen falder mindre bekvem. I Kommentaren er der dels givet Realoplysninger til Tekstens Forstaaelse, dels Tekstrettelser og dels alle indholdsmæssigt betydningsfulde og nogle stilistisk interessante Varianter fra A. I et Tillæg er der meddelt nogle hidtil ukendte Mindeord over Hans Gram af *Jacob Langebek* og *Edvard Schwartzkopf*.

Udgivelsen er af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie blevet overdraget til et Udvalg bestaaende af Selskabets Forstander Professor *Aage Friis*, Dr. *Ellen Jørgensen* og Lektor *Th. A.*

¹) Jvfr. Lauritz Nielsen, Registrant over Breve fra og til Danske i udenlandske Biblioteker S. 81.

Müller samt Selskabets Sekretær Dr. *Bjørn Kornerup*. Den sidstnævnte har besørget hele Udgivelsesarbejdet.

Carlsbergfondets økonomiske Støtte har muliggjort Udarbejdelse og Udgivelse, i hvilken Anledning »Danske Selskab« udtaler sin bedste Tak. Ogsaa de mange Videnskabsmænd, der under Arbejdet har bistaaet Udgiveren med Raad og Oplysninger, bedes modtage en Tak.

* * *

Laurids Grams Levnedsskildring af hans berømte Broder blev til under en uheldig Stjerne. To Gange maatte Forfatteren udarbejde sit Skrift uden dog at opleve, at det saa Dagens Lys; to Gange er der af andre gjort Forsøg paa at faa det udgivet, men ligeledes forgæves. Først nu — i Tohundredaaret for Stiftelsen af Det kgl. danske Videnskabernes Selskab — kan det fremlægges til Minde om den Mand, der øvede en afgørende Indflydelse ved Selskabets Grundlæggelse, og som en Hyldest fra det videnskabelige Søstersamfund, der ikke blot holdt sit første Møde i Grams Professorgaard, men som ogsaa dybest set skylder Hans Grams Fornyelse af det historiske Studium sin Oprindelse og ejendommelige Karakter.

VITA

B. JOHANNIS GRAMMII,

S. R. Majestatis Olim Consiliarii Status

ARCHIVARII, BIBLIOTHECARI, HISTORIOGRAPHI

Et

GRÆCÆ IN UNIVERSITATE HAFNIENSI

LINGVÆ PROFESSORIS,

Per

FRATREM ET ALUMNUM

DELINEATA

Editionem curavit

BJØRN KORNERUP

AUGUSTISSIMO ET POTENTISSIMO

Monarchæ

FRIDERICO QVINTO

DANIÆ ET NORVEGIÆ, VANDALORUM GOTORUMQVE

REGI HÆREDITARIO

ETC: ETC: ETC:

Gloriosissimo Clementissimo

Magne Pater Patriæ, Celsa Qvi Mente gemellis
Commoda prospectas Regnis, Populique saluti
Advigilas, Prudens Monitor Constansqve Peractor!

5 Da veniam civi minimo vatiqve soloeci
Eloqvii, Fulgore Tuo si Grande labori
Præsidium rogitem: Ne, qvod pietate magistra
Scribere suscipio /: Fratri perpauca rependens
Debita pro multo, qvo me cumulavit, amore
10 Vivus adhuc :/ nihili valeat, subeatqve ruinam.
Ille Tuo lætus Nutu mandata recepit
Munia: seu nota Tibi dexteritate stupendas
Tutaretur Opes, qveis Bibliotheca superbit
Regia; seu fido calamo Monumenta Tuorum
15 Inclyta Gestorum signaret, multa futuris
Temporibus populisqve diu miranda revelans.
Seu properas Archiva manus navumqve vocarent
Ingenium; Regum qvo scita Verenda Priorum,
Historiis factura fidem, digesta pararet.
Utqve solent humiles plantæ sub sole benigno

Depressas relevare comas; sic Aura Favoris
 Vivificans, Rex Magne, Tui, Qvæ sponte fideles
 Exhilarat, vires acuit studiumqve ministri.
 Respice nunc inopem chartam, qva tradere conor
 In medium Functi vitam, Radiosqve serenos
 Qvisqviliis affunde meis! ita tutus ovansqve
 Invidiam calco sub Protectore Monarcha.

Hisce ad
 Augustissimæ Majestatis Tuæ
 Pedes

humillime prosternor
 Devotissimus et Omni Fide Addictissimus
 Hæreditarius Servus
 Laurent: Gram.

Ἐν Θεῷ τούτου τέλος

Præfatio Novissima.

Ex hac re clarissimum elucescit Divinæ Providentiæ argumentum: quod, si forte pulcrum aliquod inceptum, vel invidiæ ac persecutionis metu, vel male olim redditæ gratiæ tædio, missum facere constitutum cum animo ac deliberatum habeamus; existat de improviso, tanquam Deus ex machina, aliquis magni nominis auctor hortatorque, qui timidos confirmet, torpentibus calcaria addat, et momentosis rationibus ad id ipsum, quod defugimus, quasi obtorto collo retrahat. Id quod mihi pariter usui venisse minime diffiteor. Inceperam nimirum, pietatis stimulis gratique animi debito excitatus, Fratris Johannis Grammii Vitam resque gestas concisa pro modulo meo narratiuncula adumbrare; neque, si aliorum iudicio standum, hoc quicquid erat infeliciter successit. At vero, cum sciagraphia illa in manus Fautorum quorundam perveniens, primo quidem, dementis ac seductæ virginis more, huc illuc oberraret, ad extremum autem in carcerem quendam ita compingeretur, ut nec edendæ, nec recipiendæ ejus spes superesset ulla; abjeceram hoc consilium, in recta voluntate, cujus mihi conscius eram, constanter acquieturus. Cum, ecce tibi! supremus rerum Arbiter ac Moderator, cui vilissimus ego pulvisculus dicta factaque mea omnia humillime commendo, Eminentissimum Ecclesiæ Antistitem, bonarumque litterarum, quæ ipsi plurimum debent, Fautorem maximum Dominum Ludovicum Harboë excitaret; qui, cum jure omni me compellere posset, nervosis tamen persvasionibus urgere maluit, ut depositum jam diu stylum resumerem, operi inhærerem, et ex dispersis hinc inde reliquiis aliquid denuo concinnarem. Huic ergo, secundum Deum, acceptum refero, si Fratri pro immortalibus beneficiis qualemcunque gratiam repenam; ejusque Vitam, breviter licet, fideliter tamen enarrando, aliis multis, in eodem virtutis curriculo desudantibus, jucundius hoc pro-

positum reddere valeam. Inveniet autem Humanissimus Lector mutata quidem, salvo veritatis tenore, multa, nonnulla etiam in majus et, quod aliorum favori unice debeo, melius aucta. Huc enim faciunt omnia, quæ Elegantissimo in Fratris memoriam habito Elogio complexus est Perillustris et Generosissimus Dn. Henricus de Hielmstie[r]ne, S. R. Maj: Consiliarius Status etc: In eundem vero sensum venit Prodrumus Epistolarum, quibus Frater hic illic per Eruditum Orbem magnos in litteris Heroas compellavit; quarumque copiam mihi supra laudatus summe venerabilis Præsul, ejusmodi cimeliorum conquisitor ac vindex diligentissimus, gratiose indulisit. Vale quam optime!

Stegæ
In Mona Insula

MDCCLXI.

Præfatio Prima.

Acciderat, nescio quo fato, ut inter hæredes, de expetendo in Fratris memoriam Programmate, minus conveniret. Cum vir, ipsi olim amicissimus et magni inter litterarum antistites nominis, se res ejus integro tractatu exhibere velle, mihi secreto promitteret. Qua spe eqvidem et hac adeo vice, et multis porro annis securus acqvievi. Proxime autem elapso autumno, cum in adventitiam coenam ab honestissima Matrona adhibito mihi, qui ex Hafnia aderat, vir perquam Venerabilis ^(a) omissum Fratris Programma denuo objiceret; in præsentia statim, quod vere potui, modeste respondi: me huic culpæ affinem non esse, et audisse insuper a viro quodam Eruditissimo atque in arte sua Roscio, quod Fratris vitam luculentius multo, quam honorificis istis litteris fieri poterat, esset expositurus. Sed non ita longe post, domui mihiqve redditus, ad mentem revocare coepi: Magnum illum Fautorem partim quidem multis occupationibus esse districtum; partim ea omnia, quæ ad pueritiam, adolescentiam, primamqve adeo virilem ætatem Fratris pertinent, nisi si forte ab ipso illo, dum in vivis esset, accepisset, juxta cum ignarissimis ignorare. Ac proinde primas hasce lineas rudi quodam penicillo

(a) Ea occasione his paucis lineis Episcopo Meo gratulatum me meminì:
Brorsonius Fratrem propius dum vidit Utrumqve,
Inqve Tribus charites eminuere pares:
Forte cliens cecinit: Felix locus ille putandus,
Qvo Tanti ac Tales Tres coiere Viri!
Felix iste quidem. Sed enim Felicius Almun
Randerup ^(a), Hos Patriæ cui peperisse datum.

(a) Locus eorum natalis, sub Prædio Illustrissimi Herois Frider: de Buchwald. D. Emmerlovii 3 Idus Augusti MDCCLVI.

L. Gr.

formare in animum induxi, eo præsertim consilio: ut, si, quovis mihi honore dignissimus, alter tantum subsecivi temporis consequatur, defixis primo ejusmodi adminiculis, multo elegantiore structuram excitare possit. Quod reliquum est, conatus meos humanissimus Lector boni consulat, indulgenterque adeo accipiat, quod ante viginti 5 quatuor annos Scholastico vitæ generi nuntium remittens, cultioris stili usum, siquæ tamen unquam habuerim omnino, post longam adeo intercapedinem, prorsus dediderim.

Dab: Emmerlowii ipsis Kal: Junij A. MDCCLVII.

1.

Cum ea me imprimis cura sollicitet, quo pacto de tenuitate mea bene merentibus aliqua saltem ex parte gratum me exhibeam; nullique omnium, si de privatae conditionis hominibus sermo fuerit, plura debeam, quam Fratri, Johanni Grammio, ante annos tredecim, et quod excurrit, quieta morte functo: Operæ pretium me facturum arbitror, si absentem etiam et beatorum ordini adscripto gratiam relaturus, vitam et res gestas ipsius, quæ par est, fide perscripserim. Non ea quidem mente, ut omnia omnino momenta persequar; quis enim ita suffenus esset, ut per singula occupatissimi hominis dicta facta enarrando iturum se reciperet? Sed ea potius excerpam, quæ ad rem faciunt maxime, verisque adeo, nam vivis nimium esset, coloribus depictum oculis nostris sistere posse videntur.

2.

Aspexit autem, Anno MDCLXXXV die mensis Octobris XXVIII, hanc lucem in ædibus pastoralibus curiæ Bierbye, quæ, inter Vandalicas et Dioecesi Alburgensi subjectas, unius miliaris intervallo ab Heuringa urbe (vulgo Hiøring) dividitur, nomenque a promontoriis ad occasum meridiemque exsurgentibus est sortita. Et piis certe honestisque Parentibus natales debuit noster, Patri D^{no} Nicolao Grammio, curiarum Bierbye et Mygdahl Pastori fidelissimo, Matri Annæ Muule. Quorum ille Patrem agnovit Johannem Gram, Consulem olim urbis Sæbye, Matrem Catharinam Bugge; Hæc vero Christiernum Muule, prædii Attrup possessorem, et Johannam Christiani Parentes salutavit.

3.

Hisce, jam pridem filiabus quatuor auctis, filius iste gratissimus fuit. Quamvis Providentia divina eundem hic cursum teneret, quem non raro alias observare licuerit: ut neque solidum aliquod mortalibus gaudium sine admistione ægritudinis concedat, neque præclaris quæpiam rebus destinet, nisi multis ipsum afflictionibus quasi finxerit in antecessum atque instanti fortunæ præparaverit. Nam infans, quod a Matris ore accepi, ita infirma valetudine fuit, ut tribus admodum vicibus amicos et vicinos convocarent, morti ipsius affuturos, ne tenellus forte negligentia aliove casu periisse crederetur.

4.

Sed non ita multo post hæc tristitia evanuit, conceptusque pro eo metus tanto majori gaudio est compensatus. Cum a primis statim incunabulis non obscura in ipso bonæ indolis sese proderent indicia. Nam vix quidem sapere et fari pro modulo suo inceperat, cum precum atque cantiuncularum formulas, præeunte Genitore, celerime arriperet, arreptas vero fidelissima retineret memoria; ob hoc ipsum a paternis amicis, auditoribus aliisque bene multis plurimi factus, et subinde munusculis exhilaratus. Neque vero jocis ipsius lusibusque innoxiiis suis lepor defuit; cujus generis hunc olim a Matre me audire memini: Solebat animalium, quæcunque ipsi videre contingeret, formas pingendo imitari; cumque equum forte in mensa descripsisset, a Matre interrogatus: qui fieret, ut quartum crus esset omissum? argute retulit: sufficere quidem equo, in mensa sic stanti, tria crura, si vero Patris currum traheret, omnino quatuor requiri.

5.

Nullo unquam alio præceptore usus est, quam ipso Parente, a prima adolescentia ad summam usque ætatem bonis litteris dedito; qui, cum facile perspiceret, quam fertilis sibi ager esset oblatus, in colendo eo primam quamque operam sumere non prætermisit. Neque vero ille conceptæ de se spei non respondit, in studiis et laboribus tam assiduus, ut a Matre, subverita scilicet pro more sexus, ne valetudini suæ vim faceret, sæpius revocaretur. Quin ipsa quoque mihi narravit: se eandem ob causam, cum a litteris retinere nulla alia ratione posset, candelas ipsi parce et maligne præbuisse.

6.

Qvam autem facile res, nunquam antea sibi notas, ad primum
 quasi intuitum, complecti animo potuerit, uno hoc exemplo, quod
 illi tamen fraudi fuit, declaratum ibo. Convenerant ad Parentes
 amici quidam et propinqua cognatione conjuncti, ut simul et ipsos
 5 salutarent, et ruris amoenitatibus fruerentur. Cum vero ad ægrotum
 evocaretur Pater, Matre de apparatu coenæ sollicita; eorum unus,
 qui Alburgi mercaturam exercebat, ex oculis suis, fallendi temporis
 reliquosque in certamen provocandi ergo, chartulas lusorias deprom-
 10 sit. Has avidè contemplatus novennis Frater, cum e regione, et quasi
 aliud agens, consisteret, ita brevi notas perspectasque habuit, ut de
 similibus sibi confingendis statim cogitaret. Nec mora; papyrum
 intra paucos dies clam comparat, pagellas conglutinat, imagines
 atramento et cerasorum succo cuique segmento convenientes depingit.
 Et jam adfectum opus erat, cum Pater occupato subitus inopinatus-
 15 que superveniret, quid rerum ageret? pro consuetudine sciscitatus.
 Quo quidem fato tristius illi nullum tum temporis accidere potuisset.
 Nam cum ipse præ pudore ac metu confiteri non auderet, Pater
 vero instaret, eo res devenit, ut tandem in Filium, tanquam præfracte
 immorigerum, insolita sibi severitate animadverteret. Atque hoc
 20 unum tempus fuit, quo inter eos querelæ intercederent; cum cætera
 tam observans Patris esset, tamque ad nutum et voluntatem ejus
 præcepta exsequens, ut nobis minoribus natu fratribus degeneres ab
 ejus indole mores identidem Pater exprobraret; freqventer id in ore
 habens: Non sic Frater vester Johannes se tractavit.

7.

25 Vix paucos supra decimum sextum ætatis annum menses comple-
 verat, cum metas, quæ in Scholis præscribuntur, non tam attigisse,
 quam excessisse sit compertus. Ac proinde, cum omnium judicio
 civitati Academicæ maturus existimaretur, adductus est ad Scholæ
 Alburgensis tum temporis Rectorem: ut, facto quid didicisset, pe-
 30 riculo, ad præscriptum Legum danicarum testimonio ipsum ornaret.
 Hoc vero iniquam admodum hujus operæ mercedem postulante, Pa-
 ter, hortatu Pastoris Sundbyensis Dⁿⁱ Kiliani Nicolai, qui Mater-
 teram nostram i[n] matrimonio habebat, filium, quem ipse bonis
 artibus initiaverat, ipse etiam commendatitia tabula instruxit; datis
 35 simul ad summe Venerabilem Doctorem Bornemannum litteris, qui-

bus filio gratiam tanti Fautoris expeteret. Neque eum hac in parte spes sua fefellit. Cum enim, feliciter examine perfunctus, specimen ei quoddam Frater obtulisset, primo quoque tempore ad aliquot beneficia academica ejus opera atque intercessione aditum habuit.

8.

Ac statim quidem locus ipsi assignatus est in collegio, quod a Regia munificentia et originem et nomen accepit. Ubi Statuta religiose servando, et Lectiones Professorum in auditorio Universitatis frequentando, celeriter se in gratiam superiorum insinuavit; cum neque privata ipsius industria, neque productæ in seram usque noctem lucubrationes notitiam ipsorum fugiebant. Traditum enim est memoriae: quod, cum Lumen illud Academicum, Severinus Lintrupius, ad fenestram adstans forte prætereuntem conspexisset; contubernalibus aliquot lautioris fortunæ dixerit: Hic, cum se exserere aliquando inceperit, palmam nobis dubiam est factururus. A sobrino autem nostro, Magistro Svenone Ryberg, Pastore olim Curiarum Wallekilde et Hørfve, qui cum multis aliis Lintrupio tum temporis operam dedit, ante annos vero fere quadraginta in vivis esse desiit, hoc accipere me memini.

9.

Studiosos vero, quibuscum vivebat, quosque sincera imprimis fide ac bonis moribus ornatos deamabat, ita sibi officii devinctos habuit: ut ab eorum quamplurimis, aut domum profectis, aut ad spartam aliquam vocatis, non minimi pretii muneribus honoraretur. Supererant ex his ei, cum me puerum educandum suscepisset, gladius argentei capuli, quem multos annos gestavit, et pallium optimi panni, quod postea Baroni Italo, Conrado Ferdinando Laurentio de Gastion, ob ejuratam Romanensium hæresin apud nos exulanti dono dedit. Quid? quod etiam theculam, libris ad Philologiæ studium pertinentibus oppletam, atque ab amicorum quodam sibi relictam, mihi, cum ratio vocationis ita ferret, utendam possidendamque concesserit.

10.

Atque hoc ipsum non infucata minus amicitia, quam prompta ad sublevandos eorum conatus opera consecutus est. Licet enim

auctoribus græcis et latinis, omnique adeo antiqvitatum huc facientium generi præcipue incumberet, sacra tamen constanter lectitabat, deque his cum superioribus et familiaribus conferebat sermones. Et fama est, ipsum, una cum præfata reverentia nominando mihi
 5 Doctore Kisbye aliisque nonnullis, vastum illud Lintrupii Collegium Theologicum, ab ore ipsius exceptum, litteris fideliter mandavisse. Neque vero alii vitæ colori Parentes eum destinaverant; præsertim cum sanctissimis moribus conspicuus Pastor Tolstrupiensis successorem ipsum sibi expetivisset. Ut de aliis, quæ ultro offerrentur,
 10 conditionibus verbum hic nullum adjiciam.

11.

Quin etiam in omne studiorum genus ita versatilis fuit, ut, cum res et ratio posceret, facile se cuicumque illorum accomodaret. Inciderat namque tempus, quo alumni aperto nuper Eilersiano Collegio legerentur; inter quos dum benevoli aliquot cooptatum vellent nostrum, neque aliis locus, quam Mathematicis vacaret; dabant operam,
 15 ut, tanquam Mathesin professus, una cum altero æque hujus scientiæ experte, nominaretur. Quod cum Illustris Rømerus inaudiret, exclamasse fertur: Hei mihi, quales Mathematici! At vero, cum luculenta dissertatione cogitationes antiquiorum scriptorum de Origine Geometriæ apud Ægyptios A^o MDCCVI^{to} exposuisset; nulli,
 20 ut puto, mathematicis scientiis dedecori fuit.

12.

Quod autem improbi laboris et dispositæ ad omnem difficultatem concoqvendam patientiæ fuerit, hoc documento comprobatum ibo: Vidua Janitoris, qui in Eilersiano Collegio servierat, me puero et
 25 Hafniæ jam ætatulam agente, adhucdum in vivis erat. Hæc mihi aliisque identidem narrabat: se, cum alumnorum conclavia, munditiæ ea restituens, inviseret, Fratrem brumali tempore offendisse, librum calamumve scriptorium altera manu vicissim tenentem, dum alteram in sinu ad leniendum frigus absconditam haberet. Quod
 30 spectaculum, apud alios insolens, cum ipsam ad miserationem ita provocaret, ut vel ex sua se penu fornaci ipsius ligna allaturam promitteret; bono eam animo esse jussit, atque hoc modo etiam cum fructu laborari affirmavit.

13.

Præceperant jam noti propinquivque omnes gaudium, quod sibi fingebant ex munere Ecclesiastico, cui Frater, simul ac quintum explevisset lustrum, esset præficiendus; cum præter opinionem alia omnia acciderent. Nam primo summus sui temporis Theologus, Doctor Johannes Wandalinus, sive ita sentiens, sive longius prospiciens, causam lingvæ Fratris hærentem balbutiem interserendo, auctor ei fuit: ut, quam in excolenda arte homiletica subinde posuerat operam, Philologiæ studio omnem impenderet. Deinde etiam Illustri Windingio, quantum in græcis profecisset, jam suboluerat. Unde factum est, ut, cum Philosophiæ Magistros creandos haberet, Fratrem Fiscarium, quem vocant, adscisceret, ut et lucrum ex comparandis aliis candidatis et ornamentum inde auferret.

14.

Neque ita multo post tempore ipsum Parentes videndi, hos vero filium amplexandi mutuum quoddam desiderium incesserat. Qua de causa feriis, quas autumnus mensis studiis indulget, ad patrios se penates conferens, incredibili ab omnibus gaudio exceptus est. Pater certe domi manentem nunquam ante serum noctis a colloquio suo dimisit. Cum vero honestatis quoque ratio exigeret, ut ad amicos et necessarios, quorum quidem in Vandalia non contemnenda nobis copia, subinde viseret; et servos domesticos a laboribus, quibus hac anni tempestate vel maxime distinebantur, avocare verecundaretur; mirificum sibi apparatus hunc in modum commentus est:

15.

Erat in pago nostro non procul ab æde sacra tuguriolum, pastoritiis illis tumultuaria opera congestis haud absimile. Habitabat ibi senex pauperculus, qui ætate quavis binos equos alere solebat, ita plerumque senio et macie confectos, ut in iis neque vulpibus lupisque, neque corvis spes ulla lautioris convivii superesset. Currus vero ei detritus, quo arenam pavimentis insternendam advehebat, vel frumenti minores modos ad molam deportabat. Hunc noster, reluctantem licet suosque ultro offerente Patre, aurigam sibi adscivit, ex ejusque opera non mediocrem fructum se voluptatemque percipere confessus est. Quia enim equi hominis, tanquam Junonis sacra laturi, tardis-

simo proreperent gradu, non minus in medio itinere, quam si in Museo fuisset, studiis vacabat Frater, atque in uno alterove auctore evolvendo totus erat; excerpta etiam, cum per coeli temperiem liceret, sibi conficiens. Unde factum est, ut, cum vel maxime servis nostris 5 opportunitas suppeteret, non facile tamen alium, quam Philosophicum suum vectorem eligeret; hoc enim ipsum nomine ab insigni bono, quod afferebat, salutare consuevit.

16.

Nimis infirma mihi, septimum vix annum ingresso, ætas fuit ad percipiendos sermones, qui Patrem inter Ipsumque sererentur; licet Fratrum minimus, et Parentibus ultimo loco natus, 10 ipsis fere perpetuus assecla hærerem. Id unum tamen memoria retineo: Cum, invitante aëris serenitate, sub dio ambularent, uniuscujusque rei vel instrumenti, præsertim si rarius occurreret, nomen latinum Pater ab illo exquisivit; non ut ignorans quidem, sed potius, quantum colligere potui, 15 ut periculum ejus faciens, penumque adeo omnem excutiens. Quod mihi postea, rem rationis trutina reputanti, ideo factum videtur, quia Genitori suum de parvo Lexico accuratius, quam antea factum erat, Latina ac Danica lingua exhibendo consilium aperuisset. Atque huic rei opportuna se occasio non longe post obtulit.

17.

Exeunte enim ad plures ejus fama, illi hoc, alii alio munere, licet intra votum res consisteret, ornatum voluerunt. Erat vero Hafniæ 20 tum temporis Vir spectabilis, Johannes Laurentii, Typographiæ Regiæ Præfectus, et Assessoris Titulo insignis; cui unicus Filius, et duo ex uxoris familia pupilli. Hic, cum in re non mediocri viveret, Fratrem quovis pretio adducere conatus est, ut parvulorum institutionem 25 susciperet. Quod etiam cum non gravate faceret, quo sumptibus suis suppeditandi necessitatem Parentibus remitteret, novus se diligentiae ejus campus aperuit. Non enim satis habuit, commissam sibi spartam fideliter tueri; sed subsecivis etiam horis alia pluribus 30 usui futura est molitus.

18.

Enimvero, cum Hafniam invasisset fatalis illa lues, quæ undecimo et duodecimo hujus seculi annis multa hominum millia absum-

sit, quaque indies invalescente, plerique omnes, qui aut sublimioris orchestrae aut lautioris fortunae erant, fuga atque in dissita loca excursionem, sibi consultum iverunt. Inter hos etiam praedictus [Johannes] Laurentii cum uxore, filio et pupillis, nescio quo se proripuerat, Fratri typographiae ac totius adeo domus inspectione relicta. Qua quidem licet summa fide sit perfunctus, subinde tamen Nucleo Latinitatis concinnando operam impendit; et editionem Sacrae Scripturae, quae breves una cum locis, quae vocant, parallelis notas deorsum sub textu exhibet, eodem fere tempore procuravit. Sed mox alio eum Divina vocavit Providentia.

19.

Abstulerat pestis ConRectorem Scholae Hafniensis meritissimum, Dominum Magistrum Kølischen. In ejus locum substituendus erat vir a Philologia non leviter instructus. Electus ergo Frater provinciam studiis suis convenientem non invitus adiit. Id quod et Patri, paulo post anno aetatis septuagesimo decedenti mirae voluptati fuit, et orbo mihi non leve emolumentum attulit. Cum ad se recepto, et inter discipulos Scholae inferioris locato, nihil deesse pateretur, quod a Parentibus vel opulentissimis mihi promittere potuissem. Quid? quod ne amicis quidem, in singulos dies victum mihi offerentibus, paruerit, aut precibus etiam eorum hac de re locum reliquerit; subveritus scilicet, ne longior prandii gratuiti exspectatio, quae hic illic incidere posset, studiis meis impedimentum objiceret.

20.

Hujus autem in me aliosque pauperes beneficentiae divinitus ipsi concessa est remuneratio. Cum non solum integerrimis moribus notissimus Christianus Reitzerus, Consiliarius Justitiae tum quidem, Status etiam postea, et Juris utriusque Professor, ipsum perpetuum sibi convivam optaret, omniqve eo tempore, quo in coelibatu permansit Noster, gratis ei mensam sterneret; Sed etiam brevi post Serenissimus Monarcha Graecae Linguae Professorem renuntiaret. Ex quo tamen munere ornamentum majus quam emolumentum prioribus annis habuit. Quia enim, more tum temporis recepto, novissime Electi Professores leviculo stipendio contenti esse deberent; nonnunquam eum joci causa dicere memini: Professorem Graecae Linguae, nisi ConRector ipsi auxiliatrices manus porrigeret, in re tenui viceturum.

21.

Qvis tum omnium ordinum, ad eum, significandi gaudii su-
 causa festinantium, concursus hominum fuerit, non magis exprimer:
 verbis possum, quam studium illud, illum favorem, quo ab ho-
 statim tempore bonorum plurimi ipsum sunt prosecuti. Revocari
 5 adhuc ad animum valeo: me, cum paulo ante vix repetitis sæ
 piuscule precibus impetrassem, ut nullo alio apparitore uteretur
 aperiendis claudendisqve valvis ita coepisse fatigari, ut si perpetuo
 hic salutandi mos obtinisset, novi ministerii animum, e nutu lice-
 ejus unice pendentem, poenitentia fuisset subitura. Familiare enir
 10 est huic, qua tum eram, ætati: et multa, quæ ob rationes non ita
 graves eligimus, misere statim cupere; et, levi se ostendente difficul-
 tate, eadem rursus averso animo destestari.

22.

Ut vero parem se novo muneri et constitutionibus academici:
 obsequentem præstaret; brevi post Historiam Deorum ex Xeno-
 15 phonte prolixa non minus, quam nervosa Dissertatione exposuit
 eandemqve ex Cathedra contra diversas, quas singuli Professorum
 objicerent, opiniones mascule defendit. Quæ res splendescenti jam
 tum nominis ejus celebritati non parum gratiæ attulit, multoqve
 plures ipsi Fautores conciliavit. In quibus præter supra laudatum
 20 Reitzerum, Professores Theologiæ Joh: Steenbuchius ac Trellundius,
 Mathematicum Raschius, Antiquitatum Magnæus, Philosophiæ Bir-
 cherodius et Anchersenius, Juris Wechhorstius ad suprema usque fata
 constanti eum amore et benevolentia sunt amplexi. Quem vere
 proxime nominandum habes, Virum Clarissimum, non communis
 25 officii copula minus, quam sincera animi affectio ipsi adjunxit.

23.

Quamvis enim demandatis in Academia partibus omni satis-
 faceret modo, alteri tamen, quæ ConRectoratu continetur, provinciæ
 minime defuit; sed horas scholasticis destinatas prælectionibus ea
 religione observavit, ut Nobilissimus Collega Frølundius, Lingvarum
 30 Orientalium Professor et Scholæ ejusdem Rector, binis tantum vici-
 bus locum ejus supplere et personam agere haberet necessum. Semel,
 cum A^o MDCCXIV periculosa feбри ex lucubrationibus immodice
 extensis, et insalubri tum temporis conclavi, oborta affligeretur. Ite-

rum vero, cum, a Generosissima ex Tottiorum Gente Domina invitatus, in rus per octiduum fere æstivis feriis excurrisset. Habebat enim Filium magnæ spei et expectatæ Indolis, qui nunc inter Purpuratos vel præcipua floret gloria, de cujus studiorum rationibus ipsum consulere voluit.

24.

Cumque hoc modo inter Cathedram sublimiorem et Scholam 5
divisas haberet occupationes, privatimque domi Studiosis, G[r]æcæ
lingvæ cupidus, operam locaret; mirari subit, quo pacto multivaria,
sibi aliunde injuncta, negotia expediret. Cum nullus fere dies inter-
cederet, quin vel ex Cancellaria, vel a pecuniarum permutatoribus,
vel e statione Tabellarii publici, cum tempus ita ferret, aliquid mihi 10
esset arcessendum. In primis vero cum Consiliario Cancellariæ Ja-
cobo Hasse in Norvegia, et Illustrissimo Domino Griisio, qui tum
temporis Residentis Danici Spartam apud Batavos tuebatur, jure
aliqvod et non interruptum litterarum commercium celebravit. Scri-
bebat autem velocissime, adeo ut complures brevi tempore litteras 15
absolveret; sed calami aptandi tædium non ferebat, cum omnes ei
paratos ex pergula mercatoria emere deberem.

25.

Neque tamen in iis tantummodo versabatur, quæ ab aliis quoque,
rerum tractandarum peritis, confici poterant; sed multa etiam, quæ 20
ad genium ejus accedebant proprius, concredita fidei suæ habebat.
Cum enim Eruditissimus Falsterus, ei in paucis amicus, fautor vero
mihi ætatem colendus, elegantem librorum Ovidii Tristium versio-
nem elaborasset, eam rogatu Auctoris typis exscribendam a mendis-
que vindicandam curavit. Et certe, cum, ex longa peregrinatione
redux, Illustris Holbergius Introductionem in præcipuarum Europæ 25
Regionum Historiam danico idiomate conscribendam moliretur; me
plagulas, correctioni subjiciendas, Fratri afferre, correctas in offi-
cinam typographicam referre probe memini.

26.

Id quod etiam amicitiae vinculum, quo animi eorum ab initio
continebantur, valide confirmavit; licet progressu temporis parum 30
abfuerit, quin offensiuncula aliqua dissolveretur. Atque hoc tali
modo contigit: Ediderat prædictus Nobilissimus auctor Poëma ali-

quod carmine danico, in quo parum honorifice de Academicis actibus sentire videbatur; et, quod caput erat, Insulam, Perillustri Domino, Fratris Patrono Eximio, pertinentem, ridicularum rerum scenam fecerat. Quod opus cum amicorum non nemo summis ad
 5 coelum laudibus extolleret; Frater vero, cujus jam pridem facta Patrono injuria exulceratus erat animus, sententiam liberius proferret; ea res, a minus fideli interprete ad alterum delata, propemodum aperti dissidii causa fuit. Sed brevi in gratiam iterum redierunt.

27.

Hunc autem cursum, multa et diversa inter se negotia obeundo, constanter tenuit; quamdiu, secessum studiis captans, solus et cælebs permansit; Sed eam quoque vitæ rationem ad momentum, ut ita dicam, commutatam habuit. Cum enim circa exitum anni
 10 MDCCXIIIX Honestissimam Matronam, Annam Catharinam Sylver, Procuratoris annonæ, Dⁿⁱ Johannis Holstii Viduam, matrimonio sibi junxisset; Foeminam certe, quam, in re lauta et bene aucta viventem, non minus liberalis formæ quam optimi animi dotes commendabant. Morbi genere, quod ad scorbutum accedere videbatur, intra dimidii anni spatium eam amisit. Quo vulnere nullum
 15 ipsi gravius infligi unquam potuit; cum ita desiderio virtutibus ornatissimæ conjugis emaceratus sit, ut propemodum in vitæ periculum incurrere videretur.

28.

Reliquit illa ex priori matrimonio Filios: D^{num} Petrum Nicolaum Holst, sacro officio olim admotum; D^{num} Johannem Høffner
 25 Holst, qui in Legione rem tormentariam tractante Præfecti Excubiarum munere fungitur; et D^{num} Ottonem Holst, cui in administranda Bibliotheca Universitatis Hafniensis secundæ partes demandatæ sunt. Filia vero ejus unica Anna Maria Holst, Domino Johanni Mohr, celeberrimo Mercatori, nubens, paucos post annos
 30 anima caruit; superstite sibi item Filia, quæ cum Avix nomine virtutes ejus omnes copulatas habens, Conciliario Commercii, Spectabili Domino Bortmanno in matrimonium cessit. His omnibus et vivus Frater paternam certe curam ac sollicitudinem præstitit, et, ex hac vita migraturus, dimidiam bonorum suorum partem testamento
 35 legavit.

29.

Cum vero post longum temporis intervallum dolor ejus remitteret, de scholastico onere deponendo consilium cepit, captum vero ad maturitatem perduxit. Nam, A^o MDCCXIX tantum non exeunte, valedictoriam coram magna auditorum frequentia orationem habuit. In qua ipsum dicere memini: Nihil esse, quod in munere, a se octo fere annos administrato, sibi exprobrandum haberet, nisi si, quodam naturæ vitio, ad lenitatem atque indulgentiam pronior fuisset. Et profecto nihil hac de re præter veritatem attulit. Nam omnibus delictis, modo nullam animi malignitatem redolerent, venia apud ipsum paratissima erat; neque quisquam, qui emendationem promitteret, de favore ejus desperandum habebat. Multos etiam, de quorum profectu meliorem spem conceperat, beneficiis fovit; Et, siquem graviter jacere, vel molesta paupertate premi nunciasset, statim ipsi dato argento subvenire consuevit. Ut illum adeo boni omnes non ut Magistrum timerent, sed ut Parentem colerent.

30.

Singulari autem res ac scientias aperte ac dilucide tradendi facultate præditus erat, ut omnia vivis coloribus depicta discentium oculis sistere valeret. Unde etiam evenit, ut quicumque illorum veræ eruditionis sensu aliquo gustuque tangerentur, plurimum ab ejus institutione commodi percipere possent. Atque adeo hujusce rei fama inductos arbitror Generosissimos aliquot Adolescentes, qui nunc in summis stationibus relicta a suis præclara vestigia partim implent omnino, partim etiam excedunt; ut ipsum intra privatos parietes in Historia, Heraldica aliisque id genus audirent. Quos inter laudare possum Illustrissimos atque Excellentissimos Heroes ac Dominos, Dominum Ottonem Tott, Sacræ Regiæ Majestati a Consiliis Secretissimis et Ordinis Elephantini Equitem Auratum; Dominum Oligerum Scheel, Consiliarium Intimum et Dioeceseos Sellandinæ Præfectum, Dominum Fridericum Christianum Rosenkrantz, Ordinis Dannebrogici Equitem auratum, et Magnum ante annos aliquot ad Britannicam ac Brandenburgicam Aulas Legatum.

31.

Successorem in officio scholastico nactus est Integerrimum, Laboriosissimum, nec minus, quam ipse fuerat, de erudienda fideliter

juventute sollicitum, Dominum Clementem Schade, jam dudum ejusdem Rectorem Scholæ et Professore Philosophiæ Meritissimum. Cujus me semestri spatio, quo intra hos cancellos substiti, discipulum fuisse gratus agnosco. Licet enim, cum semel in exponendo Vellejo
 5 Paterculo præter expectationem satisfecissem, non ut alumnus scholæ, sed ut auditor extra ordinem deinceps ipsi haberer; iis tamen, quæ cæteris fidelissime inculcavit, multum sane profeci, et patientiam homini scholastico imprimis necessariam, nec leve in obventurum mihi postea munus subsidium afferentem, ab eo condidici.

32.

Cum vero discipulis lenem se indulgentemque Frater præbuerit, studiosos etiam ea humanitate tractavit, itaque iis obvium se et expositum præstitit, ut apud cordatos omnes hoc nomine plurimum valeret; multoque majori afficeretur honore, quam nonnulli solent, qui, cujus ipsi conditionis fuerunt, obliti, adeuntes tristi supercilio
 15 repellunt, vel foris etiam stantibus vix per servulum aliquem respondent. Unde factum est, ut magnus quotidie confluxus existeret eorum, quibus aut consilio, aut viam ad aliam atque aliam studiorum rationem præeundo, aut libris, interdum etiam nummis mutuo dandis præsto erat. Pauperibus vero larga manu subvenire, neque,
 20 ut ante dictum est, dum scholæ præerat, neque postea per omnem vitam intermisit.

33.

Memoria adhuc teneo: Eum, cum pauperculo studioso præter pecuniam, vestem etiam, qua non ita diu ipse usus erat, porrigeret; servus vero aliquid illi in aurem insurraret; nihilo minus, quod
 25 facere instituerat, perrexisset. Abeunte vero altero, servum his verbis excepit: Quæ malum! intemperiæ te agunt, ut obtentu fidelitatis me coelo ingratum reddere cogitas, atque a pulcherrimo opere revocare in animum inducas? Sit licet minus detrita vestis; tamenne etiam boni aliquid vere indigentibus tribuendum? Ipsi, quo se honeste
 30 tegetet, amiculum defuit; mihi vero, unde aliud confiat, Deus Optimus Maximus abunde suppeditavit.

34.

Dum autem hujus mentio sit injecta, hoc quoque, licet parvi sit momenti, minime prætereundum censeo: quod ab eo tempore, quo

de conjugio cogitare coepit, servis mercede conductis uteretur. Qvos quia, sicut Pythagoras olim discipulos, ex oris lineamentis aestimabat, fere semper probos et bonæ frugis habuit. Neqve vero ipsos inertia, ut fieri solet, corrumpi passus est; Sed alium epistolis scribendis exercuit, orthographiam et stili cultum simul docens; alium, quia 5
fautricem in tribuendis ingenii dotibus naturam habuit, litteris humanioribus imbuendum curavit. Nec quisquam omnium fuit, quem suscepti circa ipsum ministerii poeniteret. Et est eorum nonnemo, qui in honorifica, qua ornatus est, statione, ea, quæ domi illius dicit, jam cum laude in apricum proferre potest. 10

35.

Non ita multo post, quam scholæ valedixisset, Secretarii in Universitate Hafniensi partes ei demandatæ sunt. Quod munus eo spectat, ut, qui huic præficitur, cives academicos, cum aut cursum suum absolverint, aut ad officium vocati fuerint, publico studiorum ac morum testimonio prosequatur. Eos etiam, qui præclare acta vita, 15
et non mediocri eruditione insignes fuerunt, Programmate post mortem, tanquam perenni quadam laudatione funebri, posteritati commendet. In quo id Fratri novum ac singulare contigit: ut, cum Perillustrem Baltazarum Seckman, Consiliarium, dum in vivis erat, Status tali elogio ornaret, rogatu Propinqvorum defuncti, non vernaculo id minus, quam latino idiomate conscribendum haberet. 20

36.

Sed præter illa, quæ hoc modo de scriptis ejus, invitante alicubi occasione, afferre possum; ut integrum eorum catalogum exhibeam, in viribus meis non esse, ingenue fateor. Cum neqve de omnibus mihi satis liquido constet; præsertim iis, quæ, me contubernio illius 25
carente ac procul exulante, edidit. Ab anno namqve MDCCXXIII, quo pridie Kalendas Aprilis Celeberrimus Dominus Christianus Falsterus me Ripas Cimbrorum evocavit, ut eocum una supremæ in Ludo litterario Classis alumnos instituerem, quid Hafniæ rerum gereretur, nisi Frater me per litteras subinde certiore faceret, juxta cum ignarissimis ignoravi. Bonam interim partem scriptorum 30
Nostri in Lexico de Eruditis concinnato ob oculos ponit multo Clarissimus Dominus Jöcherus; Et, siquid ibi forte sit omissum; Invenietur, ut spero, Patronus aliquis, qui huic lacunæ medelam afferre et possit et velit omnino.

37.

De cætero, ut, quæ in vita ejus exstare nonnihilque ponderis habere videntur, pro instituti ratione commemorem: In gratiam Illustrissimi Patroni solo eruditionis nomine insinuatus, frequenter apud ipsum coenabat, ejusque vice in Archivis Regiis, quæ sibi
 5 concredita habebat, subinde fungebatur. Is vero ipse ita secundo rerum successu tum temporis floruit, ut, qui aditum ad illum haberet, vel in præcipua hoc felicitatis suæ parte poneret. Qua de causa etiam ego, cum album pavonis pullum, in Domini Istius prædio Krogerup, quod ab Helsingora abest proxime, exclusum esse a Fratre
 10 accepissem, eamque rem carmine essem complexus; promisso illi, vatum more, Ordinis Dannebrogici consortio; me digito coelum attingere somniabam. Carmen vero, si cum bona Lectoris venia hic subtexere liceat, erat hujusmodi:

38.

Non ego verna Tagis, nec Tuscæ gentis aruspex
 15 Audio; nec stellis nomen inane dedi.
 Quæque Sibyllinæ produnt miracula sortes,
 Defero sollicitis excutienda popis.
 Unus in ambiguis vicibus consultor Apollo
 Sufficit Aoniis vela viamque modis.
 20 Neve daret longam, stimulo cessante, quietem,
 Ista jubet numeris sacra coire meis:
 Qua regimen patitur Danum, frenoque recepto,
 Oceanus fluctu limpidiore meat.
 Quæque per angustam tenuatur Balteus Oram,
 25 Terreaque indutas fibula radit aqvas.
 Ingenium speculata loci, natura recessum
 Condidit, et riguo miscuit amne nemus.
 Villa subest, Triviæ studium, Dryadumque voluptas,
 Castalio nunquam non habitata choro.
 30 Tibure nec quondam speciosior aula Vopisci
 Stabat, in eloquio, Surcule, viva tuo.
 Illaque fructiferæ Ciceronis nota Minervæ,
 Si Domini certet jure, minoris erit.
 Nempe gravi vacuus tolerati mole laboris,
 35 Hic trahit æmoniis otia sacra deis.

Sed mihi deficiunt vires, per summa volanti;
 Tutius ad leges inferiora voco:
 Hæc facies veterum palatia lauta Qviritum
 Provocat, innumeris ambitiosa bonis.
 Hic lacuum pecudes omnes piscina coërcet; 5
 Non scarus, aut Romæ grata lagois abest.
 Hic genus aligerum vivaria laxa fatigat;
 Luteolam gelidi Phasidis ales agit.
 Verum, ubi confusos agito per singula visus,
 Deliciisqve vagæ gentis utrinque fruor: 10
 Ecce tibi albentem volucris Junonis alumnum
 Ducit, et obscuras conscia spernit aves!
 Nec mora; Phoebeos laxata mente calores
 Haurio, faticanis ore tumente sonis:
 Te niveo fotura sinu, Rostgarde, moratur 15
 Aula; teget meritum candida Zona latus!

39.

Ex hoc ausu statim is ad me fructus rediit, ut imperiales aliquot
 thaleros mihi Frater largiretur; sed altero, qui a Patrono ostende-
 batur, uti frui non permetteret. Detulerat enim mihi id negotii,
 ut Poëmatibus ejus, quorum non contemnendum numerum ostendere 20
 poterat, eo, quo ipse juberet, ordine describendis præsem, non
 mediocri stipendio per annum honorandus. Quod cum adolescens
 fere et ambitionis æstu, ut fit, sollicitatus misere cuperem; Frater
 serio restitit, additis inter alias his rationibus: meminervis, Providen-
 tiam Divinam subinde non in negato minus, quam concessio bene- 25
 ficio locum habere; neque omnia, quæ nobis prima fronte arrident,
 e re statim nostra esse. Aulica illa, et, quæ circa Patronos usu
 venire solet, vita admodum lubrica esse non raro comperitur, ut,
 quo loco portum te salutis nactum credideris, levi momento nau-
 fragium invenias. Tecum proinde, si me satis audias, habita, et 30
 cursum, quem hucusque tenuisti, naviter persequere!

40.

Non possum dissimulare, quod tristis admodum, et, si fas fuisset,
 subiratus ab eo tum temporis discesserim. Namque sic mecum: Si
 honor, ex mente Tullii, alat artes, omnesque incendamur ad studia

propter gloriam; cur me a tam parato et quasi invitante ornamento arcere cupit? cur injectis velut compedibus properantem ultro sufflammat? Itane semper in obscuro ætatem agam, cum intra breve tempus in luce publica versari daretur? At vero, non longe post
 5 apparuit, Fratrem in hac re, sicut in multis aliis, tantum non divinum fuisse. Nam Patronus ille, ab accusatore, nescio quo, delatus, constituto ad hoc ipsum Regia auctoritate iudicio, gravi quæstioni est subjectus; cui etiam omnes, qui in clientela ejus fuerant, alius post alium, sistebantur, quid de delicto ejus, cognitum haberent, et
 10 in quantum ei forte affines essent, prodituri.

41.

Hic vero etiam innotuit, quantum vim habeat constans et perpetua recti bonique observatio, sincero Divini Numinis cultu si communiatur. Nemo enim amicorum Fratris fuit, quin de ipso pertimesceret, quod tantum illi cum Domino hoc usum intercessisse omnibus constaret. Pauci etiam, qui felicem ejus progressum limis
 15 intuiti fuerant oculis, in sinu lætabantur. Cum et illorum timorem, et horum gaudium vanum fuisse docuerit eventus. Nam ea se Frater animi præsentia apud Iudices defendit, itaque notum omnibus testatumque fecit: nihil sibi cum accusato, si a studiorum rationibus discederetur, negotii esse; ut summa inde cum laude reverteretur; mentione etiam ipsius super mensam Regis facta, quod
 20 recte et egregie se hac in parte tractasset.

42.

Unde evenit, ut, cum alter minime tam enormis, ac primo creditum erat, delicti reus, pecunia multaretur, cui solvendæ
 25 magnam bonorum partem hastæ publicæ subjicere est coactus; Frater auctionariam bibliothecæ ipsius tabulam conficeret, et, quod inde redierat, pretii, in rationes referret. Quid? quod etiam cum ad honorem gradum, licet priori minime parem aditus jam iudicato relinqueretur; Frater Virum ab omni eruditionis genere instructissimum eadem, quæ ante, observantia coluerit, neque a se potuerit
 30 impetrare, ut gratiam, cui, florentibus rebus, magnum statuerat pretium, attritis iisdem, flocci facere videretur. Quamobrem frequens inter eos litterarum permutatio, multæque de doctis rebus consultationes, dum vita utrique superfuit, celebrabantur.

43.

Neque hujus rei evidentius argumentum in medium proferre possum, quam carmina ab ipsis invicem missa; quibus nova hæc et prope singularis apparitio ansam dedit. Non ita multos ante incendium Hafniense menses, nocte ad umbilicum perducta, tam manifesto ædes Fratris conflagrare videbantur, ut vigiles ex proxima turri consveta hujus calamitatis indicia exhiberent, prominente laterna et sono campanarum præsentissimum malum nuntiantes; qui vero in via erant, excubitores, facto in valvas impetu, servos primo deinde etiam herum expergefacerent, ac imminentis periculi admonerent. His autem, excusso somno, discursantibus, cum summa ima penitus scrutarentur, incendiï ullius fumive adeo nec vola nec vestigium comparuit. Quæ res postea multorum celebrata sermonibus, cum etiam rus ad Fautorem deferretur, conceptam ex incolumitate Fratris lætitiâ hunc in modum testatus est:

44.

Amico Optimo
D^{no} Johanni Grammio, V. C.
de fulmine innoxio
gratulatur
Fridericus Rostgaard.

Terribili nuper sonitu horrendoqve fragore
Fulmen ab æterea Jupiter arce quatit.
Et furit, et tota disseminat urbe pavorem,
Et tandem Grammj tecta sacrata petit.
Tum solio Pater excelso commotus et ira,
Errasti toto tramite, fulgur, ait.
Non hæ sunt ædes, tua qveis vindicta minatur,
Aut quarum dominos vult Themis alma pati.
Cum maturuerint, hirsutas digna manebit
Poena ignis spinas, area sed segetem.
Sed fuit innocuus, qui Grammj culmina lambit
Fulgor, et haud ipsum terruit, ast alios.
Phoebus et apposuit Laurus ad limina, et inquit:
Cum domino has ædes proteget ipse Deus.

Krogerup d: XII Julij A^o MDCCXXXVIII.

His ita respondit Frater, qui pro amore suo mihi etiam exemplar
Ripas transmisit:

45.

Perillustri et Generoso Viro
Domino Friderico Rostgaard,
Fautori Optimo.

5

Cum sua terribili vibraret tela fragore
Jupiter, et largo spargeret imbre solum;
Nox erat, atque alta meditando fessa quiete
Merserat impavidus lumina nostra sopor.

10

Non tonitru, non mista vagis strepitis aqvæ vis
Fulguribus, medio sæpe tremenda mari;
Non, alium exterrens, spectata cacumine tecti
Flamma minax sensus vel tetigere meos.

15

Tunc, pia quo trepidis tutela penatibus esset,
Rostgarde, huc Genius se tulit ille Tuus.

Nempe hoc victuris poscebant credita chartis
Dædala prælustri tot monumenta Viri;

Et quod, Castalio perfusum nectare, nostris
Sub tectis Phoebus condere jussit, opus.

20

Magne Vir, a nostris merite immortalia Musis;
Cui Tua non magis est, quam mea chara salus:

Has laurus, has crede lares cinxisse corollas,
Ac Tibi dilecta vim pepulisse domo.

Hafniæ d: XIV Julij

25

J: Grammius.

46.

Atque hunc quidem in modum Illi tum temporis luserunt; Cum
interim nimis veram admonitionem fuisse eventus comprobaverit.
Insequenti enim mense Octobri duæ tertiæ partes Hafniæ, atque
adeo Fratris ædes una cum sacris et profanis quamplurimis funesto
30 deletæ sunt incendio. Quo rerum statu, cum quantis miseriis maxi-
mus exustorum numerus conflictaretur, verbis exprimi nullis potest.
Ut vero fata Nostri, qui eodem infortunio involutus fuit, quem-
admodum institueram, persequare: Duo illi in communi hac cala-

mitate notatu digna contigerunt. Alterum profecto non leve: Qvod studiosi fere omnes, cum domum ejus periculo proximam esse intelligerent, uno animo et conjunctis viribus Bibliothecam resque alias præsentis exitio eriperent; hoc facto gratiam ipsi relaturi, qvod libris ejus, tanquam suis, uti illis perpetuo fuisset concessum.

5

47.

Sed alterum longe majus atqve exstantius Divinæ Providentiæ munus fuit: Qvod Illustrissimus atqve Excellentissimus Heros ac Dominus, Christianus Ludovicus de Plessen, et honoribus et opibus tum temporis in Purpuratorum Ordine Princeps, aulam suam ipsi aperiret, ac initio verecunde reluctantem tam insigni beneficio uti cogeret. Atqve hoc ipsum januam ei ad honores, qvibus post id temporis a Serenissimo Monarcha est ornatus, sensim patefecit. De aliis autem bonis, numero fere innumeris, qvibus in Munificentissimi Herois contubernio circumfluebat, verbum hic addo nullum, cum omnia pro dignitate exsequi minime valeam. Paucis ut multa complectar: in ea rerum commutatione, qvæ multis aliis propemodum exitialis fuit, sibi felicissimus videri potuisset; nisi vulnus ejus refricasset doloremqve adeo recrudescere coëgisset unicus casus, qvem hic pro modulo meo legentium oculis subjicere conabor:

48.

Contigerat Heroi illi singularis exempli uxor, qvæ ab antiqva Scheeliorum Gente nomen, ab omni autem, qvæ in Regnis Borealibus olim inclaruit, Nobilitate, longa majorum serie, originem traxerat; sed animi adhuc dotibus generis splendorem longe superabat. Cum infucatæ pietatis zelo, propensa in pauperes liberalitate, constanti uniuscujusqve bonum promovendi desiderio, atqve, omnia in compendium ut conferam: virtutibus ad invidiam usqve fuerit cumulatissima. At, pro dolor! Hæc tanta ac talis vitam tam recte collocatam cum præmatura morte commutavit. Qvod Frater, qvi egregiam ipsius indolem litteris ad me ob hoc ipsum datis graphice depinxit, ita ægre ferebat, ut jacturam hanc ea, quam in incendio passus fuerat, multo graviorem duceret; meqve adeo permoveret, ut sequentes versiculos memoriæ ejus consecrarem:

20

25

30

49.

Ergone Plessenii multo lectissima Conjux,
 Delicium veræ nobilitatis, obit!
 Inqve novos luctus miserandam concitat urbem,
 Qvæ satis ipsa gravi vulnere læsa jacet.
 5 Non tamen hæc sibi sola gemit, magnumqve levamen
 Indolet afflictæ deperiisse rei:
 Omnis enim tota Patria mirator honesti
 Hoc obitu causas mille doloris habet.
 Cum super humanam sortem virtutis avitæ
 10 Dotibus excellens Scheelia nostra cluat.
 Cumqve Deo devota, bonis addicta, misellis
 Promta, qveat paucas enumerasse pares.
 Sed meritas lento grates debemus Olympo,
 Hactenus id nobis qui dedit esse bonum.
 15 Isset enim ad Superos, Superis gratissima, dudum;
 Ante Sui similes ni paritura foret.
 Ni Deus Heroem, qvo non sibi charior alter,
 Hoc tam dulce diu vellet habere decus.
 Plaudite sic functæ, qvid enim planxisse juvabit?
 20 Mens habitat coelum, gloria viva solum!

50.

Effluxerat fere biennium, ex qvo in integrum restitui et caput
 sensim attollere Hafnia inceperat; Cum, deposito, qvod inter mor-
 tales Heroicis ac præfulgentibus virtutibus stipatum gestaverat, dia-
 demate, ad triumphalem ac longe perenniorem in coelis coronam
 25 evocaretur Potentissimus Daniæ Norvegiæqve Monarcha FRIDE-
 RICUS QVARTUS. Successit ergo in Locum et Solium Ejus, Dignis-
 sissimus Tanto Patre Filius, CHRISTIANUS SEXTUS. Qvi, cum
 aliquem sibi datum vellet, cui Archiva sua et Bibliothecam commit-
 teret, Regumqve Historiam componendam traderet; non modo supra
 30 mihi laudatus Heros, sed ejus qvoqve non Genere magis, qvam in-
 dole ac dignitatis gradu, Frater Carolus, atqve adeo Ivarus Rosen-
 krantz, Litterarum ac Litteratorum Patronus Summus, una auctores
 Monarchæ fuerunt, ut nostro potissimum hæc munera, qvibus natus
 factusqve videbatur, clementissime injungeret.

51.

Hisce ornamentis cum præter expectationem instructus esset, memini Matrem nostram hunc in modum mihi scribere: Qvod Frater tuus, mi fili, ad istos honorum gradus ascenderit, impense gaudeo, et Deo gratias ago; subvereor tamen, ne, tot negotiis districtus, mittere tibi mihiqve de more suo litteras minime potuerit. 5 Sed disparem prorsus eventum sortitus est ille metus. Cum nunquam id in Matrem, qvoad illa qvidem vixerit, officii genus intermitteret, debitæ Parentibus pietatis observator religiosissimus; meqve etiam non rarius, imo frequentius qvoqve, quam antea factum erat, litteris compellaret. Inter alia vero hæc de se retulit: Mirum 10 tibi forte videtur, qvod multis adeo gravibusqve simul oneribus humeros supposuerim. Sed primum voluntati Augustissimi Regis non parere nefas duxi; deinde etiam in ejusmodi occupationibus vitam mihi et voluptatem consistere tute ipse nosti. Et, si verum sit, qvod tradunt nonnulli: eos, qvi muneribus ex voto acceptis fun- 15 guntur, longævus fieri; me Fratrem tuo hoc diutius perfrui poteris. Cui ejus vaticinio utinam exitus respondisset!

52.

Imminebat jam solennis ille dies, qvo, pro more inter cultioris orbis homines recepto, Clementissimus Patriæ Pater, unctione Sacræ Suæ Majestati competente, esset inaugurandus. Requirebatur proinde 20 Archivarius primi ordinis, vel, ut vocant, Intimus, Legem Regiam, qva successio hæreditaria communita est, inter hujus actus solennia exhibiturus. Qvo factum est, ut Frater huic officio destinatus, non solum Archivarius Intimus sed etiam Consiliarius Justitiæ a Serenissimo Monarcha sit renuntiatus. Huic autem gaudio 25 etiam Mater supervixit, paulo post, non octogenaria minor, animam Deo redditura; Cum vidua inter frequentes ad Deum preces et curas ejusmodi vitæ genere dignas undevigesimum annum exegisset.

53.

Licet autem Fratrem tot negotia circumstarent, ut vix humanæ vires pluribus sufficere viderentur; minime tamen rebus aliis gerendis ita se exsolvere et relaxare potuit, ut non illum qvasi continuo persequerentur, et lateri ejus adhærerent. Ea enim plerumqve est 30 occupatissimorum hominum conditio; ut, cum multis expediendis

curam operamque non absque successu impendant, pluribus semper de novo onerentur. Cum interea alii, quos illa vis et intentio non commendat, in pingvi quodam otio, et supina rerum omnium vacatione consenescant. Ut vero aliquas, quæ ipsi hoc modo injungentur, occupationes in medium afferam; ab iis, quæ novo illius ornameto proximæ fuerunt, initium sum facturus.

54.

Cum Heros ille, cujus semel antea mentionem injeci, quemque qui cogitat, omnia se, quæ ad verum nobilitatis decus, solidam eruditionem et summam in negotiis tractandis dexteritatem pertinent, sibi ob oculos posuisse credat, velim; Illustrissimus nempe et
10 Excellentissimus Dominus Ivarus Rosenkrantz una cum amplissimis aliis muneribus, a Rege sibi demandatis, Academiæ etiam patrocinium suscepisset: Ipsam in nonnullis partibus ab ea, qua primis seculis floruerat, gloria levi momento degenerare posse, non obscurum fuit tantæ indoli, quæ res etiam longe majores exactissima
15 attentione ponderare consueverat. Nihil ergo habuit prius, quam ut obicem huic periculo saluberrimo consilio poneret, nova Universitati, nova Scholis Fundatione condita, qua docentium pariter ac discipulorum industriæ non mediocris stimulus adderetur. Atque in hanc
20 rem Fratris potissimum opera uti voluit, cum in utroque vitæ genere versatissimum esse inter omnes constaret.

55.

Neque ita multo post Clementissimum Monarcham, qui omnes curas et cogitationes in Dei Optimi Maximi honorem et Patriæ emolumentum unice directas habebat, cupiditas incesserat, Editionem Sacræ Scripturæ lingua vernacula longe emendatissimam, et
25 fontium sensum evidentia, qua fieri posset, maxima reddentem, exhibendi. Eam vero rem cum in hoc ipsum constituto doctissimorum hominum collegio delegaret; Fratri hic etiam suæ partes sunt assignatæ. Non enim solum in ædibus ipsius de sacro hoc instituto
30 susceptæ sunt gravissimæ deliberationes; sed frequentibus etiam ab iis, qui certas oraculorum Divinorum partes examinandas acceperant, litteris consulebatur. Inter eos autem Nobilissimus Doctor Andreas Bredenberg vel primas tenuit; Cum, si a Summis nostris Theo-

logis Marco Wøldikio et Petro Holmio discesseris, non facile alius tanta scripturas interpretandi dexteritate polleret.

56.

Cumque hæ omnes quasi quotidianæ occupationes illum exercitum haberent, novum aliquod et maximi sane momenti officium ipsi imponebatur. Nam qui Serenissimo Principi Hæreditario, jam tum, Quanto nunc Ipso fruimur, evidentissimis indiciis promittenti, a studiis erat, Vir ornatissimus et multum in litteris faciens, Dominus Lütken, in letalem morbum inciderat. Unde evenit, ut jussu Augustissimi Monarchæ eam curam Frater suscipere, ac statis diebus, hebdomadibus imo, Futuro Nostro Salomoni adesse teneretur. Sed tanti ponderis rei, quæ virum ab aliis omnibus vacuum et immunem requirere poterat, accedere tandem jubebatur Nobilissimus Dominus Johannes Christianus Kall, jam Consiliarius Justitiæ et Professor Lingvarum Orientalium longe Celeberrimus. Cum vero pulcrum, ut habet ille, existimetur, digito monstrari et dicier, hic est; non prætereundum censeo, quoniam leve sit: officiales aulicos, quod eorum unus mihi postea narravit, solitos esse ostendere sibi invicem venientem vel abeuntem Nostrum, frequenter illud in ore habentes: En doctum illum Grammium!

57.

Ut vero tot tantisque, qui illum circumstabant, laboribus pro virili satisfaceret, necesse habuit virum eligere, qui partibus ejus in prælectionibus et examinibus publicis fungeretur. Atque hic ei omnino ex animi sententia contigit. Cum enim Clarissimum atque Nobilissimum Dominum Casparum Frid: Munthe, qui in Schola Hafniensi ConRectoris munus summa fide tuebatur, et non minori eruditionis, quam sinceri animi laude florebat, amica quadam vi adduxisset, ut hoc oneris susciperet, non modo tum vicarium, sed post mortem etiam successorem consecutus est dignissimum: In quo ipso idem, quod in Illustri Johanne Petro Anchersen atque acutissimo Christiano Horrebovio, magnis simul Academiae luminibus, beneficium gratus agnosco; quod integerrimi amoris, quo Fratrem olim persecuti sunt, parte aliqua me meosque filios dignentur, honorifica defuncti mentione nonnunquam et publice quidem facta,

ut adolescentulos exemplo Patruī ad litterarum amorem exstimulent. In cujus laudis societatem jure meritissimo venit Perillustris Bernhardus Møllman, Consiliarius Justitiæ, Bibliothecæ et Historiæ Regiæ præfectus, qvi Fratri, dum in vivis erat, amicissimus, nullum
5 non officii genus propinquis ejus præstitit.

58.

Nunquam tamen in totum academicis se functionibus abdicavit; cum sæpius in Consistorium, hoc est, Professorum de gravioribus rebus deliberantium consessum, veniret, ubi suffragium ejus, jam longo usu exercitati tantum plerumqve ponderis habuit, ut collegas
10 omnes in partes suas pertraheret; freqventer etiam adesset, cum de studiosis, qvi primum alterumve examen sustinuerant, judicium esset ferendum; neqve adeo ullum majoris momenti negotium incideret, ad qvōd non a reliqvis, multum fidei ejus atqve integritati tribuentibus, invitaretur. Studiosis vero semper liberrimus ad eum aditus
15 patebat, eaqve in re hunc morem servasse ipsum mihi narratum est: Sedebat in conclavi litteris incumbens; et, siqvem in anteriore camera adesse perciperet, statim clara voce: Ecqvismam esset? rogabat; cumqve responderetur: Amicus, vel Studiosus; admissum statim ita comiter humaniterqve excipiebat, ut ei unice vacare videretur. Sed
20 siqvīs forte nullius frugis nebulo indigna postulando molestus esset, contracta fronte ac minaci voce foeditatem morum ipsi exprobrabat.

59.

Propemodum omiseram, qvōd minime erat omittendum: Ipsum nempe Historiam Potentissimi et Gloriosissimi Regis Christiani Tertii, a Doctissimis Nicolao Kragio et Stephano Johanne Stephano
25 olim perscriptam, jussu Incomparabilis Monarchæ denuo edidisse. In qvo opere devota primum ad Patriæ Patrem allocutio, Stemmata porro Regiarum Domuum, in Christiano orbe hodie primas tenentium, a Gloriosissimæ Memoriæ Christiano Tertio deducta, et ipsa deniqve Præfatio locupletesqve indices ita se doctis omnibus commendant, ut verbum de his addere nullum debeam. Cum vero etiam
30 mihi exemplar, omnibus ornamentis instructum, qvōd adhuc gratus possideo, misisset; rescribere ei me tum temporis meminī: qvōd, sicut in Christiano Tertio Christiani Sexti imaginem Kragius et

Stephanius expresserant; ita in Kragio, si a re uxoriam discedatur, Frater suam vivis depictam coloribus reddidisset.

60.

Debuerat idem in vere Magni Illius Christiani Qvarti Historia, a Perillustri Domino Slange, Consiliario Status, dudum attentata, laboris suscipere; et auctoritate Regia ad hoc ipsum instructus erat. 5 Sed morte sua, mihi meisque sane quam lugubri, præventus, susceptum opus ad finem perducere non valuit. Cessit igitur hæc provincia, quantum scio, Illustri Domino Jacobo Langebech, qvi, cum Fratri se suaque studia juvenis permisisset, ejus ductu et auspiciis ita crevit, ut post obitum illius non solum Archiva Regia sibi concredita, sed etiam Consiliarii Justitiæ ornamentum gratiosissime concessum habeat. Ab hujus autem colloquio, si coram frui daretur, 10 plura me hic afferenda discere posse, tam certum est mihi, quam quod certissimum.

61.

Cum vero in Bibliotheca Regia quantum potuit maximum tempus consumpserit noster; Subinde evenit, ut Serenissimus Monarcha ipsum Gratiola sua præsentia dignaretur, de libro hoc vel illo allocutus, interdum etiam aliquem sibi dari jubens. Quo de argumento non illepidam mihi rem narravit humanissimus Dominus Peisler, tum quidem in Aula Clausholm nobilibus, qvi Reginæ apparebant, 20 pueris Præfectus, jam vero, ut postea audivi, non procul Flensburgo Minister verbi divini Fidelissimus. Adierat ille Fratrem, cum in Bibliotheca versaretur, aliquid ab ipso sciscitaturus, ut hac occasione etiam contemplaretur stupendam librorum copiam, cum antea Vaticanam multasque Parisienses oculis usurpasset. Dum vero sermones 25 invicem serebant, subitus illis Rex i[n]opinatusque supervenit, de hospite jam ad inferiorem se Bibliothecæ angulum subducente fratrem interrogans. Qvi, cum honestissimum et litteris non leviter imbutum hominem esse responderet, cujus fidei Generosi Adolescentuli de Virech in peregrinationibus suis concrediti fuerant; Monarcha nomen ejus edere jussit, quod quia nostro pluries interrogato non succurreret, subrisit Clementissima Majestas, et ipsum gratiose 30 intuens, in hæsitazione sua reliquit.

62.

Neque Magnus solum Pater, sed etiam gradu et ætate tantum, non virtute minor Filius, Delicium Illud generis humani et Princeps tum temporis Hæreditarius, nunc vero Patriæ Pater Clementissimus ad eum invisere voluit. Nam ita doctum colloquium cum eo instituit, deqve multis adeo ad rem litterariam pertinentibus graves ac nervosas quæstiones movit; ut, cum eodem die a Generosissima Domina ad prandium vocatus esset Frater, præ summo, quo animus ejus delibutus erat, gaudio cibum sumere non potuerit; feliciorumque se in vita sua diem nec optasse quidem nec sensisse omnino sit confessus. Et crediderim profecto, quod nisi Gloriosissimæ Memoræ Christianus Sextus illam bene faciendi materiam occupasset, et Fratrem ad Consiliarii Status dignitatem evertisset; hoc ornamentum a Præsenti Augusto fuisset habiturus.

63.

Quam autem multis simul Mæcenatibus gratus acceptusque fuerit, vel hoc uno argumento comprobari potest; quod nullus fere dies intercederet, quin a pluribus invitaretur, sæpiusque cum tribus aut quatuor, ut oblata sibi gratia altera vice frui liceret, pacisci haberet necessum. Unde etiam summus ejus Patronus Ivarus Rosenkrantz, singularem illum et non cujusvis temporis convivam joci causa appellare consuevit. Neque minus ad Magnos, qui Hafniæ commorabantur, Summorum Monarcharum Legatos aditus ipsi patebat; cum illorum et lingvæ et patrii moris apprime gnarus esset, quamvis, si unam Patriam exceperis, regionem terrarum vidisset nullam. Id quod multis quidem mirum accidebat, nonnullis etiam fidem excedere videbatur.

64.

Nam præter Germanicam et Belgicam, quæ a Danis maximam partem hodieque addiscuntur, Lingvas Gallicam, Anglicam, Italianam ita percullit, ut quavis earum sive scribens, sive verba faciens, expeditissime uti posset. Hoc vero divina animi vi non minus, quam nunquam cessante docilitate consecutus est. Memoria enim teneo, ipsum, me puero, cum Reformatæ Religionis hominibus, qui ex Gallia pulsati apud nos hospitium invenerant, amicitiam colere, ut genium lingvæ et rectum enuntiandi modum ab illis perciperet. Ex

qvibus Dominus Trefort et Dominus Marchand animo meo adhuc observantur. Quid? qvod ille, cujus mentio superius injecta est, Liber Baro de Gastion, qvi apud nos circa Annum MDCCXIV exulabat, hanc consvetudinem fere tenuerit, ut, si absente Fratre introivisset, Italicam epistolam in mensa relinqueret, cui, domum 5 reversus statim eadem lingva responderet.

65.

Qvod vero patria lingva elegantissime scriberet, et copioso qvodam dicendi genere uteretur, argumento esse possunt tractatus, qvi in editis a Societate Hafniensi voluminibus comparent; cum etiam illi ipsi, qvantum in Historiæ, Genealogiæ aliarumqve scien- 10 tiarum studio valuerit, non obscuris prodant indiciiis. Incepit hæc Societas A^o MDCCXLV, Duce et Auspice Illustrissimo atqve Excellentissimo Heroë ac Domino, Domino Johanne Ludovico de Holstein, Comite de Lethraburg, Consiliario Intimo, Ordinis Elephanti- 15 ni Eqvite aurato, de litteris vero et litteratis immortalia merito; Cum Institutum hoc, ut par erat, auctoritate Summi Monarchæ in antecessum fuisset confirmatum.

66.

Minus in Nostrum gratus viderer, si tacitus præterirem, qvod Divina aggubernante Providentia, et fratrum alteri, et mihi minimo fortunæ auctor fuerit. Atqve illi qvidem, cui Magno Grammio 20 nomen; Cum annos fere viginti natum et civilibus occupationibus ad id temporis assvetum suis sumptibus litteris imbuendum curaverit, eumqve a tertio, qvod apud nos Theologicum est, examine recentem sacro statim muneri admotum viderit. Id qvod hoc modo contigisse accepi: Habitabat tum temporis Hafniæ Nobilissimus Do- 25 minus Leen, integer omnino vitæ scelerisque purus, de genere autem polyplusio. Hic qvodam die in Bibliotheca Fratris cum ipso de sacris rebus sermonem contulerat. Qvo finito, vellem, inqvit, Grammi, a confessionibus mihi esses. Ad qvod subridens Noster, id qvi- 30 dem sibi per leges minime licere respondit, cum nunqvam Examen Theologicum sustinisset; sed habere se fratrem, qvi nuper inde cum laude redierat, qvemqve adeo, siqvíd tale occurreret, suo loco mittere decreverat.

67.

Quid fit? paucos post dies spectabilis Dominus Leenius prædium in Lollandia comparat. Cujus vix possessor factus erat, cum Pastor curiarum Erringeløw et Olstrup mortuus nunciaretur. Statim ergo Fratri hunc in modum scripsit: Si ipse jam Theologis profectum
 5 tuum probaveris, munus tibi ecclesiasticum, quod apud prædium vacat, oblatum volo; sin vero minus? substituas, oro, quem novissime promisisti. Nec mora: advocatus Magnus decentem habitum sumere et ad Leenium recta pergere jubetur, excusaturus primo, quod Fratri nondum tantum otii fuisset, ut examini se sisteret;
 10 |: atqvi jam tum duodecim annos Professoris personam sustinuerat :| deinde Fautoris arbitrio se permissurus. Hic autem comiter exceptum non prius a se dimisit, quam datæ in hanc rem Litteræ in Cancellariam, ut a consensu Regio firmamentum acciperent, essent transmissæ.

68.

Si vero, quæ in me indignum prorsus beneficia contulit, per singulas eundo partes enumerarem; et vis ad hoc me et tempus sane deficeret. Non enim solum orbo victum, vestitum et omnia adeo necessaria suppeditavit; sed ex privata quoque ejus institutione plurimum profeci; ut siquid in Græcis et Latinis olim sciverim,
 20 id omne ei feram acceptum. Et nunquam certe oblatam a Celebrissimo Falstero conditionem, unum supra vigesimum annum natus adolescens, accipere sustinuissem, nisi Fratris antea præceptis fuisssem communitus. Neque alius, secundum Deum, in causa fuit, cur summe Venerabilis Dominus Christianus Wormius, Dioeceseos Sel-
 25 landinæ tum temporis Episcopus, mihi ConRectoratum Scholæ Roskildensis, quem Clarissimus Dominus Ringius, hydrope laborans, brevi cum vita relicturus videbatur, ultro offerret. Quod cum et Fratrem inprimis velle intelligerem, et meis hoc quidem tempore studiis convenientissimum ducerem, declinare non sum ausus. Re-
 30 spondi vero Benefactori extemporaneis hisce lineis:

69.

Eminentissimo ac Summe Venerabili
 Domino Christiano Worm,
 Patrono omni observantia Colendo!

Tune meis votis spes exoptata refulges,
 Ter celebris Wormi, ter venerande Pater!
 Scilicet hoc voluit celsi Moderator Olympi,
 Qvi Tua scita regit, Qvi tua gesta fovet.
 Suscipio quodcunqve jubes; dextramqve benignam 5
 Osculor, æternam polliceorqve fidem.
 Qvatenus et vitæ Deus indulgebit habenas,
 Hactenus ore ferar, mente, manuqve Tuus.
 Ripis 3 Id: Junij A: MDCCXXVII.
 Cultor et Cliens L: Grammius. 10

Sed ex morbo, periculoso licet, convaluit alter, et aliquot post annos, quam sacro Pastorum ordini adscriptus essem, in vivis agere perrexit.

70.

Per eundem Deus Optimus Maximus ad gratiam Illustrissimi atqve Excellentissimi Herois ac Domini Ivari Rosenkrantii viam 15
 mihi patefecit. Cum enim ad Curiam Hornslet, hæreditario Ipsius prædio Rosenholm pertinentem, ministrum verbi eligendum haberet; Fratri negotium dedit, ut hominem circumspiceret, qvi, præter Theologiæ studium, aliquid etiam in humanioribus nosset; quo eocum 20
 subinde, sicubi occasio ferret, de ejusmodi rebus colloqueretur. Is vero neminem ejus notæ, quod sciret, ad manum esse respondit; sed habere se Fratrem Ripis, qvi decennium in ejusmodi studiis contriverat, cujusqve habitas interdum orationes sacras summe Venerabilis Præsul Dominus Laurentius Thura, oratorum facile coryphæus, honorifico dignatus erat testimonio. 25

71.

Nec plura ei addenda fuerunt; cum statim mihi scribere, et prædictum munus summi illius Patroni nomine offerre juberetur. Quod ego, cum, post Invocatum Deum, gaudens et gratias agens accepissem; octo quidem priores annos satis felices, duos vero extremos, quibus, deposita graviorum onerum mole, in prædio suo Deo et 30
 sibi vixit Magnus Heros, multo felicissimos sum expertus. Ejus autem immensum favorem, collataqve in me innumera beneficia

cum digno satis modo exprimere nequeam, pro Illustrissima Familia serias ad Deum preces fundere nunquam cessabo. Non possum tamen, quin carmen a Patrono Illo ad Fratrem missum, cum Ipsius manu exaratum habeam, hic interseram.

72.

5

Ivarus Rosenkrantzius
Johanni Grammio Suo
S: P: D:

Tædia ruralis cupiens deponere vitæ,
Vel leporem canibus, certo vel in aëre plumbo
10 Sector aves, longumque diem sic fallere conor.
Tu veterum evolvis vigili, Celeberrime Grammj,
Scripta manu, dulcesque colis, tua Numina, Musas;
Nunc scrutari antiqva sagax monumenta, labore
Defessus nullo, dubiis nunc addere lucem
15 Historiis doctus, scriptorum Censor acutus.

O! te felicem, cui pectus finxit Apollo
Artibus his aptum discendis atque docendis!
Me quoque deduxit puerum pia cura Parentum
Ad doctos fontes, et limina sacra Minervæ;
20 In diversa sed abripuit male svada Juventus
A Musis longe; mersit mox serior ætas
Innumeris curis, et ad ardua munia traxit
Publica, quæ me non sivere vacare Camenis.

Parnassi in medio sic gressum sistere clivo
25 Me dudum vidi, non absque dolore, coactum;
Et merito, cum nunc minus ultima linea vitæ,
Quam tango, sperare sinat pervadere ad alta
Culmina pierii montis, langvente senecta
Ingenio, mentis nec acumine sufficiente.

Attamen in pluteis spretos et inutile pondus
30 Stare libros, nolim te credere. Me Venusinus
Altisona Vates cithara, dulcedine Naso
Et gravitate Maro, sale multo etiam Juvenalis
Alternis vicibus delectant, et breviores
35 Efficiunt horas, cum foedo Jupiter imbre

Descendens, udis campis excedere cogat.

His utinam solis vacuum distingvere tempus
 Deliciis possem, invisis curisque soluto
 Nil nisi Museum aut silvas habitare liceret!
 Fortunæ instabili transversum ostendere possem 5
 Ungvem, fallacis ridens ludibria sortis.

Vindicat at partem curæ sibi villicus, atque
 Tristis, sed raro non justa, querela coloni.
 Cogor nosse, boves deceant quæ cornua, quantis
 Exigat ornatos palearibus emtor avarus; 10
 Sidere conveniat quo terris credere semen,
 Quo falcem in segetes immittere tempore præstet.

Mille alia enumerare piget meminisse molesta,
 Quæ mihi sæpe nimis corrumpunt otia, rure
 Qveis fruor optatis. Vincit sed tristia cuncta 15
 Libertas, arabum longe pretiosior auro
 Donato rude concessa, atque id dulce latere,
 Quod, nisi qui solis radios sensere verendos
 Ambusti, digna nequeunt extollere laude.

Pecco in me quicquid pecco, nec nostra ruinam 20
 Amplius alterius trahet imprudentia; soli
 Cum mea sit rectæ rationi obnoxia vita,
 Dum seqvor hanc, vix est, mentis turbare quietem
 Quod possit, somnumve levem interrumpere fesso.

Hoc ago, quod libuit. Campi si tædet aprici, 25
 Museum, aut gratus focus excipit, atque meorum
 Conjugis et blandæ molles lususque jocique.

Siquis amicus adest, cui læta et tristia tuto
 Credere confidam me posse, quid amplius optem
 Præter, ut, ætatis superest quod degere, Numen 30
 Det valido, turpi nec degenerare senecta?

Sic satis immotus video decurrere vitæ
 Fila caduca meæ. Boreas conturbet an Auster
 Tellurem nostram vastum quod dividit æqvor,
 Vix quæro, dum nos non tangat dira procella. 35

Scena excedo lubens, personam trado libenter
 Est quibus in glacie versari dulce dolosa.
 Fabula si recte procedat, plaudo; minus si,

Ulciscor risu damnum justumque dolorem.

Hac sic mente malis multis me subtraho curis,
 Qvam precor ut servet mihi gratia Numinis æqui
 Et quos expertus sum fidos semper amicos!

5 Hæc ego, ne quid agam, tu te nescire queraris,
 Scribere constitui, sinceri pignus amoris.
 Accipe Tu facilis tenuis modulamina avenæ
 Atque memor nostri semper bene vive valeque!

Rosenh: d. 18 Sept: A:

10 MDCXXLI.

Tui ad cryptas usque
 Hornsletanas studiosissimus I: R:

73.

Abfuit quidem a proposito meo, ut de scriptis nostri, cum pleraque
 que notitiam meam fugiant, quicquam hic afferrem; ægre tamen
 15 me contineo, quin ea, quibus quodam modo interfui, quorumve
 alias in mentem venit, breviter hic recenseam, in spem erectus
 certissimam, fore, ut, quæ desiderari possunt, benigna Patroni ma-
 nus suppleat. Ac primum, quantum memini, Animadversiones suas
 in Scholia Thucydidis aliquot dissertationibus exsecutus est; Pluribus
 20 autem vel discrepantiam Septuaginta duorum Interpretum a Fonti-
 bus, vel eorum cum iisdem convenientiam ob oculos posuit. Cumque
 doctissimus Sigebertus Hawerkamp Josephi Opera editurus esset,
 manu scriptos codices, qui hic inveniebantur, Frater excussit, quæque
 alicujus ponderis erant, observationes illi transmisit. Quid? quod,
 25 cum magni in Litteris nominis Dominus Lami elegantem Johannis
 Meursii editionem moliretur, non parum noster ad eam rem mo-
 menti contulerit. Novissime de conscribenda Historia Diplomatica
 cogitavit, et partes etiam aliquot exaratas habuit, quæ, a Clemen-
 tissimo Monarcha post mortem ejus redemptæ, in Bibliotheca Regia
 30 Successoris manum operamque vel exspectant, vel dudum occupatas
 habent.

74.

Ut vero aliquid de moribus ejus vitæque, quam tenuit, ratione
 adjiciam: non ipse tantum sincerus Dei Optimi Maximi cultor fuit,
 inque ejus per infinitum Servatoris Nostri meritum parta Misericor-

dia spem omnem fiduciamque repositam habuit; sed ad hoc etiam quoscunque fidei suæ concreditos exemplo non minus, quam frequenti cohortatione excitavit. Amicitiam quoque cum pluribus Verbi Divini Ministris, quos per vices audivit, firmam ac stabilem coluit; Quorum quidem perquam Venerabiles Dominos, Ma[r]tinum Reenberg, Cornificium Schurman, Severinum Blok, Janum Olrog hic nominare licet. Cum vero ad me Hornsleti degentem fama pertulisset, ipsum alicui interdum operam dare, qui dubiæ constantiæ esse, et parte ministerii, sub fidelitatis sacramento suscepti ultro abstinere dicebatur: primum quidem non accredidi; deinde autem ab ipso hoc responsum tuli: Verum est, me illum audire, cum optime ut plurimum causam Dei agat; licet interdum accidat, quod tibi mihiqve Macarium aut Theophylactum legentibus usu venire solet, ut inter multa bona nonnullæ etiam delirationes irrepant.

75.

In promittendo cautus ac circumspectus, sicui semel quid condixisset, pro virili fidem exsolvere nitebatur. Unde apud moris ejus gnaros plus simplex assertio, qua quid in se recepit, quam proluxa et repetita multorum pollicitatio valebat. Animo ad gravitatem proniore fuit, ut tamen nihil tetricum, aut quod superbiam oleret, in moribus ejus conspiceretur. Ægritudinem ac tristitiam in illo deprehendere non memini, si primum viduitatis tempus excepero. Cum amicis se daret, scite ac venuste dictis illos haud raro ad hilaritatem provocabat; nunquam tamen a se impetrare potuit, ut quempiam vel coram, vel absentem etiam, verbo læderet; cum obtrectationem omnem cavillationemque cane pejus et angve vitaret. A turpi lucro et viscosis largitionibus tota vita abhorrebat. Quid? quod, cum statim ab incendiis tempore alii libros, alii aliud supellectilis genus ipsi, cujus esse cognoverant, certatim afferrent, recipere detrectaverit, sibiqve habere jusserit; in perspecta illorum benevolentia acquiescens.

76.

Cum solus ageret, vel festis diebus a sacris publicis reversus, vel etiam vespere cubitum iturus, hymnis Deum, non elata quidem voce, sed grata potius modulatione expressis, celebrare solebat. Lucubrations aliquammulto tempore, ut juvenis consverat, supra medium

noctis extendebat. Sed, postquam Illustris Famæ Doctori, Jano Bing, Consiliario primum Justitiæ, deinde etiam Status, dimidiam ædium suarum partem habitandam tradidisset; a jucundissimo hoc Hospite identidem admonitus, eam vitæ rationem commutatam habuit; ita
 5 quidem, ut hora decima se ad quietem componeret, sexta vero vel quinta etiam plerumque resurgeret. Unde ad vigorem corporis ac valetudinem non mediocrem accessionem fieri persensit.

77.

Librorum melioris notæ cupidissimus, Bibliothecam satis splendidam licet non tam numero voluminum, quam usu æstimandam,
 10 comparaverat. Atque adeo, dum puer apud ipsum succrescerem, satis habuit ex illis, qui sub hasta publica venum dabantur, libris delectum facere, sibi que, quos libitum erat, coëmendos curare. Quam ad rem opera potissimum usus est Eruditissimi Domini Benjaminis Dass, qui postea Scholæ Cathedrali apud Nidrosienses in
 15 Norvegia summa cum laude præfuit, jam vero Hafniæ redditus, perjucundam in consortio Optimorum Hominum vitam vivit. Postea vero, quam ab uxore ditior relictus Noster, inque eos, quorum supra mentio facta, dignitatis gradus provectus esset, ex Gallia, Batavia, Anglia, Germania libri omnes recta ad ipsum convehebantur.

78.

Beneficia academica ut suis peteret, nunquam adduci potuit, Adeo
 20 ut, cum de filiis mihi cavisset, ipsis Hafniam proficiscentibus nihil eorum, quibus egere possent, defuturum; Cumque ad Illustrissimum atque Excellentissimum Dominum Oligerum Scheel, qui studiosis nostris quasi manus Fortunæ est, aditus ipsi perfacilis sane
 25 pateret; nunquam tamen vel de Scheeliano, vel de alio stipendio, quantum quidem scio, illis prospectum iverit. Ipse vero nullam in tales liberalitatis exserendæ occasionem prætermisit. Qua de causa vel maxime sorores, jam viduæ et ætate provectæ, salsis mortem
 30 vellem, describendum me accingo.

79.

Agebatur nostro annus, tot passim eruditus fatalis, qui ex septem et novem in se ductis resultat, et ab Æsculapii Filiis climacterici

nomen est indeptus; cum vires corporis sensim concidere, et langvorem quendam membra occupare intelligeret. Id quod etiam cognati ejus, Dominus Petrus Gram, Præfectus mercium Indicarum celeberrimus, Dominus Nicolaus ejusdem Cognominis, Gemmario-
 rum, dum viveret, facile princeps, aliiqve, ad quos interdum, licet 5
 parce, homo occupatissimus visebat, ex ore ejus legere poterant. Audita ergo Bingii sui sententia, ita se ad mortem composuit, ut curam rerum prorsus necessariarum non omnino abjiceret; ipso illo die, qui vivo ei in terris novissimus fuit, testamentum Illustrissimi
 Grisii, fidei suæ concreditum, summa diligentia perscribens. Vespere 10
 autem, lecto affixus, cum horologium inspicere vellet, oculos ministerium sibi renuntiasse comperit. Quo intellecto, ad Deum unice ac toto animo conversus, inter preces et suspiria brevi post decessit; cum Annos sexaginta duos, tres menses, dies autem paucos supra
 viginti in hanc vitam impendisset. 15

80.

Funus ejus in Æde Sacrosanctæ Trinitatis repositum est, exsequias euntibus Peregrinis non minus, qui Hafniæ erant, Legatis Magnis, quam Serenissimi Nostri Augusti Præcipuis Ministris. Quid? quod Societas Hafniensis, cujus alia occasione mentio est injecta, auctoritate Incomparabilis Herois Johannis Ludovici de Holstein, 20
 Comitis de Lethraburg, etc: numisma argenteum in memoriam ejus excudi curavit, quod, ut immortalitatem nominis defuncto, ita perennaturam favoris ac benevolentiae famam Patronis ac Dominis illis conciliat. Exhibet autem altero latere Imaginem Nostri Titulumque, altero Librum in mensa compositum, cum elegantissima hac 25
 Inscriptione: Lugentibus Musis Occlusus Die XIX Februarij Anⁿⁱ MDCCXLVIII. Refert id numisma tam exacte vultum hominis, ut, qui semel, dum in vivis erat, iterumve conspexit, ad primum statim intuitum ipsum repræsentari apertissime cognoscat. Neque id mirum cuiquam accidere debet; cum hoc aliaque elegantiorum 30
 artium genera fovere dudum inceperit Illustrissimus atque Excellentissimus Heros ac Dominus, Dominus Adamus Gottlob Moltke, Comes de Bregntwed et Aulæ Regiæ Præfectus Summus, Qui sub Auspiciis Potentissimi Monarchæ, tanquam Alter Richelius de colenda ornandaque pulcherrimis his studiis Patria imprimis est sollicitus. 35

81.

Nescio, an hanc veniam mihi concedat humanissimus Lector, ut in calce propemodum hujus opusculi adjiciam, cujus in ipsis tantum non carceribus mentio fieri debuerat: Amitam nostram, Catharinam Gram, cum viro, cui Moeniorum inspectio ac exornatio demandata
 5 erat, Adamo Trallovio nupsisset, magno Fratri, primis temporibus Hafniæ studiorum causa degenti, commodo fuisse; Atque adeo in me, cum illuc puerulus deferrer, multa contulisse beneficia. In cujus rei memoriam, cum alia ipsi via gratias referre nequeam, hoc qualecunque extare volui.

82.

10 Ut vero multis a me hucusque allatis fidem et auctoritatem conciliem, in magna felicitatis meæ parte pono, quod producere possim Testem multo Luculentissimum, Perillustrem et Generosum Dominum Henricum de Hielmstierne, S: R: M: Consiliarium Status, etc.; qui sincero, quo Fratrem olim complectebatur, amori hunc
 15 cumulum adjecit, ut A^o MDCCLII die Mensis Januarij decimo, jussu Summi Herois ac Patroni Dⁿⁱ Comitis de Holstein, Qui fidem clienti, defuncto quoque, inviolatam semper præstitit, Ipsum in Illustrissimo Purpuratorum Magnatumque consessu laudatione quadam funebri prosequeretur.

83.

20 Cum enim in egregia oratione, qua adolescentis tum quidem, sed strenue patrisantis Domini Comitis de Holstein lugubri ob exitum Augustissimæ et nunquam satis Laudandæ Reginæ Divæ Lovisæ Sermoni responderat, his verbis incepto suo prolusisset: Qvodsi forte quæretur, cur vulnus refricabimus, quod, adhibita
 25 temporis medicina, hoc in casu vel fortissima, cicatricem admittere coepit? Ignoscant mihi auditorum genii, quod ipsos iisdem admirabundus verbis alloquar, quibus Cato cives suos, cum magni nominis Heros fato functus esset: Cur tanto viro posita non sit statua? Non enim potest, quin omnibus novum atque insolens videatur, quod
 30 vir ille, quem vivum omnes in oculis gestarunt, mortuum ad coelum laudibus extulerunt, quique omnium judicio promerebatur, ut in ornando eloquentiæ floribus sepulcro ejus eruditi omnes honesta quadam æmulatione se invicem provocassent; ille, inquam, ipse

sensim ac tractu quodam temporis in oblivionem ita veniat, ut locum omnino hic habeat pervulgatum istud: conticuere omnes.

Et pretio certe, nescio quo redemptum vellem, ut ex angulo potius laudantis vocem excipere, exceptam applausu juvare liceret, quam ut ipse laudatoris personam induere, et, in Illustrissimorum Procerum Corona, virtutes egregii viri depingendo, infantiam meam prodere cogerer. Nunquam enim tantum mihi sumsissem, ut heic loci ea mente atque intentione apparerem, nisi intercessisset Auctoritas Summi Herois, ad cujus nutum voluntatemque prono me obsequio ut accomodem, jubet æquitas, postulat necessitas. In audienda proinde oratione, memoriæ Grammii nostri ea fini consecrata, ut aliorum calamos acuat, curas intendat, Augustissimi hujus Consensus patientiæ non minus, quam gratiæ me commendatum volo.

A prævio hoc apparatu institutum ita persequitur: Si qua res unquam hominem aliis præstantiorem reddat, atque e communi adeo grege excerpatur; eam, quantum existimare licet, notitiam veritatis cum virtutis amore conjunctam vere dixeris. Quo enim largiori manu hæc dotes in quempiam sunt effusæ, eo a perfectionis meta, omnium recte sentientium calculo, abest proprius.

Progenerare solet fere quodque seculum hujus generis unum alterumve, in quem non ea tantum, sed omnia propemodum munera sua contulisse videtur natura. Atque inter hos non cujusvis temporis homines, qui Patriæ lumina jure omni meritoque salutantur, non præter veritatem numerare possumus Dominum Johannem Grammium.

Quantam non modo hæc nostra optimis scientiis dicata Societas, sed universus adeo eruditus orbis jacturam fecerit, cum, die mensis Februarij undevigesimo Anni MDCCXLVIII, dignum illud omnium amoribus membrum communi fatorum lege absunderetur, imo a complexo nostro avelleretur potius; id vero nulla unquam oblivione deleri aut potest aut debet omnino; cum præclarum Defuncti nomen præsentis non minus, quam futuri memoriam temporis sibi vindicaverit. Nemo facile puerilis ætatis annos, licet illos maximi momenti esse cordatus quisque largiatur, rectius collocatum ivit. Vividum namque, quod in ipso a teneris statim ungviculis eluxit, ingenium in causa fuit, cur venerabilis Pater, de bonis litteris, proxime secundum Sacra Dei Oracula, bene meritus, ipsum his

statim initiandum curaverit. Suffulta autem divina memoria incredibilis navitas illi, tam propitiis evecto favoniis, superiorum quidem gratiam, æqualium vero favorem conciliavit.

In eam quis facile ingrederetur opinionem: quod abunde a natura instructo assiduus adeo labor, vel indefessæ e contrario industriæ tantus ingenii modus cumulusve minus esset necessarius; Sed utrumque tamen bonum felici quadam copula consociavit Noster: Et nisi id fecisset omnino, vix tantos apud ipsum omnigenæ eruditionis ac virtutis thesauros reperire licuisset. Ac primo quidem tempore litteris, quæ ad humanitatem pertinent, omnem impendit operam, omne studium consecravit. Quam indefessa manu nunquam peritura antiquitatis monumenta evoluit? Quanta animi contentione excussit lingvas illas, quibus palma inter eruditos tribuitur, si vel inexhaustos earum fontes respexeris, vel immortalitati dudum assertos humani generis Præceptores, qui hisce mentis suæ interpretibus usi sunt, ad animum revocaveris. Græcum certe idioma, quod in Universitate Hafniensi publice profiteri annos perquam multos ipsi contigit, clavem illam auream esse duxit, qua omnia venerandæ antiquitatis adyta reserata sibi atque intime patentia haberet. Cum, hoc destituti subsidio, in pervestigandis scientiarum complurium bonarumque artium præceptis ut hospites quidam ac peregrini versaremur. Quem sibi græcum latinumve scriptorem non familiarem reddidit? Quodnam in utraque lingua scite dictum notitiam ejus effugit? Certe, cum illo frui liceret, in docta præstantissimorum remotioris ævi ingeniorum corona consistere tibi videreris.

Ac licet hæc penitissima cognitione complexa haberet omnia, non passa tamen est erecta indoles, ut illis unis acquiesceret. Theologiam, Historiam civilem pariter ac litterariam, Chronologiam, Genealogiam, Heraldicam, Diplomaticam, Antiquitates denique et Poësin, non ut Tyro aliquis aut novitius, sed ut veteranus et magister, quotiescunque res et usus posceret, ad manum atque in numerato habebat. Quid solidi, quid jucundi in omnis generis scientia, quod non in eo prostare atque eminere deprehenderes? Quam autem late patuit, in quem excurrere ipsi datum est, eruditionis campus, numerosa ejus et selecta Bibliotheca documento esse potest. Et si qui litteratorum non ad pompam, sed ad usum fructumque comparatam librorum supellectilem habuerint, in eorum certe numero locum sibi vindicat noster; Cum in vastis non minus operibus, quam in minimæ

formæ libellis complurima doctæ manus et navæ attentionis appareant vestigia.

Quantam in historia hexin est assecutus, quamque omnia ejus generis parata illi atque expedita fuere; id vero non in familiari solum conversatione palam fecit, ubi momenta quælibet, imo minutissima temporum puncta edisserere ipsi perfacile erat; sed quid etiam illi Patria vel hoc nomine debeat, quod res ejus gestas ex falsæ traditionis nebulis subinde extricaverit, et clariori luci reddiderit, nemini quidem paulo humaniori obscurum esse potest. Credidisset quis omnibus ipsum interfuisse seculis, omnes regiones perlustrasse, licet pedem Patria non extulerit omnino. Ut adeo thesauri illi, quos tenacissima comprehendebat memoria, commune quid haberent cum latentibus sub testa gemmis, quas profundum statim judicium politissimas optimoque concinnatas ordine exhibuit.

Non est, quod per partes eundo edita ab illo opera enumerem omnia, cum eorum vel minima quæque elegantissimos perfectæ artis et industriæ foetus esse dixeris. Dissertatio ejus quælibet exactissimam Græcæ Lingvæ cognitionem arguit. Doctæ, quibus Meursii Historiam illustravit, animadversiones; quæque prelum adhuc desiderant, consilium et studium in diplomatico opere, quod Patriæ usui et honori foret, collocata, laborque Christiani Quarti Historiæ impensus; imo specimina omnia in consessu nostro recitata et actis postea Societatis inserta abunde testantur, quam in historicis cognita omnia et perspecta haberet, quamque eorum, quæ in temporum aut Genealogiæ ratione vel maxime abstrusa atque intricata censentur, perspicacissimus esset indagator. Cum leges illas, quas Cicero melioris notæ Historico observandas voluit: Ut nihil falsi dicat, nihil veri omittat; ut denique veritatem scribere et possit et velit; summa religione impleret. Propemodum e memoria exciderat, quam insigne, proferenda in lucem Christiani Tertii Historia, beneficium erudito orbi præstiterit. Cum prolegomena illa, quæ tam huic operi, quam Cimbricæ Clarissimi Mölleri Litteratæ adjecit, idem, quod Vaugelassii et Pelisonii Præfationes mereantur encomium: qu'elles sont des pieces achevées, qui valent tout un Livre. Stilus ejus candorem, judicium et solidam eruditionem perpetuos habuit comites. Quid proinde mirum, si eorum, quibus vel scripta ejus legere, vel dicta coram excipere contingeret, aures animosque in potestate sua teneret? Sermo sine affectatione redundans, sine curiosiori lima tersus ap-

parebat, ut eloquentiam præ se ferret, non sesamo ac papavere sparsam; sed quæ altiorem indagine, invictum testimoniorum robur, et vim quandam singularem veritates, quas tractabat, inculcandi semper spiraret.

5 Non multus ero in enumerandis lingvis, Europæ quaquaversum familiaribus, quas proprio Marte adortus, brevi ac facillima opera ita suas reddidit, ut, quæ Itali, Angli, Galli Batavique præstantissima reliquere scripta, non modo expedite legeret, sed et in Latinum idiomata transferret, ipsorum illud domesticum ac nativum, quoties
10 liberet, felici successu exprimendo.

Unius tantum rei mihi injicienda mentio est, quod, cum studio Etymologico bonam partem temporis et operæ impendisset; nullo tamen modo paria faceret cum ejus generis sciolis, qui vocabulis ac litteris unice inhærentes, ex minutis quibuslibet gloriam aucupantur; neque in partes eorum transiret eruditorum, qui in aliorum
15 opiniones imperium exercent, suis figmentis sanequam deliniti; sed insigni quadam modestia et aliorum ratiociniis locum daret, et sua ipsius in medium proferret. Quod animi temperamentum in multis desideramus, qui, licet vix ac ne vix quidem supra vulgus sapiant, contradictionis tamen, vel minimi ab hæresi sua dissensus sunt im-
20 patientissimi.

Quodsi porro in ornamentis viri, quibus Historiographus, Archivarius et Bibliothecarius Regius fruebatur, defixas habemus cogitationes, certo certius reperiemus, quod splendidis hisce muneribus non
25 minus decoris attulerit, quam ab aliis acceperit. Cum enim levioris momenti quamplurima cognitione et scientia sit complexus; conjecturam inde facere licet, quam intento animo, quam assiduo labore necessaria rimaretur. Non opus erat, ut quis Regiam, ubi optima, exquisitissima summique pretii omnium seculorum monu-
30 menta asservantur, Bibliothecam consuleret: Grammium modo adiret; in eo omnia habere, ex eo discere poterat omnia, cum ipse locupletissimæ instar Bibliothecæ esset.

Si vero ad Professoris, quam tuebatur, provinciam respiciamus; occurrit non modo innumerabilis civium Academicorum turba, quæ
35 in eo fiduciam, tanquam in Parente suo, repositam habebat; Sed amplissimum etiam Professorum Collegium, quod ejus et amicitiam magni æstimabat, et consilia sequi non dedignabatur. Nec poterat, quin animus ejus a sordido lucro alienissimus, longusque rerum usus,

nativa quadam in res abstrusas penetrandi dexteritate suffultus, jacturam in decessu ejus Academiæ relinqverent irreparabilem; Ut docti omnes in hæc Poëtæ verba erumpere cogentur: Qvis tantæ pondera famæ sustineat, tantove qveat succedere vati!

Ipse obvius omnibus et expositus, quam in suos usus comparaverat, librorum copiam nemini oclusam esse voluit. Huc certatim confluebant bonarum litterarum amatores; hic obscura illustrari, minus nota tradi, incerta certiora reddi assolebant. Verbo: Maximi, minimi ipsum oraculi instar consulebant; et de quacunqve tandem re quæstio moveretur, tantum responso ponderis inerat, ut in hac scientia natum eum educatumqve jurares. Ut proinde non vasto tantum receptaculo, sed canalibus etiam puriorem lympham huc illuc largiter distribuentibus non absimilem fuisse judicemus. Multi certe non inelytæ modo hujus Societatis, sed eorum etiam omnium, qui in Dania et Norvegia utilem sacris et civilibus rebus operam præstant, Bibliothecæ, consiliis et auspiciis ejus quæ sciunt, quæ assecuti sunt, accepta referre non dubitant.

Ita omnia omnino, quæ aut natura tribuere, aut indefessa in studiis industria versus perfectionis metam propellere valet, in ipso conspirarunt, jucundamqve aliquam inierunt societatem. Ecqvo enim in homine tot simul dona eminent et excellent? Reperti sunt nonnulli una alteraqve scientia ornati; sed quis omnigena? Fuere etiam, qui, vivi, amorem, mortui, desiderium quorundam provocarunt; Sed amorem et honorem a cujuscunqve status et conditionis hominibus promereri, id vero omnem laudis modum excedere videtur; nostro præsertim seculo, quo invidia et obtrectatio in quemlibet impune grassantur, quoque inexorabiles illæ veri decoris persecutrices ac furia in omnem eminentioris gradus virtutem ac præstantiam virus suum aperte expuunt. Paucis ut complectar multa: ad id fastigium excreverat Noster, ut nulla vel calumnia obliterare vel eloquentia in majus extollere laudes ejus posset.

At vero, nonne exemplum etiam bene vivendi egregius ille vir reliquit? Nonne animus ejus recti amans et pro veritate firmissimus singulare dotibus ipsius pretium acquisivit? Maximum in modum profecto! In eo enim viri boni specimen est exhibitum; cum nusquam exuberans scientia et conspicua in omnibus actionibus modestia arctiori foedere copulatæ cernerentur; nec sibi quisquam in

Joh: Frieder: Ochsii 4 volumina de nummis veteribus MSSa, ac Mediobarbum auctum, quantum licuit, examinavi, ac in illis far-
raginem satis ordinate digestam deprehendi numorum jampridem
in vulgatis auctoribus exstantium; quod et destinatum sibi fuisse
ipse in Præfatione profitetur, nempe: ut Goltzii, Patini, Vaillantii, 5
Tristani, Begeri, Savoli, Morellii, Spanhemii etc. libris sparsa in-
signiora numismata, in certas classes distincta uno opere complec-
teretur. His e suo penu inseruisse nonnulla se jactat; sed hæc, quan-
tum observare potui, paucissima, et quibus nescio quantum fidei
tribuendum: Præsertim si ad hominis, alias in numis veteribus trac- 10
tandis exercitatissimi, vitam moresque attendatur, quos impolitos
admodum neque omnino ad honestatis leges exactos mihi descrip-
serunt, qui Francofurti ipsum penitus noverunt.

Est modo, Vir Celeberrime, quod vicissim per amicitiam nostram
Te rogem. Nosti in Anglia sub prælo fervere luculentam editionem 15
Thuani, neque ignoras fortassis ad eam ornandam nonnihil a me
editorem accepisse. Nunc denuo ab ipso sollicitor, ut quod in Bi-
bliotheca Gvelfpherbytana indicatum est ipsi extare exemplum Ad-
dendorum ad Historiam Thuani ab Hugone Grotio quondam posses-
sum, examinari a Præfecto istius Bibliothecæ aliove docto Viro 20
curem, atque cum Thuani Paralipomenis a Vicofortio olim Am-
stelodami in 12mo editis comparari, quo, quid diversum habeat vel
ab hoc libello vel aliis Addendorum exemplaribus, hinc inde obviis
(qvalia hac in urbe duo, prorsus, si errores librariorum demas, si-
milia inspeximus) constare possit. Cum autem nullum istic locorum 25
noverim, a quo tale officium flagitare sustineam, ad Tuam, Vir
amicissime, opem confugio, enixe rogans: ut siqua apud Biblio-
thecarium Gvelfferbytanum gratia et auctoritate polleas, eam nobis
in hac re velis haud gravatim impertiri. Non equidem magni rem
laboris temporisve petimus; Sed saltem, ut ex unius alteriusve 30
pagellæ in dicto MS. Codice, primæ præsertim atque ultimæ colla-
tione (aut, si fortasse ad comparisonem exemplar aliud desit, de-
scriptione) discamus, numquid eo, præ cæteris, singulare conti-
neatur; haud omisso, si forte aliquid manu Hugonis Grotii, ad quem,
ut dixi, pertinuit, sive in margine sive alibi annotatum reperitur. 35
Sed imprimis et maximopere Te obtestor, ne diu exspectem; Urget
enim me Bucklejus, timetque, ne sero et, absoluto demum opere,
cujus jam credo penultimum Tomum sub prælo habet, accepturus

cum Bocharti, Altingii, Lightfooti aliorumque operibus, Patres Apostolici nonnullique alii istius Classis, Thesauri antiquitatum Grævii, Gronovii, Sallengrei, Acta Eruditorum Lipsiensia integra, Auctores Græci ex præcipuis editionibus insigni numero, Thesaurus Græcæ
 5 Lingvæ Henrici Stephani, Centuriæ Magdeburgenses etc: etc: Hoc si plures munificentiae exemplum imitari vellent, brevi ditaremur. Neque fas erit, silentio præteriri Indulgentissimi Regis Gratiam, quæ ex Regia Sua Bibliotheca librorum haud parvum numerum, qui
 10 duplices in ea reperti, Universitati nostræ destinavit.

10 Ut ad alteram litterarum, quas penultimas a Te accepi, partem veniam, quam vellem Egregii Viri, Cl: Fratris Tui laudatissimis conatibus aliquid hinc subsidii liceret suppeditare. Verum plurima omnino obstare, quo minus desideriis ejus satis per me fieri possit, mearum, ut hodie sunt, rerum conditio Te et unumquemque, eam
 15 qui considerabit, haudquaquam fugit. Attamen, ne suspicemini simul cum otio etiam animum mihi aufugisse voluntatemque serviendi doctorum hominum studiis, aut Plutarchum mihi ignotum auctorem esse, cui præ multis aliis summum semper honorem deferre consuevi, melioremque ac castigatiorem vulgatis editionem
 20 optare, mittendas speciminis loco duxi pauculas observationes, tumultuaria scriptione excerptas ex oris exemplaris mei, quibus eas olim inter legendum calamo vel plumbo illeveram. Vitarum Tomum attingere nunc quidem volebam, quia et ille visus olim mihi non adeo copiosis scatere vitiis mendisque (quorum et nonnulla per
 25 Dacerium aliosque eruditos abstersa) præsertim etiam, quia nondum ad manus meas pervenit Anglicana Vitarum editio, unde animadvertere daretur, quid in illa ad textus emendationem ex variis Lectionibus et Criticorum Observationibus accesserit. Utinam vero aliquando exurgat editor, qui integro Plutarcho, tanto tamque
 30 diffusæ eruditionis auctori, emaculando illustrandoque pares omnique subsidiorum genere instructus vires adferat; eidemque subministrentur, præter alia in doctorum scriniis pluteisque Bibliothecarum latentia, Meziriaci emendationes illæ, quæ nescio utrum perierint, an ab iis, qui commentarium Gallicum in Heroidas Ovidii aliaque
 35 viri opuscula in lucem protraxere, consilio sane haud laudando, neglectæ. Ut taceam Jac. Windeti illas in Libr: de Iside et Osiride, hominis in eo reconditæ doctrinæ genere oppido præstantis, quod ex ejusdem editis apparere satis arbitramur.

XVII.

Qvos Tuo ex mandato, Vir Amicissime, ex auctione Froelundiana reportavi libros, inclusa hisce schedula docebit. Cæteri in Indice Tuo notati, longe majore pretio alios Dominos invenerunt. Neque in Daneschioldiana mandatis Tuis defuturum me credas. Eam, quemadmodum ista jam Froelundiï, ita una adhuc Lintrupianarum prævertet, postridie hujus diei inchoanda; Daneschioldiana interim ad XIII Februarij prorogata. Ita obruimur pene hoc tempore mercimoniis librariis, Lintrupiana, quam dixi, quinta, ni fallor, erit et penultima, ejus Bibliothecæ, quam obscuratam multum et incelebrem redditam esse mira illa ac nemini, me auctore, imitanda ordinatione mecum censebis. Excessit e vivis nuper Episcopus Fioniensis Dn. Jacobus Lodbergius, relicta supellectile libraria, non vasta quidem, sed quam singulari studio exquisitam nitidissimamque deprædicant, qui illam noverunt, eamque venum expositam intra paucos menses habebimus. Verum grandior adhuc oculis τῶν φιλοβιβλων pestis e Norvegia imminet, unde Catalogi Deichmanniani, qui in urbe Christianensi typis exscribitur, folia nonnulla in 8vo complicata mihi missa, grandioris tantum formæ volumina complectentia, ad Num. 3800. In iisdem occurrit nescio quod non immanium operum collectionumque: Thesaurus puta Grævii et Gronovii, Corpora Antiquitatum Italiæ et Siciliae, Historiæ Byzantinæ Scriptores, Bibliotheca Maxima Patrum, Acta Sanctorum, Conciliorum Editiones veteres et novas, Lunigii omnia, ut et Aldrovandi, Sandrati, Zeilleri et Meriani, ac in Theologicis Tostati, Malvendæ, Novarini, Talmud etc: etc: etc: Mihi adeo nihil in votis, quam ut Academiæ Hauniensi satis pecuniariæ facultatis esset ad comparandam hinc, per tot opportunitates, sibi exstruendamque penum librariam, et fundamenta ordiendæ novæ Bibliothecæ publicæ, docentium discentiumque studiis utiliter servituræ, rectiusque multo, quam insano isti Præsulum aliorumque privatorum luxui. Atque ut scias, non omnino destitui secundis auspiciis vota nostra, narro Tibi, Illustrissimum Universitatis Regiæ hujus Patronum, Dn. Ivarum Rosenkrantz, Verum Certissimumque Mæcenatem, quia e Doctissimis Ipse est, nuper insignem librorum selectissimorum copiam, in auctionibus novissime hic habitis quingentorum imperialium thalerorum Summa coëmtam Bibliothecæ Publicæ donasse. Habentur in eo numero, præter S. Scr: editiones varias, inque eam commentarios insignes,

tantum programme, ut cæteros, sed et oratione parentali prosequi. Ego, cui, ob amicitiam nostram, a primis adolescentiæ meæ annis ejus beneficiis obligatam, Viduæ suæ tutelam commisit, eidem atqve Genero, Pastori et Præposito Roschildensi, auctor fui, ut aliquod
 5 operum ipsius, qvò confectum paratumqve editioni inveniatur, in lucem emittant, præfixa accurata vitæ ejus et laborum memoria: Cujus consignandæ operam jam diu est, qvò B. Vir mihi narravit, Celeberr. Dn. D. von Seelen Lubecensem ultro suscepisse; an vero is perfecerit, et an materiam subsidiaqve scriptioni isti a Defuncto
 10 Nostro acceperit? æqve mihi, ac cæteris, ad qvos attinet, hic loci incompertum.

In B. Comitibus Danescholdii librorum venditione si qvò mandatum velis, nosti ad qvem negotii ejus cura pertineat, qvique lubentissime eam suscepturus, et præstiturus sit diligentissime. Idem Excel-
 15 lentiss. Fabricio ut in memoriam revoces, Te obsecro, simulqve referas, neqvamqve me vota ejus frustraturum in curando exemplo Julij Africani, qvanqvam versio tantum est latina Cestorum, a Cl: Boivinio coepta, neqve absoluta, additis notatiunculis qvibusdam ad oras paginarum, sed textu Græco nusqvam apparente, qvem
 20 videtur laudatus interpretes in Thevenotiano exemplari impresso ante oculos habuisse. Verum cum de ea re pluribusqve super eodem argumento animus est ad ipsum Cl: Fabricium litteras dare; nolo Tua patientia, qvam satis jam reor fatigatam, abuti: qvi, ut valeas, multisqve porro meritis Tuis et lucubrationum fructibus orbem
 25 litteratum eruditorem ornatoremqve videas, ex animo, si qvisqvam, voveo. Sc. Hauniæ a. d. III Nov: MDCCXXXI.

P. S. Reverendo et Celeb. Dn. Crusio salutem meis verbis plurimam dicere, rogo ne graveris. De ipso ad Academiam nostram accessendo, ad vacantem Secundi Theologiæ Professoris spartam,
 30 laboratum fuit a nonnullis haud perfunctorie: Nec desunt, qvorum animis spes ista haud plane exempta, posse etiamnum rem confici; qvam, qvi bene societati huic consultum volunt, promotam valde cupiunt. Quarti Theologi locum jam supplevit ex Jutia, ubi Pastorem egit, huc vocatus Domin. Marcus Wøldike, Vir Doctus ac
 35 Bonus atqve illi officio peridoneus, de qvo et Fratre ejus Georgio, Scholæ Fridericoburgensis Rectore, inqve eo munere, cui ad breve tempus præfuit, ante sesquiannum mortuo, memini me olim ad Te scripsisse. Iterum vale, ac me, ut facis, ama.

celari res debeat. Optimus omnium, qui in ea exstant, est Codex, Euthymii Zigabeni Panopliæ, eximius prorsus, quem qui viderit, auctoris ætati supparem judicabit, aut certe non dubitabit de quinque seculorum ætate illi tribuenda. Cæterum de Tuarum, Vir summe, curarum Tomo altero impense lætatus sum, et studiosis sacrum litterarum gratulatus. Meas nunc universas fere curas ad alia omnia genius meus, aut potentior fatorum Arbiter abstraxit; jamque in Archivis Regnorum et Diplomatum integrum annum versatus, quodcumque ab illis licuit temporis subtrahere, alteri Spartæ in ordinanda Bibliotheca Regia impendi. Neque facile credi potest aut verbis exprimi, quantum inde retusum ingenium, ad meliora studia, si subinde ad ea excitare velis, obtorpuerit.

De b. m. Lintrupii Libris recte judicabas, non nisi particulam eorum isto, quem vidisti, indice expositam. Prodiit hisce jam diebus similis alter numerum fere parem comprehendens, qui ad d. 12 hujus mensis auctionis legem subibunt: Isque tertius est, quem, ut puto, quartus quintusque subsequuntur, omnes miro illo et singulari magis quam laudando ordine dispositi, aut potius inter se turbati; Quid ita placitum B: Viro, cujus ante obitum etiam Catalogi ejus pars ima confecta typisque erat impressa, Vidua et hæredes religiose observatum volunt, mihi vero alia omnia svadenti et meritissimi Viri nomini memoriæque honorifica, neutiquam morem gerere. Ita nimirum res se habet: Jam diu erat, quod constitutum cum animo suo habebat Noster, Bibliotheca aut potissima ejus parte, onerosa alias nimis familiæ suæ futura, sese, dum in vivis esset, privare; et quidem particulatim illam venum exponere, quod una sectione haud credebat posse tantum numerum commode ac citra vendentis damnum distrahi. Verum a Regis Glorios. Memor. exsequiis ex Fionia ad nos redux, cum paratam suam videret ex Aula missionem, ut erat valetudine jam antea infida curisque variis infirmata, eo omnes cogitationes convertit, ut, si fatalis hora ingrueret, expeditior et liberiore animo decederet, et, quantum pote, ordinatam relinqueret rem domesticam; tumque in consilium istud toto animo incumbere, dudum, ut narravi, conceptum, sic quidem, ut, cum decumbere coepisset, typis ea pars Catalogi exscripta esset, quæ circa medium Aprilem auctioni subiciebatur. Vetuerat moriens, aliquid publice de se scribi dicive; quamvis moris semper fuerit in Academia Nostra insignes adeo Viros, ac præsertim si, ut ille, in Rectoratu diem obierint, non

desideramus frustra, et infelices flammæ effugisset. Equidem nulli
 hominum, qui vivunt, lubentius, quam Tibi et Illustri Fabricio
 Vestro, quicquid librorum et quicquid *κειμηλίων* litterariorum servo,
 cesserim. Cum vos ii sitis, quibus omnium rectissime credi sub-
 5 ministrarique oportet, si quæ communibus studiosorum commodis
 destinata velis; quosque in bonorum suorum communionem ad-
 scivisse neminem veræ virtutis et Reipubl. Litterariæ amantem
 poenituit unquam. Neque fieri potest, ut acerbiori Tibi dolori fu-
 turum sit, percipere, quam ipse, præsertim ab acceptis ultimis
 10 Tuis, apud animum meum sensi, quod inter deperdita nostra,
 quæ ferale absorpsit incendium, numeratum Pentateuchi istud
 sit volumen, quod etiamsi ab initio atque hinc inde mancum,
 foliis aliquammultis avulsis, inter pretiosiora mea, seorsim a re-
 liqua Bibliotheca, reposueram. Verum contigit infelici meo fato,
 15 ut horum pretiosorum pleraque omnia præterita ac intacta ab
 iis fuisse, qui in cætera librorum supellectile nostra ad tutioris
 urbis partes deportanda laborabant, tum demum deprehenderem,
 cum, elapso post cladem istam integro fere mense, copiarum mearum
 reliquias perlustrarem. Erat autem ille ipse Pentateuchus Hebraicus,
 20 Hispanicus et Barbarogræcus, triplici distinctus columna, quem in
 Biblioth. Jac. le Long p: 46 edit. Lips: 1709 in 8vo, atque in Cata-
 logo Rostgaardi p. 1 No. 5 Libror. in Folio. Ex cujus librorum
 sectione istum mihi vindicavi pretio 13 marcarum Lubecensium,
 adeoque duplo majori, quam tum temporis Tuum de eodem libro
 25 mandatum præscribebat. Cæterum nihil minus necessarium, modo
 in facultatibus meis reperiatur, quo usus Tibi sit, ac unde aliquis
 ad eruditionem fructus pervenire queat, quam oblatis illud præmiis
 a me requirere. Et quod ad illa attinet, quæ nuper tam liberaliter
 offerebantur, *κέρως Ἀμαλθείας* et Grammaticorum Thesaurum,
 30 scias neutro me indigere, utriusque luculentis exemplaribus jampri-
 dem instructum, ut et haud paucis aliis utriusque lingvæ auctorum,
 Aldi, Juntarum, Stephanorum. Ephraimi Syri editioni, diu deside-
 rata, tandem serio manus admovere gaudeo Cl: Assemannum, Vi-
 rum de Orientalibus aliisque eruditionis partibus præclare meren-
 35 tem, et ormandæ litterariæ rei natum. Verum, quid e nostris Bi-
 bliothecis suppeticarum exspectare queat, nullus video. In Regia
 nostra, inspectioni meæ demandata, nimis paucos inveniri MSS.
 Græcos Latinosve veteres, non adeo obscurum vobis arbitror, ut

breve tempus prodibit. Librorum index jam dudum e prælo exiit, continens impressos in Fol: 2000, in Qvart: fere totidem, in Octav: 2200, in Duodec: 1200 et MSS. ultra 400; in quibus etiam Libaniana Rostgaardi. Verum in numis digerendis adhuc versor, quorum neque curta hic supellex. Sed jam longe gravior mihi incumbet curarum moles, postquam, dirigente supremo Numine, placuit S. Regiæ Majestati, inter ipsa fere Gloriosissimi Regni primordia, Bibliothecæ Regiæ et Archivorum secretiorum custodiam mihi demandare, injuncto quoque Historiographi munere, quo tamen, si res mei arbitrii foret, nec amicorum consiliis impedire, multo libentius carerem.

Pro insigni munere librario, nuper per mercatorem Silesium allato, conceptissimas ago gratias, majores cum Tibi debeat universa Resp. Litteraria pro egregio opere e tenebris atque ab interitu vindicato inque lucem protracto. Excell: Viro Dn. D. Fabricio, cujus etiam in ære sum ob transmissum Centifolii Lutherani Exemplar, mea officia accurate ut deferantur, rogo. Vale, Vir Summe Venerande et Celeberrime, amicorum exoptatissime, et firmiore in multos annos valetudine lætus fruere. Haun. a. d. VIII Decembr. MDCCXXX.

XVI.

Cooperam cunctationem meam damnare, nihilque molestius experiri, quam quoties per occupationum intervalla in mentem recurrebat, quantum benevolentiae Tuæ ac amicitiae vere inæstimabili deberem; quamque in parte illius debiti expungenda parum hucusque proficerem, cum ad binas Tuas priores responsionem paranti tertiæ supervenirent, de quibus id cogor affirmare: Eas, quo plus humanitatis spirarent, eo majorem in sollicitudinem aut verius pudorem me conjecisse. Quodsi ante hoc triennium, salvis etiamnum rebus nostris, tales a Te accepissem, jam esset, cur parcius fortunæ meæ irascerer (quamvis fatendum sit, benignius illam mecum et mitius multo, quam cum plerisque nostrum egisse) minusque eis succenserem, qui tam sero de meo illo Pentateuchi trilingvis codice indicium Tibi attulerunt. Itane Rev: Crusius noster, cui ante 5 omnino annos, si recte memini, liber inter alios meos observatus, id non statim Tibi, ad quem pertinere maxime hæc talia sciebat, aperuit? Esset jam pridem in Tua potestate, quod uterque nunc

seqq. quamdam ejus notitiam subministrat. Alias non memini, quicquam, quod nomen Confessionis aut speciem praeferret, in Ecclesiis Danicis publicatum, si excipiat *edictum Regis Friderici II de certis Conditionibus et Articulis, quibus peregrini, hospitii jus petentes, sunt recipiendi* (sunt 25 articuli, et Edictum eos complexum Havniae an. 1569 d. 20 Septembr. sancitum). Ejus exemplar publicis typis impressum, tribusque linguis, Lat. Dan. Germ., Tibi destinatum inuenies in fasciculo librorum ex Wolfianis illis emptorum, cum ad Te perlatum fuerit.

10 Caeterum ex dicta venditione biblioth. Wolfianae libri, qui Tibi, Vir Celeb., cesserunt, sequentes fuere etc.

Vides me in vno alteroque majoris formae Voluminum descriptos limites h. e. pretium a Te statutum excessisse, in Aeschilo nimirum atque Hodio; feci id prudens expertusque neutrum eorum in Anglia ipsa minoris, quam 8 imperia] lium nostrae monetae solutione parari. Reliqui, quos desiderabas, pretio non solum Tuam aestimationem excedente, sed plerique nimis grandi alios invenerunt dominos. Mabilionius vero, n° 149 in Fol., totus lacer et ex aqua marina putrefactus fere, Mejercronianae cladis manifestas notas praeferebat. Ergo non erat, ut de isto curam ullam susciperem. Beverlandinos libros, correctionibus et supplementis haud paucis, tanquam ad novam editionem, ipsius auctoris manu refertos, mihi vindicavi, cum viderem adolescentes quosdam, nescio unde incitatos, cupidius, quam fas esset, isti merci inhiantes. Constiterunt mihi 2 Imperialibus cum dimidio; eorumque usum, ac, si libitum fuerit, apographum nullus Tibi inuidebo, ubi exemplar ad Te perferendi tuta satis occasio se dederit. Sed et ex reliquis MSS. libris praestantior pars in meam possessionem transiit, aequiore plerique, quam Beverlandus, pretio. Inter eos Julii Africani Cesti pulcherrime et magna cura a Zacharia Lundio descripti, cumque aliis Codicibus collati, notisque ab eodem Cl. Viro illustrati. Hesiodus Zach. Lundii, cum amplis annotationibus, antiqvis quoque Scholiis additis. Exemplar id eadem nitidissima manu totum descriptum, ac praelo paratum. Collectio Epistolarum Joh. Meursii, satis grandi volumine in 4to. Graevianae Epistolae Ineditae supra 60, sed plerumque argumenti satis eruditi steriles. Ac denique Caseliana opera, impressa partim, partim MSS., in quibus nescio tamen, annon aliqua desiderentur.

Daneschioldianae Bibliothecae et nomophyla: catalogus intra

nus, quantaque infidelitate interpretis munere defunctus esset, idque vnice egisset, vt Confessionem, (certe vti ab Huitfeldio repræsentatur, optimam et doctrinae quam in hunc diem profitentur Ecclesiae nostrae, congruentem) peruerteret vbique inque sensum Genevensibus aptum detorqueret, tam foede vtique et licentiose in negotio isto versatus, vt dejerares tale quid in virum de fama et existimatione sua sollicitum cadere potuisse. Harum animaduersionum specimina quaedam integrosque articulos ex infida illa interpretatione, cum Huitfeldianis collatos, adjunxi exscriptis illis, quae ad Te Vir summe Venerande destinaram. At haerere illa penes me aliquamdiu passus sum neque alio fine pressi (haud vni interea amicorum, qui ad me ventitarent, ostensa) quam vt iis chartulis accederet exemplar Confessionis laudatae Anni 1561 ex Jutlandia tunc promissum exspectatumque, sed cuius haud vnquam compos redditus, animaduerti postremum data mihi verba esse. Nunc novis Tuis vir summe litteris expergefactus et peracta Biblioth. Wolfianae venditione, negotii rationem redditurus, dum adjungere meditor primae ad Te epistolae, quae de artic. Tausanianis (anni 1530) ex Huitfeldio et Pontano enotaram, nusquam ea licet omnibus chartis meis excussis reperio. Perierintne illa an in latibula sese insinuarint, quae nondum sim perscrutatus, certe multum mihi negotii per hos dies dederunt, atque huic scriptioni multorum dierum moram injecerunt. Vltimum scrutando fessus, ac summe Venerandi Lintrupii indicio certior factus, exstare in libro quodam b. m. Dn. Bartholdi Botsacci nostri articulos omnes Tausanianos ex Latina Pontani versione repraesentatos, cum castigationibus et perpetua in versionem ἐπιτομήν laudati Botsacci, comperi ita se rem habere, idemque in suo *Commonitorio de Fugiendo Papismo* oder Warnung für das Pabstthum (in annott. Latinis a p. 297—315) operae a beato Theologo praestitum, quod ex parte imprudens ego et tractatum mihi jamdudum et perditum possum conqueri. Absque hoc indicio si fuisset, non defugerem laborem istum repetere, saltem ne nihil commendationi Tuae Vir Celebr. datum amicus Tuus crederet. De altero monumento (an. 1561 scripto) nulla jam superest spes postquam Io[n]ga satis inuestigatione nil profectum. Vtinam et hanc laudatus Botsaccus publici juris eod. in libro fecisset, aut inseruisset totam Venerabilis Lintrupius Vindic. Historico-theologicis, quas juvenilibus annis edidit, *pro Dania orthodoxa etc. Masii*, vbi pag. 81

l'ait voulu mettre à la place de celui d'Archivair. Enfin celui du Conseiller de Justice m'oblige à rien. Je me recommande aux bonnes graces de Mr. de Dreger, et aux vôtres, n'ayant rien tellement au coeur que l'honneur d'être, Monsieur, votre etc.]

[XV.]

- 5 Nihil a mente mea cogitationeque abfuit longius, Vir Celeb.,
 quam vt ad priores Tuas ante plures omnino menses redditas tanto
 tempore deberem responsionem: Et parata sane ea haud multo
 postea mihi erat, non ad votum quidem Tuum meumque, sed
 qualem dare in tanta istarum rerum, quas amicus Tuus desiderabat,
 10 penuria, tristissimus status noster permittebat. Postquam enim in-
 comparabili thesauro librorum schedarumque, qui ad memorias Pa-
 triae et Ecclesiasticam gentis nostrae historiam illustrandam in Bi-
 blioth. Academiae asseruabatur, spoliati per horrendum illud in-
 cendium sumus, frustra fui in quaerendis in et extra urbem de
 15 quibus litterae Tuae agebant, Confessionum exemplis, et reuera piget
 narrare, quantum in hac re apud amicos tam hac in vrbe quam
 in municipiis prouinciisque degentes, operae insumsi, aut verius lusi
 perdidique. Quod tamen intelligas velim, de Artic. Confessionis
 jussu Regis Dan. Friderici II. A^o 1561 conditis, et si quae plures
 20 ejusmodi formulae, vt vocant, a nostratibus compositae fuerint,
 neque tamen typis promulgatae, tantoque minus publicorum scrip-
 torum, (qualia inter confessiones haud dubie numerandae) nomen
 dignitatemque merita. De vetustiore altera A^o 1530 a primis in
 gente nostra Reformatoribus Euangelicis procusa multo minus so-
 25 licitus eram, cum noueram vernacula, h. e. Danica, nunquam vero
 latina lingua ab auctoribus suis prolatam iis ipsis verbis, quae ser-
 uavit Historiaeque Friderici I. Regis inserta dedit Chronographus et
 Cancellarius Regni Arnoldus Hvitfeldius pag. 199 seqq. edit. in 4to.
 Eorum articulorum latinam interpretationem, ne inutilis prorsus
 30 essem in hoc negotio, inchoaueram, cum recurreret in memoriam,
 jam olim, latine exhibitos a Pontano in ejusdem Regis historia
 nondum typis vulgata. Itaque rectius me facturum arbitrabar, si
 hanc (Pontani sc.) versionem mitterem, quam et totam e dicto
 opere exscripsi. Caeterum eandem relegenti, non sine multa indigna-
 35 tione manifestum factum et deprehensum qualis fuisset Vir Ponta-

n'avoir eû absolument nulle connoissance de ce que Mr. Fabricius avoit envoyé en Hollande mes Remarques in Scholia ad Thucydidem, pour estre employées dans l'excellente edition de cet auteur par Mr. Ducker, lesquelles j'avois fait imprimer icy, et [soutenir par mes écoliers en forme de theses, quelques années avant la dite edition. 5
 Car pourquoy vous celér, Monsieur, que tout ce, qv'on a vû jusqu'icy de mes productions, consiste en une douzaine de Theses? dont la pluspart a roulée sur les allegations de la Version des Septante dans le nouveau Testament. Pour le tems futur je n'ai rien à promettre, m'ayant depûis un certain tems proposé comme une 10
 regle, de ne jamais tromper le public par des promesses incertaines, sur tout depuis que les circonstances de ma vie m'ont ôté presque toute la liberté de vaquer à un travail suivi. Ainsi qv'on pourra être sûr, qv'après ma mort mon nom ne figurera pas avec les grands et fertiles écrivains dans les Continuations à faire de la *Bibliotheca 15
 promissa et latens Almelovenii*. Vous me faites souvenir, Monsieur, à cette occasion de ce, qvi m'arriva il y a trois ou 4 ans, qvand un amy me proposa, au nom d'un galant homme en Allemagne, de vouloir faire inserer ma vie et la liste de mes Ouvrages dans une histoire, que celui-cy preparoit pour y celebrer les Sçavants 20
 encore vivants, (jetzlebende gelehrte Evropa). Je priai mon amy de lui repondre, qv'il n'avoit que faire de ma vie, ne pouvant disconvenir luimeme, qv'il y avoit force Professeurs en Evrope, dont les histoires ne meritoient pas d'entrer dans un tel Recueil. Qve pour la mienne, elle estoit avec cela trop courte, et depourvue de toutes 25
 choses, propres à exciter la moindre attention: comme il pouvoit s'en convaincre luymeme par un petit livre assés connu, appellé *Alberti Thura Idea Historiæ litterariæ Danorum*. Et qvant à mes Ouvrages, leur plus court eloge et plus juste seroit celui, que le Patriarche Jacob donnoit aux jours de sa vie: *parvi et mali*. Enfin 30
 que l'honnête homme l'auteur exposerait trop son jugement et sa reputation, en donnant place parmi les gens illustres à un homme, qvi n'avoit publié que des theses. Il me reste, Monsieur, de contenter votre curiosité touchant mes fonctions. Sachez donc, que je suis encore, Grace à Dieû, actuellement Professeur en Grec. Sa Majesté 35
 y a ajouté, vers la fin de l'an 1730 la charge de son Bibliothecaire, celle de historiographe, et celle du Garde de ses archives. Le titre d'Antiquaire ne m'appartient pas; il se peut, que par meprise on

amitié, dont certes je reçois mesure comble, je Vous fais grace de tout ce, que Votre galanterie, Votre politesse et Votre bon coeur me donnent de trop, principalement du côté d'esprit et du merite, desquels il n'y a rien en moy que fort superficiel. C'est ce, que,

5 Grace à Dieu, j'ay toujours reconnu, et reconnoitrai toute ma vie, tres content, si les veritables sçavants, et sur tout, si mes amis, au lieu de m'en desabuser, veuillent concourir pour m'y fortifier; c'est à dire, par leurs critiques et admonitions me rendre mon attention et ma vigilance sur mes defauts plus parfaite, et par là plus salutaire.

10 Je parle en cela serieusement, et c'est même sur ce pied la, que je Vous supplie, Monsieur, quand Vous serés à faire l'extrait, dont Vous parlés, de l'Histoire de Chrestien III de m'epargner la confusion de lire des louanges de ma personne, même celles de ma modestie. Tandis que le bon Dieu me conservera sa grace, de me

15 connoitre moy-même et de sentir combien peu je vaille dans ce monde-cy, il m'importe fort peu, quelque je sois dans les yeux des autres. Naturellement lent et tardif que je suis, et craignant sans cesse de m'exposer, je me derobe, autant qu'il m'est possible, aux poursuites des gens, sur tout de ceux du mestier. Et que voulés

20 Vous que je fasse de la gloire, cet idole des hommes de notre profession? dont même il m'est tombé en partage plus, que je n'ay aucunement désiré: ne pouvant encore, sans en rougir, passer aux eloges, qu'un petit nombre des sçavants, entre autres Mr. Fabricius à Hambourg et Mr. Wolf, tous deux defunts, ont paré mon pauvre

25 nom dans leur écrits. Ainsi qu'il n'est nullement besoin de le faire connoitre d'avantage au public, depuisque ces deux grands hommes ne l'ont fait que trop. Mais, si Vous Vous obstinerés pourtant de vouloir rendre compte à vos Lecteurs, par quelle main l'histoire en question vient d'être présentée au public (depuis que j'ay été obligé

30 de mettre mon nom sous la Dedicace, sans laquelle il n'y auroit jamais paru;) Vous pourrés Vous en acquitter à peu de frais, en indiquant par une ligne ou deux, que l'editeur est ce Professeur et Bibliothecaire, dont feu Mr. Fabricius et Mr. Wolf ont fait mention dans quelques-uns de leurs ouvrages, comme d'un de leurs amis.

35 Une telle explication sera, à ce qu'il me semble, plus que suffisante pour convaincre Vos Lecteurs, qu'on n'a pas neglicé de me tirer de l'obscurité, et de flatter ma vanité. Quoique je me suis toujours opposé aux desseins de ces deux Messieurs à mon égard, jusque à

Magno tuo Patrono et Illustrissimo Consiliario Conferentiæ, Domino Joachimo Gersdorff salutem meo nomine officiosissimam dicito, addita pro fiducia, qva me, ignotum sibi hactenus, dignatur, submissa gratiarum actione. Certo affirmare possum, venerationem, qva ipsum et memoriam Illius Domini, qvem nomine refert, prosequor, nullo modo minorem esse. Ad hanc enim eo magis excitor, cum præter merita, quibus Tantus Mæcenas litteratos omnes sibi devinxit, quotidie verser inter magnam partem Librorum Ejus, qui jam in Bibliotheca Regia locum obtinent. Vale

a Frat: T: Fideliss:

Joh. Gram.

Hafniæ d: 27 Septembr: 1739.

Sed jam voti compos, ab Eminentissimo Episcopo ac Patrono complures Fratris litteras ad magna illa Lumina, Fabritium, Wolfium, Reimarum datas obtinui. Cum vero Idem summe Venerabilis Antistes opportune docuerit, eas, quæ Fabritio pertinent, in Sylloge Epistolarum Varii Argumenti, Norimbergæ ante biennium fere Edita, publici juris facta esse; a Wolfianis, quarum non mediocrem numerum impertiit, initium sumam; modo prius unicam ad Excellentem Dominum de Mauclere, in qva modestia Nostri cum stili elegantia certat, hic loci adduxero:

[7.]

à Copenhagve ce 31 de Octobr: 1739.

Monsieur

je ne scaurois trouver des termes assés forts pour exprimer, combien je suis sensible à vos bontés. Les manieres tresgalantes, dont Vous en usés avec moy, surpassent de beaucoup mon attente, et mon imagination la plus flatteuse fondée sur votre generosité. Comme si c'estoit peu fait, de m'accorder si liberalement toute ma demande, c'est à dire, un pardon general du passé, Vous ajoutés par dessus de l'encens, tâchant de me persvader même, qu'en matiere de compliments et des excuses je sache ne me pas toutàfait mal prendre: comme si avec mon miserable jargon je serois capable d'imposer à un esprit, comme le votre. Non, Monsieur, ce n'est point à cela que je pretends. Et Vous me pardonnerés, si toujours prêt à admettre, justement ce qui me faut et qui me convient, de votre

tuum*), qvi te ultro et prior nominavit, et admodum laudavit. Vale et ora pro me

Fratre tuo ad cineres usqve Fidelissimo
Joh: Gram.

5 Hafn: d: 16 Maj: 1738.

[6.]

Ex epistola longiore varia ad rem litterariam pertinentia:

Domino Petro Sommer, qvem amicum tuum prædicas, sicubi occasio tulerit, nulla parte deero. Cum munus civile ambit, auctor ei essem, ut Celeberrimo Juris Professore et Consiliario Justitiæ Domino Høyer studia sua seqve commendaret. Credo enim id agitari, ut
10 Studiosi Juris, examine feliciter defuncti, ejusmodi beneficiis ante omnes honorentur. Dicitur etiam huc inclinare Clementissimi Monarchæ voluntas, ut, qvòd in Universitatis Fundatione de ea re sancitum est, hac potissimum via maturitati detur. Et qvis nostrum
15 id non optaret maxime?

Eruditissimus Ille, qvem tibi unice charum scio, Pastor Nimtoftiensis, Dominus Matthias Riise, ornamentum non leve affert studiis nostris, qvæ sola universus cultior Orbis dignatur honorifica ista appellatione: Les belles Lettres. Idem e re sua faceret, si indicem Græcorum, qvos habet, mihi mitteret; ut qvos desiderat, ipsi data occasione compararem; qvanqvam ejus generis libri apud nos non semper occurrant. Expetit in præsentia Diodorum Siculum Rhodomanni, qvi omnium fere difficillimus est acquisitu; cum vix
20 integro lustro exemplar ejus aliqvòd videre contingat, qvòd sex minimum imperialibus constare solet, et apud Exteros, ut comperi, majoris venit. Meum, ante annos viginti, qvinque emtum habeo. Sed perqvam Venerabilem Magistrum Reenberg diu qvidem et frustra qvæsivisse novi.

Si obveniat Carylus in Jobum, qvem a me serio exigit, tibiqve
30 datum ex promisso cupit Illustrissimus et Generosissimus Fridericus Christianus Rosenkrantz, Magni Herois minime degener Filius, Qvòcum mihi qvotidie fere multus usus, multa de litteris disceptatio; tui me memorem esse neqvòd dubites.

*) (non summe Venerabilem Joh: Adolphum Brorson, qvo postea fruebar, sed tum temporis Pari Dignitate Dn. Petrum Hygom).

soles, proxime misi, non tantum gratiarum promeretur. Dominum Christiernum Høg, et Dominum Michaellem Lerke, amicos tuos meosque officiose salutes, oro; sed ante omnes uxorem et filium Nicolaum a

Fidelissimo Fratre tuo

5

Joh: Gram.

Hafniæ d: 19 April: 1737.

[5.]

Frater Dilectissime!

Cum amico et pridem contubernali tuo, Domino Johanne Ernesto Tegder, qui, rebus optime et ex voto nostro gestis, jam domum cogitat, non possum, quin tibi pauca scribam, sortis meæ permutationem, quæ mirifica sane his diebus accidit, tecum communicaturus. Occupaveram novum ex iis, quæ Professoribus destinata sunt, habitaculum; et mihi in aliquot hebdomadas digerendis libris aliisque reculis plus satis laboris impendebat, siquid a munerum administratione subsecivi temporis relinquere. Cum derepente gravius in humeros meos onus sit devolutum: ut Regiæ Celsitudini Hæreditario Principi Nostro a studiis sim, donec eruditissimus Dominus Lütken, qui hectico fere et chronico morbi genere laborat, pristinae valetudini restituatur. Excusationem quidem adhibui, quoad licuit et integrum fuit; neque inficiabatur Clementissimus Monarcha, mihi hoc admodum accidere molestum, et cæteris muneribus meis dividia fore. Sed conclusio tamen in hoc exiit, ut omnino eam operam susciperem. In eo proinde totus sum, ut me itineri accingam, proxima hebdomade cum Aula et Regia Celsitudine Fridericoburgum Arcem petiturus, ut glorioso omnino atque, si per ætatem aliasque occupationes innumeras liceret, exoptatissimo labori ex continenti vacem. Ita tamen, ut quartodecimo quovis die Hafniam recurrere, et, quod Academia, munera reliqua et stipendia fidei meæ commissa requirant, expedire Indulgentia Monarchæ permiserit. Deus mihi adsit modo, ut omnibus his ita sufficiam, nequid vel hic vel illic detrimenti detur! Cum interim litteras ad me dederis, Hafniam, ut soles, mittere potes; Sunt enim, qui meo nomine excipiunt, et quocumque versor, reddendas curant. Propemodum in tanta festinatione oblitus eram, quod, invitatus nuper ad coenam ab Eminentissimo Præsule Nostro Herslebio, una vocatum offenderim Episcopum

10

15

20

25

30

35

impertias, et vel meo nomine de collatis in te beneficiis gratias agas, velim; ne amicula quidem dulcissima tua inde exclusa. Dicent, credo, qui tibi honestissime cupiunt, ditioem te forte parochiam, sed nunquam digniorem Patronum consequi potuisse; quibus ego
5 omnino assentior

Frater Tuus ad cineres Fidelissimus
Joh: Gram.

Hafniæ d. 28 Febr: 1733.

[4.]

Frater Dilectissime!

De exoptatissimis a te litteris, quæ non uno nomine mihi voluptati fuerunt, gratias ago maximas. Bonam certe illarum partem coram Excellentissimo Heroë ac Summo Patrono recitavi, qui impense lætari videbatur, quod beneficio Ipsius tantum pretium statueres. Et vero, ut quæ animi mei sententia sit, aperiam: nollem omnino, stationem illam, superstitute Tanto Mæcenate, cum alia,
15 quæcunqve illa demum foret, commutares. Quamvis largiri cogar: Incidente, de qua certi esse possumus, Divina vocatione, ita ut absqve ullo tuo, meo aliorumve molimine aut adjumento sese exserat, aliam prorsus rem esse, et conscientiam in consilium advocandam. Quod scribis de Serenissimæ Reginæ mandatis, quibus in
20 Arcem Clausholm, concionem habiturus, subinde evocaris, vere honorificum esse censeo. Et bene quidem meo judicio facies, si, quoties legitime injuncti tibi muneris ratio permittat, obsequentem et paratum te sistas. Nam Spiritus et Verbi ministerium, sicubi ad ædificationem id expeti intelligamus, nunquam est denegandum; minime
25 vero omnium in tam excelso loco, qui hoc etiam commodi habet, ut in coetu, cujus præcipua tibi cura est demandata, exemplo prodesse possit ad auditores eo attentiores habendos; quando animadvertunt conciones tuas a Summis Hominibus magni fieri. Verum hic tibi maxime cavendum, nequid inde opinionis aut superbix tuo increscat animo. Quo vitio nihil sane pestilentius, nihil periculosius, nihil ad lapsum, ad ruinam, ad interitum animæ proclivius homini Christiano, nedum sacerdoti. Et hoc tamen infici atqve perdi quotidie videmus magnam partem nostrorum sanctulorum; ut miserent me profecto, quoties eos intueor. Sed de his satis. Indicarum mercium particula, quam Johannæ Elisabethæ tuæ, ut ipse appellare
35

Cum plura hic repellerent, quam allicerent; excusationi non gravate locus datus est. Licet Episcopus, Summe Venerabilis Dns Dr. Johannes Ochsen, mihi postea affirmaverit: se, infimæ Classis reductione, salario meo consulere in animo habuisse.

Qvæ autem vera et Providentiæ Divinæ maxime consentanea 5
vocatio foret, declarabunt hæ Litteræ:

[3].

Frater Dilectissime!

Affert tibi hæc Epistola insperatum, sed, qvod confido, Divinæ Voluntati non adversum nuncium, ut proinde, qvin ei te accomodes, minus dubitandum habeas. Excellentissimus Heros ac Dominus Ivarus Rosenkrantz, litteratæ gentis ac bonorum omnium Patronus, 10
apud avitum Prædium Rosenholm, qvod tot Illustres Viros Patriæ olim educavit et qvædam Nobilium Schola fuit, curiam pastoralem vacuum habet, cui Hornslet nomen, pulcherrimo totius Jutiæ templo insigni. Non amplissimi quidem reditus est, sed ejus tamen, qvo multi in hunc usque diem Verbi Ministri se et suos honeste aluerunt. 15
Multi hujus sponsæ proci sunt inventi, qvorum tres, an qvatuor? orationes sacras habuerunt. Et, siqvis horum placuisset omnino, de hoc munere nihil rescivisses magis, quam de aliis centum, qvæ huic vel illi qvotannis obtingunt. Sed cum aliter eveniret, qvod unius a me diligentius commendati causa inprimis ægre fero; Patronus 20
Ille te hac provincia ornare constituit, ut si in Prædio suo, casu ita ferente, longius aliquando commoretur, tu Ipsi et Illustrissimæ Familiæ a confessionibus sis. Cum enim de studiis tuis, invitante hac occasione, essemus collocti, qvæque de sermonibus sacris Summe Venerabilis Laurentius Thura scripserat, ejus fide retulisses; alius 25
Patrono non supererat scrupulus, quam ne non lauta satis et luculenta esset hæc Parochia. Sed hunc Ipsi exemi, affirmans tuo nomine, nullum ab hac re esse periculum, ac ne moram quidem interponi debere, qvin te accepturum cum gratiarum actione tuto promitterem. Adeo ut, nisi suffragium meum irritum feceris, Vocacionis et Confirmationis Litteræ proxime tibi sint expectandæ. 30
Qvam vitæ commutationem faustam tibi fortunatamque esse velit Deus Optimus Maximus! Amicissimo Falstero nostro, Domino Doctori Petro Terpager, Magistro Laurentio Fogh salutem plurimam

profecto gravia, quæ in utramque partem trahere possunt, momenta. Nam primo, Scholæ Cathedrali in Optima Cimbriæ Dioecesi præesse, honorificum censi debet. Deinde, multos juniores erudire, qui Deo et Patriæ serviant, pluresque olim sui similes producant educantque,

5 meritum in Ecclesiam et Publicum Bonum est, cujus præstantiam et magnitudinem nemo unquam satis æstimavit. Ut nihil addam de necessitate, quæ tibi trigesimum annum excedenti, sponsam domum ducendi ac familiæ prospiciendi incumbere posset. Contra ea, quæ terrorem tibi incuterent, mea quidem sententia hæc sunt: Qvod

10 munus illud, incuria Prædecessorum, ratione redituum fere ad incitas redactum sit; adeo ut agri maligni et tantum non leprosi, qui subdola commutatione ad Rectores pervenerunt, plus sumtus quam lucri illis relinqvant. Huc accedit, quod Emerito Magistro Georgio Rhodio quinquaginta imperiales in annum sint numerandi. Fortassis

15 etiam te Scholastici laboris tædium cepit, ut sacro ministerio operam libentius impenderes. Terrere insuper possunt quieti addictum animum ex Hypodidascalis et Discipulis devorandæ molestiæ, sicubi auctoritas exerceatur. Licet non videam, cur ita pusillo esse animo debeas; Cum nobis contraria via ut plurimum felicius succedat, quod

20 in me expertus didici; nam ego dudum hoc vitium exuere coactus sum. Si jam redituum penuria extra omnem emendationis spem posita esset; ne quidem scripsissem tibi omnino, sed roganti Amico statim tuo nomine pernegassem. Cum vero docentium salaria, ubi novercam experiuntur fortunam, augere constituit Serenissimus Mo-

25 narcha, Rectoratum Aarhusiensem minime prætereundum esse credere licet. Implorato proinde Summi Numinis consilio, rem tecum et cum amicissimo nostro Falstero expende, et ita scribe, ut summe Venerabili Steenbuchio in alterutram partem solidum responsum præstare possim. Non latet te, opinor, Magistrum Johannem Ham-

30 mer, condiscipulum olim tuum, ConRectoris munere fungi, et experrecti vividique ingenii laudem adhuc tueri. Qvem ipsum Episcopo, de te expetendo, consilii auctorem fuisse suspicor. Salutem Falstero, amicis reliquis tibi que plurimam dico

35

indesinenter

Tuus

Joh: Gram.

Hafniæ d: 5 Augusti 1731.

Quid? quod ex salario largiter redundare possit, quo multos ipse melioris notæ libros comparatos habeas, ut meorum ne indigeas quidem. Sed credo tot momentis et rationibus opus non esse, ad persuadendum tibi, ne fortunæ tuæ, ne Providentiæ Divinæ, ne Matris nostræ meoque desiderio desis. Cur enim hoc munus abjiceres, quod, ita me Deus amet, ei, quo in Academia fungor, omnino præfero, licet stipendium mihi largiori manu numeretur. Episcopi ad abeuntem verba hæc fuere: Si Frater tuus hoc consequatur; te profecto meque felicior est censendus. Et ego non difficulter assentiebam, adeoque vides, quantæ foret stultitiæ, non accipere postea nunquam offerendum. Sed præter necessitatem, ut puto, longius sum evagatus, prærepto tibi tempore, quo Epistolam scribere potuisses. Deus te conservet, et Spiritu consilii regat! ita precor

Frater tuus fidelissimus 15
Joh: Gram.

Hafniæ d: 7 Junij 1727.

P: S: Addiderat ex Pindaro sententiam, quam, ne græcis characteribus Typographo molestus sim, ita reddo: Est genus hominum stultissimum, quod, contemnens parata, stolide vero captans, quæ longius remota sunt, spes intemperantes quasi venatum emittit. Pindar: Pyth: Od: 3. subjunctum erat monitum: Hoc ne aliquando in te quadret, cave!

Sed, quod hujus vocationis fatum? paragraphi 68 et 69 Historiæ Fratris exponunt. Nunc alteram æque frustraneam Epistola sequens testabitur. 25

[2.]

Frater Dilectissime!

Elapso proxime die Saturni ad te litteras dedi per Studiosum, qui disciplinæ tuæ olim concreditus fuit. Quod autem hodie scribam, subita et inopinata res in causa est. Episcopus Aarhusiensis, summe Venerabilis Johannes Ochsen Steenbuchium Nostrum certiore fecit: Se, mortuo Scholæ Cathedralis Rectore D^{no} Saabye, in eligendo successore, tui potissimum rationem habiturum. Id vero mihi Steenbuchius per Epistolam, quam vides, indicavit; a quo mentem tuam explorandi tempus non difficulter obtinui. Et sunt 30

sulueris, extemplo rescribas, quo certus edendæ vocationis sit Episcopus, nulli exprobrationi locum relicturus. Id quod ego quidem, quid sibi velit, tu vero non percipis: Si enim huic vocationi, vere divinæ et egregiæ, et nunquam iterum tali sperandæ, non pareas, rem, ut
 5 nullo modo cogitatam aut inceptam, alto sepultam silentio Episcopus et ego volumus. Quod primum ergo facias, si meus esse velis, erit: ut Deum pro immensa in te, me et Fratrem denique nostrum Benevolentia et provido Ductu supplex venereris. Cumque vix inducar, ut credam, te, ubi Gratiam et auxilium ejus ex animo imploraveris,
 10 quicquam inventurum, quod ab oblato hoc munere revocet; auctor tibi ero: ut certum responsum latino idiomate conceptum, non multis quidem verbis, sed stylo maxime tuo et Falsteri nostri, ita mittas, ut Episcopo statim ostendam. Contingere quidem potest, ut intra menses aliquot animam non exhalet Ringius; Sed ut, cum illo morbi
 15 genere conflictatus, plures æstates numeret, id vero nunquam cuiquam credibile videtur. Ergo, quod jam feceris, voluntatem tuam declarando, ratum tibi postea manebit. Si receperis, quod omnino confido, nequaquam dubius; meo iudicio felicior eris, quam si Professoris munus Hafniæ vel Rectoris aliorum fores adeptus. Nam
 20 primo salarium, quod ex meris decimis ad ConRectorem pertinet, quingentos imperiales excedit; deinde vir sanequam honestus est, qui Rectoratum ornat, Magister Schnabel, ex amicis meis, et quem ob prudentiam et candorem æstimabis, cum eo veneris. Alumni quoque Scholæ ejus aliam induerunt mentem, ut disciplinam jam
 25 ament, et obsequentiores, quam unquam antea, imperata faciant. Id quod suo quoque respectu de Collegis dicere licet; quorum supremus his diebus ad sacerdotium vocatus discedit; adeoque nulla tibi ab eo invidia ob præreptum bolum istum metuenda est: Cæteri de ConRectore ambiendo ne cogitare possunt quidem. Quod superest, etiam intervalla laborum, quibus hactenus frueris, pari modo
 30 hic tibi patebunt. Ut taceam, quod gravi totius Scholæ omniumque ejus redituum gubernatione vacare possis, a qua tranquillum tuum animum, ut et meum, alieniorem esse, quid nesciam? Hanc enim ob causam ConRectorem tibi vel Hafniæ vel Roskildii obtingere malui; et Roskildii jam eo libentius, cum ultro offeratur.
 35 Quod vero pergratum tibi fore scio, proprius me habitabis, et Bibliotheca mea viciniore frui dabitur; ut partem ejus tecum auferendi et in usum tuum convertendi facultas sit, quotiescunque liberit.

venisse; sed solem illum, qui, occasui proximus, clarissimum splendorem edit, referre videretur.

Cui mens diviniore atque os
Magna sonaturum, det nominis hujus honorem!
Dixi.

5

Quodsi non vim omnem ac elegantiam expresserim, quæ in Illustrissimi auctoris sermone, patria Lingva prolato, eminet; sensum tamen, quoad ejus fieri poterat, summa religione reddidi. Non enim id agebam, ut cum tanto ingenio paria facerem; sed ut a splendido hoc ac insigni testimonio, imo a constanti, quo Optimi quique Fratrem prosequuntur, amore decus et ornamentum opusculo acquirerem. Flosculos autem, ex Latinis auctoribus et Poëtis tam apte hic illic aspersos, plane Ipsius Domini esse nemo non intelligit.

10

Cum vero in præsentia nihil ita desiderem, ac datas a Nostro ad Eruditissimos Viros Epistolas, quarum aliquot mihi Magnus Præsul et Patronus ætatem colendus, pro consveta sibi benevolentia ac propenso in studia animo, promisit. Pauculas interim, quæ ad Vitæ a me enarratæ filium ac telam pertinere videntur, quæque Fratris in me ac bonas litteras affectionem et pietatem ob oculos ponunt, hæc loci in medium proferam.

20

[1.]

Frater Dilectissime!

Hæc tibi festinans, sed jussus, scribo; et tibi soli scribo, nemini mortalium adhuc aperienda. Summe Venerabilis Episcopus Worm heri me invitavit ac præsentem dixit: Roskildii Conrectorem Dominum Ring graviter jacere, ut de restitutione ejus vix quicquam spei supersit: Cum interea ab ambientibus hanc provinciam nulla sibi requies. Ut proinde competitoribus illis uno et vero responso viam præcluderet, de te, an hanc spartam suscipere velles? interrogavit. Non est, quod scribam, me statim affirmasse, gratiasque tuo nomine egisse, cum te pulcherrimo munere ornatum videndi spes affulgeret. Sed, cum idem Falsteri verbis antea promissem, ac ille, re præsentem, tergiversatus esset; jussit Episcopus, ut ad te litteras hodierno die mitterem, responsum, cui fides et veritas constet, relaturus. Ita tamen, ut cum nemine homine, ne quidem cum conjunctissimo omnium, quos tu et ego habemus, amicorum Domino Falstero rem communices; Sed, cum Deum Optimum Maximum, ut par est, con-

25

30

35

uberrima rerum cognitarum copia minus arrogaret. Qua re ad magnum illum Socratem, qui, Oraculo sapientissimus declaratus, nihil scire se constanter profitebatur, accessit quam proxime.

A verbis ejus scriptisque simulatio exsulabat; in quocunque incepto nullum bonis fortunæ eorumve cupiditati locum reliquit, nullam gratiam emendicavit, nihil proprio compendio tribuit; dissimillimus eorum omnino, qui, in se conversi, ad lucrum et emolumentum constanter adjectum habeant oculum. Quanto honore, amore etiam Divina prosecutus est oracula? Nonne expositiones quorundam Novi Foederis Librorum mellitissimæ assiduitatem ejus in lectitandis hisce sacris abunde loquuntur? Liberalitas vero erga afflictos si non modum, certe fidem excessit; cum quidem eam ex scito divino occulte præstando, benigni simul humilisque animi documentum relinqueret. Inprimis vero non beatissimæ sortis Musarum filiis nullo unquam tempore vel auris ejus vel crumena fuit obserata. Satis enim perspectum habuit, eam esse rationem studiorum, quæ plantarum: ut, si roris aspergine Solisque tepore foveantur, incrementa capiant, sin vero his destituantur, a perfectione absint longissime.

Quis omnium magis subducta ad vitam ratione, quis a voluptate alienior fuit? Quanti in ipso lepores, quam non longius arcessitæ venustates, cum explicata fronte amicis se daret, ut non viris solum hanc ob rem, sed etiam foeminis primariis in pretio ac deliciis esset.

Ante omnia autem Bibliotheca sua utebatur familiarissime; utebatur vero? imo perfruebatur eo quidem successu, ut in ipsum tota commigrasse videretur. Ex quo colligere licet, nihil inveniri potuisse dexterius, nihil dari ad rem magis, aut, quod unico multa simul concluderet elogia, quam Inscriptio numismatis a Societate nostra in honorem ejus comparati. Debemus autem hoc inventum Studiorum in Dania Duci et Auspici, Excellentissimo Heroi ac devota submissione nominando mihi Domino ac Comite Johanni Ludovico de Holstein; ut hic locum habeat illud Plinii de sui temporis Consule: Supremus felicitati ejus cumulus accessit Laudator Eloquentissimus. Ut vero constet, vitæ laudabiliter actæ dignum obtigisse exitum; minime prætereundum censeo, quanta constantia quamque immoto animo supremum temporis momentum, æternitatis candidatus, noster expectavit; ut non a matutino sudo ad seri vesperis tenebras per-

sit. Ignosce audaciæ meæ, Vir Celeberrime, facqve, ut ad pristina
Tua in me merita hic quoqve cumulus accedat. Vale, et Excellent:
Fabricium Fratremqve Tuum saluta.

Haun: d. 2 Febr: MDCCXXXII.

5 P: S: Dn. D. Fabricio indices, rogo, ultimas Ipsius desideratis-
simas recte ad me pervenisse. Responsonem cum iis, qvæ mittere
ad ipsum destinavi, Tuo librorum fasciculo adjecturus sum.

Verum enim vero, cum opusculum propositos jamdudum limites
excessisse intelligam; qvæqve supersunt, Epistolæ, si hic libellus
10 arriserit, appendicis loco commodius subsequi possint: ut finem hac
vice scribendi faciam, temporis aliorumqve negotiorum ratio po-
stulat; Additis modo primum quidem brevi Summorum, quos apud
exteros litteris salutavit Frater, Virorum Indice; deinde etiam paucis,
qvæ ad manum habeo, Epicediis.

15 Atqve Index ille a τῷ πάλιν Episcopo mihi communicatus, ita habet:

	Joh: Andersonius	Joh: Lami
	Math: Belius	F: Ad: Lampe
	Er: Benzelius	de Mauclere
	T: S: Beyer	J: L: Mosheim
20	J: Fr: Buddeus	Thom: Omulrian
	Comes de Büнау	Cardin: Passionei
	Ol: Celsius	— Perardus
	— de Chavigni	Comes de Plelo
	M: Crusius	— Reinboth
25	Ch: A: Fabricius	P: Roqvius
	— Gambarinus	J: H: von Seelen.
	Sig: Haverkamp	Jac: Serenius
	G: C: Hedlingerus	Joh: Sloane
	Dan: Helsingius	Wilh: Stucklejus
30	Joh: Hübner	Dav: Wilkins
	Seb: Kortholt	— Zanetti
	— Lackmann	

Qvod vero ad Epicedia attinet: Gustum hic aliquem illorum
exhibeo; Reliqua, pleraqve Danico Idiomate composita, altero,
35 V. D., Tomo, qui Litteras Fratris, quotqvot habere licuerit, oculis
Lectorum sistet, additurus.

Cum ergo Perillustris ac Nobilissimus Dominus de Klevenfeldt longe Elegantissimo Carmine Danico mortem deflesset Nostri; hæc novissime adjunxit:

Et doluit, sed sera, suos soror Atropos ausus,
 Vincere nec potuit, nec reparare malum. 5
 Scilicet Illa, petens fallaci forfice stamen,
 Ruperat ignara Grammia Fila manu.
 Tunc Fatum ingeminans, actum est, ait, Improba! Sed nunc
 Talia fila tibi post resecanda nego.

Pari modo, cum, eodem scribendi genere, Borrichiani vel Medicei Collegii nomine, merita in Illud Fratris luculenter exposuisset Ingeniosissimus ac Doctissimus Dominus Ancher Anchersen, Societatis ejus, dum viveret, Inspector, sed jam ipse quoque fato functus; his tandem conclusit:

Grammius occubuit; pullatæ incedite Musæ; 15
 Qvodque Tibi periit, Pinde, doleto decus.
 Cui, Libitina, Viro temeraria parcere nescis?
 Ah! qvantum, hoc sidus sic cecidisse, nefas!
 Plangite Pierides, defuncto thure litate,
 Amissumque dole, Tu Medicea, Patrem. 20

Sed omnium effusissime hoc pietatis officium exsecutus est Eruditissimus Dominus Otto Holst, Privignus olim Fratri Charissimus, mihi vero singularis et in paucis amicus; cum veris et justis lacrymis sibi, Musis, Academiae deniqve, totiqve Eruditorum coetui ereptum ita luget: 25

Exclamatio Qverula,
 Qvam,
 Sub Forma Epitaphii,
 In Obitum Luctuosissimum
 Longe Nobilissimi et Amplissimi 30
 Domini
 JOHANNIS GRAMMII
 Augustissimi Daniae, Norvegiae etc. Regis
 Consilarii Status et Justitiae,

Archivarii, Bibliothecarii, Historiographi,
etc: etc:

Cum Solennes Hujus Funeris Instituantur Exsequiæ,
III Kal: Martii, A. MDCCXLVIII.

5 Flebili Singultu Eructat
Moestissimus Privignus
O. H.

Eheu

Lacrimabilis Dies! Ah Funesta Lux!
10 Qva evanescent Regum Illustriumque Deliciæ;
Tollitur Gentis Boreæ Decus;
Occidit Orbis Eruditi Sidus:
Qva Cassa Jacent Ossa
Viri! Viri

15 Longe Nobilissimi, Amplissimi, Incomparabilis,
At Desideratissimi

Domini JOHANNIS GRAMMII,
Potentissimi Daniæ, Norvegiæ, Vandalorum Gotorumque Regis
Consilarii Status et Justitiæ, Archivarii, Bibliothecarii
20 Regii, Professoris Honorarii Florentissimæ
Academiæ Hauniensis,
Assessoris In Collegio Consistoriali,
Societatis Regiæ Bonis Artibus Promovendis Deditæ
Membri.

25 Qvem XII Calend. Martii A Orb. R. MDCCXLVIII
Injuriis Libitinæ Ereptum

Non

Vitæ Integritas, Oceanus Eruditionis, Munerum Amplitudo
Revocare;

30 Non Purpuratorum Gemitus, Litteratorum Singultus,
Acerbissimæ Propinquorum Lacrimæ, Qverula Afflictorum Cohors
Luci Reddere Qveunt.

Sed Poenitet Vivere, Cum Tædeat Videre
Patriæ Ornamentum, Fulgentissimum, Lycæi Lumen, Omnium
35 Virtutum]

Compendium

Moesto Impositum Feretro, Gelido Conditum Tumulo.

En Mortis Ludibrium,
 Cui Non Sufficerent Dies Pylii, Nestorei Anni;
 Imo Cujus Gloriæ Immortalitas, Sapientiæ Apex, Nominis Fama,
 Omnis Deniqve Vitæ Semita, Omni Fato Majora!
 Ergo 5
 Laniata Viscera Luget Natale Solum,
 Spoliatum, Qvo Se Jactavit Septentrio, Superbivit Cimbria.
 Stant Camenæ
 Horrore Perfusæ, Maximo Orbatae Incremento; Cui
 Honestissima Prosapia Ad Magna Formato, Ad Ardua Nato, 10
 Ab Ipsis]
 Incunabulis,
 Pectus Rarissimis, Consummatissimis,
 Divina Vivacitate Ingenii, Ignea Mentis Vi, Infinita Memoriam
 Felicitate,] 15
 Sanctissima Morum Innocentia, Cæterisque Omnibus
 Repleverant Dotibus.
 Decidit Flos Populi
 Qvi Florentissima Ætate Non Flores, Sed Fructus, Magnitudine
 Multitudine] 20
 Copiosissimos Proferens,
 Tam Propere, Tam Prospere Numero Stellarum Universo Erudito
 Splendescantium Insertus, Ceu Velocissimum Fulgur
 Flammantes Ubique Sparsit Radios.
 Hem! 25
 Integer Vitæ, Scelerisque Purus,
 Re, Ore, Corde Verissimum Antiquæ Religionis Exemplar,
 Cui Nectar et Mella Coeli Deliciæ, Penetrantia Cordis Certissimum
 Gratissimum Sanctissimi Numinis Habitaculum.
 Ac Cui 30
 Vitam Moresque Omnes Finxerat Vita Mundi.
 Silet Ohe!
 Silet Commune Musarum Oraculum, Qvicquid Conditum
 Et Sepultum,]
 Qvasi Tacendum Mysterium, Tenuere Vel Invidiosa Vetustas, 35
 Vel Religiosissimi Temporum Testes;
 Qvicquid Suspensum Habuere Acutissimi Morum Magistri,
 Mira Sagacitate Detegens.

Obstupescit
Lingva Multiplici Adeo Sermone Instructissima,
Ad Aurea Cujus Eloquentiæ Flumina Tripudiantes Toties
Exsultarunt]
5 Artium Cultores.
 Fatorum Legibus Succumbit,
 Qvi
Sanctissima Legum Observantia, Inviolabili Juris Rectique Amore,
Svavissima Sensus Sermonisque Harmonia, Exsplendescente
10 Vitæ Nitore,]
 Principum, Civium, Cujusvis Boni
 Favorem Expressit.
 Declarant
Præclarissima Munera, Gravissima Negotia, Amplissimi Honores,
15 Multiplicati Favoris Regii Gradus,
 Qvibus Auctus Illustratus, Omnes Sic Explevit Numeros,
 Ut Majori Cum Applausu Evectum, Majori Cum Luctu
 Desideratum]
 Neminem Recordari Liceat.
20 Obrigescunt
 Auxiliatrices Afflictorum Pauperumque Manus;
 Qvarum Nullas Fere Habuit Beneficentia Metas
 Omnium Fortunarum, Qvibus Nihil Proprium;
Cuncta vero Immensæ Egenorum Universi Mortalium Generis
25 Turbæ Communia.
 Obstruuntur
Bipatientes Musarum Valvæ, Qvemvis Elegantioris Doctrinæ
 Cultorem]
 Excipere Solitæ.
30 Atro Igitur Tumulo
 Tot, Tantis, Tamque Acerbis Omnium Lacrimis
Reponitur Pulcherrimum Coeli Donum, Pretiosissimus Thesaurus,
 Cui Justa Virtutum Præmia
Nec Ora Viventium Tribuere, Nec Futurorum Stupor
35 Unquam Persolvere Potest.
 O! Talem Reddite Secula Virum,
 Qvi Aut Nasci, Aut Mori Non Debuisset!
 At Non Mortuus Est,

Cui Ipsa Mors Immortalitatem Peperit;
Vivit, Manet, Æternumque Manebit.

Vivit

In Politissimis Litterarum Monumentis Nulla Temporum Injuria
Perituris.

5

Vivit

In Hominum Memoria, Nominis Gloria Omni Temporum
Æternitate]

Duratura.

Vivit

10

In Animo Nostro, Altissima Beneficiorum Congerie Ad Stuporem
Usque]

Expleto.

Vivit

In Coelitum, Svavissimæ Conjugis, Sanctorum Omnium et
Angelorum]

15

Consortio.

Vivit Coram Ipso Deo.

Vive Igitur

Dignissime Reipublicæ Coelestis Civis!
Et Gaudio Omnem Hic Captum Exsuperante
Æternum Fruere!

20

HANS GRAMS LEVNED,
fordum Kgl. Majestæts Etatsraad,

ARCHIVAR, BIBLIOTHEKAR, HISTORIOGRAF

og

PROFESSOR I DET GRÆSKE SPROG

VED KØBENHAVNS UNIVERSITET,

SKILDRET AF HANS BRODER OG

FOSTERSØN

FORDANSKNING AF DEN LATINSKE TEKST

ved

OTTO FOSS

GUD RAADER FOR ENDEN

Seneste Fortale.

Et soleklart Bevis paa det guddommelige Forsyns Indgriben ses haandgribeligt heraf: hvis det hænder sig, at vi har taget en eller anden skøn Opgave for og derpaa med fuldt Overlæg og moden Beslutning henlægger den igen, enten af Frygt for Nag og Forfølgelse, eller af Lede ved Utaknemmelighed, der før har mødt os: da viser der sig uformodet, ligesom en deus ex machina, en eller anden berømmelig Formaner og Tilskynder, som sætter Mod i de frygtsomme, giver de sløve af Sporen og med vægtige Forestillinger saa at sige tager os i Nakken og drager os tilbage til det Forehavende, vi har unddraget os. Og at det just saaledes er gaaet mig, skal jeg ikke nægte. Sagen er, at jeg efter ringe Kræfter havde begyndt at tegne et Rids af min Broder Hans Grams Levned og Bedrifter, ansporet dertil, som min Skyldighed er, ved broderlige Følelser og et taknemmeligt Hjerte; og hvis man lader det bero paa andres Dom, var det, skønt ubetydeligt nok, ikke faldet helt uheldigt ud. Men se, da nu hint Udkast kom i Hænderne paa visse Velyndere, flakkede det til at begynde med, efter letsindige og forfløjne Pigers Vis, om fra Haand til Haand, og endelig havnede det et Steds saaledes under Laas og Lukke, at alt Haab var ude om nogensinde at faa det udgivet eller blot at genvinde det; saa at jeg havde helt ladet Planen falde, for stedse at slaa mig til Ro med min gode Hensigt, som jeg var mig bevidst. Men se! Alle Tings øverste Styrer og Leder, i hvis Hænder jeg, som idel Støv og Aske, ydmygelig befaler alle mine Ord og Gerninger, han ledte da til mig Hr. Ludvig Harboe, vor Kirkes allerhøjeste Foresatte og den kraftige Beskytter af alle skønne Videnskaber, til hvem de selv saa højlig staar i Gæld. Omendskønt han med fuld Ret havde kunnet tvinge mig, vilde han hellere med indtrængende Overtalelser nøde

mig til at genoptage den forlængst henlagte Pen, at hænge troligt i
 med Arbejdet og paa ny at sammenføje noget af de hid og did ad-
 spredte Rester. Ham erkender jeg da, næst efter Gud, at maatte
 takke for, om jeg herved kan gengælde min Broder om end nok 5
 saa lidt for hans udødelige Velgerninger mod mig, og om jeg maa-
 ske ved at fortælle om hans Liv, skønt kortfattet, saa i alt Fald
 sanddru, maa kunne gøre dette mit Forehavende lysteligere at læse
 ogsaa for de mange andre, som møjsommeligt stræber ad den sam-
 me Dygtigheds Bane. Imidlertid vil den velvillige Læser finde meget
 forandret, dog uden Afvigelse fra Sandheds lige Vej, adskillige 10
 Steder ogsaa udvidede og forbedrede, hvilket jeg i særlig Grad skyl-
 der andre Mænds Gunst. Hertil bidrager nemlig alt, hvad den høj-
 ædle og velbaarne Herre Henrik v. Hjelmstjerne, Hans Majestæts
 Etatsraad etc., har omtalt i sin skønne Tale til min Broders Minde;
 og i lige Maade tjener dertil den Forløber-Udgave af de Breve, 15
 gennem hvilke min Broder har henvendt sig til de mest fremragende
 Videnskabsmænd rundt omkring i den lærde Verden. Til disse har
 den før omtalte højærværdige Biskop, som selv eftersporer og op-
 bevarer saadanne Klenodier, med elskelig Imødekommenhed givet
 mig Adgang. Hermed det bedste Level! 20

Stege
 paa Øen Møn.

Den første Fortale.

Det hændte i sin Tid, sørgeligt nok, at der mellem Arvingerne ikke kunde blive Enighed med Hensyn til at bestille et akademisk Mindeskrift til min Broders Ihukommelse; da var der en Mand, der havde staaet i nært Venskab til ham og blandt Videnskabens ypperste havde et godt Ry, som i Hemmelighed betroede mig, at han havde i Sinde at fremkomme med en fuldstændig Fremstilling af hans Liv og Bedrifter. I Lid hertil slog jeg mig baade den Gang og fremdeles i mange Aar trygt til Ro. Men for ikke længe siden — det var efter Høstens Slutning — blev jeg af en ædel Frue budt med til et Velkomstgilde, og der bebrejdede en saare ærværdig Mand (a) mig, som var kommet fra København, paa ny, at Skriftet om min Broder ikke var blevet til noget. Beskedent svarede jeg lige for Øjeblikket, hvad jeg kunde sige med Sandhed, at jeg var uden Skyld heri, og at jeg oven i Købet havde hørt af en højlerd Mand, uovertruffen paa sit Felt, at han agtede at skildre min Broders Levned, og det med langt større Glans end det kunde ske gennem den sædvanlige Form for litterært Eftermæle. Men ikke

(a) Jeg husker, at jeg ved den Lejlighed komplementerede min Biskop med disse faa Linjer:

Da det sig hændte, at Brorson traf sine Brødre tvende,
— ligeligt glimred de tre alt i Musernes Kunst —
raabte et Sognebarn glad: »Lyksaligt det Sted mig tykkes,
hvor saa ypperlig' Mænd Stævne hinanden har sat!«
Vel var det talt. Dog endnu mere jeg priser det hulde
Randrup, (a) som saadanne tre haver sit Fødeland skænkt!

(a) Deres Fødested, paa den berømmelige Adelsmand Frederik v. Buchwalds Gods Emmerlev, d. 11. August 1756.

saa længe efter, da jeg var kommet hjem og var blevet overladt til mig selv, begyndte jeg at overveje paa ny, hvorledes vedkommende mægtige Velynder dels var optaget af mangfoldige Pligter og Beskæftigelser, og dels, at han aldeles intet vidste om alt, hvad angik min Broders Barndom, Ungdom, ja endog første Manddoms- 5 alder, bortset fra hvad han tilfældigt maatte have hørt af ham selv, mens han var i Live. Saa tog jeg da straks den Beslutning at udka- ste disse første Streger til et Levnedsbillede med uøvet Pensel, idet jeg først og fremmest tænkte som saa: hvis vedkommende Velynder — hvem jeg ikke kan prise og ære højt nok — faar den nød- 10 vendige Tid og Lejlighed dertil, vil han kunne rejse min Broder saa meget skønnere et Æresminde, naar først Grundlinjerne som her er aftegnet. Tilbage har jeg kun den Bøn, at den velvillige Læser vil tage til Takke med mit Forsøg og gunstigt bære over med, om jeg, som for 24 Aar siden har taget Afsked med Skolegerningen, 15 nu efter saa lang en Afbrydelse ganske har mistet Øvelsen i at føre en fin og poleret Pen, om jeg da nogensinde har kunnet det.

Emmerlev, 1. Juni 1757.

1.

En Ting, der ligger mig stærkt paa Hjerte, er Tanken om, hvorledes jeg skal kunne i nogen Grad gengælde de Velgørere, der har været gode ved min Ringhed; og saa længe Talen er om Mennesker af jordisk Rang og Stand, er der ingen, hvem jeg skylder mere end min Broder Hans Gram, som for mere end 13 Aar siden afgik ved en blid Død. Derfor mener jeg da, at det er Møjen værd, om jeg nu i taknemmeligt Sindelag mod ham, der er gaaet heden og optaget i de saliges Samfund, skildrer hans Liv og Gerninger med saadan Troskab, som ret og rimeligt er. Ganske vist ikke i den Tanke nøje at gennemgaa alt, hvad der overhovedet er Omtale værd, thi hvem kan være saa indbildsk, at han vilde paatage sig at lade sin Beretning følge hver enkelt af et meget optaget Menneskes Ord og Handlinger? Nej, jeg vil tværtimod blot udvælge det, som bedst kan tjene mit Formaal og som kan henstille for vore Øjne et Billede af ham, malt — om ikke med livagtige Farver, thi det vilde overstige mine Kræfter — saa i alt Fald med sanddru Farver.

2.

Han saa Dagens Lys d. 28. Oktober 1685 i Præstegaarden i Bjergby Sogn; dette, som ligger i Vendsyssel under Aalborg Stift og i en Afstand af een Mil fra Hjørring, har faaet sit Navn efter de Højdedrag, der rejser sig mod Vest og Syd. Og de Forældre, han skylder Livet, var fromme og agtværdige Folk, Faderen Hr. Niels Gram, trofast Hyrde for Bjergby og Mygdal Sognekald, Moderen Anna Muule. Hans Faders Forældre var Hans Gram, fordum Borgmester i Sæby, og Kathrine Bugge; Moderens Forældre Kristian Muule, Ejer af Godset Attrup, og Johanne Kristensdatter.

3.

Forældrene, som allerede var velsignet med fire Døtre, hilste Sønnens Fødsel med overmaade Glæde. Og dog handlede det guddommelige Forsyn her paa samme Vis, som man ikke sjældent kan se ogsaa ved andre Lejligheder, nemlig saa at det ikke skænker os dødelige nogen fuldkommen Glæde uden at blande Sorg deri, og ikke bestemmer nogen for en straalende Livsbane, uden at det paa Forhaand ligesom former ham dertil ved mange drøje Knubs og saaledes forbereder ham paa den kommende Lykke. Thi som jeg har hørt af Moders egen Mund, var han som spæd saa skrøbelig, at de ved tre Lejligheder sammenkaldte Venner og Naboer, for at disse ved at være til Stede ved hans Død skulde bevidne, at Puslingen ikke var død som Følge af Misrøgt eller nogen anden Tilfældighed.

4.

Men snart efter udslettedes denne Bedrøvelse, og den Frygt, man havde næret for ham, blev opvejet af des større Glæde. Thi straks fra Vuggen viste der sig hos ham Tegn paa ypperlige Evner. Næppe havde han begyndt at skønne og at tale efter sin barnlige Maalestok, før han med største Hurtighed tilegnede sig Bønner og smaa Sange og Remser, som Faderen sagde ham for, og det han havde lært, bevarede han i Hukommelsen med urokkelig Troskab; det bevirkede da ogsaa, at der blev gjort en Del Stads af ham af Faderens Venner, Tilhørere og mange andre, og at man ofte opmuntrede ham ved smaa Gaver. Og selv i hans uskyldige Barne-
streger og Lege manglede der ikke et vist skælmsk Vid; af den Art husker jeg at have hørt følgende af min Moder: han plejede at aftegne Udseendet af alle de Dyr, han havde Lejlighed til at se, og da han engang paa Bordet havde tegnet en Hest og Moder spurgte ham, hvor det kunde være, at den manglede det fjerde Ben, svarede han kløgtigt, at en Hest, der blot stod paa Bordet, havde nok i tre Ben, men hvis den skulde trække Faders Vogn, behøvede den ganske vist fire.

5.

Han har aldrig haft nogen anden Lærer end Fader selv, som fra sin tidlige Ungdom op til sin høje Alder var en ivrig Dyrker af de

gode boglige Kunster; og da han nu hurtigt opdagede, hvor givtig en Jordbund Sønnens Sind var, forsømte han ikke at opdyrke den af al Magt. Og han svarede sandelig ogsaa i fuldt Maal til de stillede Forventninger, saaledes at Moderen, der jo efter Kvindeskik
5 var ængstelig for, at han skulde volde sit Helbred Men, ofte maatte holde igen paa hans Studeringer. Ja, hun har ogsaa selv fortalt mig, at da han paa ingen Maade kunde holdes fra Bøgerne, var hun af samme Grund temmelig paaholdende og sparsom med at tildele ham Lys.

6.

10 Hvor let han havde ved at fatte og tilegne sig Ting, der var ham aldeles ubekendte, ligesom ved første Øjekast, skal jeg her anføre et Eksempel paa, en Hændelse, som ganske vist blev ham til Fortræd. Der var til Forældrene ankommet en Del Venner og nære Slægtninge, baade for at hilse paa dem selv og fryde sig over den
15 landlige Naturs Tilløkkelser. Men da Fader imidlertid blev kaldt ud til en syg og Moder var beskæftiget med at lave Mad, tog en af dem, som drev Handel i Aalborg, nogle Spillekort frem af Lommen for dermed at fordrive Tiden, og opfordrede de øvrige til et Spilleparti. Min niaarige Broder, der stod i Nærheden og lod som om
20 han bestilte noget andet, betragtede dem nysgerrigt, og paa kort Tid havde han lært og mærket sig dem saa nøje, at han straks tænkte paa at lave sig noget lignende. Som tænkt, saa gjort; i Løbet af faa Dage skaffer han sig hemmeligt noget Papir, limer smaa Blade sammen og maler Billeder derpaa, passende til hvert enkelt Blad,
25 med Blæk og Kirsebærsaft. Men just som Værket var godt i Gang, kom hans Fader pludselig og uventet over ham, mens han var fordybet deri, og spurgte ham efter Sædvane, hvad han bestilte. Det var det ulykkeligste, der overhovedet kunde være hændet paa det Tidspunkt. Thi da han selv ikke vovede at tilstaa for Skam og Frygt og
30 Faderen blev ved at trænge ind paa ham, blev Enden paa det hele, at Faderen, opbragt over hans Stædighed og Ulydighed, straffede ham med en for ham usædvanlig Strenghed. Det var den eneste Lejlighed, hvor Forholdet mellem dem fik en Mislyd; for iøvrigt var han saa opmærksom mod sin Fader og adlød hans Bud saa ufor-
35 tøvet og villigt, at Fader ofte bebrejdede os yngre Brødre, at vi kun

daarligt slægtede ham paa; og ofte hørte man ham sige: »Saaledes bar jeres Broder Hans sig ikke ad!«

7.

Han var ikke mere end seksten Aar og nogle Maaneder, da det viste sig, at han ikke blot havde naaet, men endogsaa overskredet de 5
Maal for Kundskaber, der fastsættes for Skolerne. Og da han nu efter alles Skøn maatte anses for moden til Universitetet, blev han ført til den daværende Rektor for Aalborg Kathedralskole, for at han kunde prøve hans Kundskaber og forsyne ham med Vidnesbyrd efter de danske Loves Forskrift. Men da denne forlangte en ganske ublu Betaling for sin Tjeneste, lød Faderen et Raad fra 10
Præsten i Nørre Sundby, Hr. Kjeld Nielsen, som var gift med vor Tante, og forsynede selv sin Søn, som han personlig havde indviet i de skønne Videnskaber, med en Anbefalingskrivelse; samtidig skrev han et Brev til den højærværdige Dr. Bornemann, hvori han bad denne høje Beskytter om Velvilje for sin Søn. Paa dette 15
Punkt slog hans Haab heller ikke fejl. Thi da han heldigt havde overstaaet sin Eksamen og min Broder havde vist ham en Prøveafhandling, fik han takket være dennes Hjælp og Mellemkomst Adgang til forskellige akademiske Stipendier saa tidligt, det var muligt.

8.

Han fik straks tildelt en Plads paa det Kollegium, som har sin Oprindelse og Navn efter kongelig Gavmildhed (Regensen). Ved 20
at overholde Ordensreglerne samvittighedsfuldt, og flittigt at overvære Professorernes Forelæsninger i Universitetets Høresale, vandt han sig snart sine foresattes Gunst, da de ikke kunde undgaa at lægge Mærke til, hvor flittig han var, og hvorledes han studerede paa sit Kammer til langt ud paa Natten. Det berettes ogsaa, at 25
Søren Lintrup, hin Pryd for Universitetet, engang da han stod ved Vinduet, fik Øje paa ham, netop som han gik forbi, og da sagde til nogle bedrestillede Kontubernaler: »Naar han der engang begynder at folde sig ud, vil han stille os alle i Skygge«. Dette husker jeg at have hørt af vor Fætter, Magister Svend Ryberg, fordem 30
Præst for Vallekilde og Hørve Menigheder, som dengang sammen med mange andre sluttede sig til Lintrup, men som nu er død for omkring 40 Aar siden.

9.

De Studenter, som han omgikkes og som han omfattede med et varmt Venskab, naar de viste sig at være af et rent, trofast Hjerte og gode Sæder, vandt han i den Grad for sig ved sin Tjenstvillighed, at mangfoldige af dem skænkede ham Gaver af betydelig Værdi, 5 naar de enten rejste hjem eller blev kaldet til et eller andet Levebrød. Dengang han tog mig, der kun var en Dreng, til sig for at undervise mig, havde han af den Slags endnu en Kaarde med Sølvhæfte, som han gik med i mange Aar, og en Kappe af fineste Stof, som han senere bortskænkede til en italiensk Baron, Conrado 10 Fernando Lorenzo di Gastione, som levede her i Landet i Landflygtighed, fordi han havde afsvoret den katholske Tro. Ja, en lille Kiste, fyldt med filologiske Bøger, som var blevet ham overladt af en af hans Venner, tillod han mig at bruge og beholde, da Hensynet til et Kald, jeg havde faaet, førte det saadan med sig.

10.

Denne Yndest vandt han sig ikke blot ved sin uegennyttige, vennesæle Færd, men ogsaa ved sin stadige redebonne Vilje til at bistaa andre med Raad og Daad i deres Forehavender. Skønt han med Forkærlighed syslede med de græske og latinske Autores og i det hele taget med alt, hvad der vedrørte Oldtidsvidenskaben, læste 20 han dog ogsaa vedholdende i den hellige Skrift og førte Samtaler herom med sine foresatte og sine Kammerater. Og det fortælles, at han i Fællesskab med Dr. Kisbye, — at nævne med særdeles Højagtelse! — og forskellige andre, har nedskrevet troligt hin omfangsrige Forelæsningsrække af Lintrup, saaledes som han havde den fra 25 hans egen Mund. Saaledes havde det ogsaa været hans Forældres Ønske, at hans Liv skulde forme sig, i Særdeleshed da hin Tolstrup Præst, en Mand af sjælden Fromhed og retlinjet Karakter, havde ønsket ham til sin Efterfølger. Og saa vil jeg endda her ikke tale om andre Tilbud, der uopfordret stilledes ham.

11.

Men nu var hans Smidighed til at indleve sig i enhver Gren af 30 Videnskaberne saa stor, at han, naar Omstændighederne eller Fornuften fordrede det, med Lethed kunde tilpasse sig til et hvilket som helst Fag. Der var nemlig indtruffet en Lejlighed, hvor man

antog Alumner til det nyoprettede Elers Kollegium, og forskellige, der mente ham det vel, ønskede ham optaget her, men der var ikke Plads for andre end Matematikere. De bestræbte sig da paa at faa ham udnævnt som Matematiker af Fag sammen med en anden, der var lige saa ukyndig i denne Videnskab. Da den berømte Rømer 5 hørte det, skal han have udbrudt: »Gud naade os for den Slags Mathematikere!« Men da han saa i en glimrende Afhandling i Aaret 1706 havde gjort Rede for de gamle Forfatteres Meninger om Geometriens Oprindelse hos Ægypterne, gjorde han saa vist ikke de matematiske Videnskaber Skam. 10

12.

Jeg skal nu vise med et Eksempel, hvor ufortrøden en Arbejder han var og hvor taalmodig til at underkaste sig enhver Vanskelighed. Enken efter Portneren, som havde gjort Tjeneste ved Elers Kollegium, var endnu i Live, medens jeg var Dreng og tilbragte mine første Ungdomsaar i København. Hun fortalte ofte mig og nogle 15 andre følgende Historie. Da hun engang en Vinterdag gik en Runde paa Alumnernes Værelser for at gøre rent, fandt hun min Broder siddende paa sit Kammer, idet han med den ene Haand skiftevis holdt en Bog og en Pen, medens han gemte den anden Haand inde paa Brystet for at varme den. Dette Syn, der hos andre var 20 hende aldeles uvant, vakte i den Grad hendes Medlidenhed, at hun lovede at ville bringe ham noget Brændsel til hans Ovn af sin egen Beholdning, om det skulde være. Men han forsikrede, at hun skulde ingen Bekymringer gøre sig, og erklærede, at man ogsaa kunde arbejde med Udbytte paa den Maade. 25

13.

Allerede havde hans Bekendte og Slægtninge taget Forskud paa den Glæde, de forestillede sig det vilde blive, naar min Broder skulde betros et gejstligt Embede, saa snart han havde fyldt 25 Aar. Og saa gik dog alt ganske anderledes end man ventede. For det første: Dr. Hans Wandal, sin Tids ypperste Theolog, gav ham det Raad — 30 hvad enten han virkelig mente det saa, eller han havde en Anelse om, hvilke Muligheder Fremtiden gemte — at han i Stedet for at uddanne sig i den gejstlige Talekunst, som han nylig var begyndt at lægge sig efter, skulde hellige sig helt til det filologiske Studium,

idet han som Grund angav en Tilbøjelighed til at stamme, der hang ved min Broders Tale. Og for det andet havde ogsaa den berømmelige Winding faaet Færten af, hvor vidt han havde drevet det i det Græske. Da han saa skulde kreere Magistre i Filologi, udnævnte
 5 han følgelig min Broder til Kassemester, som det hedder, for at han baade skulde nyde den Indtægt og den Hæder, der følger af at samle andre Kandidater til Graden.

14.

Ikke saa længe efter fik han Lyst til at besøge sine Forældre, og disse paa sin Side længtes efter at kunne trykke deres Søn til sig.
 10 Da altsaa Høstferien var kommet med sin Frihed fra Studeringer, begav han sig hjem til sin fædrene Bolig og blev der modtaget af alle med aabne Arme. Særlig Fader førte lange Samtaler med ham i den Tid han var hjemme, og lod ham ikke slippe, før langt ud paa Natten. Men da Skik og Sømmelighed krævede, at han ogsaa
 15 skulde besøge Venner og Slægtninge, som vi havde i rigt Maal i Vendsyssel, og da han undsaa sig ved at lægge Beslag paa Husets Folk, som paa den Aarstid havde yderst travlt, saa udtænkte han sig en Fremgangsmaade, der var ganske mærkværdig.

15.

Der laa i vor Landsby ikke langt fra Kirken en ussel Hytte,
 20 der nærmest lignede et af disse Læskure, som Kvæghyrder opfører sig paa bedste Beskub. Der boede en gammel Mand af tarveligt Udkomme, som hver Sommer plejede at holde et Par Heste, der var saa tilrakkede af Alderdom og saa afpillede, at hverken Ræv eller Ulv, ja blot en Krage vilde tænke paa at holde Fest-
 25 maaltid paa dem. Han havde desuden en gammel udslidt Vogn, paa hvilken han kørte rundt med Sand til at strø paa Gulvene, eller bragte Korn i ringe Mængder til Mølle. Skønt Fader protesterede og frivilligt tilbød sine egne Heste, tog han ham til Kusk, og han erklærede, at han havde ikke ringe Udbytte og Fornøjelse af hans
 30 Tjeneste. Da nemlig Mandens Heste krøb af Sted med Sneglefart, omtrent som om de gik i Gudinden Junos hellige Procession, havde min Broder fri Lejlighed til at studere undervejs, saa godt som om han havde siddet hjemme paa sit Kammer, og fordybede sig der aldeles i den ene eller anden Forfatter; ja, naar Vejret tillod det,

gjorde han endog skriftlige Uddrag. Det var Forklaringen paa, at skønt vore egne Tjenestefolk stod ham til fri Raadighed, valgte han sig næsten aldrig anden Befordring end denne »filosofiske« Kusk; saaledes titulerede han da ogsaa Manden selv i Taknemmelighed over de filosofiske Stunder, han nød sammen med ham. 5

16.

Jeg selv, som just gik i mit syvende Aar, var naturligvis alt for ung til at forstaa de Samtaler, som min Fader og han førte, skønt jeg som den yngste af Brødrene og den sidste i hele Børneflokket altid hang i min Faders Frakkeskøder. En Ting husker jeg dog tydeligt: en Dag, da Vejret var særlig klart og stille, gik de en Tur i det fri, og da udspurgte Fader ham om det latinske Navn paa hver enkelt Ting eller Redskab, i Synderlighed hvad der af lidt sjældnere Art kom dem for Øje; ikke fordi han ikke selv vidste det, forstaaer sig, men snarere, saa vidt jeg har kunnet lægge sammen, for at prøve ham og ransage hele hans Forraad af Viden. Senere hen er jeg, ved at overveje Sagen paa Guldvægt, kommet til den Antagelse, at han havde aabenbaret for Fader Planen om at udgive et lille latinsk-dansk Leksikon, omhyggeligere udarbejdet end det hidtil var sket. Og hertil viste der sig ikke længe efter en gunstig Lejlighed. 20

17.

Da imidlertid hans Ry bredte sig til stedse flere, ønskede snart nogle, snart andre at bæere ham med denne eller hin Opgave, for saa vidt det laa inden for det ønskelige. Der var dengang i København en anelig Mand, Johannes Laverentzen, Leder af det kongelige Trykkeri, og hædret med Assessor-Titlen; han havde en eneste Søn og to Myndlinge af sin Hustrus Familie. Da han sad i ganske gode Kaar, søgte han at bevæge min Broder for enhver Pris til at paatage sig Børnenes Undervisning. Det gik han ogsaa ind paa uden ringeste Ophævelse for derved at befri sine Forældre for Nødvendigheden af at underholde sig, og saaledes aabnede der sig et nyt Felt for hans Flid. Han nøjedes nemlig ikke med at røgte den ham betroede Opgave omhyggeligt, men ogsaa i sine ledige Stunder umagede han sig med andre Ting, der skulde komme endnu flere til Nytte. 30

18.

Da hin skæbnesvangre Pest udbrød i København, som i Aarene 1711 og 12 bortrev mange tusind Mennesker, og da den fra Dag til Dag tog til i Styrke, søgte saa at sige alle, som var af højere Stand eller i Besiddelse af større Formue, at bjerge sig ved at flygte bort 5 fra Byen og ty til en eller anden afsides Afkrog. Ogsaa den føromtaltte Johannes Laverentzen var med Hustru, Søn og Myndlinge taget bort over Hals og Hoved, jeg ved ikke hvorhen, efter at have overladt Trykkeriet og hele sit Privathus i min Broders Varetægt. Skønt han med største Samvittighedsfuldhed røgtede dette Hverv, 10 kastede han sig samtidig over Udarbejdelsen af sin Ordbog »Nucleus Latinitatis«. Og den Udgave af den hellige Skrift, som er forsynet med Fodnoter tillige med de saakaldte Parallelsteder, forberedte han paa samme Tid. Men snart efter kaldte det guddommelige Forsyn ham ind paa andre Veje.

19.

15 Pesten havde bortrevet den højt fortjente Konrektor ved Københavns Skole, Hr. Magister Kølischen. I hans Sted skulde indsættes en Mand, der var grundig fortrolig med Filologien. Da min Broder saa blev valgt, overtog han ikke ugerne Opgaven, der stemte godt overens med hans egne Interesser. Denne Udnævnelse frydede min 20 Fader højligt, inden han døde kort efter i sit 70-de Aar, og bragte mig, der nu var faderløs, stor Fordel. Han tog mig nemlig til sig, skaffede mig Plads i en af Skolens lavere Klasser og sørgede for, at jeg ikke manglede noget som helst, saa at jeg ikke havde kunnet ønske mig mere, om jeg havde været Barn af hovedrige Forældre. 25 Ja, ikke engang da nogle Venner tilbød mig Kosten hos dem hver Dag, tog han imod det eller vilde høre Tale om sligt, selv naar de bad og trængte paa; naturligvis fordi han var bange for, at den Ventetid, der nu og da vilde indtræffe, naar jeg ventede paa mit gratis Maaltid, skulde sinke mig i mine Studeringer.

20.

30 Denne hans Velgørehed mod mig og nogle andre fattige Drenge fik ved guddommelig Naade sin Belønning. Den for sin retskafne Karakter vidt bekendte Christian Reitzer, dengang Justitsraad, senere Etatsraad og Professor i begge Retsvidenskaberne, gav

ham Plads ved sit Bord til Stadighed, og ydede ham frit Underhold al den Tid min Broder endnu var ugift. Og hertil kom yderligere, at vor allernaadigste Konge kort efter udnævnte ham til Professor i græsk Sprog. Af denne Post høstede han nu i de første Aar mere Ære end Fordel, thi som Forholdene laa dengang, maatte de sidst udnævnte Professorer nøjes med en temmelig ubetydelig Løn. Jeg husker ogsaa, at han undertiden har bemærket i Spøg, at hvis ikke Konrektoren en Gang imellem gav Professoren i Græsk en Haandsrækning, maatte denne sidste leve i Armod.

21.

Det er umuligt at skildre, hvilken Tilstrømning der blev til ham af Folk af alle Stænder, der hastede med at udtrykke deres Glæde over hans Forfremmelse, og lige saa lidt kan jeg give Udtryk for den Interesse og Gunst, han fra nu af var Genstand for fra saare mange brave Menneskers Side. Jeg kan endnu levende mindes, at jeg efter mange Overtalelser og Bønner med Nød og næppe fik ham til at bruge mig og ingen anden som Dørvogter, men hvordan jeg snart begyndte at blive ganske udmattet af stadig at aabne og lukke Døren, saaledes at hvis denne Kommen og Gaaen af Besøgende var vedblevet efter samme Maalestok, vilde jeg snart være blevet led og ked af min nye Tjeneste, skønt jeg iøvrigt var opsat paa at staa paa Pinde for det mindste Vink fra hans Side. Det er nemlig karakteristisk for den Alder, jeg dengang var i, at man inderligt ønsker sig mangt og meget, som man uden klare Bevæggrunde har fattet Forkærlighed for; men saa snart der viser sig en Smule Besvær forbundet dermed, er man lige saa rask til at afsky det af hele sit Hjerte.

22.

I sin nye Lærerpost i den akademiske Verden viste han sig lige saa tjenstivrig som i alt andet, og kort efter gjorde han i en vidtløftig, men indtrængende Afhandling Rede for Gudernes Historie efter Xenophon, og han forsvarede den mandigt ex cathedra mod forskellige Indvendinger fra de enkelte Professorer. Hans Ry, hvis Glans allerede i Forvejen var i stadig Stigen, vandt herved og skaffede ham yderligere Yndest, og han fik endnu flere Beundrere. Foruden den ovenfor nævnte Reitzer kan man nævne Professorerne i

Theologi Hans Steenbuch og Trelund, Matematikeren Rasch, Oldforskeren Magnæus, Filosoferne Bircherod og Anchersen og Juristen Wechhorst; alle disse bevarede indtil hans Dødsdag en uforanderlig Hengivenhed og Velvilje for ham. Dog, den højt berømmelige Mand, som bør nævnes i allerførste Række, vandt han for sig, dels fordi de knyttedes sammen ved Fællesskab i Embede, og navnlig fordi han sluttede sig til ham i et inderligt, uforfalsket Venskab.

23.

Skønt han i enhver Henseende gjorde Fyldest overfor de Hverv, der blev overdraget ham paa Universitetet, svigtede han aldeles ikke sin anden Opgave som Konrektor; nej, de Timer, han skulde læse paa Skolen, passede han saa samvittighedsfuldt, at hans fortræffelige Kollega Frølund, Professor i orientalske Sprog og Rektor ved samme Skole, kun ved to Lejligheder maatte tage hans Plads og træde ind i Stedet for ham. Første Gang, da han i Aaret 1714 var blevet angrebet af en farlig Feber, han havde paadraget sig ved alt for lange og sene Nattestudier, og det paa hans daværende usunde Kammer. Og anden Gang, da han i Sommerferien tog en Udflugt paa en 8-Dages Tid paa Landet, indbudt af en højformet Frue af Thotternes Slægt. Hun havde nemlig en Søn af sjælden Begavelse, til hvem man nærrede store Forhaabninger, — nu nyder han stor Navnkundighed blandt Hoffets højeste Embedsmænd, — og om Planerne for hans Studier ønskede hun at raadføre sig netop med ham.

24.

Idet han saaledes delte sin Beskæftigelse mellem det fornemmere Universitetskatheder og Skolen, og desuden privat hjemme hjalp de studerende, der lagde sig efter græsk Sprog, kan man ikke andet end forundres over, hvorledes han var i Stand til at overkomme de mange andre, forskelligartede Pligter, der paahvilede ham. Der gik vel saa at sige ikke en Dag, uden at jeg maatte hente noget til ham enten fra Kancelliet eller fra Veksellererne eller — fra Tid til anden — paa Posthuset. Først og fremmest førte han en stadig og aldrig afbrudt Korrespondance med Kancelliraad Jacob Hasse i Norge og den højædle Hr. Griis, som dengang vare-

tog den danske Konges Interesser i Holland. Han skrev med flyvende Pen, saa at han paa kort Tid kunde faa flere Breve fra Haanden; men at tilskære Pennen havde han ikke Taalmodighed til, saa at jeg maatte købe dem alle færdige til ham i Kramboden.

25.

Og han gav sig ikke blot af med saadanne Forretninger, som ogsaa kunde udføres af andre, der var kyndige i praktiske Forhold; men ogsaa mange andre Opgaver, som havde mere Tilknytning til hans særlige Begavelse, blev betroet hans samvittighedsfulde Varetægt. Da nemlig den lærde Falster, en af hans nærmeste Venner og en Velynder af mig, som jeg altid vil højagte, havde udarbejdet en velklingende Oversættelse af Ovids Tristia, saa sørgede han paa Forfatterens Anmodning for, at den blev trykt, og læste Korrektur paa den. Og da vor berømte Holberg kom hjem fra sin lange Udenlandsrejse og var ved at udarbejde sin Introduktion til de fornemste europæiske Rigers Historie paa dansk, husker jeg tydeligt, hvordan jeg maatte hente Arkene til min Broder, for at han kunde læse Korrektur paa dem, og derpaa bringe dem hen paa Trykkeriet. 5 10 15

26.

Dette styrkede ogsaa i høj Grad det Venskabs Baand, som fra Begyndelsen knyttede deres Hjerter sammen. Og dog var det nogen Tid senere lige paa Nippet til, at det skulde brydes som Følge af en ubetydelig Misstemning. Det skete paa denne Maade. Fornævnte berømte Forfatter havde udgivet et Digt paa danske Vers, hvori han lagde sin Ringeagt for Dagen for de akademiske Handlinger; og, hvad der var Hovedsagen, den Ø, som tilhører den højadelige Herre, min salig Broders særlige Beskytter, havde han gjort til Skueplads for Løjerne. Ikke faa af Vennerne priste dette Værk og hævede det til Skyerne, men min Broder, som allerede i Forvejen følte sig saaret ved den Tort, der var tilføjet hans Beskytter, udtalte denne sin Mening ret uforbeholdent; og da dette blev bragt videre til den anden af en Trediemand i ikke ganske paalidelig Form, var det nær blevet Aarsag til aabent Brud. Men de blev dog hurtigt forsonede igen. 20 25 30

27.

Ad denne Livsbane gik han støt frem, optaget af at passe mange og forskellige Hverv, saa længe han forblev ene og ugift, bestræbt paa at faa Ro og Lejlighed til sine Studier. Men for en kort Stund, kan man næsten sige, gav han sit Liv en helt anden
 5 Vending, idet han omkring Udgangen af Aar 1718 ægtede den agtværdige Kone Anna Kathrine Sylver, Enke efter Hr. Hans Holst, kongelig Grynmaaler, en Kvinde, som levede i gode Kaar og med noget til bedste, og som øvede Tiltrækning lige saa meget ved et tiltalende Ydre som ved Forstand og Hjertelag. Men inden et halvt
 10 Aars Forløb mistede han hende som Følge af en Sygdom, der syntes at være noget i Retning af Skørbug. Et haardere Slag kunde aldrig have ramt ham; ja, han græmmede sig i den Grad ved Savnet af sin dydige, prægtige Hustru, at der næsten syntes at være Fare for hans Liv.

28.

Fra sit forrige Ægteskab efterlod hun sig nogle Sønner, nemlig Hr. Peter Nikolaj Holst, som forlængst er kaldet til et gejstligt Embede; og Hr. Johan Høffner Holst, som er Vagtmester i et Artilleri-Regiment; og Hr. Otto Holst, som er Underbibliothekar ved Universitetsbibliotheket. Hendes eneste Datter, Anna Marie Holst, ægtede den kendte Købmand, Hr. Johan Mohr, men døde faa Aar
 20 efter; hun efterlod en eneste Datter, der tillige med Bedstemoderens Navn ogsaa havde hendes Dyder forenede i sig; hun blev gift med Kommerceraad, den velædle Hr. Bortmann. For alle disse Stedbørn var min Broder en omhyggelig og omsorgsfuld Fader, saa
 25 længe han levede, og efter sin Bortgang herfra testamenterede han dem Halvdelen af sin Formue.

29.

Da hans Sorg efter lang Tids Forløb var ved at læges, lagde han Planer om at opgive sin Skolegerning, og han gjorde ogsaa Tanken til Virkelighed. Thi lige ved Udgangen af Aar 1719 holdt
 30 han sin Afskedstale for en talrig Forsamling. Jeg husker, at han der udtalte, at i den Post, som han havde bestridt i otte Aar, havde han intet andet at bebrejde sig, end at han maaske ved en medfødt Svaghed havde været lidt for tilbøjelig til Mildhed og Efter-

givenhed. Heri var der intet usandt. Thi han havde altid Tilgivelse paa rede Haand for enhver Art af Overtrædelse, saafremt den blot ikke viste noget Skær af Ondskab; og ingen, som lovede Bod og Bedring, behøvede at frygte for at tabe hans Gunst. Og mange, der havde givet gode Løfter for Fremgang, tog han sig varmt af ved Understøttelser; og hvis jeg fortalte ham om nogen, der var i Knibe eller led Nød paa Grund af Fattigdom, plejede han straks at træde til med en Pengegave. Han blev derfor af alle gode Disciple ikke frygtet som en Lærer, men elsket som en Fader.

30.

Han var udrustet med en ganske særlig Evne til at fremstille Facta og videnskabelige Emner i saa klar og gennemsigtig Form, at han kunde faa dem til at træde lyslevende og anskueligt frem for Elevernes Øjne. Derfra skriver det sig, at alle de af dem, som havde blot nogen naturlig Sans og Smag for sand Lærdom, kunde faa det største Udbytte af hans Undervisning. Forskellige unge adelige, som nu beklæder de højeste Poster og dels som værdige Arvtagere træder i deres Fædres Spor, eller endda delvis er naaet højere op — disse blev nok i den Grad hidlokkede af hans Ry i saa Henseende, at de tog privat Undervisning hos ham i Historie, Heraldik og andet mere af den Slags. Blandt dem kan jeg nævne en Række højforfæmte og fremragende Stormænd og Herrer, Hr. Otto Thott, kongelig Majestæts Geheimeraad og Ridder af Elefanten; Hr. Holger Scheel, Geheimeraad og Stiftamtmand for Sjælland; Hr. Frederik Christian Rosenkrantz, Ridder af Dannebrog, og for nogle Aar tilbage Ambassadør ved det engelske og brandenburgske Hof.

31.

Som sin Efterfølger i Skolegerningen fandt han en Mand af pletfri Vandel, yderst flittig, og fyldt af lige saa trolig Omsorg som han selv for Ungdommens Undervisning, nemlig Hr. Klemens Schade, som nu forlængst er blevet Rektor for samme Skole og højt fortjent Professor i Filosofien. Med taknemmeligt Sind erkender jeg at have været Elev af ham det halve Aars Tid, jeg endnu tilbragte indenfor disse Mure. Ganske vist, da jeg ved een Lejlighed ved at tolke Velleius Paterculus havde gjort mine Sager til Tilfredshed, blev jeg regnet ikke mere for Skoleelev, men for Hjælpehører;

dog kom de Ting, som han med utrættelig Flid indprentede de øvrige, mig til megen Nytte, og af ham har jeg lært Taalmodighed, den Egenskab, der er mest nødvendig for en Skolemand, og som bragte mig adskillig Hjælp ved Opnaaelsen af min senere Stilling.

32.

5 Overfor Disciplene viste min Broder sig, som sagt, mild og eftergivende; men ogsaa de studerende behandlede han med en saadan menneskelig Godhed og var saa imødekommende og beredvil-
lig, at han af samme Grund stod højt i Kurs hos alle brave Folk; og han nød saaledes meget større Agtelse, end det plejer at være
10 Tilfældet med somme Mennesker, der glemmer, hvilken Stand de selv er kommet af, og derfor med barske Miner og rynkede Bryn skræmmer de besøgende bort, eller endog lader dem blive staaende udenfor Døren, og blot lader sig afnøde et Svar gennem en Tje-
ner. Saa Følgen blev, at der hver Dag var stor Tilstrømning af Folk,
15 som han enten stod bi med Raad, eller vejledede i den ene eller anden Gren af Studierne, eller bistod ved at yde dem Bøger eller undertiden ligefrem Penge til Laans. Og som før omtalt blev han aldrig træt af at hjælpe fattige med rund Haand, hverken saa længe han styrede Skolen, eller senere gennem hele sit Liv.

33.

20 Jeg husker endnu en Hændelse. Han stod netop i Begreb med at række en sølle fattig Student foruden nogle Penge et Klædningsstykke, som han selv ikke havde gaaet med ret længe. Da hviskede hans Tjener ham et eller andet i Øret, men uden at lade sig anfægte gjorde han sig færdig med det, han var ved. Men da saa den anden
25 var gaaet, gav han sin Tjener denne Medfart: »Er du gaaet fra Sans og Samling? Skal du under Paaskud af Tjenstvillighed lokke mig til Utaknemmelighed mod Himlen? drister du dig til at holde mig tilbage fra det skønneste, man kan foretage sig? lad være, at Klædningsstykket ikke var særlig slidt; men hvorfor skal de virkelig
30 trængende ikke ogsaa have noget, der er godt? Denne Student havde ikke engang en Klædning, som han med Anstændighed kunde hylle sig i; men mig har den gode, almægtige Gud skænket Midler i rigt Maal, til at jeg kan skaffe mig en anden.«

34.

Medens nu Talen er herom, saa finder jeg heller ikke at burde forbigaa dette, selv om det ikke har stor Betydning: Paa den Tid, da han begyndte at tænke paa Giftermaal, havde han Tjenere i sit Brød. Naar han skulde antage dem, gjorde han ligesom Pythagoras i sin Tid med sine Disciple, vurderede dem nøje efter deres Ansigts Udtryk, og fik derfor næsten altid gode og nyttige Folk. Men han lod dem ikke, som det ofte sker, vanarte ved sløv Lediggang; nej, een opøvede han i Brevskrivning, idet han samtidig lærte ham Retskrivning og et velplejet Skriftsprog; og da en anden viste sig at have gode aandelige Anlæg fra Naturens gavmilde Haand, lod han ham oplære i de humane Videnskaber. Og ikke een af disse Folk kom til at fortryde deres Tjeneste hos ham. Ja, der er endog en og anden, som nu paa den hæderfulde Post, hvor han er blevet sat, med fuld Hønnør kan lægge for Dagen, hvad han har lært hjemme hos ham.

35.

Ikke længe efter at han havde sagt Farvel til Skolen, blev Stillingen som Notar ved Københavns Universitet overdraget ham. Den, som beklæder denne Stilling, har til Opgave at forsyne de akademiske Borgere, som enten har forladt deres Studium, eller bliver kaldet til et Embede, med et officielt Vidnesbyrd om deres Studier og Sæder. Ogsaa de, som har udmærket sig ved en glimrende Livsførelse og ualmindelig Lærdom, skal han efter deres Død berømme overfor Efterslægten i et Mindeskraft, en Slags Ligprædiken, men af uforgængelig Art. I den Anledning hændte der min Broder noget nyt og enestaaende: da han nemlig skulde fejre den højvelbaarne Baltazar Seckmann, Etatsraad i levende Live, med et sligt Mindeskraft, maatte han paa den afdødes Slægtninges Begæring skrive det baade paa Modersmaalet og paa Latin.

36.

Men bortset fra, hvad jeg iøvrigt, naar Sammenhængen giver Lejlighed dertil, kan anføre om hans Skrifter, da maa jeg ærligt tilstaa, at det overstiger mine Kræfter at fremlægge en fuldstændig Fortegnelse over dem, da jeg ikke engang selv har rigtig Rede paa

dem alle, i Særdeleshed ikke dem, som han udgav, medens jeg ikke længere boede sammen med ham, men opholdt mig fjernt fra Staden. Thi fra Aar 1723, da den berømte Hr. Christian Falster d. 31. Marts kaldte mig til Ribe i Jylland, for sammen med ham at
 5 undervise Disciplene i den øverste Klasse paa den lærde Skole, var jeg ganske uvidende om, hvad der skete i København, undtagen for saa vidt min Broder undertiden underrettede mig derom i sine Breve. Imidlertid har den udmærkede Hr. Jöcher i sit »Leksikon
 10 Del af hans Skrifter; og hvis noget dør skulde være forbigaaet, da haaber jeg, at der engang vil findes en Velynder, som kan — og vil — bøde paa denne Mangel.

37.

For iøvrigt efter min Plan at omtale, hvad der er af mærkværdigt og betydningsfuldt i hans Levner, kan jeg nævne, at han ved
 15 sit blotte Ry for Lærdom vandt sig Yndest hos en overmaade fornem Beskytter, hyppigt spiste ved hans Bord og ikke sjældent fungerede paa hans Vegne i det kongelige Archiv, som var denne betroet. Samme Mand var netop dengang paa sin Indflydelses Tinde og havde en saadan Medbør i alt, hvad han foretog sig, at den,
 20 som naaede at komme i Forbindelse med ham, regnede det for en ganske særlig Lykke. Da jeg nu af min Broder havde hørt, at der paa dennes Herresæde Krogerup, som ligger ganske tæt ved Helsingør, var blevet udklækket en hvid Paafuglekylning, fejrede jeg denne Begivenhed i et Digt, hvor jeg paa profetisk-digterisk Vis
 25 spaaede ham Optagelse i Dannebrogordenen, og i samme Anledning følte jeg mig i mine skønne Drømme henrykket til den syvende Himmel. Digtet lød saaledes, hvis den gunstige Læser tillader mig at indflette det her:

38.

Tages tjener jeg ej, og Indvolde tyder jeg ikke,
 30 Stjerner jeg giver ej Navn — tom er den Tro og den Id!
 Og hvad Sibyllens hellige Lodder end varslar af Jærtegn —
 lad kun en Tempelpræst bryde sit Hoved med dem!
 Nej! Apollo alene mig raader, naar Skæbnen os tumler,
 han kun viser mig Vej, ene han fylder mit Sejl!

Sjælen han giver ej Ro ret længe, men hidsigt den sporer,
byder mig tolke i Sang dette hans hellige Raad:

Hist hvor det aabne Hav under Dankongens Scepter maa bøje
Nakken og flyde i Mag, sagtne sit stormende Trav; 5
og hvor Bæltet, indsnævret ved Breddernes nærlige Møde,
slynger sin Kappe blaa stungen af Spange og *Krog*:
der har Naturen udvalgt sig en Plads og fundet et Hjemsted
efter sin Hu, og forent Lunden og strømmende Aa.
Nær den findes en Gaard, hvor Diana elsker at færdes,
der gaar Dryadernes Leg, der træder Muser i Dans. 10
Stolttere prangede ikke din Gaard i Tibur, Vopiscus!
den, som til denne Dag lever i Statius' Sang.
Cicero elsked sit Tusculum højt, hvor hans Aand satte Frugter —
Krogerups Herre med Skel elsker sit Sæde end mer!
Thi naar Dagens Møje er endt og Byrden afrystet, 15
ofres hver ledig Stund her til de hellige Ni.
Aandefang har jeg dog ej at paa Himmelflugten ham følge,
Jorden jeg holder mig til, tryggere er der at gaa:
Slottet kan kappes i Rang med gamle Romer-Paladser,
gemmer stolt i sin Favn Goder i tusinde Tal: 20
alt, som svømmer i Sø, den Fiskedam rummer; ej mangler,
hvad der som sjældneste Kræs kildrede Ganer i Rom.
Hist bag Lukket de vingedes Skare basker mod Gitter,
der Fasanen man ser slaa med de gulbrune Fjer.
Da, mens mit Blik glider rundt overalt og rent sig forvirrer 25
ved det kvægende Syn alt af den flagrende Sværm,
se, da kommer en Paafuglemoder med snehvide Kylling,
bryster sig, ænsende ej hele den navnløse Flok.
Flux det Syn mig opildner, og Phøbus fylder mit Hjerte,
saa det med varslende Sang bryder fra Læberne frem: 30
Rostgaard! Velkommen byder dig snart den hvidklædte Kongshal,
snart dit ædle Bryst prydes med rød-hvide Baand!

39.

Belønningen for denne min Dristighed blev straks dette, at min
Broder skænkede mig nogle Rigsdalere; men en anden Belønning,
som stilledes mig i Udsigt af Beskytteren, tillod han mig ikke at 35

modtage. Rostgaard havde nemlig tilbudt mig det Hverv, at jeg skulde tage mig af hans Digte, af hvilke han kunde opvise et anseeligt Antal, og sørge for at lade dem udskrive i den Rækkefølge, som han selv vilde anordne. I min Ungdommelighed og i Fyr og
 5 Flamme ved Udsigten til det ærefulde Bekendtskab havde jeg gruelig Lyst dertil, men min Broder traadte alvorligt imellem, idet han blandt andet lagde mig følgende Overvejelse paa Sinde: Du maa huske, at det guddommelige Forsyn ikke sjældent viser sin Godhed lige saa meget ved det, der nægtes os, som ved hvad der gives
 10 os, og at ikke alt, som ved første Øjekast smiler os lokkende i Møde, er til vort sande Gavn. Livet ved Hoffet, og saaledes som det plejer at forme sig hos en mægtig Velynder, sandes ofte at være en slibrig Glidebane.

40.

Jeg kan ikke skjule, at jeg dengang gik bort i en nedslaaet
 15 Stemning, og ogsaa — om jeg ellers havde haft Ret dertil — lidt bitter i Sindet mod ham. Jeg tænkte ved mig selv: Hvis Tullius Cicero har Ret i sin Tanke om, at det er Æren, som giver Kunsten Næring, og at vi alle opflammes til aandelige Sysler af Haabet om Berømmelse, hvorfor søger han da at spærre mig Vejen til en
 20 Hæder, der hænger lige til at plukke og ligesom tilbyder sig af sig selv? hvorfor giver han mig Fodlænker paa og bremses mig uden Aarsag, naar jeg haster fremad? Skal jeg virkelig for stedse føre et Liv i Ubemærkethed, naar der byder sig en Lejlighed til at naa frem paa kort Tid til en Tilværelse i Offentlighedens Solskin? Men
 25 sandelig, ikke længe efter viste det sig, at min Broder, her som i saa mange andre Tilfælde, havde vist et næsten overnaturligt Skarpsyn. Thi den nævnte Velynder blev anklaget af en eller anden ildsindet Person, og efter at der var nedsat en Domstol i den Anledning efter Kongens Vilje, blev han Genstand for en alvorlig Retsforfølgning; ja, alle, som havde været i hans Brød, blev, den ene
 30 efter den anden, arresteret for at angive, hvad de vidste om hans Forseelse, og hvor vidt de eventuelt havde været hans medskyldige.

41.

Her traadte det ogsaa klart for Dagen, hvad Styrke det giver, naar man med Fasthed og Bestandighed kun følger Pligtens og Hæ-

derlighedens Bud, og tillige af et oprigtigt Hjerter ærer den gud-
 dommelige Almagt. Thi der var ingen af min Broders Venner, uden
 at de jo var bekymrede paa hans Vegne, fordi det var bekendt, at
 han havde haft saa nær en Omgang med vedkommende mægtige
 Mand. De faa, som havde set skævt til hans lykkelige Fremgang, 5
 gik endda saa smaat og glædede sig hemmeligt. Og saa viste
 Udfaldet, at baade de førstes Ængstelse og de sidstes Glæde havde
 været ubegrundet. Thi min Broder forsvarede sig overfor Dom-
 meren med en saadan Aandsnærværelse, Omsigt og Klogskab, og
 beviste saa klart og vidnefast, at han ikke havde nogen som helst 10
 Delagtighed med den anklagede, bortset fra deres videnskabelige
 Fællesinteresser, at han gik ud af Sagen med fuld Honnør; selv ved
 Kongens Taffel var det Genstand for Samtale, hvor rigtigt og for-
 træffeligt han havde optraadt i dette Kapitel.

42.

Udgangen paa Sagen blev da, at den anden, som ikke havde 15
 gjort sig skyldig i nær saa uhyre en Forbrydelse, som man først
 havde troet, blev idømt en Pengebøde, og for at betale den saa sig
 nødsaget til at sælge en stor Del af sin Ejendom ved offentlig Auk-
 tion; og min Broder udarbejdede en Fortegnelse til Auktionen over
 hans Bibliothek og førte Regnskab med det indkomne Beløb. Ja, da 20
 der senere aabnedes den dømte Adgang til et Embede, der ganske
 vist ikke var nær saa betroet og ærefuldt som det forrige, viste min
 Broder denne Mand, der var saa vel bevandret paa alle Videnska-
 bens Omraader, nøjagtig samme Ærbødighed og Agtelse som før;
 det kunde aldrig falde ham ind at kaste Vrag paa det Venskab, nu 25
 da Vennens Kaar var ringe og beskedne, som han havde sat saa
 stor Pris paa, mens han var i Højhed og Ære. Derfor opstod der en
 livlig Brevveksling mellem dem, og saa længe de begge levede, havde
 de mange indbyrdes Drøftelser om lærde Materier.

43.

Som det mest indlysende Bevis herpaa kan jeg anføre de Digte, 30
 som de vekslede imellem sig; og det var en aldeles mærkværdig,
 næsten enestaaende Hændelse, der gav Anledning dertil. Ikke ret
 mange Maaneder før den københavnske Ildebrand, en Nat hen mod
 Morgenstunden, saa det ganske ud, som om der var Ildløs i min Bro-

ders Hus, saa at Vægterne fra det nærmeste Taarn paa sædvanlig Maade slog Allarm, idet de ved at hænge Lygte ud og ringe med Kirkeklokkerne gav Signal om den overhængende Ulykke. Og de Brandvagter, der var i Gaden, sprængte Gadedøren og vækkede først
 5 Tjenerne og derpaa ogsaa Herren og varede dem om den truende Fare. Da disse havde faaet rystet Sønnen af sig, for de omkring, undersøgte alt, oppe og nede, ude og inde, uden at man kunde opdage det mindste Tegn eller Spor af Ild eller Røg. Da dette senere gav Anledning til megen Omtale, kom det ogsaa Velynderen
 10 ude paa Landet for Øre, og den Glæde, han følte, over at min Broder var i god Behold, gav han Udtryk paa denne Maade:

44.

Lykønskning til
 min fortræffelige Ven,
 den ypperlige Mand Hans Gram,
 15 som Lynet ikke skadede,
 fra Fr. Rostgaard.

Højt fra sin himmelske Borg nys Jupiter Lynstraalen sendte,
 lydt det tordned i Sky, gjalded med grueligt Brag.
 Gnistrende spreder den Bæven og Skræk saa vidt over Byen,
 20 søger som Maal for sit Løb Grams det indviede Bo.
 Vred blev Guders Fader og talte med Harm fra sin Trone:
 »Vidt har du fejlet, mit Lyn, aldrig jeg sendte dig did.
 Ikke var dette det Hus, som var Maal for min truende Vrede,
 Retfærdsgudinden har ej Aarsag at ønske ham ondt.
 25 Tjørnebusken skal Ilden fortære, naar Høsten er inde,
 det er dens Straf, men til Løn Agren skal prange med Frugt.«
 Ej havde ondt i Sinde det Lyn, som slikkende leged
 trindt om dit Tag, min Gram! andre det skrækked, ej dig!
 Phøbus selv har prydet din Tærskel med Laurer og lovet:
 30 Under min Varetægt staar Huset og Husbonden selv!

Krogerup, d. 12. Juli 1728.

Svaret fra min Broder, som han i sin Hengivenhed ogsaa sendte mig en Afskrift af til Ribe, lød saaledes:

45.

Nat det var, da Jupiter bragende slynged sin Lue,
 og med styrtende Regn væded den slumrende Jord;
 sent havde trygge Søvn mine trætte Øjenlaag lukket,
 dyb var min Slummer, thi mangt havde jeg grublet og læst.
 Det var et Herrens Vejr, der selv Sømænd paa Hav kunde skrække, 5
 Torden og knitrende Lyn, strømmende Vande dertil.
 Intet jeg saa eller hørte, den truende Flamme om Taget
 vakte hos andre Frygt, sødelig sov jeg dog selv.
 Men da Nøden var størst for mit Hjem, var Hjælpen mig nærmest!
 Hid sig svang i Hast, Rostgaard! din skærmende Aand. 10
 Hid blev den kaldt af de Aandens herlige Fostre, som gemtes
 her paa Blad og i Bog; ikke de maatte forgaa!
 Nej, det Værk med Smag af Musernes hellige Kilde
 skulde mig være betroet, Phøbus jo vilde det saa.
 Store Mand! hvis Liv er mig dyrebart frem for mit eget, 15
 du, som har fremmet mit Vel, mer end besynge jeg kan!
 Dine Laurbær det er, og dine Kranse, det ved jeg,
 som har prydet mit Hjem, Farerne jaget paa Flugt.

København, d. 14. Juli.

Hans Gram.

20

46.

Saaledes tog de dengang Sagen fra den spøgefulde Side; og saa
 kom dog den Dag, der i desværre alt for høj Grad gjorde dette Var-
 sel til Sandhed. I Oktober Maaned samme Aar blev to Trediedele
 af København lagt i Aske under den hærgende Ildebrand, herunder
 ogsaa min Broders Hus tillige med utallige baade hellige og pro- 25
 fane Bygninger. Ord kan ikke beskrive, hvordan den umaadelige
 Mængde af brandlidte led Nød og Elendighed under denne Til-
 stand. Men for nu efter mit Forsæt at holde mig til, hvad der til-
 drog sig min Broder, som jo var et Offer for samme Ulykke, hændte
 der ham under den fælles Elendighed to bemærkelsesværdige Ting. 30
 For det første det ikke ringe, at da Studenterne opdagede, at hans
 Hus var i den yderste Fare, hjalp de saa at sige alle i Samdrægtig-
 hed med forenede Kræfter med at redde hans Bibliothek og andre
 Ejendele fra den truende Undergang, for saaledes at gengælde ham
 den Velvilje, som han altid havde vist dem ved stedse at stille sine 35
 Bøger til deres Raadighed, som var det deres egne.

47.

Men den anden Ting var en langt større og fortrinligere Gave fra det guddommelige Forsyn: Den herlige og fremragende Højvelbaarenhed, Herr Ludvig v. Plessen, den ypperste dengang blandt Hoffets adelige baade i Rang og Rigdom, aabnede sit Palæ for ham, og da han beskedent vægrede sig, nødte han ham formelig til at modtage denne enestaaende Gunst. Det var ogsaa netop dette, der lidt efter lidt aabnede Døren for ham til de Æresposter, som han i Tiden derefter blev hædret med af vor allernaadigste Konge. Om alle de andre, næsten utallige Fordele, som han nød i Overmaal under sit Ophold hos denne gavmilde Stormand, vil jeg ikke yderligere tale, da det overstiger mine Kræfter at nævne alt efter Fortjeneste. Men for i faa Ord at sammenfatte meget, saa kunde han have følt sig som et Lykkens Skødebarn ved denne Skæbnens Omskiftelse, der for mange andre var saa at sige tilintetgørende. Men da rippede et svært Slag op i hans Vunde og fik hans Hjertesaar til at bløde paa ny, noget, som jeg efter ringe Evne skal forsøge at fremstille for Læsernes Øjne.

48.

Denne Stormand havde vundet sig en Hustru af mønsterværdig Karakter, som havde Navn efter Scheelernes fornemme Slægt, og i øvrigt i sine Forfædres lange Rækkefølge kunde tælle alt, hvad der har glimret af Adel og Byrd i de nordiske Riger. Og saa overstraaled hun dog langt sin Afstammings Glans ved sine egne Sjæls-gaver og Egenskaber. Hendes Kristentro var ren og pur, hendes gavmilde Hjerte slog varmt for de fattige, hendes Trang til at gøre vel mod alle, der kom hende nær, var uophørlig, ja, for at samle alt i eet Ord: hun var saa rigt begavet med skønne Dyder, at man kunde misunde det. Men, o Smerte! Denne store og højsindede Kvinde maatte ved en utidig Død forlade sit Jordeliv, som hun førte saa ustraffeligt. Min Broder, som i et Brev netop i samme Anledning skriftligt skildrede hendes rene Karakter for mig, tog sig hendes Død saa nær, at han regnede dette Tab for langt smerteligere end det, han havde lidt ved Ildebranden. Og paa mig gjorde det et saa stærkt Indtryk, at jeg viede følgende Verselinjer til hendes Minde:

49.

Sig, er det sandt? v. Plessens den højt dydsirede Hustru,
 Pryd for sit Køn og sin Stand, ak, er hun brat revet bort?
 Byen, som alt ligger slagen og slikker de blodige Vunder,
 rystes af Smerte paa ny, giver til Klage sig hen.
 Ej blot Stadens Indvaanere jamrer, — thi borte er Trøsten, 5
 som kunde mildne dens Nød, være i Modgang dens Haab —
 nej, hver Borger i Landet, som Godheden agter og ærer,
 føler vel tusindfold Hjertestik ved hendes Død.
 Scheel var hun født, og Scheelernes Dyder som Arvelod tog hun,
 dermed smykket hun var udover menneskeligt Maal. 10
 Ydmyg var hun for Gud, oprigtig af Hjerte mod Venner,
 gavmild og rund som faa lindred hun Armød og Nød.
 Lige fuldt skylder vi Himlen med Rette Tak for dens Nølen,
 at vi beholdt indtil nu Gaven, den havde os skænkt.
 Længst var hun kaldt til de himmelske — kær hun jo var dem! — 15
 men Døtre
 skulde hun føde først, Spejlbilder af hende selv;
 skulde en Stund først kvæge sin stolte Ægtemands Hjerte,
 thi i sin Miskundhed saaledes undte ham Gud.
 Hvortil da Klage og Graad? nej, ærer og hylder den døde! 20
 Hist oppe bor hendes Sjæl — blandt os nu bor hendes Ry!

50.

Omkring to Aar var rundet, siden København havde begyndt
 at antage sin nye Skikkelse efter Branden og lidt efter lidt at
 rejse Hovedet igen. Da nedlagde Danmarks og Norges stormæg- 25
 tigste Monark Frederik den Fjerde den Kongekrone, han havde
 baaret blandt Mennesker, hvori hans heltemodige Dyder straaled
 som Ædelstene, for at blive kaldet didhen, hvor en ny og ufor-
 krænkelig Sejerskrans i Himlen ventede ham. I hans Sted og paa
 hans Trone fulgte hans Søn, en fuldverdigg Arvtager af saa herlig 30
 en Fader, Kristian den Sjette. Da han ønskede at faa udpeget en
 Mand, til hvem han kunde betro sit Archiv og sit Bibliothek og
 overdrage at skrive de danske Kongers Historie, da raadede ikke blot
 den ovenfor omtalte Stormand, men ogsaa hans Broder Carl v.
 Plessen — hans Ligemand baade af Byrd og i Begavelse og Rang —

og dertil Ivar Rosenkrantz, en højsindet Beskytter af Videnskaben og dens Dyrkere — — alle disse tre raadede enstemmigt Kongen til naadigst at overlade min Broder og ingen anden disse Hverv, som han syntes født og skabt for.

51.

5 Da han ud over al Forventning havde faaet tildelt disse Æresposter, husker jeg, at min Moder skrev til mig saaledes: »Min Søn, jeg glæder mig i høj Grad over, at din Broder er kommet saadan til Højhed og Ære, og jeg takker Gud derfor; men jeg er lidt ængstelig for, at han skal blive saa optaget af sine mange Forretninger,
 10 at han ikke har saa megen Tid til at skrive til dig og mig, som han ellers plejer.« Men Virkeligheden gjorde ganske denne hendes Frygt til Skamme. Thi saa længe Moder levede, sendte han hende uden Afbrydelse opmærksomme Breve, idet han som en god Søn altid lagde den største Hengivenhed for sine Forældre for Dagen; og til
 15 mig skrev han ikke sjældnere, men snarere hyppigere end før. Blandt andet gjorde han ogsaa Rede for sin Stilling paa denne Maade: »Du undrer dig maaske over, at jeg har taget saa mange og tillige saa krævende Hverv paa mine Skuldre. Men for det første ansaa jeg det ikke for rigtigt at modsætte mig min allerhøjeste Konges Villie;
 20 og desuden ved du selv, at jeg med Liv og Sjæl gaar op i disse Sysler. Og hvis det er sandt, hvad somme paastaar, at de, der faar og beklæder Stillinger, de har Lyst til, lever længe, saa kan du glæde dig ved at beholde og have Gavn af din Broder desto længere.« Gid blot Virkeligheden havde givet ham Ret i den Spaadom!

52.

25 Nu stod da den Dag for Døren, da Fædrelandets allernaadigste Fader, efter den Skik, der har vundet Hævd i den civiliserede Verden, skulde indvies til sit Kald ved den Salvning, der tilkommer hans hellige Majestæt. Man saa sig derfor om efter en Archivar af højeste Rang eller, som man kalder det, »Geheimarchivar«, som
 30 under det højtidelige Ceremoniel skulde frembære Kongeloven, i hvilken den kongelige Arvefølge er forankret. Saa blev Følgen da, at min Broder, efter at være udset til det Hverv, blev udnævnt af vor allernaadigste Konge ikke alene til Geheimarchivar, men ogsaa til

Justitsraad. Ogsaa den Glæde blev det min Moder beskaaret at opleve, før hun godt 80 Aar gammel gav sin Sjæl Gud i Vold; da havde hun levet hele 19 Aar som Enke under flittig Bøn til Gud og saadanne Andagtsøvelser, som stemmer med et Liv som hendes.

53.

Skønt min Broder saaledes var ligefrem belejret af Arbejder og 5
Forretninger paa alle Sider, i den Grad, at man næppe skulde tro, menneskelig Evne kunde strække til mere, var han ude af Stand til at frigøre sig og løse Forbindelsen med andre Pligter; tværtimod var det som om de uafslædig forfulgte ham og klæbede sig til ham. Saaledes gaar det nemlig i Reglen stærkt optagne Mennesker: naar 10
de ikke uden Fremgang anvender megen Umage og Omsorg paa mange Opgaver, lægger man stadig nye Opgaver paa deres Skuldre. Hvorimod andre, som ikke udmærker sig ved slig aandelig Energi, bortøder deres Manddomskaar i yppig Lediggang og i en magelig henslængt, daadløs Tilværelse. For nu at fremdrage forskellige Sys- 15
ler, som paa denne Maade lagde Beslag paa ham, vil jeg begynde med dem, som har nærmest Tilknytning til hans nye Værdighed.

54.

Jeg har een Gang nævnt en Stormand, den berømte og fremragende Hr. Ivar Rosenkrantz. For at gøre sig en ret Forestilling om ham, maa man tænke sig en Mand, der forener i sig den fødte 20
Adelsmands sande Noblesse med grundig Lærdom og en overordentlig Behændighed i det praktiske Livs Gøremaal; da han foruden andre omfattende Tillidshverv, der var overdraget ham af Kongen, ogsaa havde paataget sig Patronatet for Universitetet, var han med sin medfødte klare Forstand ikke blind for, at Højskolen, selv paa 25
ringe Foranledning, let kunde synke ned fra det glørværdige Stade, som den med Ære havde indtaget i de svundne Aarhundreder; han havde jo ogsaa været vant til at overveje langt vigtigere Sager med den pinligste Nøjagtighed. Han regnede det da for sin første Pligt at skyde en forsvarlig Bom for denne Fare ved en helsebringende Plan 30
om at give en ny Fundats for Universitetet og ligeledes for Skolerne, for at saa vel Lærernes som de studerendes Arbejdsiver kunde blive derved i rigeligt Maal ansporet. Til Udførelse af denne Plan

ønskede han først og fremmest min Broders Bistand, da alle vidste, at han havde den største praktiske Erfaring baade indenfor Univer- sitets- og Skolegerningen.

55.

Ikke saa længe efter hændte det, at vor allernaadigste Konge, 5 hvis Omsorg og Tanker alle var rettet mod den gode, almægtige Guds Ære og Fædrelandets Vel, blev grebet af et Ønske om at bringe en Udgave i Stand af den hellige Skrift paa Modersmaalet, forbedret og rettet og gengivende Kildernes egen Mening med den største Klarhed, det var muligt at opnaa. Da han saa overdrog denne 10 Opgave til en i den Anledning nedsat Kommission af de lærdeste Folk, anviste han ogsaa min Broder Plads heri. Ikke blot i hans eget Hus fandt der derfor de grundigste Drøftelser Sted over dette fromme Forehavende, men man indhentede ogsaa gennem talrige Breve Raad og Oplysning fra dem, som havde faaet tildelt bestemte Dele af Guds hellige Ord til kritisk Prøvelse. Formanden i 15 Kommissionen var den højvelbaarne Dr. Andreas Bredeberg, da ingen anden, med Undtagelse af vore høj lærde Theologer Marcus Wøldike og Peder Holm, kunde maale sig med ham i Evne til at fortolke Skrifterne.

56.

Medens alle disse paa en vis Maade daglige Beskæftigelser lagde stærkt Beslag paa ham, blev der overdraget ham et nyt Hverv, og det af allerstørste Vigtighed. Thi den fortjenstfulde og i Viden- skaben særdeles vel bevandrede Mand, som var Huslærer for vor Kronprins — og allerede den Gang gav denne paa den mest utve- 25 tydige Maade Løfter om at blive saa stor og oplyst en Konge, som vi nu glæder os ved at have — dennes Lærer, Hr. Lütken, var blevet Offer for en dødelig Sygdom. Som Følge heraf maatte min Broder paa vor ophøjede Konges Befaling paatage sig Undervis- ningen og maatte paa bestemte Dage, ja ligefrem i Ugevis, give 30 Møde hos den vordende Salomon. Men tilsidst fik dog den højvel- baarne Hr. Johan Christian Kall, allerede da Justitsraad og højt anset Professor i orientalske Sprog, Ordre til at paatage sig den ansvarsfulde Post, som i sig selv kunde kræve hele sin Mands Ar- bejds kraft, fri og ubunden af alt andet. Nu regnes det, som be-

kendt, for noget meget smigrende, at Folk — som Digteren siger — »peger ad en og siger: Se, der gaar den bekendte — —«, og jeg synes derfor ikke at ville forbigaa en Ting, skønt det blot er en Bagatel: en af Hoffolkene har senere fortalt mig, at de plejede at pege paa min Broder, naar han enten kom eller gik, og havde det som et Mundheld: »Der er den lærde Gram!« 5

57.

For at kunne overkomme og fylde sin Plads som en Mand i alle disse mange og betydningsfulde Hverv, der optog ham paa alle Sider, blev han nødt til at vælge sig en Stedfortræder, som kunde overtage hans Forelæsninger og de offentlige Examinere; og en saadan Mand ret efter sit Hjerte fandt han. Den fortræffelige og højvelbaarne Hr. Caspar Frid. Munthe, som ved Københavns Skole varetog Konrektorstillingen med største Samvittighedsfuldhed, og som havde Ry lige saa meget for Lærdom som for oprigtig Karakter, lykkedes det ham at overtale ved et venskabeligt Pres til at tage denne Gerning paa sig, og han fik paa den Maade ikke blot dengang en værdig Stedfortræder, men ogsaa efter sin Død en værdig Efterfølger. Og med Glæde erkender jeg den Taknemmelighedsgæld, hvori jeg staar baade til ham og til den udmærkede Hans Peter Anchersen og den skarpsindige Christian Horrebøw, to Mænd, der kaster Glans over vort Universitet. Thi en Del af den uegenlyttige Kærlighed, hvormed de i sin Tid omfattede min Broder, har de overført paa mig og mine Sønner; efter at de oftere har plejet den afdødes Minde ved hædrende Omtale og ved Offentliggørelse af en saadan, holder de det nu ikke for under deres Værdighed at opflamme mine unge Sønner til Kærlighed til Videnskaben efter Farbroderens Forbillede. Samme Ros fortjener ogsaa med fuldeste Ret den fortræffelige Bernhard Møllmann, Justitsraad, Leder af det kongelige Bibliothek og kongelig Historiograf, som var min Broders nære Ven, mens han levede, og senere har vist hans Slægtninge Tjenester af enhver Art. 10
15
20
25
30

58.

Han sagde sig dog aldrig ganske løs fra sin Universitetsgerning; han kom hyppigt til Stede i Konsistorium, d. v. s. Professorernes Forsamling, til Overvejelse af vigtigere Spørgsmaal, hvor hans man-

geaarige Erfaring gav hans Stemme saa stor Vægt, at han for det meste bragte alle Kollegerne over paa sin Side. Han deltog ogsaa gerne, naar der skulde udtales et Skøn over de studerende, som havde bestaaet den første eller anden Examen; og der indtraf i det
5 hele taget næppe nogen Sag af større Betydning, uden at han blev opfordret til at deltage i Forhandlingerne af de øvrige, som lagde megen Vægt paa hans Upartiskhed og Uegennytte. Hans Dør stod altid vidaaben for Studenterne, og det er blevet mig fortalt, at han i den Henseende plejede at bære sig saaledes ad: han sad i sit Studerekammer over sine Bøger, og naar han mærkede, at der var nogen i Forstuen, spurgte han straks højt og klart: »Hvem der?« — Naar der saa blev svaret »en Ven« eller »en Student«, lod han ham komme ind og behandle ham saa forekommende og elskværdigt, at man skulde tro, han ikke havde andet for end netop at
10 staa til Raadighed for ham. Men hvis det var en fræk og opblæst Person, der trængte sig paa med ublu Forlangender, satte han straks vedkommende Stolen for Døren med rynkede Bryn og truende Stemme, idet han beklagede sig over hans anmassende Væsen.

59.

Nær havde jeg glemt, hvad jeg sidst af alt burde glemme: nemlig, at han paa vor uforlignelige Konges Bud paa ny har udgivet den stormægtigste og højtberømte Kong Kristian den Tredies Historie, i sin Tid forfattet af de to høj lærde Mænd Niels Krag og Stephanus Johannis Stephanius. Hans Bidrag til dette Værk, først den underdanige Dedikation til Fædrelandets Fader, endvidere Stam-
25 tavlerne over de kongelige Huse, som nu om Dage har Førstepladsen indenfor den kristne Verden, ført ned fra Kristian den Tredie, højlovlig Ihukommelse, og endelig selve Fortalen og de udførlige Indices, er saa anerkendt blandt alle lærde, at jeg ikke behøver at tilføje noget yderligere herom. Da han ogsaa havde sendt mig et
30 Exemplar af Værket, kunstnerisk udstyret i alle Retninger, en Bog, som jeg endnu taknemmelig gemmer, husker jeg, at jeg skrev ham tilbage som følger: Ligesom Krag og Stephanius i deres Skildring af Kristian den Tredie tydelig havde aftegnet Kristian den Fjerdes Billede, saaledes havde min Broder i sin Skildring af Krag givet et livagtigt Portræt af sig selv, naar man blot ser bort fra deres forskellige ægteskabelige Stilling.

60.

Han skulde ogsaa have haft Arbejdet med Kristian den Fjerdes, hin i Sandhed store Konges Historie, forlængst paabegyndt af den ypperlige Etatsraad Hr. Slange, og var blevet udpeget dertil af Kongens egen høje Vilje. Men hans Død, der var mig og mine saa tung en Sorg, forpurrede dette, saa at han ikke naaede at fuldføre det paabegyndte Værk. Denne Opgave tilfaldt siden, saa vidt jeg ved, den fortræffelige Hr. Jacob Langebek, som i sin Ungdom havde taget min Broder til Vejleder i alle sine Studier, og som under hans Ledelse og Auspicier gjorde saa ypperlige Fremskridt, at han nu efter hans Død ikke blot allernaadigst har faaet betroet det kongelige Archiv, men ogsaa Titlen af Justitsraad. Og jeg er fuldt overbevist om, at hvis jeg fik Lejlighed til at træffe ham personligt, vilde jeg af en Samtale med ham kunne faa flere Ting at vide, som nok var værd at anføre her.

61.

Da min Broder tilbragte saa megen Tid, som han kunde afse, paa det kongelige Bibliothek, hændte det ofte, at vor allernaadigste Konge udmærkede ham med sin uskatterlige Nærværelse, idet han bragte Samtalen ind paa denne eller hin Bog, og ogsaa undertiden bad ham om at hente sig en. I den Forbindelse kan jeg anføre et ganske pudsigt Træk, som er blevet mig fortalt af den højt oplyste Hr. Peisler, dengang paa Clausholm Slot Pagehovmester for de adelige Drengene, som gjorde Dronningen sin Opvartning, men nu, efter hvad jeg senere har hørt, en fuldtro Ordets Tjener ikke langt fra Flensborg. Engang da han befandt sig paa Bibliotheket, havde han henvendt sig til min Broder for at faa Oplysning om et eller andet hos ham, for at han ogsaa ved samme Lejlighed kunde komme til at betragte den forbavsende Mængde Bøger — han havde nemlig tidligere taget det vatikanske og mange parisiske Bibliotheker i Øjesyn. Men medens de saaledes talte sammen, kom Kongen pludselig til, uden at de mærkede det, og spurgte min Broder, hvem den Gæst var, som imidlertid havde trukket sig tilbage til et beskedent Hjørne af Bibliotheket. Da denne svarede, at det var et yderst agtværdigt Menneske og ganske grundigt hjemme i Litteraturen, og som havde faaet betroet at være Hovmester for de adelige unge Mennesker af Slægten Viereck under deres Udenlands-

rejse, spurgte Kongen ham, hvad han hed; men da det ikke var min Broder muligt at komme paa det trods gentagne Spørgsmaal, smilede den naadige Majestæt og med et venligt Blik paa ham lod han ham blive staaende i sin Raadvildhed.

62.

5 Det var ikke blot den høje Fader, der saaledes fik Lyst til at kigge ind til ham, men ogsaa Sønnen, sin Fader underlegen i Rang og Alder, men ikke i Dyd, hin Menneskehedens Fryd, og nu Fædrelandets milde Fader. Engang indledte han en saa lærd Samtale med ham og bragte saa mange alvorlige og kærnefulde Spørgsmaal
10 angaaende Videnskaben paa Bane, at min Broder, da han samme Dag var blevet budt til Frokost hos en højvelbaaren Frue, ikke kunde spise noget for den overstrømmende Glæde, hans Sind var fyldt af; og han indrømmede aabent, at en lykkeligere Dag i hele sit Liv havde han aldrig ønsket sig eller overhovedet oplevet. Og jeg tør
15 sikkert tro, at hvis Kristian den Sjette, glørværdig Ihukommelse, ikke forud havde udtømt Mulighederne for Velgerninger mod ham og ophøjet ham til Etatsraad, saa vilde han have faaet denne Udmærkelse af vor nuværende Konge.

63.

Hvor mange gavmilde Velyndere, der samtidig har skattet og
20 værdsat ham, kan man overbevise sig om heraf, at der saa at sige ikke gik en Dag hen, uden at han blev inviteret af flere forskellige, saa at han ofte maatte træffe Aftale med 3—4 Mennesker om at faa Lov til at nyde godt af deres Gæstfrihed en anden Gang. Derfor plejede ogsaa hans høje Beskytter Ivar Rosenkrantz for Spøg at
25 kalde ham en ganske særlig og sjælden Bordfælle. Og ligeledes havde han sin Gang hos de høje Fyrsters mægtige Gesandter, som opholdt sig i København, da han som faa var kyndig baade i deres Sprog og Landes Kultur, skønt han ikke havde set nogen anden Del af Verden end sit Fædreland. Mange undrede sig højligt herover,
30 ja, der var dem, som ligefrem fandt det utroligt.

64.

Thi bortset fra Tysk og Hollandsk, som hovedsagelig læres af os danske nutildags, var han saa dygtig baade i Fransk, Engelsk og

Italiensk, at han benyttede sig af dem alle med største Lethed baade skriftligt og mundtligt. Det var nu ikke blot i Kraft af sit sjældne Sprogtalent, men lige saa meget ved sin utrættelige Lære- 5 iver, at han var naaet saa vidt. Jeg husker, at han i min Drengetid plejede Venskab med de Folk af reformert Trosbekendelse, som var blevet fordrevet fra Frankrig og havde fundet Gæstfrihed hos os, for saaledes at sætte sig ind i Sprogets Aand og rette Udtale. Af disse har jeg endnu bevaret en Erindring om Hr. Trefort og Hr. Marchand. Ja, det var endda saadan, at den Baron di Gastione, som jeg ovenfor har nævnt og som levede hos os i Landflygtighed 10 ca. Aar 1714, lagde sig den Vane til, at hvis han ikke traf min Broder hjemme, lagde han et Brev paa Italiensk paa Bordet, som denne saa straks besvarede paa samme Sprog, saa snart han kom hjem.

65.

At han ogsaa kunde udtrykke sig med Smag og Ynde paa Moders- 15 maalet og i en Stil med rigt og træffende Ordforraad, fremgaar af de Afhandlinger, som er udkommet i de Bind, »Det københavnske Selskab« har udgivet; desuden viser de tydeligt hans grundige Lærdom i Historie, Genealogi og andre Videnskaber. Det nævnte Selskab blev stiftet Aar 1745 under Ledelse og Førerskab 20 af den højvelbaarne og fremragende Stormand og Herre, Hr. Johan Ludvig v. Holstein, Greve af Ledreborg, Geheimeraad, Ridder af Elefanten, hvis Fortjenester af Videnskaben og dens Dyrkere er udødelige. Planen om dets Indstiftelse var, som rimeligt, forud sanctioneret ved vor høje Konges Billigelse. 25

66.

Jeg vilde synes utaknemmelig mod min Broder, hvis jeg i Tavshed vilde forbigaa, at han ved Forsynets Styrelse har været Op- 30 havsmand til Lykke baade for en af mine Brødre og mig selv, den yngste. Da denne Broder, som hedder Magnus Gram, var omtrent 20 Aar gammel og hidtil kun var blevet oplært i borgerlige Beskæftigelser, tog han sig af ham og lod ham studere paa sin Bekostning, og straks da han havde bestaaet den tredie Examen — der hos os er den theologiske — lykkedes det ham at faa ham anbragt i et

gejstligt Kald. Efter hvad jeg har hørt, gik det saaledes til: I København boede dengang den fornemme Hr. Leen, »ren af Levned og fri for Brøde« og af hovedrig Familie. Denne var engang paa Bibliotheket kommet ind paa en Samtale med min Broder om Religion. Til Slut sagde han: »Jeg vilde ønske, Gram, at I vilde være min Skriftefader!« Hertil svarede min Broder med et Smil, at hvad ham angik, var det ikke tilladt efter Loven, da han aldrig havde underkastet sig theologisk Examen; men han havde en Broder, som nylig havde bestaaet den med Ros, og hvem han havde bestemt sig til i paakommende Tilfælde at sende i sit Sted.

67.

Hvad sker? Faa Dage efter erhverver den fornemme Hr. Leen et Gods paa Lolland. Næppe var han kommet i Besiddelse heraf, før det meldtes ham, at Præsten til Errindlev og Olstrup Sogne var død. Straks efter skrev han til min Broder som følger: »Hvis du kan faa Attest fra Theologerne paa dine Fremskridt i Theologien, tilbyder jeg dig det Præsteembede, som staar ledigt paa mit Gods; men i modsat Fald beder jeg dig om at sende som Stedfortræder ham, du nylig lovede.« Min Broder tilkalder ufortøvet Magnus og byder ham klæde sig, som det sømmer sig, og begive sig lige til Leen, og først bede ham undskylde, at min Broder endnu ikke havde faaet Tid til at tage den nævnte Examen, (han havde dengang fungeret som Professor i 12 Aar!), og dernæst stille sig til Raadighed for Velynderens Vilje. Denne modtog ham elskværdigt og lod ham ikke gaa, førend der var afgaaet Brev herom til Kancelliet, for at han kunde faa Kaldelsen bekræftet ved kongelig Stadfæstelse.

68.

Men hvis jeg i alle Enkeltheder skulde opregne de Velgerninger, han har udøst over mig uværdige, vilde hverken mine Kræfter eller min Tid slaa til. Ikke alene skaffede han mig Underhold, Klæder og al anden Nødtørft, da jeg var blevet faderløs, men jeg havde ogsaa hans private Vejledning at takke for min Fremgang, saa at hvad Kundskaber jeg engang maatte have haft i Græsk og Latin, skylder jeg helt og holdent ham. Og aldrig havde jeg haft Mod til at modtage det Tilbud, der blev gjort mig, en Yngling paa 21 Aar, af den berømte Falster, hvis jeg ikke forud var blevet udrustet her-

til ved min Broders Undervisning. Og næst efter Gud var det ingen anden der var Aarsag til, at den højærværdige Hr. Kristian Worm, dengang Sjællands Biskop, af sig selv tilbød mig Stillingen som Konrektor ved Roskilde Skole, da den daværende Konrektor, den fortræffelige Hr. Ring, led af Vattersot, og det saa ud til, at han maatte tage Afsked baade med Stillingen og Livet. Da jeg forstod, at det først og fremmest var min Broders Ønske, og jeg selv mente ikke at kunne faa nogen gunstigere Lejlighed til at dyrke mine daværende Interesser, vovede jeg ikke at undslaa mig. Jeg svarede da min Velynder med følgende improviserede Linier: 5 10

69.

Til den fremragende og højærværdige
Hr. Kristian Worm,
hvem man ikke tilfulde kan agte, ære og prise!
Ønskerne dybt i min Barm har du opfyldt og Haab har du
tændt mig, 15
trefold hædrede Worm, trefoldig Fader og Værn!
Vel maa jeg tro, at det saa var den høje Olympiers Vilje,
han, som styrer din Hu, han, som beskærmer din Daad.
Hvad du end monne befale, jeg lyder og kysser din højre
rundeligt givende Haand, evig jeg tjener dig tro. 20
Vid, at saa lang din Levned's Bane end Gud vil dig tilstaa,
bliver jeg stedse din baade med Tunge og Haand.
Ribe, d. 11. Juni 1727.

Din Tjener og Undersaat L. Gram.

Men den anden rejste sig igen af sin Sygdom, skønt den var farlig nok, og levede videre her iblandt os endnu adskillige Aar efter at jeg var traadt ind i den hellige Præstestand. 25

70.

Og det var ligeledes gennem ham, at den gode og almægtige Gud aabnede mig Vej til den berømmelige og ædle Højvelbaarenhed Herr Ivar Rosenkrantz's Gunst. Da han nemlig skulde vælge sig en Ordets Forkynder til Hornslet Sogn, som hørte ind under hans Stamgods Rosenholm, overdrog han min Broder at se sig om efter en Mand, som foruden Theologi ogsaa havde nogen Kundskab i 30

humaniora, for at han, naar Lejlighed tilbød sig, kunde samtale med ham om slige Materier. Denne svarede, at han, saa vidt han vidste, ikke havde nogen ved Haanden efter den Beskrivelse, men at han havde en Broder i Ribe, som havde tilbragt ti Aar
 5 med saadanne Studier, og hvis lejlighedsvise Prædikener var blevet bæret med hædrende Omtale af den højærværdige Biskop, Hr. Laurits Thura, vor allerypperste Taler.

71.

Mere behøvede han ikke at sige; straks bad Rosenkrantz ham om at skrive til mig og i sit Navn tilbyde mig den ovenfor nævnte
 10 Stilling. Med Glæde og Tak — næst Tak til Gud — modtog jeg Tilbudet, og tilbragte saa først otte ret lykkelige Aar der, men derefter endnu to sidste Aar, de lykkeligste jeg har oplevet, da den ypperlige Mand havde afkastet sine forskellige tyngende Hverv og levede paa sit Gods blot for sig selv og sin Gud. Da jeg aldrig paa
 15 værdig Vis kan skildre hans overvættets Naade og utallige Velgerninger mod mig, vil jeg ingensinde aflade at opsende varme Bønner til Gud for hele hans adelige Hus. Jeg kan dog ikke modstaa her at indføje et Digt, som er sendt fra min høje Beskytter til min Broder, da jeg har det nedskrevet med hans egen Haand.

72.

20 Ivar Rosenkrantz hilser hjerteligt sin Ven
 Hans Gram.

Føler jeg stundom en Trang til at glemme det kedsomme Landliv, jager jeg Haren med Hund, eller rammer med træffende Hagel Fuglen i Luftens Blaa for den sneglende Dag at fordrive.
 25 Herlige Gram! Du blader ved Nat i Oldtidens Skrifter, tro mod de hulde Muser, thi dem du dyrker og ærer. Ingen Møje du skyr, naar ret du øver dit Skarpsind snart paa ældgamle Skrifter, og snart Oplysning du spreder, hvor man har famlet i Blinde; du revser, hvad andre har fejlet.
 30 Lykkelig du, hvem Apollo har dannet et Hjerte i Brystet, snildt, med føjeligt Nemme, som lærer og andre belærer. Vel er og jeg ført hen, hvor Visdommens Kilder udspringe, hen til Athenes Tempel, ved ømme Forældres Omsorg.

Andetstedshen dog drev mig min Ungdoms letsindige Griller langt fra Muserne bort, og i modnere Manddomsalder myldrede Pligterne frem, jeg bar de tungeste Byrder for det gemeene Bedste, da maatte Camenerne tie.

Alt forlængst har med Smerte jeg set Parnasset mig vinke hist i det fjerne, thi halvt var kun til Toppen jeg naaet; selv har jeg voldt det, og knap tør mer jeg haabe at række høje pieriske Tind, da jeg staar ved Alderdoms Tærskel Højt at stige jeg evner ej mer, for Aarene trykker, alt er sløvet min Sans, og svækket er Tankernes Skarphed. 5 10

Dog maa ikke du tro, mine Bøger som unyttig Ballast samler Støv paa min Hylde; nej, visselig har jeg min Glæde snart ved den dybe Klang af Venusia-Skjaldens Lyre, snart ved Ovidius' Sødme, Vergilius' Højhed og Alvor, tit Juvenalis' bidende Vid mig vækker til Latter. 15 Sligt forkorter mig Tiden, naar Jupiter sender fra Himlen Regn og Slud, saa hjem man tyr fra de plørede Marker.

Gid jeg min Tid kunde vi til saadanne Glæder alene, fri for Jag! kunde lette mit Sind for Plage og Tynge, kun for at opslaa mit Bo i Skov eller ensomme Kammer! 20 Gækkende Lykke! da vilde jeg haanligen knipse med Finger, naar du mig frister, og smile ad dine Nykker og Luner!

Dog, jeg maa agte paa alt, hvad Forvalteren har at berette, høre paa Bondens Klager — og skellig Grund har de ofte —. Oksernes Horn skal jeg vide om, naar om Købet der tinges, 25 snart kunne skønne, om Doglæpper hænger i Rad, som det bør sig. Mig man spørger om Tid og Stund til Sæden at udstrø, nu om Marken er tjenlig til Høstkarlens Le eller ikke.

Ej har jeg Lyst til at dvæle ved tusinde andre Plager, som min landlige Ro kun alt for ofte fordærver, 30 just naar jeg nyder den mest; men aldrig jeg lader mig kue: Friheden har jeg, langt mere værd end Arabernes Guldstøv, den har jeg vundet, da Orlov jeg fik, og nu kan jeg leve skjult for Verden — og de, som i Højhedens Straaler sig soler, fatter aldrig, hvor højt man bør Ensomhed ære og prise. 35

Fejler jeg heri, nu vel, jeg selv kun undgælder, og andre skader min Daarskab ej; naar jeg retter min Gøren og Laden

kun efter eget Hoved, som bedst det mig tykkes, og altid følger Fornuftens Bud, da kan intet forstyrre min Hvile, da har jeg Fred med mig selv, da sover jeg tryggelig rolig.

Det er et Liv ret efter mit Hjerte; og ude fra Markens
5 blændende Sol kan jeg fly til Kamrets og Hjemlivets Hygge
og til min Hustrus Favn og de kæres Spøgen og Pludren.

Kommer der saa en Ven, med hvem jeg som Ven kan fortrolig
dele al Glæde og Sorg — hvad kan jeg da ønske mig mere,
uden at Gud vil skænke mig Kraft i den Tid, mig er levnet,
10 lang eller kort, og at fri mig for Alderdoms lallende Sløvsind?

Tryk og frimodig ser jeg da Sandet i Timeglas rinde
hastigen hen; men om Vinden stormer fra Nord eller Sønden,
farende vældigt frem over Jord og det graalige Havdyb,
ej det mig ængster, saa længe mit Hus holder Stand mod dets Rasen.

15 Glad jeg Skuepladsen forlader og giver min Rolle
gerne til en, hvem den lumske, slibrige Bane mon lokke.
Gaar da Spillet videre smukt, da klapper jeg; men hvis
fælt han kludrer, beler jeg ham ret og letter mit Hjerte.

Slige Tanker i Livets mangfoldige Ærgrelser er mig
20 Lindring og Trøst — den Gud mig i Naade aldrig berøve!
lige saa lidt som de fuldtro og prøvede Venner, jeg vandt mig.
Dette jeg skrev som et Pant paa vort gamle usminkte Venskab,
fuldt du nu ved, hvordan det er fat, og hvorlunde jeg lever.
Mild i din Dom du høre mit spæde Fløjtespils Toner;
25 ihukommende mig lev vel da med Sundhed og Helsen!

Rosenholm, d. 18. September

anno 1741.

Indtil jeg skal hvile i Hornslet Krypt

Din til Døden hengivne

I. R.

30

73.

Ganske vist var det ikke min Hensigt at berette noget her om hans Forfattervirksomhed, da det for Størstedelen unddrager sig mit Kendskab; men jeg kan dog vanskeligt lade være med i Korthed at nævne de Værker, som jeg paa en vis Maade har taget Del i,

eller som jeg paa anden Vis kommer i Tanke om, idet jeg stoler sikkert og vist paa, at den høje Velynders Haand velvilligt vil tilføje, hvad der maatte savnes. Hans første Arbejde var, om jeg husker ret, nogle Iagttagelser over Thukydides—Scholierne, som han udførte i forskellige Afhandlinger; og i adskillige andre gjorde han Rede for henholdsvis Afvigelserne eller Overensstemmelserne mellem Septuaginta og Kilderne. Og da den lærde Sigbert Hawerkamp forbedrede en Udgave af Josephus' Værker, undersøgte min Broder de herværende Haandskrifter og meddelte ham sine Iagttagelser. Og senere, da den i Videnskaben saa berømte Hr. Lami arbejdede paa sin smukt udstyrede Udgave af Johannes Meursius' Skrifter, ydede han et temmelig vigtigt Bidrag dertil. Og tilsidst tænkte han paa at skrive en »Historia Diplomatica«, og havde ogsaa faaet Dele deraf nedskrevet; disse blev efter hans Død erhvervet af vor naadigste Konge og ligger nu i det kongelige Bibliothek og venter paa en Efterfølgers bearbejdende Haand, med mindre de allerede har fundet en saadan.

74.

For nu ogsaa at fortælle noget om hans Karakter og Livsanskuelse, vil jeg fremhæve, at han ikke blot dyrkede den almægtige gode Gud af et rent Hjerte og satte al sit Haab og Lid til hans Miskundhed, den, som vor Frelser ved sin uendelige Offervilje forhvervede os, men at han ogsaa tilskyndede dem, der var betroet til hans Omsorg, lige saa meget ved sit eget Exempel som ved hyppig Formaning. Han plejede derhos et fast og urokkeligt Venskab med adskillige af Ordets Tjenere, hvem han hørte afvekslende; blandt dem maa det være mig tilladt her at nævne den højærværdige Hr. Morten Reenberg, Hr. Corfitz Schurmann, Søren Blok og Jens Olrog. Men da engang, medens jeg boede i Hornslet, det Rygte var kommet mig for Øre, at han undertiden viste Interesse for en Præst, som gik for at være vaklende i den rette Tro, og om hvem man sagde, at han af sig selv undslog sig for den Del af Præsteembedet, som bestaar i Skriftemaalet, troede jeg til at begynde med ikke derpaa; men senere fik jeg følgende Svar fra ham selv: »Det er sandt, at jeg undertiden hører ham, da han for det meste taler Guds Riges Sag ganske ypperligt; saa gør det mindre, om det engang imellem hænder — ganske som det plejer at gaa dig og mig,

naar vi læser Macarius eller Theophylact — at der mellem det meget gode ogsaa sniger sig et Par Forvildelser ind.«

75.

Med Hensyn til at give Løfter var han forsigtig og nøjeseende, men hvis han een Gang havde givet nogen sit Tilsagn, anstrengte
 5 han sig af yderste Evne for at holde sit Løfte. De, som kendte hans Karakter, stolede derfor mere paa hans ligefremme Tilsagn, hvormed han paatog sig noget, end paa mange andres overstrømmende og gentagne Løfter. Af Sind havde han en vis Tilbøjelighed til Alvor, men uden at man kunde mærke det mindste til ondt Lune eller
 10 hvad der smagte af Hovmod i hans Karakter. Jeg kan ikke huske at have grebet ham i Gnavenhed eller Sortseeri bortset fra hans første Tid som Enkemand. Naar han var mellem Venner, kunde han ofte vække Lystighed ved sine træffende og vittige Bemærkninger; men han indlod sig aldrig paa at saare nogen enten nær-
 15 værende eller fraværende med et Ord; al Bagtalelse og Klaffer skyede han som Pesten. For al smudsig Vinding og Bestikkelse nærrede han hele sit Liv en Gru. Det gik saa vidt, at da man straks efter Branden kappedes om at bringe ham dels Bøger, dels Bohave af forskellig Art, som man havde erfaret var hans, nægtede han at
 20 tage imod det, og bød dem beholde det selv, idet han erklærede sig tilfreds med at have mærket deres gode Vilje.

76.

Naar han var alene, plejede han, enten naar han om Søndagen kom hjem fra Kirke, eller naar han skulde gaa til Ro om Aftenen, at synge Gud nogle Salmer, ganske vist ikke af fuldt Bryst, men med
 25 et indtagende dæmpet Foredrag. Sine Aftenstudier trak han igennem en Aarrække ud over Midnat, saaledes som han havde været vant til det fra sin Ungdom. Men efter at han havde overladt den velbaarne Doctor Jens Bing, først Justitsraad, senere Etatsraad, Halvdelen af sit Hus til Beboelse, ændrede han sin Levevis efter
 30 gentagne Opfordringer fra denne sin meget elskværdige Husfælles Side, saaledes nemlig, at han lagde sig til Ro ved 10-Tiden og stod op for det meste Kl. 6 eller endda Kl. 5. Han mærkede da ogsaa sine Kræfter tiltage og sin Sundhed forbedres herved i ikke ringe

77.

Han var en ivrig Samler af gode Bøger, og havde ogsaa skaffet sig en ganske prægtig Bogsamling, hvis Værdi dog ikke skulde anslaaes saa meget efter dens Talrighed som efter dens praktiske Nytte. Dengang jeg voksede op hos ham som Dreng, nøjedes han med at gøre sit Udvalg blandt de Bøger, som solgtes paa Auktion og gav i Kommission at købe dem til sig, som han havde Lyst til. Han blev heri navnlig bistaaet af den højlærde Benjamin Dass, som senere med stor Hæder ledede Kathedralskolen i Nidaros i Norge, men som vi nu har faaet tilbage til København, hvor han fører en behagelig Tilværelse i udmærkede Mænds Selskab. Men efter at han var kommet til Formue efter sin Hustru og var blevet forfremmet til de høje Poster, jeg har omtalt ovenfor, forskrev han alle sine Bøger direkte fra Frankrig, Holland, England og Tyskland.

78.

Han kunde aldrig formaas til at søge Universitetsstipendier for sin Familie; ja, da mine Sønner skulde til København for at studere, lovede og indestod han mig for, at de ikke skulde komme til at mangle noget som helst af de daglige Fornødenheder. Men skønt han havde daglig og uhindret Adgang til den højædle og højvelbaarne Hr. Holger Scheel, som er en Slags Lykkens højre Haand for vore Studenter, har han aldrig, det jeg ved af, været om sig angaaende det Scheelske eller noget andet Legat. Derimod forsømte han ingen Lejlighed til at vise Gavnildhed mod saadanne, som var i Trang. Og derfor er det ikke mindst mine Søstre, der nu sidder som Enker i en fremrykket Alder, der med bitre Taarer maa begræde hans Død. Men jeg maa nu gøre mig rede til at fortælle om det, som jeg allernødigst vilde.

79.

Min Broder gik allerede i det Aar, der har været skæbnesvangert for saa mange lærde, nemlig det, som kommer af 7 Gange 9, og af Æskulaps Sønner har faaet Navnet Klimakteriet. Han mærkede da, at hans Legemskræfter gradvis tog af, og at en vis Mathed bredte sig i hans Lemmer. Hans Slægtninge, Hr. Peder Gram, den bekendte Supercargo under det ostindiske Handelsselskab, og Hr.

Niels Gram, i sin Levetid vor allerfineste Juveler, og enkelte andre, som han undertiden, skønt ikke ofte, besøgte (stærkt optaget som han var), ogsaa disse kunde læse det samme af hans Ansigt. Da han derpaa havde hørt sin Ven Bings Mening om sin Tilstand, beredte han sig saaledes paa Døden, at han lige netop fortsatte med at tage sig af de Sager, der var allernødvendigst; saaledes udfærdigede han med største Omhu paa selve den Dag, der blev hans sidste her paa Jorden, den højvelbaarne Hr. Griis' Testamente, som var blevet ham betroet. Men da han om Aftenen havde maattet gaa i Seng og vilde se paa sit Ur, mærkede han, at Synet svigtede. Han forstod, hvad det betød, og vendte sig saa udelukkende og af hele sin Sjæl til Gud, og under Bøn og Suk udaandede han kort efter. Han havde da levet 62 Aar, 3 Maaneder og lidt over 20 Dage.

80.

Hans Jordefærd fandt Sted i den højhellige Trinitatis Kirke, og i Ligfølget var ikke blot de fremmede fornemme Gesandter, som befandt sig i København, men ogsaa vor allernaadigste Fyrstes første Ministre. Ja, det københavnske Selskab, som jeg har nævnt i en anden Forbindelse, lod paa Opfordring af den uforlignelige Stormand Johan Ludvig v. Holstein, Greve til Ledreborg etc. slaa en Sølvmedaille til hans Ære, der ikke blot tjener til at udødeliggøre den afdødes Navn, men ogsaa kaster et evigt Ry over hans fornemme Velyndere og Herrer, for deres Naade og Hengivenhed. Paa den ene Side viser den hans Billede og Navn og Titel, paa den anden Side en tillukket Bog paa et Bord med følgende aandfulde Indskrift: Lukket den 19. Februar 1748 til Musernes Sorg. Denne Mønt gengiver Mandens Ansigt saa grangiveligt, at den, som blot har set ham een eller to Gange, mens han var i Live, straks ved første Øjekast genkender ham lyslevende. Det behøver nu ingen at forundre sig over; thi den højædle og højfornemme Stormand og Herre, Hr. Adam Gotlob Moltke, Greve til Bregentved og Overhofmarskal, som under vor allermægtigste Fyrstes Auspicier fremfor nogen har været bestræbt paa, lige som en anden Richelieu, at forbedre og forskønne vort Fædreland ved disse skønne Sysler, har forlængst begyndt at begunstige denne Form for ædel Kunst, til lige med saa mange andre.

81.

Jeg ved knap, om den velvillige Læser vil tillade mig, nu da jeg omtrent er kommet til Maalet med mit lille Skrift, at tilføje, hvad der burde have været omtalt næsten ved Udgangspunktet: nemlig at da vor Faster, Kathrine Gram, havde ægtet Adam Trallov, der var Vold- og Planteringsmester, ydede hun min Broder god Støtte 5
de første Aar han opholdt sig i København som studerende. Og da jeg som Dreng flyttede dertil, viste hun ogsaa mig mange Velgerninger. Da jeg ikke ad nogen anden Vej kan yde hende Tak, har jeg ønsket, at disse Linier, saa fattige de end er, skal staa til Minde om hendes Venlighed. 10

82.

For nu at kunne yderligere bevidne og bestyrke meget af det, der her er fortalt, regner jeg det for en stor Lykke for mit Vedkommende, at jeg kan fremføre det mest glimrende Vidne derpaa, som man kan tænke sig, nemlig den højædle og velbaarne Hr. Henrik Hjelmstjerne, hans kongelige Majestæts Etatsraad etc., som 15
altid havde omfattet min Broder med uforfalsket Venskab. Paa Opfordring af den høje Stormand og Beskytter, Hr. Grev Holstein, som beviste sin stedse urokkede Troskab mod min Broder ogsaa efter hans Død, kronede han sit Venskab ved at holde en Mindetale til hans Ære d. 10. Januar 1752 i en straalende Forsamling af 20
Hoffets og Rigets ypperste Mænd.

83.

Hr. Grev Holstein, som dengang ganske vist var en Yngling, men troligt slægtede sin Fader paa, havde først holdt en Sørgetale i Anledning af vor ophøjede og aldrig noksom prisværdige Dronning, den højsalige Louises Død; da Hjelmstjerne i en mønsterværdig 25
Oration havde svaret paa denne, indledte han sin Mindetale med følgende Ord:

Om nogen maaske spørger, hvorfor vi ripper op i det Saar, som netop var begyndt at lukke sig, takket være Tidens mildnende Kraft, — i dette Tilfælde den virksomste Lægebod — da maa Tilhørerne tilgive mig, at jeg henvender de samme Forundringens Ord til Dem, som Cato gjorde det i sin Tid, da en navnkundig Helt var død: »Hvorfor har denne Mand ikke faaet sin Statue?« Han 30

var en Mand, som færdedes for alles Øjne her i Livet, som ved sin Død er blevet fejret med Lovtaler; der er almindelig Enighed om, at alle kyndige Mænd burde kappes i ædel Strid om at smykke hans Grav med Veltalenhedens Blomsterflor; maa det da ikke synes
5 uhørt og ubilligt, om netop han lidt efter lidt i Tidens Løb skal gaa saaledes i Forglemmelse, at man her kan bruge hint kendte Ord: »Alle tav.«

Jeg vilde give næsten hvad det skulde være for at faa Lov til som Tilhører i en Krog at høre en anden Lovprisers Stemme og at
10 yde den mit fulde Bifald, frem for selv at maatte træde frem og udføre Lovpriserens Rolle, og saaledes nødes til at forraade min egen Uformuenhed i Ord, naar jeg her i en saadan Forsamling af straalende Aandsfyrster skal afmale den udmærkede Mands Dyder. Thi af mig selv havde jeg aldrig paataget mig det tunge Ansvar
15 at vise mig paa dette Sted med denne Tanke og i denne Hensigt, hvis jeg ikke var blevet opfordret dertil ved et Ønske fra den høje Stormand, hvis mindste Nik og Vilje jeg i underdanig Lydighed ikke kan være overhørig, saaledes som Billighed kræver det, Nødvendigheden fordrer det.

Naar De da skal paahøre denne Tale, som er helliget vor store Grams Minde, ikke mindst med det for Øje, at den maa anspore andres Penne, vække andres Iver til at forherlige ham i Skrift, da maa jeg i lige Grad appellere til denne ophøjede Forsamlings Overbærenhed og anbefale mig til dens Gunst.

25 Efter denne Indledning fortsætter han som følger:

Man kan vist med Sandhed sige, at Kundskab om Sandhed og Kærlighed til Dyd er det, som fornemmelig gør Forskel paa Mennesker og hæver en og anden op over den store Hob; i jo højere Grad disse Egenskaber er skænket som Naturens Gaver, desto nærmere er man, efter alle rettænkende Folks Dom, ved at naa Fuldkommenhed.
30

Ethvert Seculum plejer at frembringe en eller anden stor Mand, hvor Naturen synes at samle ikke blot disse, men saa at sige alle sine Gaver, og blandt deslige ekstraordinære Folk, der er født til
35 Fædrelandets Ære, kan vi billigen regne sal. Etatsraad Hans Gram.

Saa stort et Lys, som dette Videnskabselskab og den ganske lærde Verden har mistet, da dette elskelige Medlem blev ved Døden skilt fra vores Omgang, ja, ligefrem revet ud af vor Favn d. 19.

Februar 1748, det hverken kan eller maa begraves i Mørkhed; nej, vor afdødes store Navn bør indskrives baade i den nærværende og den tilkommende Tids Minde.

Skønt enhver fornuftig vil indrømme, at det er af største Vigtighed, hvorledes man tilbringer sine første Barndoms- og Ungdoms- 5
 aar, saa har vel ingen anvendt dem bedre end han. Hans livlige Aand lyste frem straks fra hans spæde Alder, og det var Grunden til, at hans Fader, vel meriteret baade som Præst og som Lærd, holdt ham straks til Studeringerne. Ved sin store Flid og ypperlige Hukommelse tilvejebragte han sig baade sine Læreres For- 10
 undring over sin hastige Fremgang, og sine jævnaldrendes Venskab ved sit gode Naturel.

Endskønt mangen lettelig vilde mene, at han ej havde nødig at arbejde saa meget, saa særdeles store var hans Naturens Gaver; eller at han ej behøvede saa ypperlige Talenter, saa stor og utræt- 15
 elig var hans Flid; saa var de dog begge forenede, og uden begge Dele havde været ved et saa lykkeligt Baand sammenføjede, havde man forgæves søgt og fundet hos ham saa stort et Liggendefæ af al Slags Lærdom og gode Egenskaber. I Begyndelsen var Philosophien hans Hovedstudium. Hvor bladede han ej Nat og Dag i de udødelige 20
 Skrifter, Alderdommen har efterladt os? Hvor fordybede han sig ikke med Flid i de Sprog, der har den første Rang iblandt alle lærde Sprog, enten man ser til deres udtømmelige Rigdom, eller drager sig til Minde de mange store Mænd, (der nu regnes blandt de udødelige og det menneskelige Køns Læremestre) som paa disse 25
 Sprog har fremsat deres Meninger. Det græske Sprog, i hvilket han i mange Aar var Professor ved Københavns Universitet, ansaa han som Guldnøglen til al den lærde Alderdoms Tabernakel og dens Kundskabs Løngange. Havde vi ikke dette Sprog til Vejviser, vilde vi jo som fremmede og vankundige Gæster ikke kunne finde Vej 30
 eller vide Navn til mange Videnskaber og smukke Kunster. Hvad græsk eller latinsk Autor kan nævnes, som han ej var fortrolig med? ja, hvad for et smukt Sted eller Indfald i begge Sprog, som var ham ubekendt? saa at man hos ham alene kunde regne sig i Selskab med alle de ypperste og største Genier, Alderdommen kan opregne. 35

Men ihvor stor Lærdom han end besad deri, saa var dog hans Geni for stort til at indskrænke sig til disse Sprog og Videnskaber alene. Theologi, Historie, baade den politiske og historia litterata,

Chronologi, Genealogi, Heraldiken, Diplomaten, Antikviteterne, Poesi — alt dette forstod han sig paa — ikke som en Rekrut eller Novice — men som en udlært og Mester, idet han altid havde paa rede Haand, hvadsomhelst i disse Videnskaber der blev Brug for.

5 Hvad solidt og angenemt i alle Slags Videnskaber, som jo fandtes hos ham? Hvor universel hans Erudition var, viser hans store og udvalgte Bibliothek os. Er der nogen lærd Mand, der har taget Skel af sine Bøger og haft dem ikke til at prunke med, men til at bruge og nyde, var det vist nok ham, da man saa vel i de

10 største Værker som i de mindste Pjecer i hans Bibliothek fandt mange Kendetegn til, hvor flittig og eftertænksom Ejeren havde været i at bruge dem.

Hvor stor en Historicus han var, og hvor alt indenfor Historien var ham kendt og fortroligt, viste han ej alene i daglig Omgang;

15 hvad Omstændighed eller Datum i Historien, som han ej vidste paa sine Fingre? men al Verden ved og, hvad den danske Historie har at takke ham for, at han har draget dens Bedrifter frem i Dagens klare Lys, befriet for en upaalidelig Overleverings Mørkhed. Man skulde sagt, at han havde været til i alle Seculis, at han havde

20 rejst i alle Lande, skønt han aldrig havde sat Foden udenfor Fædrelandet, saa at hans stærke Hukommelse, der fournerede ham alt, hvad han havde læst, kunde anses som raa Diamanter, men hans store Judicium til at benytte sig deraf, gjorde det til velskaarne og indfattede Stene.

Jeg vil ej Stykke for Stykke opregne hans lærde Skrifter, han har udgivet, hvoraf enhver Pjece, ihvor liden den er, kan anses som et Mesterstykke af fuldkommen Kunst og Flid. Hver en af hans Disputatser viser hans nøjagtige Kyndighed i græsk Sprog; de lærde Antegnelser, hvormed han har oplyst Meursius' Historie, hans

30 Arbejder i den danske Historie, som endnu er utrykte, hans Forslag og Samling til et dansk diplomatisk Værk, som skulde blive Landet til Gavn og Pryd, hans Arbejde med Kristian den Fjerdes Historie, ja, hver en Pjece, han har oplæst i dette Selskab og som findes trykte i Societetets Acta, viser hvor kyndig og dybsindig en

35 Historicus han var, og tillige hvor lykkelig i at udfinde de mest bortgemte og indviklede Ting i Historie, Chronologi og Genealogi.

Han iagttog samvittighedsfuldt alle de Regler, som Cicero vil en retskaffen Historicus skal have for Øjne, »at han intet falsk maa

sige og intet sandt fortie, at han kan og vil skrive Sandheden«. Jeg havde nær glemt at erindre hans fortrinlige Merite overfor den lærde Verden i at udgive Krag's Kristiern den Tredies Historie, og kan man sige om den sal. Mands Fortale saa vel til denne Historie som til Møllers »Cimbria litterata« den samme Ros, som en lærd Franzos har sagt om Vaugelas' og Pelissons Prefacer: at det er fuldendte Stykker, som gør det ud for en hel Bog. Hans Pen var altid ledsaget med Oprigtighed, Fornuft og stor Lærdom; hvad Under derfor, at han altid var Mester over deres Hjerter og Øren, som læste eller hørte ham. Hans Stil var flydende uden Affectation, simpel uden at være raffineret, og han besad altsaa en Veltalenhed, ej af kunstige Ord og Talemaader, men en Veltalenhed fuld af Fornuft og Eftertanke, en Veltalenhed, som var grundet paa Bevis, og som overtalte enhver til at tro den Sandhed, som han undersøgte.

Jeg vil ej her opholde mig ved at opregne de meste europæiske Sprog, som han vidste, og som han fast alle havde lært sig selv uden Sprogmeister paa kort Tid og med besynderlig Lethed, saa han i det spanske, italienske, franske og hollandske Sprog ej alene kunde forstaa de vanskeligste Autores, men og vertere dem til det latinske, og dels skrive deri, saa ofte det lystede ham, med forunderlig Fremgang.

Jeg vil alene erindre dette, at skønt det etymologiske Studium var et af dem, han havde anvendt megen Tid og Flid paa, saa var han dog ej af de lærde Folk, der hænger sig ved Ord og Bogstaver, og som i Bagateller viser deres Lærdom og bryster sig deraf, lige saa lidet som han var af den Slags Lærde, der ville tyrannisere over andres Tanker, idet de bide sig fast i egne Forestillinger; men han med største Beskedenhed tog mod og gav Ræson, en Egenskab, der savnes hos mange, hvilke, skønt de næppe kan gælde for halv-lærde, dog ingenlunde kan taale Modsigelse eller selv den mindste Forskellighed fra deres egen Tro.

Vil vi holde os op ved denne store Mand, saa vidt han var Hans Majestæts Historiographus, Archivarius og Bibliothecarius, da er det vist, at han gav sine ærefulde Charger mere Lustre, end han fik af dem, og da han vidste saa mange Ting, som han havde kunnet undvære at vide, er det let at forstaa, med hvad Application han havde lagt sig efter det, han burde vide. Man havde ej nødig

at søge det kongelige Bibliothek (hvor man finder de bedste, rareste og kostbareste Værker, som alle Secula har frembragt); man behøvede alene at spørge Gram; i ham havde man alt, af ham kunde man lære alt; han gjorde det selv ud for et velforsynet Bibliothek.

- 5 Vil vi nu anse ham for Professor, da holdt ej alene vore Studenteres talrige Skare sig til ham med samme Tillidsfuldhed som til en Fader, men ogsaa Professorernes ærværdige Forsamling holdt det ikke for under sin Værdighed at ære ham som Ven og følge ham som Raadgiver. Hans i al Pengegevinst uinteresserede Gemyt, lange
10 Rutine og dybe Indsigt i al sjælden og afsides Lærdom kunde ej andet end gøre Academiets Tab ubodeligt, saa at det og alle Lærde maa vel udbryde med disse Poetens Ord:

»Hvor findes den Mand, som mægter at løfte
Arven fra slig en Skjald og ej fordunkles af Mindet?«

- 15 Til ham selv og hans Bibliothek, som han havde tilvebragt til eget Brug, havde enhver fri Adgang; der strømmede Elskere af de skønne Kunster til, der fik man Oplysning om det, der var dunkelt, Efterretning om det, der var ubekendt, Vished om det, man før tvivlede om; høje og lave gik til ham som til et Orakel, og ihvad
20 man spurgte ham til Raads, svarede han med saa stor Fynd, som om han alene ex professo havde lagt sig efter den Materie, man konsulerede ham i, og kunde man altsaa anse ham baade som et stort Reservoir, der gemmer og samler Vandet, og som en Canal, der leder det pure Kildevand i Overmaal ud til alle Sider. De fleste
25 ej alene af dette lærde Selskab, men den største Del af vore habileste baade verdslige og gejstlige Folk i Dannemark og Norge maa til Dels takke denne mageløse Mands gode Raad, Vejvisning og Bibliothek for hvad de ved, og for det de er.

- 30 Saaledes fandtes hos ham alt det, som Naturen kan give, alt det, som ved Arbejde og Studeringer kan naas og bringes til Fuldkommenhed, og havde hos ham indgaaet et angenemt Compagni.

- Hvor finder man saa mange og store Egenskaber hos een Mand? Der er Folk, der besidder en eller flere Videnskaber, men at vide alting! ligeledes findes Folk, der i deres levende Live kan elskes af en
35 og anden og deres Død ligeledes beklages af nogle; men at elskes og agtes af alle Folk af enhver Stand og Rang, det gaar ud over al vanlig Ros og Berømmelses Grænser, helst i et Seculo, hvor Misundelse og Bagtalelse ustraffet anfaldt enhver, og hvor disse aaben-

bare Fjender af den christen Kærlighed kaster deres Forgift paa alt det, som er godt og dydigt i lidt mer end sædvanligt Maal; med eet Ord: han var saa stor en Mand, at ingen Misundelse kan for-dunkle og ingen Veltalenhed forøge hans Ros.

Men har denne store Mand efterladt os et stort Exempel til at 5
tænke, tale og skrive vel, saa har han og givet os lige saa stort et Exempel at efterfølge til at leve vel. Har ikke hans rettænkende og sandhedskærlige Sind givet hans medfødte Anlæg en ny Lustre? Jo, i højeste Grad. I ham kunne alle brave Mænd spejle sig; ingen- 10
steds har en overvættes Indsigt, og Beskedenhed i alle Forhold ind-gaaet et nærmere Forbund end hos ham; ingen gav som han Prøve paa store Talenter og mindre Præsumption, og var deri ej ulig den store Socrates, som, efter at Apollins Orakel havde declareret ham for den lærdeste af alle, paastod bestandig efter den Tid, at han 15
intet vidste.

Han forstilte sig aldrig, enten han talte eller skrev, men var op-
rigtig i alle hans Foretagender, indifferent for alt det, man kalder
Lykkens gode Ting i Verden, da han aldrig har begæret nogen
Naade, uinteressert i højeste Grad, og var altsaa ikke af det Slags 20
Folk, der intet Øjenmærke har uden deres egen Lykke, og som
elske ingen uden dem selv. Hvor elskede og agtede han ej Guds
Ord? Hvor flittig en Bibellæser han har været, vise hans dejlige og
lykkelige Versioner af en Del af det Nye Testamentes Bøger. Hans
Gavmildhed og Medlidenhed mod enhver, der trængte, er fast utro- 25
lig; han gav efter Skriftens Talemaade, at den venstre Haand ej
vidste, hvad den højre gav, og har deri efterladt os et dobbelt Ex-
empel at følge, da han baade fulgte Ydmygheds og Kærligheds Reg-
ler; men især var baade hans Øren og hans Pung opladt for fattige
Studentere; han vidste, at det gaar med at forfremme Studeringer
og Kunster som med Planter og Gevækster, som vokse og tiltage 30
under en mild Himmel og Solens Varme, uden dets de aldrig komme
til Fuldkommenhed, men visne, saa snart de komme op.

Hvem kunde være mere ordentlig i sin Levemaade, have mere
Afsky for alle Slags Vellyster? Hvor munter og brillant var han ej
i Selskaber, naar han med et glad Aasyn hengav sig til et muntert 35
Vennelag, saa ej alene de Lærde, men de fornemme Damer selv
holdt ham for deres Heros?

Dog med alt dette var hans Bibliothek hans kæreste Selskab, der

ej kunde bedrage ham, og med det havde han saa stor Omgængelse, at han selv blev et levende Bibliothek. Aldrig kunde derfor noget Indfald været lykkeligere, kortere og indbefattet flere Eloger, som uden Flatteri passede sig paa vores afdøde, end det, som ses paa
 5 den Medaille, dette Selskab har ladet slaa denne store Mand til Ære, hvilken Invention vi have een af Danmarks mest illustre og lærdeste Herrer at takke for, Hr. Grev Johan Ludvig v. Holstein. Her bør det med Rette have Sted, som Plinius skaterede hin romerske Consul lykkelig for, da en Tacitus gjorde hans Eloge: Toppunktet
 10 paa hans Lykke var den veltalende Lovpriser, han fik.

Hvor svarte hans Død ikke til hans dydigt førte Liv? hvor mange Vidner, med hvad Frimodighed og Taalmodighed han, beredt paa Evigheden, gik den til sit sidste Aandedræt i Møde? og var altsaa denne store Mands Liv ej som de Dage, der begyndes med klart
 15 og dejligt Vejrlig og endes med tyk Taage, men det gik ham som Solen, som synes allerstørst og at skinne allerdejligst, naar den gaar ned.

»— thi den, hvis Tanke har Vinger, den, hvis Mund har
 rungende Klang, ham række vi Lauren!«

20

Dixi.

Jeg tør næppe smigre mig med at have til fulde truffet den Tankens Kraft og Formens Ynde, som præger mit ophøjede Forbilledes Tale, der er holdt paa Modersmaalet; men Meningen har jeg, saa vidt det har kunnet lade sig gøre, gengivet saa samvittig-
 25 hedsfuldt som muligt. Det var heller ikke min Agt at gøre mig jævnbyrdig med saa stor en Begavelse; kun at benytte dette straalende og ufejlbarlige Vidnesbyrd, eller rettere det ubrødelige Ven- skab, som alle de bedste endnu nærer for min Broders Minde, som Ziir og Smykke for mit Værk.

Og de prydelige Sentenser fra latinske Forfattere, der med saa sikker en Smag er strøet rundt omkring i Talen, er, som enhver kan forstaa, helt og holdent i den Form, som Taleren selv gav dem. For Øjeblikket er det mit højeste Ønske at faa Adgang til de Breve, som min Broder har skrevet til de ypperste Videnskabsmænd, og som
 35 min store Biskop og Velynder, hvem jeg altid vil højagte, har lovet at ville overdrage mig efter sin vante Velvilje og sin stærke Kærlighed til Lærdom. Imidlertid vil jeg her forelægge nogle faa Styk-

ker, som har nogen Berøring med Gangen og Traaden i det Levned, jeg her har skildret, og som stiller min Broders Iver for mig og de skønne Videnskaber, og hans Fromhed for Øje.

[1.]

Elskede Broder!

Dette skriver jeg til dig i Hast og paa Opfordring; og jeg skriver 5
 noget til dig alene, som foreløbig ikke maa røbes for noget Menneske. Hans Højærværdighed Biskop Worm indbød mig igaar og sagde til mig personlig: Konrektor i Roskilde, Hr. Ring, ligger farligt 10
 syg, saa at der ikke er meget Haab om, at han skal komme over det; imidlertid har jeg hverken Rist eller Rø for Supplikanter angaaende dette Embede. For derfor paa Forhaand at kunne afskære alle Ansøgere med et enkelt Svar og i Overensstemmelse med Sandheden, spurgte han, om du var villig til at overtage denne 15
 Stilling. Jeg behøver ikke at skrive, at jeg straks forsikrede dette og sagde ham Tak paa dine Vegne, da der saaledes lysnede et Haab om at se dig beæret med saa straalende en Ærespost. Men da jeg en Gang tidligere paa Falsters Vegne havde lovet det samme, og denne derpaa, da det kom til Stykket, betakkede sig, bød Biskoppen mig, at jeg straks i Dag skulde skrive til dig for at kunne bringe 20
 ham et Svar, der gav Tilsagn i bindende Form. Men paa den Betingelse, at du ikke maa indvi nogen anden i Sagen, end ikke ham, der af alle Venner staar baade dig og mig nærmest, nemlig Hr. Falster. Kun den almægtige Gud skal du, som rimeligt, raadføre dig med, og saa straks skrive tilbage, for at Biskoppen kan være sikker i sin Sag med Hensyn til Kaldelsen, og ikke have Grund til at 25
 bebrejde nogen noget. Hvad jeg nemlig godt indser Meningen med, men du ikke, er følgende: Hvis du *ikke* følger dette Kald — saa vidunderligt og udmærkende det er, og som vi næppe kan haabe vil gentage sig — ønsker baade Biskoppen og jeg, at hele Sagen skal ligge begravet i dyb Tavshed, som om den aldrig havde været paa- 30
 tænkt eller sat i Gang. Hvis du vil handle efter mit Hjerte, skal det første, du gør, være ydmygt at takke Gud for hans overvættets Velgerning mod dig, mig og vor Broder, og for hans naadige Forsyn. Men da jeg næppe kan faa mig selv til at tro, at du efter først af Hjertet at have paakaldt Guds naadige og hjælpende Haand, kan 35
 finde noget som helst, der kan holde dig tilbage fra dette Tilbud,

raader jeg dig til straks at sende et afgørende Svar, affattet paa Latin, ikke med mange Ord, men helt i din egen og Falsters Stil, for at jeg kan vise Biskoppen det. Ganske vist kan det tænkes, at Ring ikke udaander i Løbet af et Par Maaneder, men at han skal blive
5 ret mange Somre ældre, naar han er haardt angrebet af en saadan Sygdom, synes ikke troligt for nogen. Hvad du altsaa gør nu, idet du giver din Vilje til Kende, vil stadig staa ved Magt ogsaa senere. Hvis du, hvad jeg sikkert stoler paa, gaar ind paa Forslaget uden Tøven, vil du efter mit Skøn være lykkeligere, end om du havde
10 opnaaet en Professorpost i København eller et Rektorat andetsteds. Thi for det første er de Emolumenter, som tilfalder Konrektorstillingen af de blotte Tiender, paa over 500 Rigsdaler; dernæst er det en ganske udmærket Mand, der beklæder Rektoratet, Magister Schnabel, en af mine Venner, og som du vil sætte Pris paa, naar
15 du kommer dertil, for hans Klogskab og rene Karakter. Og Skolens Elever har ogsaa faaet et bedre Sind, saa at de nu er glade for Undervisningen, og med større Føjelighed end nogensinde før udfører, hvad man paalægger dem. Om Kollegerne kan man paa sin Vis sige det samme; den øverste af dem forlader netop i disse Dage
20 Skolen, da han er kaldet til et Præsteembede, og du behøver følgende ikke at frygte noget Nag fra hans Side, fordi denne Steg er gaaet hans Næse forbi; og de øvrige kan ikke engang tænke paa at søge Konrektoratet. Og sidst men ikke mindst, de Fristunder i Skolearbejdet, som du hidtil har kunnet nyde, vil fremdeles som før staa
25 til din Raadighed. For ikke at tale om, at du kan blive fri for Forvaltningen af hele Skolen og dens Indtægter, noget, som ikke ligger for dit fredsommelige Gemyt — saa lidt som for mit —; det er jo ingen Hemmelighed. Derfor har jeg ogsaa hellere set, at du faar et Konrektorat enten i København eller i Roskilde; og endda
30 hellere i Roskilde, naar det saaledes tilbyder sig af sig selv. Og, hvad jeg ved, du vil være meget glad for, du vil komme til at bo nærmere ved mig, og du vil have mit Bibliothek i Nærheden at nyde godt af, saa at der bliver Lejlighed til at tage Bøger derfra med dig hjem og anvende efter dit personlige Behov, saa ofte du lyster. Ja,
35 hvem ved? Maaske bliver der saa rigeligt til overs af din Løn, at du selv kan anskaffe dig gode Bøger, saa at du ikke engang behøver mine. Men formodentlig er det overflødigt at føre saa mange Omstændigheder og Fornuftgrunde i Marken for at overtale dig til ikke

at staa din egen Lykke i Vejen, ej heller Guds Forsyn, eller vor Moders og mit eget Ønske. Hvorfor skulde du nemlig kaste Vrag paa dette Embede, som, saa sandt hjælpe mig Gud, jeg selv vilde foretrække for det, jeg har ved Universitetet, selv om det ogsaa er bedre lønnet. Biskoppens sidste Ord til mig, da jeg gik, var disse: 5
 »Hvis Eders Broder faar denne Stilling, kan man saamænd regne ham for lykkeligere end baade Jer og mig.« Det var jeg ogsaa let enig med ham i, og du maa kunne indse, hvor taabeligt det vilde være at afslaa et Tilbud, der aldrig kommer igen. Men jeg har vist efterhaanden, tror jeg, forvildet mig for langt bort fra Sagen, og spildt den Tid for dig, hvori du kunde have skrevet dit Brev. Gud 10
 beskærme dig og styre dig med sin Aand.

Derom beder

Din trofaste Broder

København, d. 7. Juni 1727.

Hans Gram.

15

P: S: Han havde tilføjet et Citat fra Pindar, som jeg, for ikke at volde Typografen Bryderi med græske Bogstaver, gengiver saaledes: Der er en Art taabelige Mennesker, som vrager, hvad der ligger for Haanden, men vidløst jager efter det fjernere, og ligesom Jægere sender deres glubende Forhaabninger ud efter dem. Pind. Pyth. 20
 Od. 3. Og dertil var føjet denne Formaning: Pas paa, at ikke dette engang skal komme til at passe paa dig!

Men hvad blev denne Kaldelses Skæbne? Det lærer Paragraf 68 og 69 i min Broders Historie. Den følgende Epistel vil berette om en anden lige saa forgæves Sag. 25

[2.]

Elskede Broder!

Sidst forgangne Lørdag sendte jeg dig et Brev ved en Student, som engang har været betroet til din Vejledning. Men naar jeg skriver i Dag, skyldes det en pludselig og uventet Sag. Den Aarhus Biskop, Hans Højærværdighed Hans Ochsen, har meddelt vor Ven 30
 Steenbuch, at nu da Kathedralskolens Rektor, Hr. Saabye, er død, vil han ved Valget af hans Efterfølger nærmest tænke paa dig. Dette har saa Steenbuch gennem det Brev, du her ser, givet mig Vink om; uden Vanskelighed fik jeg en Frist til at forhøre mig om din

Stilling hertil. Og der er unægtelig vægtige Grunde, der kan trække til begge Sider. Thi for det første, at lede Kathedralskolen i det bedste af Jyllands Stifter maa regnes for meget ærefuldt. Og dernæst, at undervise en Mængde unge, som skal tjene deres Gud og Fædreland vel, og at fremelske og opdrage stadig flere, der engang skal træde i ens egne Fodspor, det er en Fortjeneste af Kirken og af det gemene bedste, som aldrig er blevet paaskønnet efter dens fremragende Vigtighed. Og jeg behøver jo ikke at tilføje noget om Nødvendigheden for dig, som snart er færdig med dit tredivte Aar, om snart at kunne føre din Brud hjem og tænke paa at stifte Familie. Hvad der derimod nok kunde afskrække dig, er efter min Mening følgende: at Embedet, hvad Indkomster angaar, takket være Forgængernes Forsømmelighed, næsten er gaaet ad undas, i den Grad, at de Rektorer, der intetanende har ladet sig forlokke til at overtage det, har fundet Jordbunden, hvoraf de skal leve, saa karrig, ja, som et ligefremt Vildnis, at de har faaet Tab, snarere end Udbytte deraf. Hertil kommer, at der skal betales 50 Rigsdaler aarligt til den afgaaede Magister Jørgen Rhode. Maaske er du ogsaa begyndt at fatte Lede for Skolegerningen, saa at du heller vilde hellige dig et gejstligt Embede. Og den, hvis Sind er tilbøjeligt til Rolighed, vil ogsaa nok lade sig skræmme af de Besværligheder, man maa bide i sig fra Hørernes og Disciplenes Side, hvis man vil udøve nogen Myndighed. Og dog ser jeg ikke, hvorfor du skulde være saa ængsteligt til Mode, da dog en Vej, der fører gennem Møje og Modgang, som oftest gaar lykkeligere for os, end vi venter, hvad jeg har erfaret med mig selv; jeg har nemlig selv forlængst søgt at vænne mig af med denne Modløshed. Se, hvis der overhovedet ikke var noget Haab om, at Indkomsterne kunde blive forbedret, vilde jeg overhovedet ikke have skrevet til dig, men straks paa dine Vegne sagt nej til min Vens Forespørgsel. Men da vor allerhøjeste Konge har besluttet at forhøje Lønningerne for de Læreres Vedkommende, som i den Henseende er blevet Stedbørn, har man Lov at tro, at Rektoratet i Aarhus mindst af alt vil blive forbigaaet. Naar du altsaa har forsket det høje Forsyns Vilje, skal du overveje Sagen med dig selv og med vor Ven Falster, og skriv saaledes, at jeg kan give Hans Højærværdighed Steenbuch et afgørende Svar i den ene eller den anden Retning. Du ved formodentlig nok, at Magister Hammer, din tidligere Meddiscipel, er Konrektor

ved Skolen, og at han stadig er agtet for sit opvakte og lyse Hoved. Jeg har en Formodning om, at det ikke er nogen anden end ham, der har raadet Biskoppen til at anmode om at faa dig. De bedste Hilsner til Falster, de øvrige Venner og dig selv

fra din stedse hengivne

Hans Gram.

5

København, d. 5. August 1731.

Da der var flere Ting, der her afskrækkede end lokkede, betænkte jeg mig ikke paa at undslaa mig. Forøvrigt har senere Biskoppen, Hans Højærværdighed, Hr. Dr. Hans Ochsen, forsikret mig, at han 10 havde i Sinde at forbedre min Løn.

Af det følgende Brev vil derimod fremgaa noget, som kunde kaldes en sand og med det guddommelige Forsyn helt overensstemmende Kaldelse.

[3.]

Elskede Broder!

15

Dette Brev bringer dig et Budskab, der er uventet, men efter min sikre Overbevisning i god Samklang med Guds Vilje, saaledes at du næppe vil kunne betænke dig paa at rette dig efter det. Den ypperlige Stormand og Herre Ivar Rosenkrantz, Beskytter af studerede Folk og i det hele taget af alt godt, har paa sit Fædrenergods 20 Rosenholm, som har opfostret vort Fædreland saa mange fremragende Mænd og engang har været en Adelsskole, et ledigt Præstembede ved Navn Hornslet, som kan rose sig af at have den smukkeste Kirke i hele Jylland. Indkomsterne er ganske vist ikke overvældende, men dog store nok til, at mange Ordets Tjenere indtil den 25 Dag i Dag har ernæret sig og sine ganske anstændigt. Der har meldt sig mange Bejlere til denne »Skat«, af hvilke tre — eller er det fire? — har prædiket. Hvis nu nogen af dem havde vakt Tilfredshed, vilde du have hørt lige saa lidt om dette Embede, som om de hundrede andre, der mellem Aar og Dag tilfalder denne eller hin. Men 30 det gik altsaa ikke saadan, hvad jeg i og for sig er ked af paa Grund af en af disse, hvem jeg har givet en temmelig varm anbefaling; og nu ønsker Patronen at bære dig med vedkommende Kald, saaledes at du, naar du lejlighedsvis er til Stede paa hans Gods i

længere Tid, skal være hans og den højfornemme Families Skriftefader. Da Samtalen saa ogsaa tilfældigvis kom til at dreje sig om dine Studier, og jeg havde refereret for ham, hvad Hans Højærværdighed Laurits Thura havde skrevet om dine Prædikener, havde Patronen ingen anden Betænkelighed, end at dette Sognekald ikke 5 skulde være tilstrækkelig indbringende og anseligt for dig. Men den Betænkelighed befriede jeg ham for, idet jeg forsikrede paa dine Vegne, at der var ingen Fare, og at jeg ikke et Øjeblik vilde betænke mig paa ganske trygt at love, at du med Taksigelse vilde 10 modtage det. Hvis du altsaa ikke selv kuldkaster mit Tilsagn, kan du med det første vente Kaldsbrevet og den kgl. Konfirmation. Hvor dog den almægtige Gud efter sin Vilje forandrer dine Omstændigheder paa det gunstigste og lykkeligste! Hils meget fra mig min bedste Ven Falster, Hr. Peder Terpæger og Magister Laurits Fogh, 15 og tak dem saa meget fra mig for den megen Velvilje, de har vist dig; og glem endelig ikke at hilse din søde lille Kæreste! Jeg tror, at de, der mener dig det bedst, vil sige, at du kunde maaske have faaet et mere indbringende Kald, men aldrig en værdigere Patron. Hertil slutter jeg mig ganske.

20 Din til Døden hengivne Broder
Hans Gram.

København, d. 28. Februar 1733.

[4.]

Elskede Broder!

Jeg siger dig mangfoldig Tak for dit meget kærkomne Brev, som 25 var mig til Glæde i mere end een Henseende. En stor Del af det læste jeg op i Nærværelse af den højvelbaarne Herre og store Velgører, som syntes at fryde sig i høj Grad over, at du satte saa stor Pris paa hans Velgerning. Men alligevel, hvis jeg skal være ganske oprigtig, vil jeg sige dig: gid du aldrig nogensinde vil ombytte din 30 nuværende Stilling med nogen anden, ligegyldig hvor fristende den ser ud, saa længe din herlige Mæcen er i Live. Naa, jeg maa dog gøre en Indrømmelse: skulde der komme en Kaldelse, som vi kan være sikre paa er Forsynets Vilje, noget som dukker op uden fjerneste Anstrengelse eller Haandsrækning fra dig, mig eller nogen anden, 35 ja, da er det en anden Sag, og du maa da raadføre dig med din Samvittighed. Hvad du skriver om vor allerhøjeste Dronnings Op-

fordring, hvor hun ønsker, at du undertiden skal prædike paa Claus-
 holm Slot, da regner ogsaa jeg det for saare ærefuldt. Og efter min
 Mening vil du gøre rigtigt i at stille dig til Tjeneste, føjeligt og
 lydigt, saa ofte Hensynet til det dig lovligt paahvilende Embede til-
 steder det. Thi man bør aldrig vægre sig ved at gøre Aandens og 5
 Ordets Gerning, hvor vi forstaaer, at man beder om den for at op-
 bygges; og mindst af alt paa et saa fornemt Sted, hvilket ogsaa
 rummer den Fordel, at du i den Menighed, hvis Omsorg først og
 fremmest er dig paalagt, kan tjene til et Exempel, saa at du meget
 lettere kan holde deres Opmærksomhed, naar Tilhørerne bemærker, 10
 at man blandt de fornemste Mennesker skatter dine Prædikener højt.
 Men saa gælder det rigtigt nok ogsaa for dig om at passe paa, at
 du ikke lader dit Hjerte fyldes af Hovmod eller Opblæsthed. Der
 findes intet fordærligere, intet farligere end denne Last, intet der
 i den Grad bringer et kristent Menneske til Fald, i Ulykke, i For- 15
 tabelse, endside da en Præst. Og dog ser vi daglig en stor Del af
 vore Smaahelgener smittes og hærages af denne Syge, saa at jeg rent
 ud sagt ynker dem, saa tit jeg ser dem. Men nok om det. De faa
 indiske Varer, som jeg nylig sendte til din Johanne Elisabeth, som
 du selv plejer at kalde hende, fortjener saamænd ikke saa megen 20
 Tak. Jeg beder dig om flittigt at hilse Hr. Christiern Høg og Hr.
 Mikkel Lerke, dine og mine Venner; men frem for alle din Hustru
 og din Søn Niels

København, d. 19. April 1737.

fra din trofaste Broder
 Hans Gram.

25

[5.]

Elskede Broder!

Da din Ven og tidligere Kontubernal, Hr. Ernst Tegder, nu tæn-
 ker paa at rejse hjem, efter at hans Ærinde her er udrettet paa en
 helt tilfredsstillende Maade og netop som vi ønskede det, kan jeg
 ikke lade være at benytte Lejligheden til at skrive nogle ganske faa 30
 Ord til dig, for at underrette dig om den virkelig forunderlige Om-
 skiftelse, der har fundet Sted med min Skæbne lige i disse Dage.
 Jeg var nylig flyttet ind i en af de nye Professorboliger og forudsaa
 i Aanden, at jeg vilde faa mere end nok at gøre de første Uger med
 at ordne mine Bøger og besørge forskellige andre Smaasysler, hvis 35
 der levnedes mig nogen Fritid fra Udøvelsen af mine Embedsforret-

ninger. Men saa blev der ganske pludseligt lagt en endnu større Byrde paa mine Skuldre: nemlig at være Lærer for hans kongelige Højhed, vor Kronprins, indtil den lærde Hr. Lütken, som lider af en Slags kronisk Brystsyge, kan genvinde sit tidligere Helbred. Jeg fremførte ganske vist Undskyldninger, saa længe det gik an og det stod i min Magt; den allernaadigste Konge nægtede heller ikke, at Opgaven maatte være mig byrdefuld og daarligt kunde forliges med mine øvrige Hverv. Men Enden paa Sagen blev dog den, at jeg trods alt skulde paatage mig denne Opgave. Derfor er jeg for Øjeblikket helt optaget af at berede mig til Afrejse, idet jeg næste Uge skal tage til Frederiksborg Slot sammen med Hoffet og hans kongelige Højhed, for at jeg helt og uafbrudt kan hellige mig denne Gerning — som jeg ogsaa vilde glæde mig meget til, hvis jeg blot turde for min Alder og mine utallige andre Pligter. Det er dog saadan, at Kongen i sin Naade har tilladt mig at tage ind til København hver fjortende Dag og besørge de Forretninger, som Universitetet, mine Embeder og de Legatmidler, der er betroet til min Omsorg, kræver. Gud staa mig bi, saa at jeg kan gøre Fyldest ved alt dette, og saa der ikke gaar noget itu det ene eller det andet Sted! Naar du imidlertid skriver til mig, kan du sende det til København, som du plejer; der er nemlig Folk, der kan modtage det i mit Sted og besørge det videre til mig, lige meget hvor jeg er. I min store Skynding havde jeg nær glemt, at da jeg nylig var inviteret til Middag hos vor højvelbaarne Biskop Hersleb, traf jeg der paa din Biskop*), der ligeledes var indbudet, og som af sig selv først nævnte dig, og udtalte sig meget rosende om dig.

Lev vel, og bed for mig. Din til Døden hengivne trofaste Broder
 København, d. 16. Maj 1738. Hans Gram.

[6.]

Af et længere Brev er her forskellige Bemærkninger angaaende Litteratur: Hr. Peder Sommer, som du erklærer for din Ven, skal jeg nok hjælpe paa enhver Maade, naar Lejlighed tilbyder sig. Da han søger et Statsembede, har jeg raadet ham til at henvende sig til den udmærkede Professor i Jura, Justitsraad Hr. Høyer, og anbefale sig og sine Kundskaber for ham. Jeg tror nemlig, at der er

*) ikke den højærværdige Hans Adolph Brorson, som jeg senere kunde glæde mig ved, men den Gang den lige værdige Hr. Peder Hygom.

Kræfter i Gang, for at den Slags Beneficier fortrinsvis skal skænkes til juridisk studerende, naar de heldigt har overstaaet deres Examen. Man siger ogsaa, at vor naadige Konges Vilje hælder i samme Retning, for at det, der er fastsat i Universitetets Fundats navnlig paa denne Maade skal komme dem, der har vist Modenhed, til Gode. Og hvem af os vil ikke i højeste Grad ønske det? Den grundlærde Nimtofte-Præst Matthias Riise, som jeg ved du sætter stor Pris paa, er selv en ikke ringe Prydelse for de Sysler, som ene af alle i den civiliserede Verden kaldes med Hædersnavnet: Les belles Lettres. Samme Mand vilde fremme sit eget Vel, hvis han vilde sende mig en Liste over de græske Forfattere, som han har, for at jeg ved given Lejlighed kan skaffe ham dem, han savner; forøvrigt er det ikke hver Dag man hos os støder paa den Slags Bøger. For Øjeblikket ønsker han sig Rhodomanns Udgave af Diodorus Siculus, der næsten er den allersværeste at faa fat i; der kan gaa fem Aar imellem, at man faar et Exemplar af den at se; den plejer at koste mindst seks Rigsdaler, og i Udlandet, efter hvad jeg har hørt, er den endnu dyrere. Mit Exemplar har jeg købt for tyve Aar siden for fem Rigsdaler. Men jeg ved, at den højærværdige Magister Reenberg længe og forgæves har søgt den. Carylus' Jobkommentar bliver jeg kraftigt rykket for af den ædle og højvelbaarne Frederik Christian Rosenkrantz, en fuldt værdig Søn af en stor Fader, som jeg omgaa meget saa at sige hver Dag og har mange Drøftelser med om videnskabelige Emner; efter sit Løfte er han meget opsat paa at skænke dig den. Saa hvis jeg træffer paa den, kan du være rolig for, at jeg nok skal huske paa dig. Bring din Beskytter, den højvelbaarne Konferensraad Hr. Joachim Gersdorff min forbindtligste Hilsen og tak ham ærbødigst for den Tillid, hvormed han bærer mig, som han endnu ikke kender. Jeg kan forsikre med Sandhed, at den Højagtelse, hvormed jeg omfatter baade ham selv og Mindet om den Herre, hvem han nævner ved Navn, paa ingen Maade er mindre. Denne min Højagtelse faar desto mere Næring, eftersom jeg dagligt har min Gang mellem en stor Del af hans Bøger, som nu har deres Plads i det kongelige Bibliothek — bortset fra Tanken om de andre Fortjenester, hvormed denne saa store Mæcenat har vundet alle Litteraturdyrkeres Venskab.

Hilsen fra din trofaste Broder
København, d. 27. Sept. 1739.

Hans Gram.

Men jeg har nu faaet mit Ønske opfyldt og har af den fremragende Biskop og Beskytter faaet givet en hel Del Breve fra min Broder til saa bekendte glimrende Lærde som Fabricius, Wolf og Reimarus. Men da jeg af samme højærværdige Biskop meget belejligt har faaet at vide, at de Breve, der angaar Fabricius, er blevet publiceret for omkring to Aar siden i Nürnberg i »Samling af Breve af forskelligt Indhold«, vil jeg begynde med Brevene til Wolf, som han har givet mig et anseligt Antal af. Kun vil jeg her først indføje et enkelt til den udmærkede Hr. de Mauclere, hvori min Broders Beskedenhed kappes med Stilens Fornemhed.

[7.]

Min Herre!

København, d. 31. Oktober 1739.

Jeg kan ikke finde tilstrækkelig stærke Udtryk for, hvor taknemmelig jeg er for Deres Godhed. Den overordentlige Forekommenhed, De viser mig, overgaar langt min Forventning og selv de mest smigrende Forestillinger, som Deres Ædelmodighed kunde berettigede til. Og som om det ikke var tilstrækkeligt saa rundhaandet at opfylde mit Ønske helt og holdent, d. v. s. give mig fuld Absolution for Fortiden, føjer De dertil Virak, idet De søger at overbevise mig om, at jeg har et særdeles Talent for at sige Artigheder og Undskyldninger. Som om jeg var i Stand til at imponere en Aand som Deres med mit stakkels Kaudervælsk! Nej, min Herre, Prætentioner i den Retning har jeg aldeles ikke. Jeg er ganske vist altid rede til at modtage netop hvad jeg behøver og hvad der tilkommer mig, nemlig Deres Venskab, som jeg visse ligt nyder i rigt Maal, men De vil da ogsaa tilgive mig, om jeg da skænker Dem alt, hvad Deres Artighed, Høflighed og gode Hjerte tildeler mig i alt for høj Grad, navnlig hvad min Aand og min Fortjeneste angaar, Ting, som jeg kun overfladisk besidder. Nej, Gud være lovet har jeg altid i Taknemmelighed erkendt, og vil vedblive at gøre det med fuld Tilfredshed, hvis de virkelig lærde og især mine Venner vil kappes om at styrke mig i min Svaghed i Stedet for at fylde mig med falske Forestillinger; d. v. s. at gøre min Opmærksomhed og Paapasselighed med egne Fejl og Mangler stadig mere fuldkommen og saaledes ogsaa gavnlig for mig selv. Dette er mit ramme Alvor og herudfra skal det forstaas, naar jeg indstændigt beder Dem om, min Herre, naar De skal til at gøre Uddrag af Kristian den Tredies Historie, da at spare mig

for den Konfusion jeg føler ved at læse Lovtaler over mig selv, *ogsaa* Lovtaler over min egen Beskedenhed. Saa længe Gud i sin Naade bevarer mig Evnen til at kende mig selv og føle, hvor lidet jeg dur i Verden her, er det mig grumme lidt om at gøre, hvor meget jeg dur i andres Øjne. Træg og tøvende som jeg er af Naturen og frygt- 5
som for at stille mig til Skue, unddrager jeg mig af bedste Evne Folks Efterstræbelser, og i Særdeleshed Fagfællers. Oprigtig talt, hvad har jeg da ogsaa at skaffe med Æren, denne Afgud blandt Folk af vor Profession? Deraf er der faldet i min Lod mere, end jeg 10
nogensinde har ønsket mig; jeg, som ikke engang uden at rødme kan lade Øjnene glide hen over de Lovprisninger, som nogle enkelte Lærde, bl. andre Hr. Fabricius i Hamborg og Hr. Wolf, begge af- døde, har smykket mit stakkels Navn med i deres Skrifter. Der er derfor ingen Nødvendighed for at gøre mit Navn yderligere bekendt 15
for Offentligheden, eftersom de to store Mænd har gjort det allerede i kun alt for høj Grad. Men hvis De standhaftigt insisterer paa at give Deres Læsere Besked om, ved hvis Haand den foreliggende Historie er blevet publiceret (eftersom jeg er blevet nødsaget til at sætte mit Navn under Tilegnelsen, uden hvilken det aldrig var 20
kommet frem), da kan De skille Dem ganske let og billigt fra det ved at angive med en Linje eller to, at Udgiveren er den Professor og Bibliothekar, hvem salig Hr. Fabricius og Hr. Wolf har omtalt i visse af deres Arbejder som en af deres Venner. En saadan Forklaring vil efter mit Skøn være mer end tilstrækkeligt til at over- 25
bevise Deres Læsere om, at man ikke har forsømt at trække mig frem fra min Ubemærkethed og at kildre min Forfængelighed. Og dog har jeg altid modsat mig de to nævnte Herrers Planer, saa at jeg endda aldeles ikke har haft noget Kendskab til, at Hr. Fabricius havde til Holland sendt mine Bemærkninger til Thukydidess- 30
Scholierne, for at finde Anvendelse i Hr. Duckers fortrinlige Ud- gave af denne Forfatter, et Arbejde, som jeg havde ladet trykke her, og som jeg har forsvaret som Disputats ved mine Elever, nogle Aar før den nævnte Udgave. Og hvorfor søge at skjule for Dem, min Herre, at alt, hvad man hidtil har set af Produktion fra min Haand, bestaar i et Dusin Afhandlinger? Hvoraf Størstedelen har drejet sig 35
om Bevisstederne af Septuaginta-Oversættelsen i det Nye Testamente. Og Løfter for Fremtiden kan jeg ikke give, da jeg siden et vist Tidspunkt har gjort mig det til Princip aldrig at skuffe Of-

fentligheden med usikre Løfter, navnlig siden de Omstændigheder, hvorunder jeg lever, næsten helt har berøvet mig Friheden til at hellige mig sammenhængende Arbejde. Derfor kan man være sikker paa, at mit Navn ikke efter min Død vil figurere sammen med

5 de andre store og frugtbare Forfattere i den Fortsættelse, der maa komme til Almeloovens »Bibliotheca promissa et latens«. Jeg kommer ved denne Lejlighed til at huske paa noget, som hændte mig for fire Aar siden, da en Ven foreslog mig, paa en elskværdig Tyskers Vegne, at lade mit Levner og en Liste over mine Værker

10 faa Plads i en Fortegnelse, som denne forberedte til Ære for nulevende Lærde (jetzlebende gelehrte Evropa). Jeg bad min Ven svare ham, at han ikke kunde have nogen Brug for mit Levner, da han selv ikke kunde fragaa, at der var Masser af Professorer i Europa, som ikke fortjente at optages i en saadan Samling. At hvad

15 mit Liv angik, da var det kort fortalt og blottet for alt, hvad der egner sig til at vække den mindste Opmærksomhed, saaledes som han selv kunde overbevise sig om gennem en lille, temmelig kendt Bog, kaldet Albert Thuras »Idea Historiæ litterariæ Danorum«. Og hvad mine Arbejder angaar, vilde den korteste og tillige retfærdigste

20 Omtale af dem være den samme, som Patriarchen Jacob gav sit Livs Dage: faa og slette! Følgelig vilde den velfornemme Mand i alt for høj Grad prisgive sin Dømmekraft og sit Omdømme ved at give en, som aldrig havde udgivet andet end akademiske Afhandlinger, Plads mellem berømte Folk. Til Slut har jeg kun, min Herre, at tilfreds-

25 stille Deres Nysgerrighed angaaende mine Funktioner. De maa da vide, at jeg, Gud være takket, stadig er Professor i Græsk. Dertil har hans Majestæt mod Slutningen af 1730 føjet Bestillingen som Bibliothekar, Historiograf og Vogter af hans Archiver. Titlen Antikvar tilkommer mig ikke; muligvis er den fremkommet ved en

30 Misforstaaelse i Stedet for Archivar. Endelig er der Titlen af Justitsraad, som ingen Forpligtelser medfører. Jeg anbefaler mig til Hr. Dregers Velvilje, og til Deres, idet jeg kun har det Hjertens Ønske at nyde Æren af at være Deres — —

XV.

Intet har været min Tanke eller Sind fjernere, højtærede Herre, end at der skulde gaa saa lang Tid, før jeg svarede Dem paa Deres

35 tidligere to Breve, der er kommet mig i Hænde for flere Maaneder

siden. Jeg havde virkelig ogsaa Svar paa rede Haand ikke saa længe efter — ganske vist ikke af tilfredsstillende Art, hverken for Dem eller mig, men den yderst sørgelige Situation her hos os tillod desværre ikke at give det anderledes under den følelige Mangel paa alle den Slags Sager, som Deres Ven ønsker at faa. Da vi jo, takket 5 være hin frygtelige Ildebrand, er blevet berøvet den uforlignelige Skat af Bøger og Papirer, som opbevaredes paa Universitetsbibliotheket til Belysning af Fædrelandets Fortid og vort Folks Kirkehistorie, har al min Møje med at efterspore baade i og udenfor Staden de Bekendelsesskrifter, hvorom Deres Brev handlede, været 10 forgæves, og jeg kan ligefrem ikke overvinde mig til at fortælle, hvor megen Umage jeg har anvendt — eller rettere sagt forskertset og spildt i den Henseende hos Venner, baade boende her i Byen og i Købstæderne og paa Landet. Jeg beder Dem forstaa, at saaledes stiller Sagen sig med Hensyn til de Bekendelsesskrifter, der i Aaret 15 1561 er affattede paa Frederik den Andens Bud, og ligeledes med Hensyn til eventuelle andre saakaldte Tros-Formler af den Art, der er forfattet af mine Landsmænd, men ikke trykt og offentliggjort, og som — skønt de uden Tvivl bør regnes med blandt Bekendelsesskrifterne — dog saa meget mindre fortjener Navn og Værdighed af 20 »Publikationer«. Angaaende den anden Konfession fra Aar 1530, der er udformet af vore første Reformatorer her til Lands, var jeg meget mindre bekymret, da jeg vidste, at den i sin Tid af Forfatterne var blevet fremsat paa Modersmaalet, altsaa paa Dansk, men aldrig paa Latin, og det med netop samme Ordlyd, som er bevaret og 25 overleveret af Historieskriveren og Rigskansleren Arild Huitfeld, indføjet i dennes Frederik den Førstes Historie, Side 199 i Kvartudgaven. For ikke at være ganske til Unytte i denne Opgave havde jeg paabegyndt en latinsk Oversættelse af disse Artikler, da jeg kom i Tanke om, at de allerede forlængst var gengivet paa Latin af 30 Pontanus i dennes Frederik den Førstes Historie, som endnu ikke er trykt. Derfor mente jeg at gøre rettere i at sende denne (d.v.s. Pontanus') Oversættelse, hvilken jeg da ogsaa har afskrevet i sin Helhed efter nævnte Værk. Men da jeg saa paa ny læste den igennem, opdagede jeg til min store Harme tydeligt 35 og uigendriveligt, hvorledes Pontanus har baaret sig ad, og med hvilken Upaalidelighed han har skilt sig ved sin Oversættelse; at han ene og alene er gaaet ud paa at forvanske denne Bekendelse (saa ypperlig den visselig er i Huitfelds Gengivelse og

overensstemmende med den, som nu forkyndes i vore Kirker), kun for at kunne fordreje den i Samklang med Calvinisternes Opfattelse; at han overhovedet har udført den Oversættelse saa uanstændigt og vilkaarligt, at man skulde forsværge, at en Mand, der bekymrede sig en Smule for sit gode Navn og Rygte, har kunnet indlade sig paa sligt. Nogle Exempler paa disse Iagttagelser tillige med Artiklerne i deres Helhed i denne upaalidelige Oversættelse, sammenlignet med Ordlyden hos Huitfeld, har jeg saa føjet til hine Udskrifter, som jeg havde bestemt for Deres Højærværdighed. Men jeg lod roligt det hele ligge hjemme hos mig og (medens jeg viste dem til en og anden af mine Venner, som kom til mig) havde jeg ikke i Sinde at gøre mere ved det, før jeg til disse Optegnelser tillige fik det Exemplar i Hænde af den omtalte Konfession fra Aar 1561. Den var mig lovet, og jeg ventede den længe, men da jeg stadig ikke fik den tilsendt, opdagede jeg til sidst, at jeg var blevet holdt hen med tom Snak. Da jeg saa blev rykket ud af min Sløvhed ved et nyt Brev fra Dem, ædle Herre, og da Auktionen over Wolfens' Bibliothek var overstaaet, skulde jeg til at gøre endelig Rede for den hele Sag, men da jeg saa agter til mit første Brev at føje de Optegnelser, som jeg havde gjort angaaende Tavsens-Artiklerne (fra Aar 1530) fra Huitfeld og Pontanus, er det mig umuligt at finde dem, skønt jeg har gennemrodet alle mine Papirer. Om de er gaaet tabt, eller de har forvildet sig ind i skjulte Gemmesteder, som jeg endnu ikke har faaet gennemsøgt, ved jeg ikke, i alt Fald har de foraarsaget mig megen Ulejlighed i denne Tid og forsinket Skrivelsen her mange Dage. Da jeg tilsidst var blevet træt af at søge, og jeg ved et Fingerpeg af den højærværdige Lintrup var blevet gjort opmærksom paa, at der i en Bog af vor fortræffelige Hr. Bartholdus Botsaccius stod en Gengivelse af alle Tavsens-Artiklerne efter Pontanus' Oversættelse, med Rettelser og fortløbende kritisk Bedømmelse deraf af bemeldte Botsaccius, fandt jeg, at det ganske rigtigt forholdt sig saaledes, og at samme højsalig Theolog i sin »Commonitorio de Fugiendo Papismo oder Warnung für das Pabstum« (i de latinske Anmærkninger S. 297—315) altsaa har ydet det Stykke Arbejde, som jeg selv, fordi jeg ikke vidste bedre, forlængst baade har udført og derpaa spildt — beklageligt nok! Hvis jeg altsaa ikke havde faaet dette Fingerpeg, vilde jeg ikke have skyet den Møje paa ny at genoptage vedkommende Arbejde, om ikke for andet, saa for at Deres Ven ikke skulde tro, at jeg ikke agter Deres Anbefaling af

ham for noget, højtærede Herre. Men hvad det andet Dokument angaar, (det fra 1561) har jeg intet Haab længere, siden jeg ikke er kommet nogen Vegne trods lang nok Eftersøgning. Gid dog bemeldte Botsaccius havde offentliggjort ogsaa det i den samme Bog, eller den ærværdige Lintrup havde indføjet den i sin Helhed i sit historisk-theologiske Forsvar, som han udgav i sin Ungdom: »Pro Dania orthodoxa etc. Masii«, hvor han paa Side 81 ff. giver nogen Besked om den. Jeg mindes ikke, at der ellers nogetsteds er publiceret noget indenfor den danske Kirkehistorie, som kan kaldes Bekendelsesskrift eller har Udseende deraf, undtagen et Edict af Kong Frederik den Anden angaaende visse Vilkaar og Punkter, under hvilke Udlændinge, som søger Opholdstilladelse, maa modtages; (det er 25 Punkter, og Edictet, som indeholder dem, er blevet stadfæstet d. 20. September 1569 i København). Et offentliggjort Exemplar deraf og paa tre Sprog, Latin, Dansk og Tysk, vil De finde, bestemt for Dem, i et Hefte blandt de Bøger, der er købt paa Wolfens' Auktion, naar den ved Forsendelse naar Dem i Hænde. Iøvrigt er de Bøger fra det nævnte Salg af Wolfens' Bøger, som er gaaet til Dem, højtærede Herre, følgende — — —

De ser, at jeg ved et og andet af disse Bind i større Format har overskredet de fastlagte Grænser, d.v.s. den Pris, De havde angivet, nemlig ved Æschylus og Hodius; det har jeg gjort med velberaad Hu, da jeg har bragt i Erfaring, at ingen af dem kan faas i England for mindre end 8 Rigsdaler, omregnet til vor Kurs. De øvrige Bøger paa Deres Ønskeseddel har fundet andre Ejermænd til en Pris, der ikke blot overskred Deres Vurdering, men for Størstedelen til en alt for høj Pris. Mabillon Nr. 149 Folio, helt igennem laset og næsten mørnet af Havvand, bar tydelige Spor af Mejerocrone-Ulykken. Der var altsaa ingen Grund til, at jeg skulde bekymre mig det fjerneste om den. Beverland-Bøgerne, der var fulde af Rettelser og Tilføjelser i ikke ringe Tal, ligesom med en Nyudgave for Øje, fra Forfatterens egen Haand, har jeg selv sat mig i Besiddelse af, da jeg saa nogle Ungersvende — Gud ved af hvad Grund eller paa hvis Vegne — var ivrigere forgabet i dette Køb end rimeligt var. De stod mig i 2^{1/2} Rigsdaler. Og jeg under Dem gerne at laane dem, eller, hvis De ønsker det, at tage en Afskrift deraf, naar der tilbyder sig en tilstrækkelig sikker Lejlighed til at sende dem til Dem. Men ogsaa af de øvrige Haandskrifter kom den bedste Del i min Besid-

delse, og de fleste til en rimeligere Pris end Beverland-Samlingen. Blandt dem et Exemplar af Julius Africanus' Cesti, skrevet nydeligt og med stor Omhu af Zacharias Lund, sammenlignet med andre Haandskrifter og med forklarende Noter af samme berømte Lærde.

5 En Hesiod af Zach. Lund, med vidtløftige Anmærkninger og dertil forsynet med de antike Scholier. Et Exemplar helt igennem skrevet med samme meget smukke Haandskrift og gjort færdig for Trykken. En Samling af Meursius-Breve, et temmelig svært Bind i Kvart. Over 60 uudgivne Breve af Grævius, men de fleste temmelig ufrugtbare paa virkelig lærd Indhold. Og endelig Caselius' Værker, dels trykte, dels i Manuskript; jeg har dog en Fornemmelse af, at der

10 maaske mangler noget.

Katalogen over Danneschiold-Bibliotheket og Møntsamlingen vil udkomme om kort Tid. Bogfortegnelsen er allerede kommet fra

15 Trykkeriet, indeholdende trykte Bøger i Fol. i Antal af 2000, i Kvart omtrent lige saa mange, i Oct. 2200, i Duodez 1200 og af Manuskripter over 400; herimellem ogsaa Rostgaards Libanius-Samling. Men jeg er endnu beskæftiget med Ordningen af Mønterne, og ogsaa disse udgør en temmelig righoldig Butik. Men nu hviler der en

20 endnu langt tungere Opgavernes Byrde paa mig, efter at Hans kongelige Majestæt, under den højeste Guds Ledelse, har besluttet som en af sine allerførste glørværdige Regeringshandlinge at overdrage mig Omsorgen for det kongelige Bibliothek og Archiverne, idet han ogsaa har paalagt mig Hvervet som Historiograf, et Hverv, som jeg,

25 hvis jeg selv maatte raade, og hvis det ikke var, fordi Vennernes Raad forhindrede mig — langt hellere vilde undvære.

For den fortrinlige Boggave, der nylig er blevet bragt mig ved en schlesisk Købmand, siger jeg hermed min hjerteligste Tak, en Tak, som skyldes Dem i endnu højere Grad af hele den lærde Verden for det fortrinlige Værk, som De har reddet fra Mørke og

30 Undergang og bragt for Dagen. Den fortræffelige og lærde Hr. Fabricius, hvis Skyldner jeg ogsaa er for det tilsendte Exemplar af Centifolium Lutheranium, beder jeg Dem overbringe min ærbødige Hilsen. Lev vel, højærværdige og udmærkede Mand, Deres Venners

35 Fryd, og gid De glad i mange Aar maa fornøje Dem ved et stærkere Helbred!

København, d. 24. November 1730.

XVI.

Jeg var allerede begyndt at bebrejde mig selv min Nølen, og følte det stærkeste Samvittighedsnag, hvergang jeg i mine Fristunder fra mit Arbejde kom til at tænke paa, hvor meget jeg i Sandhed skylder Deres uvurderlige Velvilje og Venskab; og ligeledes hvor liden Fremgang jeg hidtil har gjort med Hensyn til at afbetale min Gæld; da, medens jeg just var ved at forberede et Svar paa Deres to sidste Breve, kom Deres tredie Brev helt bag paa mig; hvorom jeg nødes til at forsikre, at jo mere Elskværdighed der udstraalede fra det, des mere hensatte det mig i en Tilstand af Bekymring eller rettere sagt af Skamfølelse. Hvis jeg blot havde faaet et saadant Brev fra Dem for tre Aar siden, førend mit Hus og mine Ejendele endnu var ramt af Ulykken, vilde jeg have mindre Grund til at vredes paa min Skæbne (skønt jeg maa tilstaa, at den har faret skaansommere og mildere med mig end med de fleste af mine Landsmænd), og jeg vilde saa heller ikke harmes saa meget paa ham, som saa silde har henledet Deres Opmærksomhed paa det tresprogede Pentateuch-Haandskrift, der var i min Besiddelse. Har vor hædrede Ven Crusius, som for fem Aar siden, om jeg husker ret, har set denne Bog blandt mine øvrige, virkelig ikke straks givet Dem Underretning herom, Dem, som han vidste havde ganske særlig Interesse i slige Bøger? Saa vilde den Bog, som vi nu begge forgæves savner, have været i Deres Besiddelse og var ikke blevet Offer for de hængende Flamme. Jeg ved intet nulevende Menneske, hvem jeg med større Fornøjelse vilde afstaa hvilken som helst Bog til og alt, hvad jeg iøvrigt ejer af litterære Skatte, end til Dem og Deres berømmede Fabricius. I er jo dem, som man med fuldeste Ret blandt alle bør overdrage og give i Hænde alt, hvad man ønsker skal blive til de studerendes fælles Gavn; og ingen, der har den sande Dyd og den litterære Republik kær, har nogensinde fortrudt, at han har gjort Eder delagtige i, hvad han selv ejer af godt og nyttigt. Der er derfor ingen Tvivl om, at De vil føle Tabet endnu smerteligere, end jeg selv har følt det i mit Hjerte, navnlig efter at jeg havde modtaget Deres sidste Brev; jeg mener, at dette Pentateuch-Haandskrift tælles blandt de tabte Skrifter, som hin ulyksalige Ildebrand har fortæret. Selv om det ogsaa ved Begyndelsen og andre Steder hist og her var ufuldstændigt, idet en hel Del Blade var udrevne, saa havde jeg dog gemt det blandt de mere dyrebare Ting, adskilt fra

mit øvrige Bibliothek. Men min ulykkelige Skæbne vilde det saa, at jeg først, da jeg næsten en hel Maaned efter Branden holdt Mønstring over Resten af mine Ejendele, blev var, at næsten alle disse Kostbarheder ikke var blevet ænset eller rørt af de Hjælpere, som

 5 arbejdede ihærdigt paa at bringe mit øvrige boglige Bohave bort til et sikrere Kvarter af Byen. Selve denne Pentateuch var paa Hebraisk, Spansk og Vulgærgræsk, inddelt i tre Columnner, omtalt i Jac. le Long Biblioth. S. 46, Udg. Leipzig 1709 i Octav, og i

 10 Rostgaard-Katalogen S. 1, Nr. 5, Bøger i Fol. Fra den Del af hans Bøger købte jeg denne for en Pris af 13 lybske Mark, altsaa for dobbelt saa meget som Deres Kommission dengang lød paa angaaende samme Bog. Forøvrigt er det ganske unødvendigt at tilbyde mig Boggaver til Gengæld for de Tjenester, De ønsker af mig; jeg er tilfreds, om der blot findes noget i mit Eje eller indenfor

 15 mine Evner, som jeg kan være Dem til Nytte med, og som kommer Lærdommen til nogen Gavn. Og hvad de Bøger angaar, som De nyligt saa elskværdigt tilbød mig, nemlig *ἑρως Ἀμαλθείας* og den Thesaurus af Grammatikerne, da savner jeg ikke nogen af dem, da jeg allerede er forsynet med smukke Exemplarer af begge disse Værker, ligesom ogsaa med en Mængde af Forfatterne paa begge Sprog

 20 i Aldus', Juntaernes og Stephanernes Udgaver. Det glæder mig, at den udmærkede Assemann, en Mand, der er højt fortjent indenfor den østerlandske Filologi og paa andre af Lærdommens Omraader og er skabt til at pryde Videnskaben, nu omsider lægger Haand paa den længe savnede Udgave af Efraim Syreren. Men jeg ser aldeles

 25 ikke, hvad Hjælpemidler han kan vente dertil fra vore Bibliotheker. De er vist ikke ganske uvidende om, — en Ting, som ikke behøver at skjules — nemlig, at der paa vort kongelige Bibliothek, der er betroet til min Varetægt, desværre kun findes alt for faa gamle

 30 latinske og græske Haandskrifter. Det bedste af alle dem, som findes, er et Haandskrift af Euthymius Zigabenus' Panoplia, ganske ypperligt; den, som ser det, vil bedømme det til at være næsten samtidigt med Forfatterens Tid, eller i hvert Fald ikke anslaa det til at være mindre end fem Aarhundreder gammelt. Jeg har glædet mig

 35 i høj Grad over det andet Bind af Deres Undersøgelser, ypperlige Ven, og lykønsket dem, der beskæftiger sig med den hellige Skrift. For mit Vedkommende da har min Skytsaand, eller snarere en mægtigere Styrer af Menneskelivet, draget alle mine Arbejdsevner over

paa ganske andre Felter; og efter at jeg nu et helt Aar har beskæftiget mig med Rigernes Archiver og Aktstykker, har jeg anvendt hver Stund, jeg har kunnet faa til overs fra disse Sysler, til mit andet Hverv som Ordner af det kongelige Bibliothek. Og det er ganske utroligt, ja næsten ikke til at sige, i hvor høj Grad min Sans er blevet sløvet, og hvor træg den er, naar jeg nu og da prøver at vække den til ædlere Studier. 5

Angaaende den højt fortjente Lintrups Bøger, da skønnede De rigtigt deri, at kun en Del af dem er anført i den Katalog, som De har set. Just i disse Dage er der udkommet en ny lignende Katalog, 10 indeholdende et omtrent tilsvarende Antal, som d. 12. skal paa Auktion; det er den tredie, som, tænker jeg, skal efterfølges af en fjerde og femte, alle opstillede — eller rettere sammenblandede — i denne besynderlige Rækkefølge, som andre saa vist ikke bør tage sig til Mønster. Da den salig Mand selv har bestemt det saaledes — 15 allerede før hans Død var første Del af Katalogen fuldført og trykt, — saa ønsker hans Enke og Arvinger, at Ordningen samvittighedsfuldt skal overholdes, og de har ikke været til at formaa til at give efter, skønt jeg prøvede at overtale dem til alle andre Muligheder, som ogsaa vilde være mere hæderfulde for den højt fortjente Mands 20 Navn og Ihukommelse. Forholdet er nemlig dette: det var allerede længe siden, at han havde besluttet sig til at skille sig ved sit Bibliothek, eller den væsentligste Del deraf, mens han levede, da det ellers vilde falde hans Familie for meget til Byrde; og det var hans Plan at udbyde det til Salg Del for Del, da han ikke mente, at et saa stort Bogantal kunde sælges bekvemt og uden Tab for den sælgende 25 ved een Auktion. Men da han var kommet tilbage fra Fyn fra Sørgefesten over vor Konge, højsalig Ihukommelse, og fik at vide, at hans Afsked var bevilget af Kongen, og da hans Helbred allerede i Forvejen var vaklende og svækket af mangehaande anstrengende Hverv, 30 samlede han alle sine Tanker om dette ene at kunne gaa herfra — i Fald hans sidste Time kom — med sine jordiske Forhold beredte og med god Samvittighed, og efter bedste Evne at forlade sit Bo i ordentlig og beskikket Stand. Det var dengang, at han med alle Tanker kastede sig over den Plan, han forlængst, som jeg har fortalt, havde fattet, saaledes at, da han begyndte at ligge for Døden, 35 var den Del af Katalogen færdigtrykt, som kom paa Auktion o. Midten af April. Paa Dødslejet havde han udtrykkelig frabedt sig,

at der kom noget offentligt frem om ham enten skriftligt eller mundtligt, skønt det altid har været Skik ved vort Universitet at hædre fremragende Mænd, og navnlig dem der, som denne, er døde under deres Rektorat, ikke blot med et Mindeskrift, men ogsaa
5 med en Ligtale. Jeg, hvem han har overdraget Omsorgen for hans Enke i Kraft af det Venskab, hvori jeg har været knyttet til ham for hans Velgerninger mod mig lige fra mine første Ungdomsaaar, jeg raadede Enken og hans Svigersøn, Præst og Provst i Roskilde, til at udgive et eller andet af hans Værker, som maatte findes fuldført og rede til Offentliggørelse, og som Indledning dertil
10 at hidsætte en nøjagtig historisk Redegørelse for hans Levned og Værker. Det er allerede længe siden at den salig Mand har fortalt mig, at den udmærkede Herre, den lærde v. Seelen i Lübeck, af sig selv har paataget sig at løse denne Opgave; men har han
15 fuldendt den, og har han faaet Stof og Hjælpemidler til dette Skrift af den afdøde? ja, det er indtil nu jeg lige saa uvidende om som de andre, hvem det vedrører.

Hvis De ønsker at give noget i Kommission ved Salget af salig Grev Danneschiolds Bøger, da ved De, hvem der har med denne
20 Forretning at gøre, og som vil paatage sig det med største Fornøjelse og udføre det med største Omhu. Jeg beder Dem lægge dette samme den ypperlige Fabricius paa Sinde og med det samme meddele ham, at jeg ikke skal skuffe hans Ønske med Hensyn til Erhvervelsen af et Exemplar af Julius Africanus, skønt det kun er
25 en latinsk Oversættelse af Cesti, paabegyndt af den udmærkede Boivin, men ikke fuldført, med nogle Smaa-Anmærkninger tilføjet i Marginen, men uden at frembyde den græske Tekst nogetsteds, den, som den nævnte Oversætter synes at have haft for Øje i det trykte Thevenot-Exemplar. Men om den Ting og flere andre om
30 samme Emne har jeg i Sinde at skrive et Brev til den udmærkede Fabricius selv, og jeg vil ikke misbruge Deres Taalmodighed, som jeg vist nu har trættet tilstrækkeligt. Jeg ønsker af Hjertet, trods nogen, at De maa være rask, og se den lærde Verden oplyses og nyde Gavn af Deres mange fortsatte fortjenstfulde Arbejder og
35 Frugterne af Deres Natteflid.

København, d. 30. Oktober 1731.

P. S. Jeg beder Dem ikke at undslaa Dem ved at hilse den ærværdige og berømmelige Hr. Crusius mange Gange fra mig. Der er adskillige, som alvorligt har lagt sig i Selen for at faa ham kaldet til vort Universitet til det ledige andet Professorat i Theologi; og der er dem, som endnu ikke ganske har opgivet Haabet om, at det kan lykkes; og de, der ønsker alt godt for vor akademiske Lærerstand her, er meget ivrige for at det maa skride. Den fjerde Theologplads er allerede blevet besat med Hr. Marcus Wøldike, der er kaldet fra Jylland, hvor han var Præst, en lærd og god Mand og fortræffeligt egnet til denne Stilling. Om ham og hans Broder Georg, der var Rektor ved Frederiksborg Skole, og som for 6 Aar siden døde paa den Post, som han beklædte saa kort en Tid, husker jeg, at jeg i sin Tid har skrevet til Dem. Paa ny: lev vel og behold mig — hvad jeg forøvrigt ikke tvivler paa — i Deres Venskab!

XVII.

Af den lille her vedlagte Seddel, bedste Ven, vil det fremgaa, hvilke Bøger jeg har faaet hjemført til Dem efter Deres Kommission fra Auktionen over Frølund's Bøger. De øvrige, der var angivet paa Deres Liste, er gaaet til andre til langt højere Priser. Vær forvisset om, at jeg ogsaa ved Danneschiold-Auktionen nok skal varetage Deres Interesser. Nu er allerede Frølund-Auktionen kommet den i Forkøbet, og ligeledes skal endnu en Afdeling af Lintrup-Bøgerne til Salg først, idet man skal begynde paa dem i Morgen; saaledes er Salget af Danneschiold-Samlingen imidlertid blevet udskudt til d. 13. Februar. Jeg er følgelig nær ved at drukne i Bog-Forretninger; den omtalte Del af Lintrup-Samlingen bliver den femte, om jeg husker ret, og den næstsidste, fra det Bibliothek, som — det vil De sikkert give mig Ret i — er blevet ganske uoverskueligt og berygtet ved den sælsomme Opstilling, som ikke bør efterlignes en anden Gang, om man vil lytte til mit Raad. Fornylig er Biskoppen over Fyns Stift, Hr. Jacob Lodberg, død, og har efterladt sig et Haandbibliothek, som ganske vist ikke imponerer ved sin Størrelse, men de, der kender det, hævder, at det er samlet med udsøgt og kræsen Smag og overordentlig smukt udstyret; i Løbet af faa Maaneder vil vi faa det stillet til Salg. Men fra Norge truer der en langt værre Hjem søgelse af Bogelskernes Pengepung!

I Kristiania er man ved at trykke en Katalog over Deichmann-Bibliotheket, og deraf har man sendt mig nogle Prøvesider i Oktav, kun indeholdende Bind i stort Format, henved 3800 i Antal. Deriblandt træffer man saa at sige alt hvad der eksisterer af mægtige

5 Værker og Samlinger: Grævius' og Gronovius' Thesaurer, Samlinger af Antikviteterne, baade Italiens og Siciliens, Forfatterne af den Byzantinske Historie, det store Kirkefader-Bibliothek, Helgenakterne, nye og gamle Udgaver af Kirkemøderne, alle Lunigius' Værker, ligeledes Aldrovandus', Sandratus', Zeillers og Merianus',

10 og blandt de theologiske: Tostatus, Malvenda, Novarinus, Talmud etc. etc. etc. Mit eneste Ønske er, at vort københavnske Universitet havde tilstrækkeligt af Pengemidler til af disse mange gunstige Tilbud at skaffe sig og udbygge en Stamme af Bøger og saaledes lægge Grunden til et nyt offentligt Bibliothek, som i lige Grad kunde

15 tjene til Lærernes og Studenternes Gavn ved deres Studier; det var langt at foretrække frem for deres Anvendelse til Biskoppers og andre Privatpersoners vanvittige Overdaadighed. For Resten kan jeg fortælle Dem, at vore fromme Ønsker dog ikke er ganske uden Medgang og gode Resultater; vort kongelige Universitets glimrende Beskytter, Hr. Ivar Rosenkrantz, en Mæcenat i Ordets ful-

20 dste og bedste Forstand, og som selv kan regnes blandt de lærde, har nylig ved de Auktioner, der lige er holdt her, købt en fortrinlig Samling udsøgte Bøger til en Værdi af 500 Rigsdaler og skænket dem til det offentlige Bibliothek. Herimellem er — foruden forskellige Udgaver af den hellige Skrift og fortræffelige Kommen-

25 tarer dertil og Arbejder af Bochart, Alting, Lightfoot og andre —, de apostolske Fædre og forskellige andre af den Art, Grævius', Gronovius' og Sallengres' Thesaurer, en fuldstændig Række Leipziger »Acta eruditorum«, græske Forfattere i de bedste Udgaver, Henrik

30 Stephanus' græske Thesaurus, Magdeburg-Centurierne etc. etc. Hvis blot flere vilde følge dette gavmilde Exempel, skulde vi snart blive rige. Det vil heller ikke være Ret at forbigaa vor naadigste Konges Gunst, da han har anvist Universitetsbibliotheket et ikke ringe Antal Bøger fra sit eget kongelige Bibliothek, som fandtes der i Dubletter.

35 For nu ogsaa at komme til den anden Del af Deres forrige Brev, jeg modtog fra Dem: hvor vilde jeg dog ønske, at det var muligt at yde Deres Broder, den fortræffelige Mand, nogen Hjælp i en eller anden Retning herfra til hans saare rosværdige Under-

søgelse. Men baade De og enhver, som betragter Forholdene, vil indse, hvordan min Stilling er under den nuværende Situation og hvor mange Omstændigheder der er til Hinder for at skaffe ham, hvad han savner, gennem mig. For at De dog ikke skal nære Mis-
tanke om, at mine Aandsevner, og min Vilje til at hjælpe, er gaaet 5
samme Vej som min Fritid, eller at Plutarch er en mig ubekendt
Forfatter — ham som jeg altid har sat den største Pris paa, og af
hvem jeg har ønsket vi havde en bedre og korrektere Udgave
end de sædvanlige — saa har jeg bestemt mig til at sende som
Prøve nogle ganske faa Iagttagelser, som jeg paa bedste Beskub 10
har plukket ud fra Marginen i mit Haandexemplar, hvor jeg i sin
Tid under Læsningen har noteret dem med Pen eller Blyant. Bin-
det med Levnedbeskrivelserne vilde jeg derimod ikke give mig af
med denne Gang, dels fordi mit Indtryk i sin Tid var, at det ikke
var saa vrimlende fuldt af Fejl og gale Læsemaader (adskillige 15
er jo ogsaa blevet fejlet ud af Dacerius og andre Lærde); men
især fordi den nye engelske Udgave af Levnedbeskrivelserne endnu
ikke er kommet mig i Hænde, saa at jeg derfra kunde lægge Mærke
til, hvad der er kommet til af nyt til Tekstens Forbedring fra de
forskellige Læsemaader og Kritikernes Iagttagelser. Gid der dog blot 20
engang maa komme en Mand, som støttet paa Hjælpe midler af
enhver Art kan sætte alle Kræfter ind paa Udgivelsen af den hele
Plutarch, der er saa stor en Forfatter og af en saa mangesidig Lær-
dom, en Udgiver med lige Evne til at rense og forbedre Teksten
som til at oplyse og forklare den; og at han maa faa Adgang til 25
alt, hvad der ligger gemt i Filologernes Skuffer og paa Bibliothe-
kernes Hylde, men navnlig hine Tekstrettelser af Meziriacus, om
hvilke jeg ikke ved, om de er gaaet tabt, eller de blot er forblevet
uænsede — hvad der vilde være en højst besynderlig Fremgangs-
maade — af dem, der har fremdraget den franske Kommentar til 30
Ovids Heroïder og andre mindre Arbejder af ham. For slet ikke
at tale om Jac. Windets Noter til Skriftet om Isis og Osiris, en
Mand, som var saare vel bevandret i den Slags afsidesliggende Lær-
dom, hvad der tydeligt fremgaar af, hvad han hidtil har udgivet.

Joh. Fr. Ochs' fire haandskrevne Bind om de gamle Mønter 35
og den forøgede »Mediobarbus« har jeg undersøgt, saa vidt jeg
har haft Tid og Lejlighed, og jeg fandt i disse Bøger en uhyre
Masse Mønter — ganske fornuftigt ordnet — af dem, som for-

længst staar hos de kendte Forfattere; det er ogsaa hvad han selv i Fortalen erklærer som sin Hensigt, nemlig at samle alle de vigtigere Mønter, der er spredt rundt om i Værker af Goltz, Patin, Vaillant, Tristan, Beger, Savol, Morel, Spanheim o. s. v. i eet Bind, 5 adskilt og inddelt i bestemte Grupper. Han praler ganske vist ogsaa af at have føjet mange til fra sit eget Forraad; men det er, saa vidt jeg har kunnet opdage, kun ganske faa, og jeg ved ikke engang, hvor meget man kan stole paa dem. Især naar man tager Mandens Liv og Karakter i Betragtning; ganske vist er han en meget fin 10 Kender af de gamle Mønter, men de i Frankfurt, som kender ham selv noget nøjere, har beskrevet ham for mig som en temmelig upoleret Natur og ikke i bedste Overensstemmelse med Hæderlighedens Bud.

Der er blot een Ting, udmærkede Mand, som jeg til Gengæld 15 vil bede Dem om. De ved, at man i England er i fuld Gang med at trykke en Pragtudgave af de Thou's Værker, og ved maaske ogsaa, at Udgifveren har faaet nogen Hjælp og Oplysning til den fra mig. Nu faar jeg paa ny en Opfordring fra ham, om jeg vil tage mig af at lade undersøge, enten ved Bibliothekaren eller en 20 anden Videnskabsmand, Tilføjelserne til de Thou's Historie i det Exemplar, som i sin Tid har været i Hugo Grotius' Eje og som Udgifverne har hørt skulde findes i Wolfenbüttel-Bibliotheket. Og om jeg vil faa det sammenlignet med Vicofortius' Tillæg til de Thous' Arbejde, der er udkommet i sin Tid i Duodez i Amster- 25 dam, for at det kan blive fastslaaet, hvad Forskel de frembyder fra denne lille Bog eller andre Udgifter af Tillægget, som man hist og her støder paa. (Saaledes har jeg selv efterset to saadanne her i Byen, der var ganske ens paa nær Trykfejlene.) Men da jeg ikke kender nogen hos Dem, hvem jeg kan være bekendt at anmode 30 om en saadan Tjeneste, tyr jeg til Deres Hjælp, bedste Ven, idet jeg indtrængende beder Dem: hvis De ved Deres Anseelse eller Venskab har noget at sige hos Bibliothekaren i Wolfenbüttel, at De da ubesværet vil gøre mig den Tjeneste. Nu maa De ikke tro, at jeg beder Dem om noget meget byrdefuldt eller tidsspildende; nej, 35 om vi blot kan faa at vide, om vedkommende Haandskrift indeholder noget særligt frem for de øvrige Udgifter, hvilket kan ske blot ved en Sammenligning af en Side hist og her, især af første og sidste Side, (eller hvis der maaske fattes et Exemplar at sammen-

ligne med, da kan vi klare os med en Beskrivelse af Haandskriftet); og tag endelig med, hvad der eventuelt maatte findes noteret i Marginen eller andetsteds ved Hugo Grotius' Haand, hvem det, som sagt, har tilhørt. Men først og fremmest beder jeg Dem meget indtrængende, om at jeg ikke maa vente for længe; Buckley overhænger mig nemlig og er bange for, at han skal faa Oplysningerne for sent, naar Arbejdet er fuldført; jeg tror nok, at de har næstsidste Bind i Trykken nu. Tilgiv min Dristighed, ypperlige Ven, og sæt denne Tjeneste som Kronen paa Værket til de mange tidligere Vælgerninger, De har vist mig. 5 10

Lev vel og hils den fremragende Hr. Fabricius og Deres Broder.
København, den 2. Februar 1732.

P. S. Vær saa god at sige til Hr. Fabricius, at hans sidste meget kærkomne Brev er naaet mig rigtigt i Hænde. Det Svar, som jeg har bestemt mig til at skrive til ham, vil jeg lægge i Pakken med Bøgerne til Dem. 15

Men jeg forstaaer, at mit lille Værk allerede har overskredet de Rammer, jeg havde afstukket mig; og de Breve, jeg har tilbage, kan da bedre, hvis min lille Bog slaar an, følge som et Tillæg; saa nu kræver Hensynet til min Tid og mine øvrige Forretninger, at jeg slutter med at skrive for denne Gang. Blot vil jeg først tilføje en kort Liste over de berømte Mænd, som min Broder har korresponderet med, og dernæst ogsaa de Sørgedigte over ham, som jeg har ved Haanden. 20

Vedkommende Fortegnelse, som den berømte Biskop har givet mig, ser saaledes ud: 25

Joh. Anderson	Sig. Haverkamp	
Math. Belius	G. C. Hedlinger	
Er. Benzelius	Dan. Helsing	
T. S. Beyer	Joh. Hübner	30
J. Fr. Buddeus	Seb. Kortholt	
Grev v. Bünau	Lackmann	
Ol. Celsius	Joh. Lami	
de Chavigni	F. Ad. Lampe	
M. Crusius	de Mauclere	35
Ch. A. Fabricius	J. L. Mosheim	
Gambarinus	Thom. Omulrian	

	Kardinal Passionei	Jac. Serenius
	Kardinal Perardus	Joh. Sloane
	Grev v. Plelo	Wilh. Stucklejus
	Grev Reinboth	Dav. Wilkins
5	P. Roqvius	Zanetti
	J. H. v. Seelen	

Hvad imidlertid Sørgedigtene angaar, vil jeg her give en For-
smag paa dem, idet det er min Agt at anbringe de øvrige, som
for Størstedelen er skrevet paa Dansk, i et andet Bind, som skal
10 byde Læserne alle de Breve fra min Broder, som jeg kan faa fat
paa.

Efter at den højvelbaarne og højædle Hr. Klevenfeldt havde
begrædt hans Død i et meget yndefuldt Digt, har han for ganske
nylig føjet dette til:

15 Atropos angred — men ak! for silde! — den Gerning, hun øved.
Sket var sket, og omsonst vilde hun bøde derpaa.
Saksen den svigefulde hun havde mod Vævningen løftet,
brød da uagtsomt itu Traaden, som spandtes for Gram.
Harmfuld sukkede Skæbnens Gud og sagde: »Du frække!
20 Nu er det sket! Men sligt er dig herefter forbudt!«

Den aandrige og lærde Hr. Ancher Anchersen har paa lignende
Maade og i samme Digtart forherliget min Broders Fortjenester i
Borchs eller det Mediceiske Collegiums Navn, det som han selv
var Inspector for, mens han levede, (han er nu afgaaet ved
25 Døden). Han sluttede med disse Linjer:

Falden er Gram. O, Muser, i Sørgedragt I jer hylle!
Klag og græd, Parnas! over den Pryd, du har mist!
Hvi, Libitina, du grumme, kan slig en Mand du ej spare?
Syndigt, at en saa klar Stjerne skal slukkes saa brat!
30 Græder, pieriske Møer, og hædrer den døde med Virak!
Borchs Alumner, begræd dybt Eders Fader og Ven!

Men ingen har i mere overstrømmende Udtryk udført denne
sin Kærligheds Pligt end den lærde Hr. Otto Holst, fordem min

Broders kære Stedsøn, og mig en Ven af de sjældne og faa. Med dybtfølt og berettiget Graad beklager han, at Gram er blevet revet bort fra ham, fra Muserne, Universitetet og de lærdes hele Kreds, paa denne Maade:

Jamrende Klageraab	5
Under Form af en Gravskrift	
ved	
den ædleste og prægtigste	
Herre	
HANS GRAMS	10
sørgeligste Død,	
under vor allerhøjeste Konge til Danmark og Norge etc.	
Etatsraad og Justitsraad,	
Archivar, Bibliothekar, Historiograf	
etc. etc.	15
I Anledning af hans Begravelses højtidelige Begængelse	
d. 28. Februar anno 1748.	
Fremstønnen med hulkende Veklager	
af hans til Døden bedrøvede Stedsøn	
O. H.	20
Ak!	
Begrædelige Dag! Oh, sorgtunge Time!	
da Kongers og ædeliges Fryd falmer hen,	
da nordiske Folks Smykke rives bort,	
da den oplyste Verdens Stjerne gaar ned,	25
da hans Ben ligger kraftsløse hen,	
ja hans! Hans,	
den ædleste, herligste, uforlignelige	
og dybt savnede	
Hr. HANS GRAM,	30
under Danmarks, Norges, de Venders og Gothers mægtigste Konge	
Etatsraad, Justitsraad, Archivar, kongelig	
Bibliothekar, Senior ved det blomstrende	
københavnske Universitet,	
Assessor i Consistoriums Raad,	35
Medlem	
af det kongelige Selskab til Fremme af de skønne Kunster,	

bortrevet ved Døds gudindens Fjendskab,
 hvem
 hans Levneds Renhed, hans Dyb af Lærdom, hans Evners Omfang
 ikke har kunnet kalde tilbage,
 5 hvem de purpurprydedes Jammer, de studerte Folks Hulken,
 hans nærmestes bitreste Taarer, de sorgbetyngedes klagende Skare
 ikke kan hente tilbage til Lyset.
 Tungt er det at leve, naar man maa se
 Fædrelandets straalende Smykke, Akademiets Pryd, alle Dyders
 10 Indbegreb
 henstrakt paa den triste Baare, nedlagt i den kolde Grav.
 Se Dødens grumme Spas med ham,
 som burde have levet længere end den pyliske Nestors Aaremaal;
 han, hvis Hæders Udødelighed, Vidsoms Hovedpryd, Navns
 15 Berømmelse,
 ja, hele Livs-Bane burde have beskærmet mod ethvert Skæbneslag.
 Derfor
 river hans Fødelands Jord sig til Blods, sørger
 over at være berøvet ham, som var Nordens Stolthed, Jyllands
 20 Triumf.

Camenerne staar
 gennemgyste af Rædsel, ensomme og savnende deres største Søn, som
 fra sin berømmelige Herkomst var formet til noget stort, født til
 Tinderne,
 25 som de lige fra Vuggen
 havde overøst med de sjældneste, fuldkomneste Gaver,
 Aandens guddommelige Livlighed, Sindets ildfulde Magt, Hukom-
 melsens ubegrænsede Heldighed,
 Sædernes helligste Renhed, ja, alle tænkelige Gaver.
 30 Folkets Blomst er sunket om,
 som i sin mest blomstrende Alder bar ikke Blomster, men Frugter
 mangfoldigt
 i yppigste Fylde;
 saa hastigt, saa heldigt optaget blandt de Stjerner, der straal
 35 i hele den lærde Verden,
 spredende overalt som et farende Lyn
 flammende Straaler.

Ak!

Ren af Levned og fri for Brøde,
 af Gerning, Mund og Tanke det sandeste Mønster paa nedarvet
 Guds frygt,
 for hvem Himmerigs Glæder var Nektar og Honning, hvis Hjertes 5
 Lønkammer var
 den sikreste, kæreste Bolig for den hellige Guddom.
 Og hvis Liv
 og hele Væsen Gud helt igennem havde præget.
 Oh ve! Tavs 10
 ja, tavs er Musernes fælles varslende Chor, alt hvad er bortgemt
 og skjult,
 som Fortiden skinsygt har vaaget over, eller de svundne Tiders
 ærværdige Vidner gemmer,
 alt er tavst som et usigeligt Mysterium. 15
 Alt, hvad de skarpeste Kendere af fjerne Sæder har maattet
 lade staa uvist hen,
 det bragte han for Dagen med vidunderlig Kløgt.
 Forstummet
 den Tunge, som var opøvet i mangfoldige Tungemaal; 20
 ved hans Veltalenheds gyldne Strøm har hel ofte Kunstens
 Dyrkere
 jublet og danset af Fryd.
 Han faldt for Skæbnens Ubønhørighed
 som 25
 ved sin samvittighedsfulde Lovlydighed, ubrødelige Kærlighed til
 Ret og Skel,
 sin skønne Samstemthed af Opfattelse og Tale, sit Livs funklende
 Glans
 vandt Fyrsters, Borgeres, enhver 30
 rettænkende Mands Gunst.
 Det beviser
 hans ærefulde Embeder, ansvarsfulde Hverv, prægtige Udmærkelser
 mangfoldiggjorte Fremskridt i Kongens Naade.
 Saaledes udmærket og hædret gjorde han fuldtallig Fyldest, 35
 saa at man forgæves vil mindes nogen, hvem stærkere Bifald har
 fulgt i hans Stigen,
 dybere Sorg fulgt i hans Død.

Lammet

er de Hænder, der hjælp de nødstedte og fattige;
hans Godgørenhed kendte ingen Grænser, saa vidt hans Formue
strakte sig,
5 han regnede intet for sit eget.
Sandelig, de trængende dødelige af hele Menneskeslægten, en
 umaadelig Skares
 samlede Fællesskab
 flokkes tæt
10 om Musernes tvefløjede Dør, som aabnede sig frit for enhver
 Dyrker af ædel Lærdom.
 Nu gemmer da den sorte Gravhøj
 under alles saa mange, saa stride, saa bitre Taarer
 denne Himlens skønneste Gave, dyrebareste Skatkiste,
15 hvem nulevendes Mund, de fremtidige Slægters Forundren
 ingensinde kan yde eller gengælde som fortjent
 hans Dyders Belønning.
 O, henrullende Tider, giv os atter slig en Mand,
 som enten aldrig burde være født, eller aldrig være død!
20 Men nej! Død er *han* ej,
 hvis Død forhvervede ham Udødelighed;
 han lever
i sine Skriftværkers skønne Form, som ingen Tidernes Ugunst kan
 rokke.
25 Han lever
i Menneskenes Ihukommelse, ved sit Navns Berømmelse, som
 gennem Tid og Evighed
 vil bestaa.
 Han lever
30 i vort Hjerte, det, som han fyldte, mer end vi kan fatte, med sine
 Velgerningers
 topfyldte Maal.
 Han lever
blandt de salige Aander, med sin hjertenskære Hustru, i alle
35 helliges og Engles
 Fællesskab.
 Han lever for Guds Ansigt.

Lev da,
du værdigste Borger af den himmelske Stad!
Og nyd langt over, hvad du nød her paa Jorden, din
evige Salighed.

KOMMENTAR

ved

BJØRN KØRNERUP

Videnskabernes Selskabs Mindemedaille over Gram
(Aversen)

I den følgende Kommentar skal der dels meddeles Tekstrettelser, dels reale Oplysninger til Forstaaelse af Teksten, dels alle indholdsmæssigt betydningsfulde og enkelte stilistisk interessante Varianter fra Redaktion A (jvfr. Indledningen). I de Tilfælde, hvor ganske kortfattede, rent faktiske Oplysninger gives om Personer og Sagforhold paa Grundlag af biografiske Leksika og lignende Værker, anføres ingen Kildehenvisninger. I Kommentaren nævnes til hvert Sted først Side- og Linietallet i den latinske Tekst, dernæst (i rund Parentes) de tilsvarende Tal i den danske, og endelig anføres et eller flere Opslagsord fra den latinske Tekst. Disse Ord er valgt af rent praktiske Grunde og gengives i den grammatiske Form, hvori de findes i den paagældende Tekstsammenhæng. — Som faste Forkortelser anvendes »Breve I-II« (for: Breve fra Hans Gram, udg. af Herman Gram, 1907, med Tillæg, 1910), »Sylloge« (for: Sylloge nova epistolarum varii argumenti, I-IV, 1758-60) og »D. B. L.« (for: Dansk biografisk Leksikon, 1. og 2. Udgave).

- S. 1. Titelbladet er i B anbragt bag i Haandskriftet, men i Udgaven flyttet hen ved Skriftets Begyndelse. Titelbladets Tekst i A er væsentligt enslydende med B, dog er de sidste Ord udvidet med: »Ad Cognitæ Satis Perspectæqve (eller: Exploratæqve) Veritatis Amussim Descripta«.
- S. 3-4 (S. 81-2). I Stedet for den versificerede Tilegnelse i B indeholder A følgende Henvendelse: »Serenissimo ac Potentissimo Monarchæ, Friderico Qvinto, Regi Daniæ et Norvegiæ, Vandalorum Gothorumqve, etc: etc: Gloriosissimo, Clementissimo, Et Qvo Nec Votis Fingi Melior Posset, Vitam Heroicis ac Præfulgentibus Virtutibus Dignam, Hoc est, Longissimam Felicissimamqve Atqve Adeo Omnibus Johannis Grammii, Dum Viveret, Euergetis, Patronis, Fautoribus, Amicis Et Cognatis, Qvi Vel Nomini Illius Adhuc Favent, Vel Famam Defuncti, Sinistro Consilio Obterere Erubescunt, Incolumitatem Et Secunda Omnia Devotissimo, Submisso, Officioso et Sincero animo precatur Laurentius Grammius«.

- S. 5 L. 21-2 (S. 83 L. 25) *Ludovicum Harboë*] Ludvig Harboe (1709-83), Biskop over Sjællands Stift 1757-83, Kirkehistoriker (D. B. L., 2. Udg., IX, 347-50).
- S. 6 L. 5-6 (S. 84 L. 13) *Henricus de Hielmstjerne*] Se S. 45 L. 13.
- S. 6 L. 9 (S. 84 L. 18) *summe venerabilis Præsul*] Den S. 5 L. 21-2 nævnte Biskop Ludvig Harboe. Jvfr. S. 41 L. 17, S. 52 L. 15-16, S. 60 L. 13, S. 73 L. 15.
- S. 6 L. 12 (S. 84 L. 21) *Stegæ*] Laurids Gram var siden 1759 Sognepræst i Stege.
- S. 7 L. 2 (S. 85 L. 2-3) *Programmate*] Et Programma funebre udstedt ved Hans Grams Død findes ikke, jvfr. Indledningen.
- S. 7 L. 2-3 (S. 85 L. 4) *vir, ipsi olim amicissimus*] Formentlig Professor Bernhard Møllmann, jvfr. Indledningen og S. 33 L. 3.
- S. 7 L. 8 (S. 85 L. 10-11) *vir perquam Venerabilis*] Herved sigtes sandsynligvis til Sognepræsten ved St. Nicolai Kirke i København Nicolai Brorson († 1757). Af det i Note a vedføjede Digt synes det at fremgaa, at Laurids Gram i Begyndelsen af August 1756 har været sammen med de tre Brødre Brorson, og fra anden Side bekræftes det, at Nicolai Brorson i Forudfølelse af sit Livs Afslutning i Juli-August 1756 sammen med sine to biskoppelige Brødre foretog en Minderejse til Randrup og andre Steder i sin Barndomsegn (Kirkehistoriske Samlinger 3. R. VI, 701-3). Gram kan dog næppe have truffet sammen med Nicolai Brorson i selve Randrup, hvor dennes Søster var Præstekone, da Digtet udtrykkelig stiller dette Sted i Modsætning til det Sted, hvor de tre Brødre mødtes; heller ikke betegner den vedføjede Dato (3 Idus Augusti = 11. August) Mødedagen, thi paa denne Dag var Nicolai Brorson paa Sjælland, men formentlig Dateringsdagen for Nedskriften af Digtet. Det Sted, hvor Gram mødtes med de tre Brødre Brorson, kan have været en af Nabo-præstegaardene i Døstrup og Brøns eller Trøjborg eller maaske snarest Bispegaarden i Ribe, Lokaliteter, som alle ligger i Nærheden af Grams Kald Emmerlev, og som alle besøgte af Nicolai Brorson (jvfr. anf. Sted S. 702).
- S. 7 L. 10-11 (S. 85 L. 15) *viro quodam Eruditissimo*] Ovennævnte Bernhard Møllmann.
- S. 7 L. 20 (S. 85 L. 20) *Brorsonius Fratrem ... Utrumque*] Biskoppen over Ribe Stift Hans Adolph Brorson (1694-1764) var Broder til Nicolai Brorson (1690-1757), Sognepræst ved St. Nicolai Kirke i København, og til Broder Brorson (1692-1778), Biskop over Aalborg Stift.
- S. 7 L. 25 (S. 85 L. 25) *Randrup*] Alle de tre Brødre Brorson (»det rare Kløverblad fra Randrup«) var født i Randrup, Lø Herred.
- S. 7 L. 26 (S. 85 L. 26) *Frider: de Buchwald*] Formentlig Kammerherre Friedrich v. Buchwald († 1761) til Trøjborg og Borstel. Jvfr. Note ad S. 20 L. 23.

- S. 7 L. 26 (S. 85 L. 27) *Emmerlovii*] Laurids Gram var Sognepræst i Emmerlev, Møgeltønder Birk, Ribe Stift, 1744-57.
- S. 8 L. 5-6 (S. 86 L. 15) *ante viginti quatuor annos*] 1733 var Laurids Gram, daværende Subrector i Ribe, gaaet over i gejstlig Virksomhed (jvfr. Indledningen).
- S. 8 L. 9 (S. 86 L. 18) *Dab:*] A: »Dabam Emmerlebij d. 23 Maj: MDCCLVII. L. G«.
- S. 8 L. 9 (S. 86 L. 18) *Emmerlovii*] Jvfr. S. 7 L. 26.
- S. 9 L. 4 (S. 87 L. 5) *ante annos tredecim*] Hans Gram var død 19. Februar 1748. — A: »ante annos novem«.
- S. 9 L. 9 (S. 87 L. 11) *suffenus*] Suffenus er egentlig Navnet paa en slet Digter omtalt af Catullus (Carmina XXII, 1 ff.), dernæst brugt som Betegnelse for Folk af samme Art (jvfr. sst. XIV, 19).
- S. 9 L. 14 (S. 87 L. 18) *Bierbye*] Gram regnede sig selv for at være en ægte Vendelbo i Evnen til »at være silentiosus« (Breve I, 276-7), og har et Sted fortalt Barndomserindringer fra Bjergby (sst. I, 287).
- S. 9 L. 15 *subjectas*] sc. curias.
- S. 9 L. 16 (S. 87 L. 19) *dividitur*] A: »ab Heuringa Oppido unius, a Skaga vero trium miliarium intervallo dividitur«.
- S. 9 L. 18-19 (S. 87 L. 21-2) *Nicolao Grammio*] Niels Gram (1642-1712), Sognepræst i Bjergby-Mygdal, Horns Herred, Aalborg Stift, 1676-1712.
- S. 9 L. 20 (S. 87 L. 23) *Annæ Muule*] Anna Christensdatter Mule (1661-1731).
- S. 9 L. 20-1 (S. 87 L. 23-4) *Johannem Gram ... Catharinam Bugge*] Borgmester i Sæby Hans Nielsen Gram (ca. 1590-1654). Hans Hustru kaldes i andre Kilder Anne Jensdatter Worm (Personalhistorisk Tidsskrift 7. R. VI, 170-2).
- S. 9 L. 22-3 (S. 87 L. 24-5) *Christiernum Muule ... Johannam Christiani*] Christen Rasmussen til Attrup blev begravet 28. December 1667 (Kirkebog for Hammer, Kjær Herred). Johanne Christensdatter ses ikke død sammesteds 1658-1714. — A: »Christiernum Erasmi Muule, Holbeci in Sellandia natum, et prædii Attrup, quod inter Alburgum et Heuringam fere medium est, possessorem«.
- S. 10 L. 25 (S. 89 L. 1) *bonis litteris dedito*] Om Hr. Niels Grams Interesse for Studier vidner det righoldige Bibliotek, han efterlod. Fortegnelsen over det fylder i Skifteakten ikke mindre end 16 Foliosider (Aalborg Bispearkiv, Gejstlige Skiftebreve, Pakke VII, b, Nr. 26).
- S. 11 L. 28-9 (S. 90 L. 7) *ad Scholæ Alburgensis tum temporis Rectorem*] Mag. Søren Ware, Rektor i Aalborg 1684-1712 (F. E. Hundrup, Lærerstanden ved Aalborg Kathedralskole I, 42-3). Han synes at have været en Mand, der havde ikke ringe Forstand paa økonomiske Spørgsmaal (Kjeld Galster, Aalborg Katedralskole 1540-1940 S. 142-3, jvfr. S. 123-4, 130-2).
- S. 11 L. 32 (S. 90 L. 11) *Dni Kiliani Nicolai*] Kjeld Nielsen (Mule) (1643-

- 1723), Sognepræst i Nørre Sundby-Hvorup 1676-1723, gift med Karen Nielsdatter Gram.
- S. 11 L. 35 (S. 90 L. 14) *Doctorem Bornemannum*] Henrik Bornemann (1646-1710), Biskop over Sjællands Stift og teologisk Professor ved Universitetet. Bornemann havde tidligere som Biskop i Aalborg 1683-93 været Niels Grams Foresatte. — Hans Gram (Johannes Nicolai Gram) immatrikuleredes 1703 (Kjøbenhavns Universitets Matrikel, udg. af S. Birker Smith, II, 289).
- S. 12 L. 1 (S. 90 L. 15) *gratiam tanti Fautoris*] Hr. Niels Gram anmodede ogsaa (14. Juli 1703) Biskop Jens Bircherod om en anbefalingsskrivelse for Sønnen (Chr. Molbech, Biskop Jens Bircherods Dagbøger S. 426). Hans Gram erkendte bestandig Bircherod som en trofast Velynder af sig og som den, der først af alle havde givet ham Smag for historiske Studier (Dänische Bibliothec VII, 512).
- S. 12 L. 4 (S. 90 L. 18) *beneficia academica*] Allerede 1. November 1704 fik Gram det Scheelske Stipendium (Universitetets Arkiv Nr. 915).
- S. 12 L. 5 (S. 90 L. 20) *locus ... in collegio ...*] Regensen. Den 30. Juli 1703 tildeltes Kommunitetet Gram (Matricula regie communitatis in Academia Hafniensi 1577-1752, Fol. 203 v, Universitetets Arkiv).
- S. 12 L. 11-12 (S. 90 L. 26) *Severinus Lintrupius*] Daværende Provst ved Kommunitetet og Regensen, siden Professor Søren Lintrup (ca. 1669-1731). Jvfr. D. B. L., 2. Udg., XIV, 412-14. Gram satte ogsaa Lintrup meget højt, jvfr. S. 69 L. 2-3. I sin første »Dissertatio de V. T. versionis Græcæ ... allegatione« 1722 kalder Gram Lintrup: »eximum nuper universitatis regie hujus decus, ac præceptor ut optime qvondam de studiis meis meritus, ita semper mihi suspiciendus, semper laudandus« (p. 42).
- S. 12 L. 15 (S. 90 L. 30) *Svenone Ryberg*] Svend Ryberg (1679-1722), Sognepræst i Vallekilde-Hørve 1706-22.
- S. 12 L. 25-6 (S. 91 L. 10) *de Gastion*] Jvfr. S. 36 L. 3. Det er ikke lykkedes at fremskaffe nærmere Oplysninger om denne Mand.
- S. 13 L. 5 (S. 91 L. 22) *Doctore Kisbye*] Mag. Hans Rasmussen Kisbye (1684-1758), en af Søren Lintrups Klienter, fra 1728 Professor theologiæ ved Gymnasiet i Odense. Han var ikke Dr. theol., men skal to Gange være blevet indbudt til at disputere for den teologiske Doktorgrad (J. C. Bloch, Den Fyenske Geistligheds Historie I, 319-23). Han har ikke udgivet Skrifter, men »hans Collegium Theologicum i Manuscript er noksom bekendt« (Bloch, anf. Skrift I, 323). Dette tjente siden som Underlag for den ortodokse Peder Holms dogmatiske Forelæsninger (Dansk Maanedsskrift 1865, I, 61, 85).
- S. 13 L. 8 (S. 91 L. 26-7) *Pastor Tolstrupiensis*] Formentlig Niels Ærøe (1656-1726), Sognepræst i Tolstrup-Stenum i Jerslev Herred 1680-1726.
- S. 13 L. 13 (S. 92 L. 1) *Eilersiano Collegio*] Elers' Kollegium indviedes 18. November 1705. Hans Gram hørte til den første Stamme af Alumner

- (udnævnt 18. November 1705) og havde Plads paa Kollegiet indtil 1710 (R. R. Vestergaard, Bidrag til Elers' Collegiums Historie S. 23, 58-62). Gram fejrede Indvielsen ved et latinsk Digt (sst. S. 25-6).
- S. 13 L. 17 (S. 92 L. 5) *Illustris Rømerus*] Ole Rømer (1644-1710), fra 1681 Professor i Astronomi.
- S. 13 L. 19 (S. 92 L. 7) *luculenta dissertatione*] Til Disputation i Elers' Kollegium den 17. Juni 1706 udgav Hans Gram »De origine geometriæ apud Ægyptios« (som Specimen I af sine »Cogitationes ad loca scriptorum antiquiorum«). Disputatsen var ved et græsk Digt tilegnet Grams Velyndere, Professor Poul Vinding og Frederik Rostgaard. Ikke uden Grund hedder det i Professor Hans Bircherods Imprimatur-Tilladelse, at Skriftet fortjener at trykkes, da det »præstantissimi authoris solertem lectionem ac ad egregia studia aptum ingenium declarat«. — Nogle private Disputatser af Gram fra hans Alumnetid findes i Gl. kgl. Saml., 4°, 3002.
- S. 14 L. 5 (S. 92 L. 30) *Johannes Wandalinus*] Summus theologus, Professor Hans Wandal (1656-1710).
- S. 14 L. 9 (S. 93 L. 3) *Illustri Windingio*] Poul Vinding (1658-1712), Professor i Græsk. Om Grams Forhold til Vinding jvfr. Sylloge I, 560. Allerede ved den første Eksamination af Gram havde Vinding været imponeret af den purunge Mands Kundskaber i Græsk (P. F. Suhm, Samlede Skrifter VI, 6-7).
- S. 14 L. 11 (S. 93 L. 5) *Fratrem Fiscarium*] Ved Magisterpromotioner betales ikke blot et bestemt Beløb til Universitetets (5: Professorernes fælles) Kasse, »fiscus«, men til en Række forskellige Personer i nærmere eller fjernere Tilknytning til Universitetet. Den, der indsamlede Pengene, »Fiscalen«, var fritaget for at bidrage til de almindelige Omkostninger, »og staaer det i Candidatorum egen behag at aflegge ham med en liden discretion« (Danske Samlinger IV, 176-80). — Hans Gram blev Magister 16. Maj 1708 (Kjøbenhavns Universitets Matrikel, udg. af S. Birker Smith, II, 328). Jvfr. Kirkehistoriske Samlinger 3. R. II, 632.
- S. 14 L. 13 (S. 93 L. 8) *Neque ita multo post tempore*] Denne Rejse fandt Sted i Juli-Oktober 1708. Den 29. Juli s. A. besøgte Gram Biskop Bircherod lige efter Ankomsten fra København, den 13. Oktober aflagde han Biskoppen et Afskedsbesøg før sin Tilbagerejse (C. Molbech, Biskop Jens Bircherods Dagbøger S. 537, 540. Jvfr. ogsaa S. 543, 545). Gram var borte »mere end tre Maaneder« (Sylloge I, 557).
- S. 14 L. 32 *Funonis sacra*] ligesom at gaa i Procession (jvfr. Hor. Sat. 1, 3, 11).
- S. 15 L. 17 (S. 94 L. 18) *de parvo Lexico*] »Nucleus Latinitatis« se S. 16.
- S. 15 L. 22 (S. 94 L. 24) *Johannes Laurentii*] Johannes Laverentzen (ca. 1648-1729) var 1698 blevet Direktør for Kongens Bogtrykkeri og 1699 1. Universitetsbogtrykker. Medens han har vundet et godt Navn ved sine antikvariske og numismatiske Kundskaber, lod hans Virksomhed som Bogtrykker og Avisudgiver adskilligt tilbage at ønske (Camillus Nyrop, Bi-

- drag til den danske Boghandels Historie I, 216-20. D. B. L., 2. Udg., XIV, 177-9).
- S. 15 L. 24 (S. 94 L. 24) *pupilli*] En af disse var Johan Adolph Jacobæus (1698-1772), oprindelig Anatom, tilsidst Sognepræst i Ledøje-Smørum. Han medvirkede som »Paranymphe« ved Grams Magisterpromotion (Kirkehistoriske Samlinger 3. R. II, 632).
- S. 15 L. 25 *quovis pretio*] A: »non contemnenda . . . mercede«.
- S. 15 L. 31 (S. 95 L. 1) *fatalis illa lues*] Jvfr. F. V. Mansa, Pesten i Helsingør og København 1710 og 1711, 1854, og Hans Mules Breve i Museum 1895, 1, 293-332.
- S. 16 L. 6 (S. 95 L. 10-11) *Nucleo Latinitatis*] »Nucleus Latinitatis, quo pleræque Romani sermonis voces, ex classicis auctoribus aureæ argenteæque ætatis, ordine etymologico adductæ, et interpretatione vernacula expositæ comprehenduntur, adjecto et indice Danico, in usum scholarum Daniæ et Norvegiæ.« Førsteudgaven er nu tabt; første kendte Udgave er 2. Udgave, Hafniæ 1722. — A: »... Nucleo Latinitatis concinnando operam impendit; quem mihi nonnunquam interroganti nec affirmare suum esse nec negare voluit; Celeberrimus vero Falsterus plane ejus esse dixit, tantique fecit, ut supremæ proximæque classis alumnis eum memoriter ediscendum traderet«. Den Usikkerhed med Hensyn til Forfatterskabet, som L. Gram antyder, og som genfindes hos senere Forfattere, bringes til Ophør ved følgende Ytring af Hans Gram selv: »Ligesom jeg, imedens jeg var endnu ung Student, i de Aar 1709 og 1710, elaborerede det bekjendte Skole-Dictionarium, som kaldes Nucleus Latinitatis . . .« (Breve I, 263). Bogen blev meget benyttet som Skolebog og kom i flere Udgaver. Eksempelvis kan nævnes, at Jacob Baden som Skoledreng anvendte en Del af sine Fritimer paa at lære den udenad (G. L. Baden, Bidrag til Professor Jacob Baden's Levnet, 1800, S. 5).
- S. 16 L. 7 (S. 95 L. 11) *editionem Sacræ Scripturæ*] 1719 udkom i 4° hos Johannes Laverentzen en ny revideret Udgave af Bibeloversættelsen af 1647. Foruden Gram havde herved været medvirkende den senere Rektor i Roskilde Bernhard Schnabel (jvfr. S. 53 L. 22).
- S. 16 L. 12 (S. 95 L. 16) *Magistrum Kølischen*] Mag. Caspar Jochum Kølischen (1679-1711), Konrektor ved Vor Frue Skole i København 1709-11 (F. E. Hundrup, Lærerstanden ved Metropolitanskolen S. 49).
- S. 16 L. 15 (S. 95 L. 20) *paulo post . . . decedenti*] Niels Gram døde 18. Februar 1712. Jvfr. Breve I, 283. Han var død efter en Maanedes Sygdom og begravedes 26. Februar (Kirkebog for Bjergby Sogn, Vennebjerg Herred).
- S. 16 L. 25 (S. 95 L. 31) *Christianus Reitzerus*] Christian Reitzer (1665-1736) var 1692-1723 Professor juris, blev derefter Stiftamtmand i Trondhjem, siden i Aalborg. Allerede 1710 havde Gram dediceret Reitzer, daværende Efor for Elers' Kollegium, sin Disputats »Observationum Græcarum ad Arati Phænomena specimen« til Tak »pro paternis beneficiis.« Jvfr. Syl-

- loge I, 557 og E. C. Werlauff, Historiske Efterretninger om det store kongelige Bibliothek i Kiøbenhavn, 1844, S. 130.
- S. 16 L. 29 (S. 96 L. 2-3) *Græcæ Lingvæ Professorem*] Den 29. Januar 1714 udnævntes Hans Gram til Professor lingvæ Græcæ ved Universitetet (Sjællandske Registre 1714 Nr. 23).
- S. 17 L. 14 (S. 96 L. 29) *Historiam Deorum*] Hans Grams Disputats »Historia deorum ex Xenophonte, sive antiqvitatum Xenophontearum prodromus«, 1715 (o: 1716), indeholder, som Titlen angiver, en religionshistorisk Undersøgelse paa Grundlag af Xenophons Skrifter. Det er et omfangsrigt, stærkt dokumenteret Arbejde, udstyret med et leksikalsk Tillæg om Xenophons Sprog.
- S. 17 L. 20 (S. 96 L. 34) *Reitzerum*] Jvfr. S. 16 L. 25.
- S. 17 L. 20 (S. 97 L. 1) *Job: Steenbuchius*] Hans Steenbuch (1664-1740), fra 1709 Professor i Teologi.
- S. 17 L. 20 (S. 97 L. 1) *Trellundius*] Johannes Trellund (1669-1735), fra 1711 Professor i Teologi, 1725 Biskop i Viborg.
- S. 17 L. 21 (S. 97 L. 1) *Raschius*] Jørgen Rasch (1665-1714), 1712 Professor i Matematik.
- S. 17 L. 21 (S. 97 L. 2) *Magnæus*] Árni Magnússon (1663-1730), 1701 Professor philosophiæ et antiqvitatum Danicarum, 1721 Professor i Historie og Geografi. Om Hans Grams Forhold til denne jvfr. Sylloge I, 563, 566. Breve I, 24, 27. Arne Magnussons private Brevveksling S. 166-8.
- S. 17 L. 21-2 (S. 97 L. 2) *Bircherodius*] Hans (Johannes) Bircherod (1663-1720), 1688 Professor i Logik og Metafysik, 1699 i Historie og Geografi.
- S. 17 L. 22 (S. 97 L. 2) *Anchersenius*] Matthias Anchersen (1682-1741), fra 1709-20 Professor i Matematik, siden Biskop i Ribe.
- S. 17 L. 22 (S. 97 L. 3) *Wechhorstius*] Henrik Weghorst (1653-1722), fra 1692 Professor ordinarius i Metafysik og extraordinarius i Jura. Denne Mand havde Gram 1703 valgt til sin Privatpræceptor.
- S. 17 L. 29 (S. 97 L. 13) *Frolundius*] Andreas Frølund (1669-1731), der fra 1705 var Rektor ved Vor Frue Skole i København, var 1708 tillige blevet Professor ved Universitetet, først i Metafysik, siden (fra 1709) i Hebraisk.
- S. 18 L. 1 (S. 97 L. 20) *ex Tottiorum Gente Domina*] Formentlig Petra Sophie Reedtz (1675-1720) til Turebyholm, Næsbyholm og Bavelse, Enke efter Gehejme-Etatsraad Tage Thott (1648-1707). — A: »a Generosissima Domina, litterarum pariter atqve litteratorum amante, invitatus«.
- S. 18 L. 3 (S. 97 L. 20-21) *Filium magnæ spei*] Otto Thott, jvfr. S. 20 L. 25.
- S. 18 L. 11-12 (S. 97 L. 33-4) *Jacobo Hasse*] Formentlig sigtes der til Kancelli- og Justitssekretær *Johan* Hasse († 1727), der 1724 udnævntes til Justitsraad (Norske Registre 1724 Nr. 234; 1727 Nr. 140), hvis det da ikke snarere er en Forveksling med Kancelliraad Jacob Rasch († 1737), Rektor i Christiania, fra hvem der findes mange Breve til Gram i Gl. kgl. Saml., Fol., 1101.

- S. 18 L. 12 (S. 97 L. 34) *Domino Griisio*] Niels Griis (1672-1746) var fra 1717 til sin Død dansk Resident i Haag, fra 1731 med Titel Envoyé extraordinaire. Han udmærkede sig ved sine litterære Interesser og var en ivrig Bogsamler (jvfr. L. Daae i (norsk) Historisk Tidsskrift 2. R. VI, 1-84, især S. 59 ff.). — En stor Samling Breve fra Griis til Gram findes i Ny kgl. Saml., 4°, 2017 d.
- S. 18 L. 21 (S. 98 L. 9) *Falsterus*] Christian Falster (1690-1752), Rektor i Ribe fra 1723 til sin Død, var en nær Ven af Gram. Brudstrykker af deres Brevveksling er udgivet i Chr. Bruun, Falsteriana S. 54-64 og i Breve I, 294. 1729 dedicerede Falster Gram (og Biskop Worm) 1. Del af sine »Amoenitates philologicæ«.
- S. 18 L. 22 (S. 98 L. 11) *Ovidii Tristium versionem*] »Publii Ovidii Nasonis Klage-Breve ... udi vort Danske Sprog oversatte af Christian Falster«, Kbh. 1719. Fortalen er dateret den 21. Juni 1712. Grams Medvirken omtales ikke heri. Jvfr. om denne Chr. Bruun, Falsteriana S. 105, 108, 109, 113, 116.
- S. 18 L. 25 (S. 98 L. 13) *Illustris Holbergius*] A har blot: »H...«. — 1711 udgav Ludvig Holberg sit første Skrift »Introduction til de fornemste Europæiske Rigers Historier«, der maa være udkommet i de første Maaneder af Aaret (Historisk Tidsskrift 3. R. I, 126-7). Det maa da sikkert bero paa en Erindringsforskydning, naar Laurids Gram omtaler dette Skrift i denne Forbindelse, thi paa det nævnte Tidspunkt var han næppe i København (jvfr. S. 16 L. 15-16). Snarere maa der tænkes paa Holbergs »Anhang til Hans Historiske Introduction«, der kom 1713. — Laurids Grams Notits har tidligere i Oversættelse været meddelt af Chr. Bruun i »Om Ludvig Holbergs trende Epistler til en højfornem Herre«, 1895, S. 93-4. Der synes dog ikke at være tilstrækkelig Grund til med Bruun at anke over, at L. Gram fejlagtigt skulde have tænkt paa Holbergs lange Udenlandsrejse 1714 ff.; Stedet forstaas naturligt (som ogsaa af Bruun antyder) om Holbergs fleraarige Ophold i England, hvorfra han var vendt hjem 1709.
- S. 18 L. 33-4 (S. 98 L. 23) *Poëma aliquod*] Holbergs »Peder Paars« udkom 1719. Om Rostgaards Klage over dette Skrift se især Chr. Bruun, Ludvig Holbergs Peder Paars, 1862, S. 56-82 og Eiler Nystrøm, Den danske Komedies Oprindelse S. 84-5. Ved Akterne ligger en kritisk Gennemgang af Digtet skrevet med Grams Haand.
- S. 19 L. 1-2 (S. 98 L. 24) *de Academicis actibus*] »Peder Paars« 1. Bog, 3. Sang. I Klagen over »Peder Paars« fremhæves disse Steder i Digtet meget udførligt (Chr. Bruun, anf. Skrift S. 74-5). Efter en ikke usandsynlig Tradition skal bl. a. Omtalen af »en sølvbeslagen tyk Homerus« alludere til Gram, som skulde have laant Holberg »en med Messing beslagen Homerus« (Ludvig Holberg, Peder Paars, udg. ved A. E. Boye, 2. Oplag, 1832, S. 291).
- S. 19 L. 2-3 (S. 98 L. 25) *Insulam, Perillustri Domino, ... pertinentem*] Anholt, tilhørende Frederik Rostgaard. Om Grams Forbindelse med daværende

- Oversekretær i Danske Kancelli og Gehejmearkivar Frederik Rostgaard (1671-1745) jvfr. Breve I, 37 og passim, især S. 100.
- S. 19 L. 4 *amicorum non nemo*] A: »quidam amicorum H . . .«.
- S. 19 L. 8-9 (S. 98 L. 33) *in gratiam iterum redierunt*] A: »sed non ita longe post obducta est hæc cicatrix, et in gratiam iterum (invicem) redierunt«. Om Grams og Holbergs senere Forhold jvfr. Chr. Bruun, Om Ludvig Holbergs trede Epistler til en højfornem Herre S. 93 ff. Sylloge I, 588-90. Breve I, 203, 207-8, 239 og især 286.
- S. 19 L. 11 *quamdiu, secessum studiis captans*] A: »quamdiu in coelibatu degens majori librorum, quam liberorum cura tangeretur«.
- S. 19 L. 14-15 (S. 99 L. 6) *Annam Catharinam Sylver*] Hans Gram ægtede 22. December 1718 Anne Cathrine Sylvers. Vielsen fandt Sted i »Prof. Grams Hus ved Stranden«, og som Forlover optraadte Professor Chr. Reitzer. Hustruen døde, 44 Aar gammel, »af indvortes Slag« og begravedes 15. Maj 1719 i Holmens Kirke (Bremerholms Kirkebog. Vielses- og Dødsattest i Ny kgl. Saml., Fol., 354 c).
- S. 19 L. 15 (S. 99 L. 6) *Johannis Holstii*] Grynmaaler paa Proviantgaarden Hans Pedersen Holst (1668-1715) havde 21. December 1698 ægteskabet A. C. Sylvers (J. C. L. Lengnick, Stamtavler, 1. Samling, Holst).
- S. 19 L. 18 (S. 99 L. 11) *scorbutum*] Skørbug, en tidligere almindeligt forekommende Sygdom, fremkaldt ved mangelfuld Ernæring (Ordbog over det danske Sprog XX, 156-7).
- S. 19 L. 21-2 *in vitæ periculum*] A tilføjer: »et nunquam tum temporis siccis ipsum oculis intueri possem«. Jvfr. Breve II, 8.
- S. 19 L. 23-4 (S. 99 L. 16) *Petrum Nicolaum Holst*] Peter Nicolai Holst (1699-1774) blev 1730 1. Kapellan ved Trinitatis Kirke, men da han under Paa-virkning af separatistiskindede Pietister skarpt kritiserede Statskirken, blev han afsat og landsforvist 1734. Jvfr. især Theodorus (c: A. C. Larsen), Peter Nicolai Holst, det attende Aarhundredes Søren Kierkegaard, 1884, og Kirkehistoriske Samlinger 5. R. IV, 322-38. Grams sarkastiske Udtalelser om Stifsønnens Pietisteri i Breve I, 40, 43.
- S. 19 L. 24-5 (S. 99 L. 17) *Johannem Hoffner Holst*] Johan Hübner Holst (1702-78), blev 1725 Fyrværker i København, 1733 Kaptajn i Drabantgarden, siden Oberstløjtnant. — A: »qui inter Martis Filios prope ad Tribuni gradum ascendit«. — Res tormentaria, Artilleri (Jacob Baden).
- S. 19 L. 26 (S. 99 L. 18) *Ortonem Holst*] Om Otto Holst († 1771), Famulus ved Universitetsbiblioteket, jvfr. Ex Bibliotheca Universitatis Hafniensis, 1920, S. 127, 139-40. — Jvfr. her S. 22 L. 34; S. 74 L. 22.
- S. 19 L. 28-9 (S. 99 L. 19) *Anna Maria Holst, Domino Johanni Mohr*] Anne Marie Holst (1704-26) ægtede 15. September 1723 Urtekræmmer Johan Mohr (1699-1777). (Lengnick, anf. Sted).
- S. 19 L. 30 (S. 99 L. 21) *Filia*] Anne Marie Mohr ægtede 1750 Legatstif-teren Justitsraad og Brygger Peter Boertmann (1702-75). (Lengnick, anf.

- Sted). — A: »ex qua Neptis . . . Aviam non modo nomine et virtute, sed etiam vultu exprimit«.
- S. 19 L. 32 (S. 99 L. 23) *Domino Bortmanno*] Jvfr. L. 30.
- S. 19 L. 34-5 (S. 99 L. 25) *testamento legavit*] Hans Grams Testamente, dateret 17. December 1746, udgivet af Chr. Bruun i Danske Samlinger 2. R. I, 309-12, indeholder bl. a. den Bestemmelse, at Halvdelen af hans Bo skulde tilfalde »min salig Kiærestes Børn og Arvinger«.
- S. 20 L. 4 (S. 99 L. 30) *valedictoriam . . . orationem*] Denne Tale er ikke trykt og synes ikke bevaret i Haandskrift. Derimod findes trykt: »Arier, da Hans Gram, Con-Rector i vor Frue lat. Skole, ved en Oration 16. Jan. 1720 resignerede sit betroode Con-Rectorat«. (Eksemplar i Karen Brahes Bibliotek i Odense, jvfr. Bibliotheca Danica III, 1125).
- S. 20 L. 23 (S. 100 L. 20) *Quos inter etc.*] A udelader nedennævnte F. C. Rosenkrantz, men tilføjer i Stedet: »Dominum Fridericum de Buchwalt, Magnæ Omnium Russorum Imperatrici a Consiliis Intimis, Potentissimo autem Daniæ Norvegixque Monarchæ ab Interioribus Cubiculi«. Han sigter hermed til den S. 7 L. 26 nævnte Friedrich v. Buchwald († 1761), der blev Medlem af det storfyrstelige Gehejmeregeringsraad og russisk Gehejmerraad.
- S. 20 L. 25 (S. 100 L. 21) *Ottonem Tott*] Gehejmerraad, Grev Otto Thott (1703-85) til Gaunø. I sin Minderale over Thott paapeger Jacob Baden, at Thotts Kærlighed til Studierne i høj Grad skyldtes hans personlige Omgang i Ungdomsaarene med Mænd som Gram, Árni Magnússon og Frederik Rostgaard (Jacobus Baden, Opuscula Latina, 1793, p. 282). Jvfr. Breve I, 80, 303.
- S. 20 L. 27 (S. 100 L. 22-3) *Oligerum Scheel*] Stiftamtmand, Gehejmerraad Holger Skeel (1699-1764). Jvfr. V. S. Skeel, Optegnelser om Familien Skeel S. 298 ff.; Suppl. S. 84 ff.
- S. 20 L. 28 (S. 100 L. 23-4) *Fridericum Christianum Rosenkrantz*] Statsminister Frederik Christian Rosenkrantz (1724-1802), en Søn af Grams Velynder Ivar Rosenkrantz. Han var Gesandt i Berlin 1749-51, i London 1751-54. Jvfr. S. 59 L. 31-2.
- S. 21 L. 1 (S. 100 L. 28-9) *Clementem Schade*] Mag. Clemens Schade (1683-1765) blev 1720 Konrektor og 1731 Rektor ved Vor Frue Skole i København (F. E. Hundrup, Lærerstanden ved Metropolitanskolen S. 28-30). I Ligprogrammet over Schade fremhæves det udtrykkeligt, at »Grammium nostrum sæpius has viri dotes laudibus summis extulisse« (C. C. Giessing, Nye Samling af . . . Jubel-Lærere II, 1, S. 180). 1747 skrev Gram om Schade, at han er bekendt »for at være den største Philologus Latinus i Vort Fæderneland« (Breve I, 302).
- S. 21 L. 4-5 (S. 100 L. 33) *Vellejo Paterculo*] Den romerske Historieskriver C. Vellejus Paterculus læstes jævnligt i Datidens latinske Skoler. Laurids Gram ejede siden en Udgave af denne Forfatter (Gejstlig Skifteprotokol for Møen 1745-89 Fol. 252 ff. Nr. 90).

- S. 21 L. 9] Efter Omtalen af Schade tilføjer A: »Atque utinam hic, Fautor Meus Optimus, is ipsus esset, qui opusculum hoc excutiendum haberet! Sed res in vado est; Anchersenium prospicio, Fratri (nam quid de me in hac obscuritate), siquis unquam, amicissimum, a quo quidem omnia, quæ ab ipsa humanitate sperare licet, mihi polliceri possum«. Der i Parentes anførte er igen overstreget. — Der sigtes aabenbart til Professor Hans Peter Anchersen (1700-65); jvfr. om denne S. 32 L. 29.
- S. 22 L. 2 (S. 102 L. 5) *sicut Pythagoras*] Jvfr. A. Gellius, Noctes Atticae I, 9.
- S. 22 L. 2 *ex oris lineamentis æstimabat*] A: »ἐφ'ὀφθαλμοῖς μόνει«.
- S. 22 L. 4 *corrumpi*] A: »flaccescere et corrumpi«.
- S. 22 L. 8 *eorum nonnemo etc.*] A: »quantum scio, eorum nonnulli, qui sane in non contemnendis pro modo suo stationibus«.
- S. 22 L. 11-12 (S. 102 L. 18) *Secretarii . . . partes*] Hans Gram var Universitetets Notarius blot i Tidsrummet 9. Marts 1720 - 11. Maj 1720 (H. Matzen, Københavns Universitets Retshistorie I, 264). Gram maa dog i hvert Tilfælde lejlighedsvis have fungeret som Notar i de følgende Aar, da der findes en Række Koncepter fra hans Haand til Programmer o. l. lige til 1727 i Gl. kgl. Saml., Fol., 1100.
- S. 22 L. 19 (S. 102 L. 27) *Baltazarum Seckman*] Deputeret i Generalkommisariater, Etatsraad Balthasar Seckman (1645-1722). Jvfr. »Programma universitatis regiæ in obitum viri perillustris et generosi Balthazaris Seckmann«, Fol., Hafn. 1723. Ogsaa den danske Oversættelse foreligger trykt.
- S. 22 L. 24 *in viribus meis non esse*] A: »integrum sub finem hujus opusculi eorum [o: scriptorum] catalogum exhibere cogito«.
- S. 22 L. 29-31 *quid Hafniæ rerum gereretur etc.*] A: »nisi semel iterumque ad breve tempus, Hafniæ non fui. Unde etiam, quid illic rerum ageretur, tam exacte cognoscere mihi minime contigit«.
- S. 22 L. 33 (S. 103 L. 8) *Dominus Jöcherus*] I C. G. Jöcher, Allgemeines Gelehrten-Lexicon II, 1750, S. 1118-9 findes en Artikel om Gram.
- S. 22 L. 34 *Patronus aliquis*] A: »Scriptorum autem Fratris tabulam a Privigno ejus, Clarissimo Ottone Holstio, amico singulari, petere statutum cum animo ac deliberatum habeo«. Om Otto Holst se S. 19 L. 26.
- S. 23 L. 3 (S. 103 L. 15-16) *Illustrissimi Patroni*] Frederik Rostgaard, jvfr. S. 19 L. 2-3.
- S. 23 L. 5 *ipsus*] Skønt der tilsyneladende kunde være Grund til at rette det førklassiske »ipsus«, der kun findes paa dette ene Sted i B, til det normale »ipse«, vilde det næppe være rigtigt. Dels bør ikke strengt nødvendige Rettelser i en Forfatters egenhændige Renskrift undgaas, dels bruger Laurids Gram jævnlig andre førklassiske Ord, dels - og især - findes Formen »ipsus« paa det tilsvarende Sted i A.
- S. 23 L. 9 (S. 103 L. 22) *Krogerup*] Hovedgaard i Asminderød Sogn, Lyng-Kronborg Herred, som Fr. Rostgaard havde overtaget efter sin Fader, Hans Rostgaard. Om Gaardens Indretning se Chr. Bruun, Frederik Rost-

- gaards Liv og Levnet I, 405 ff., 557 og L. Krabbe i »Fra Frederiksborg Amt« 1916 S. 59 f. Om Hans Grams store Taknemmelighed over for »det kiære Kraagerup« jvfr. Breve I, 100.
- S. 23 L. 11 (S. 103 S. 25) *Ordinis Dannebrogici consortio*] Laurids Grams Spaadom gik ikke i Opfyldelse.
- S. 23 L. 11-12 *digito coelum attingere*] Jvfr. Cic. Att. 2, 1, 7.
- S. 23 L. 14 (S. 103 L. 29) *Tagis*] Tages er en etruskisk Spaadomsgud.
- S. 23 L. 15] A tilføjer: »vana Astrologiæ jactatione me aliosqve decipiendo«.
- S. 23 L. 16 *Qvæqve etc.*] A: »Qvæqve Sibillinis volitant oracula chartis«.
- S. 23 L. 28 *Trivia*] Trivia er den romerske Betegnelse for Hekate, i poetisk Sprogbrug almindeligvis identisk med Diana.
- S. 23 L. 30 (S. 104 L. 11) *Vopisci*] P. Manilius Vopiscus, en Digter paa Trajans Tid, ejede en pragtfuld Villa i Tivoli, som blev besunget af P. Papinius Statius (*Silvae* 1, 3). Statius kalder ham »vir eruditissimus et qui præcipue vindicat a situ litteras iam paene fugientes« (ib. 1, Præf.). Laurids Gram ejede en Udgave af Statius (Gejstlig Skifteprotokol for Møen 1745-89 Fol. 252 f. Nr. 258).
- S. 23 L. 31 *Surcule*] Surculus er et Tilnavn til Statius.
- S. 24 L. 11 (S. 104 L. 27) *volucris Junonis*] Paafuglen er Junos Fugl (avis Junonis).
- S. 24 L. 31 *naviter*] A: »a non necessaria alea remotus«.
- S. 24 L. 34 (S. 105 L. 16-17) *ex mente Tullii*] Cic. Tusc. 1, 2.
- S. 25 L. 6 (S. 105 L. 27) *ab accusatore*] 1725 anklagedes Rostgaard for at have gjort sig skyldig i Bestikkelse og Majestætsfornærmelse og dømtes til Fortabelse af sine Embeder som Oversekretær i Danske Kancelli og Gehejmearkivar. Det er ikke usandsynligt, at Biskop Bartholomæus Deichmann har staaet bag Anklagen (Chr. Bruun, Frederik Rostgaards Liv og Levnet I, 318 ff., 373 f.).
- S. 25 L. 9 *quid de delicto ejus*] A: »quid de crimine ejus, peculatus autem intendebatur, cognitum haberent«.
- S. 25 L. 26 (S. 106 L. 19) *bibliothecæ ipsius tabulam*] 1725 (1726) kom Karologen over Rostgaards Bogsamling under Titel: »Bibliotheca Rostgardiana, in duas partes divisa«.
- S. 26 L. 15 (S. 107 L. 12)] De to Digte, der veksledes mellem Rostgaard og Gram, findes i uændret Skikkelse i A.
- S. 26 L. 27 *Themis*] Retfærdighedens Gudinde.
- S. 26 L. 32 (S. 107 L. 29) *Laurus*] Lauren var Apollon helliget og blev baaret af hans Yndlinge, de sande Digtere. Den mentes tillige at have en beskyttende Kraft mod Lynild (Pauly, Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, Neue Bearbeitung, XIII, 2, 1440-1).
- S. 27 L. 17 *Dædala*] kunstfærdige (af Dædalus, Icarus' Fader, den berømte Kunstner).

- S. 27 L. 24 (S. 108 L. 20) *d: XIV Julij*] A tilføjer: »A: MDCCXXVIII«.
- S. 27 L. 29 (S. 108 L. 25) *Fratris ædes*] Hans Gram har selv levende skildret den Ulykke, der gik hen over hans Bolig som over hele Hovedstaden 1728 (Breve II, 15 f., 26 ff.).
- S. 27 L. 31 (S. 108 L. 27) *exustorum numerus*] Jvfr. Kirkehistoriske Samlinger 6. R. I, 238-40.
- S. 28 L. 8 (S. 109 L. 3) *Christianus Ludovicus de Plessen*] Christian Ludvig v. Plessen (1676-1752) var endnu 1728 Medlem af Gehejmekonseillet, men 1734 trak han sig tilbage efter et Brud med Kongen. Han vedblev at være en trofast Velynder af Gram. Jvfr. Holberg Aarvog, udg. af Francis Bull og Carl S. Petersen, 1925, S. 196 f. og Breve I, 168, 243.
- S. 28 L. 9 *in Purpuratorum Ordine Princeps*] A: »Ordinis Elephantini Eqves Auratus, et S. R. M^{ti} a Consiliis Intimis, etc: etc:«
- S. 28 L. 9 (S. 109 L. 4) *aulam suam*] Jvfr. Breve I, 168. Danske Samlinger III, 34. Opholdet hos Gehejmerraad Plessen kom til at vare til 1738. Bekendtskabet med Plessen skyldtes vistnok hans Frue, Charlotte Amalie Skeel (Breve II, 25 Note 2).
- S. 28 L. 20 (S. 109 L. 18-19) *singularis exempli uxor*] Charlotte Amalie Skeel (1685-1729). Om Grams Sorg jvfr. Breve I, 5.
- S. 29 L. 1 (S. 110 L. 1)] Digtet genfindes næsten uforandret i A.
- S. 29 L. 11 *bonis addicta*] A: »suis addicta«.
- S. 29 L. 28-9 (S. 110 L. 31-2) *cui Archiva sua et Bibliothecam committeret*] Den 17. Novbr. 1730 fik Hans Gram Bestalling som kgl. Historiographus, Bibliothecarius samt Archiv Secretarius (Sjællandske Registre 1730 Nr. 42). Den 25. Maj 1731 beskikkedes han til Geheime Archivarius (Sjællandske Tegnelser 1731 Nr. 226). Om Grams Indsats som Gehejmarkivar jvfr. A. D. Jørgensen, Udsigt over de danske Rigsarkivers Historie S. 71 ff. og Breve I, 64, 143, 166.
- S. 29 L. 29-30 *supra mihi laudatus Heros, etc.*] A: »non modo prædictus Heros, sed Alter quoque ipsi amicissimus atque propinqua cognatione conjunctus (vere Magnum Illum Ivarum Rosenkrantz, Litterarum Litteratorumque Patronum Singularem, intelligo)«.
- S. 29 L. 30 (S. 110 L. 33) *laudatus Heros*] Christian Ludvig v. Plessen.
- S. 29 L. 30 (S. 110 L. 33) *Frater Carolus*] Gehejmerraad Carl Adolph v. Plessen (1678-1758). Ogsaa han var en varm Velynder af Gram, fra hvem der findes ikke faa Breve til ham (Breve I, 232-59, 265-85, 288-9, 291-3, 302-3). — Det her foran gengivne Portræt af Hans Gram (og et tilsvarende af hans Husfælle Dr. med. Jens Bing) har været enten i Carl Adolph eller i hans Broders Christian Ludvig v. Plessens Eje (Otto Andrup, Udvalg af Frederiksborgmuseets Erhvervelser 1913-1925 S. 80 Nr. 164).
- S. 29 L. 31-2 (S. 111 L. 1) *Ivarus Rosenkrantz*] Gehejmerraad Ivar Rosenkrantz (1674-1745) til Rosenholm var 1730-40 Leder af baade Danske og Tyske Kancelli, fra 1731 tillige Patron for Universitetet. Om Rosenkrantz se

- bl. a. Jens Møller, *Mnemosyne* I, 312 ff.; II, 249 ff. og Palle Rosenkrantz, Rosenholm og Rosenkrantzernes, 1924, S. 83 ff. Om Grams Forhold til Rosenkrantz jvfr. Breve I, 120, 128; om hans dybe Sorg ved hans Død I, 283, 284, 287. En Række Breve fra Rosenkrantz til Gram findes i Gl. kgl. Saml., Fol., 1101.
- S. 30 L. 18 *ille dies, quo*] B: »illa dies, quo«, her rettet i Overensstemmelse med A.
- S. 30 L. 21-2 (S. 111 L. 30) *Legem Regiam*] Af Chr. Worm, Christian VI's Salvingsact, [1731], S. 136 fremgaar det, at Hans Gram var til Stede ved Salvingshøjtideligheden i Frederiksborg Slotskirke den 6. Juni 1731. Fra Salvingsaktens Begyndelse stod han ved Alterets venstre Side, paa en rød Fløjlspude holdende det egenhændigt af Frederik III underskrevne Eksemplar af Kongeloven. Oven paa dette stod »den gyldene Salve-Buddike«. Paa et bestemt Tidspunkt overgav Gram begge Dele til Gehejmerraad C. L. v. Plessen, der rakte dem videre til Sjællands Biskop. — En lignende Rolle spillede Gram ogsaa ved Frederik V's Salving (jvfr. »Udførlig Beskrivelse over Friderich den Femtes ... Salvings Fest«, 1747, S. 6, 40, 47).
- S. 30 L. 24-5 (S. 112 L. 1) *Consiliarius Justitiæ*] Den 25. Maj 1731 udnævntes Hans Gram til virkelig Justitsraad (Sjællandske Tegnelser 1731 Nr. 226).
- S. 30 L. 26-7 (S. 112 L. 1-2) *Mater . . . animam Deo redditura*] Hans Grams Moder, Anna Mule, døde i Efteraaret 1731, begravet 8. Oktober s. A. (Kirkebog for Bjergby Sogn, Vennebjerg Herred).
- S. 30 L. 28 *undevigesimum annum exegisset*] A: »novendecim in statu viduitatis hyemes numerasset«.
- S. 31 L. 11 (S. 112 L. 19) *Ivarus Rosenkrantz*] Jvfr. S. 29 L. 31-2.
- S. 31 L. 16-17 (S. 112 L. 30-1) *nova Universitati, nova Scholis Fundatione condita*] Den 31. Marts 1732 kom den ny forbedrede Fundats og Stiftelse for Universitetet i København, den 17. April 1739 den nye Forordning om de latinske Skoler. I de forberedende Kommissioner havde baade Ivar Rosenkrantz og Hans Gram haft Sæde.
- S. 31 L. 20 (S. 113 L. 1) *Fratris potissimum opera*] Om Grams Deltagelse i Kommissionen af 26. Juni 1731 til at raadslaa om Universitetets Opkomst se R. Nyerup, Historisk-statistisk Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge III, 2, S. 270 ff. og Jens Møller, *Mnemosyne* IV, 91 ff., om hans Deltagelse i Kommissionen af 13. Marts 1733 om en Forbedring af det lærde Skolevæsen Kirkehistoriske Samlinger 5. R. II, 486-8, 537, 542, 661 f., 691 f., 699, 769-73.
- S. 31 L. 24-5 (S. 113 L. 7) *Editionem Sacræ Scripturæ*] Ved kgl. Reskript af 20. Marts 1739 blev der nedsat en Kommission, hvori Hans Gram fik Sæde, for at tilvejebringe en korrekttere og mere forstaaelig Bibeloversættelse. Trods langvarige Forhandlinger lykkedes det kun at faa udgivet mindre Dele af en saadan Oversættelse (1742-54), og de satte sig ikke blivende Spor (L. Helveg, Den Danske Kirkes Historie efter Reforma-

- tionen, 2. Udg., II, 82-3. H. F. Rørdam, Historiske Samlinger og Studier IV, 243 f.). Gram klager ofte over de besværlige og tidrøvende Forhandlinger i Kommissionen (Breve I, 182, 198 f., 209, 223). Talrige haandskrevne Udarbejdelser af Gram til Brug ved Bibelrevisionsarbejdet findes i Gl. kgl. Saml., Fol., 9 og i Ny kgl. Saml., Fol., 354 c.
- S. 31 L. 32-3 (S. 113 L. 16) *Andreas Bredenberg*] Dr. theol. Andreas Bredenberg (1700-53), Provst, Sognepræst i Holbæk-Merløse. (Vita i Kirkehistoriske Samlinger 4. R. I, 105-10). Hans Disputats for den teologiske Doktorgrad 1742 handlede om den bedste Metode til at oversætte Bibelen fra Grundsprogene til Modersmaalet.
- S. 32 L. 1 (S. 113 L. 17-18) *Marco Wøldikio et Petro Holmio*] Marcus Wøldike (1699-1750) var Professor i Teologi fra 1731, Peder Holm (1706-77) fra 1738. Breve fra Wøldike til Gram i Kirkehistoriske Samlinger 4. R. II, 458-60. Jvfr. Breve I, 272. — A omtaler ikke Peder Holm.
- S. 32 L. 7-8 (S. 113 L. 26) *Dominus Lütken*] Friedrich Lütkens blev 1730 Informator for den senere Frederik V, men døde 15. November 1738 (Kirkehistoriske Samlinger 5. R. III, 193, 194). — Gram var ikke ubetinget henrykt ved dette nye Hverv (»da denne Stormvind kom paa og turberede alle mine circulos« (Breve I, 145)).
- S. 32 L. 13 (S. 113 L. 31) *Johannes Christianus Kall*] Johan Christian Kall (1714-75) blev 1738 Informator for den senere Frederik V og Professor i orientalske Sprog ved Universiteter.
- S. 32 L. 15 (S. 114 L. 1) *ut habet ille*] Pers. 1, 28.
- S. 32 L. 24 (S. 114 L. 12) *Casparum Frid: Munthe*] Caspar Frederik Munthe (1704-63) blev 1736 Konrektor og 1740 Vicerektor ved Vor Frue Skole, 1747 Professor designatus og efter Grams Død 1748 virkelig Professor i Græsk. Om Grams Arbejde for at faa denne Mand til sin Efterfølger se Breve I, 300-1.
- S. 32 L. 29 (S. 114 L. 19-20) *Johanne Petro Anchersen*] Hans Peter Anchersen (1700-65), fra 1737 Professor eloquentiæ. Han hørte til Grams nære Omgangsvener (Breve I, 272), men Gram saa med en vis Kritik paa en Del af hans Forfattervirksomhed (sst. I, 221). Jvfr. Note ad S. 21 L. 9.
- S. 32 L. 30 (S. 114 L. 20) *Christiano Horrebovio*] Christian Horrebow (1718-76), fra 1753 Professor i Matematik og Direktør for Observatoriet.
- S. 33 L. 3 (S. 114 L. 28) *Bernbardus Møllman*] Bernhard Møllmann (1702-78), fra 1741 Professor antiquitatum patriæ, 1748 Grams Efterfølger som Bibliotekar ved Det kgl. Bibliotek, 1754 tillige (som Holbergs Efterfølger) Professor i Historie og Geografi. 1734 omtaler Gram Møllmann som en »homo perdoctus, mihi que amicissimus« (Sylloge I, 610). Jvfr. Indledningen.
- S. 33 L. 18 *Amicus, vel Studiosus;*] A fortsætter: »propius accedere jubens, librum calamumve non prius deposuit, quam inceptam periodum absolvisset«.

- S. 33 L. 23-4 (S. 115 L. 21-2) *Historiam . . . Christiani Tertii*] 1737 udgav Gram »Nicolai Cragii Annalium libri VI, quibus res Danicæ ab excessu regis Friderici I ac deinde a gloriosissimo rege Christiano III gesta ad annum usque MDL enarrantur. His additi Stephani Jo. Stephanii Historiæ Danicæ libri duo«. Grams egne Udtalelser om sit Arbejde hermed i Danske Samlinger 2. R. I, 366-7.
- S. 34 L. 4 (S. 116 L. 3) *Domino Slange*] Det af Konferensraad Niels Slange (1656-1737) udarbejdede Værk om Christian IV blev efter Kongens Befaling underkastet en kritisk Revision af Gram og udkom 1749 under Titel »Den Stormægtigste Konges . . . Christian den Fierdes Historie . . . Igiennemseet og af Archiv-Documents forbedret af Hans Gram«. Grams egen Beretning om dette Arbejdes Historie og den ingenlunde gnidningsfrie Samvirken mellem ham og den alderstegne Forfatter er trykt i Danske Samlinger 2. R. I, 367-71; Breve mellem Slange og Gram i denne Anledning i Historisk Tidsskrift 2. R. VI, 246-66 og Breve I, passim. Jvfr. iøvrigt Historisk Tidsskrift 5. R. IV, 65 ff. og Ellen Jørgensen, Historieforskning og Historieskrivning i Danmark indtil Aar 1800 S. 189.
- S. 34 L. 8 (S. 116 L. 7) *Jacobo Langebeck*] Jacob Langebek (1710-75) blev 1748 Grams Efterfølger som Gehejmearkivar. 1753 blev han Justitsraad. Om Grams varme Interesse for Langebeks Skæbne se et mærkeligt Brev af 13. Maj 1745 til J. L. Holstein (Breve I, 261 ff.). — A har først haft en Bemærkning om, at Udgiverarbejdet efter Grams Død var blevet overdraget til »Amplissimo atqve Eruditissimo Domino Bernhardo Møllmanno«, men denne Bemærkning er blevet streget over og erstattet med følgende Linier af en anden Haand: »operi suscepto typis licet integre exscripto indices necessarios addere ipsi non licuit. Lacunam fideliter explevit illustris et humanissimus Jacobus Langebek, S. R. M. a Consiliis justitiæ et Archivis, qui præfamine Operi præmisso Merita Nostri de hoc scripto succincte exponit«. — Om Langebeks Fortsættelse af dette Arbejde af Gram jvfr. Breve fra Jacob Langebek, udg. af H. F. Rørdam, S. 115.
- S. 34 L. 17 (S. 116 L. 17) *Gratiosa sua præsentia*] Ogsaa i Gehejmearkivet modtog Gram undertiden Besøg af Christian VI (Breve I, 179-80).
- S. 34 L. 19 (S. 116 L. 21) *Dominus Peisler*] Ludolph Adam Peissel (1696-1763), fra 1744 Præst i Tøstrup i Gottorp Provsti.
- S. 34 L. 20 (S. 116 L. 21) *in Aula Clausholm*] Peissel var i ti Aar Vesperpræst og Pagehofmester hos Dronning Anna Sophie paa Clausholm.
- S. 34 L. 24-5 (S. 116 L. 28) *Vaticanam multasque Parisienses*] Peissel havde som Hofmester indtil 1732 færdedes paa lange Rejser i Frankrig, Italien, Holland og England (Schleswig-Holsteinische Anzeigen 1764 S. 135-8).
- S. 34 L. 29-30 (S. 116 L. 35) *Adolescentuli de Virech*] Identiteten har ikke kunnet fastslås. Formentlig er der Tale om en Søn af en mecklenburgsk Gehejmerraad Vieregg.
- S. 34 L. 31 *quod quia etc.*] A: »quod quia Fratri omni conatu laboranti, non succurreret« etc.

- S. 35 L. 2-3 (S. 117 L. 6) *Princeps . . . Hæreditarius*] Frederik V.
- S. 35 L. 6-7 (S. 117 L. 11) *Generosissima Domina*] A: »a Generosissima Domina, Comite de Schack«. Formodentlig er her Tale om Grevinde Anna Sophie Schack (1689-1760) jvfr. ogsaa S. 39 L. 2. En Samling Breve til hende fra Hans Gram 1737-45 er udgivne af Louis Bobé i Danske Magazin 6. R. I, 368-82. Jvfr. ogsaa Breve I, 269-70.
- S. 35 L. 12 (S. 117 L. 17) *ad Consilarii Status dignitatem*] Hans Gram udnævntes til Etatsraad 22. April 1746 (Sjællandske Tegnelse 1746 Nr. 236). Jvfr. Breve I, 288-9, 290-1.
- S. 35 L. 18 *summus ejus Patronus*] A tilføjer efter ejus: »meusqve etiam, qvod Deo gratiam habeo«.
- S. 35 L. 18-19 (S. 117 L. 24) *Ivarus Rosenkrantz*] Jvfr. S. 29 L. 31-2.
- S. 35 L. 23-4 (S. 117 L. 27-8) *regionem terrarum vidisset nullam*] 1740 skriver Gram: »at jeg aldrig har haft Foden uden for mit Fædreland« (Breve I, 200).
- S. 35 L. 31 (S. 118 L. 5) *cum Reformata Religionis hominibus*] Den 3. Januar og 14. April 1685 havde Christian V udstedt Frihedsbreve for de Reformerte, der flygtede til Danmark efter Ophævelsen af det nantiske Edikt (Louis Bobé, Charlotte Amalie Königin zu Dänemark S. 28 ff., 73 ff.).
- S. 36 L. 1 (S. 118 L. 8-9) *Dominus Trefort et Dominus Marchand*] Pierre Trefort (Tresfort) var en bekendt Guldsmed (Louis Bobé, anf. Skrift S. 40, 58, 168. Kjøbenhavns Diplomatarium, udg. af O. Nielsen, VII, 669). I de ældste Kirkebøger for den reformerte Kirke nævnes en Marchand, Perruquier, (D. L. Clément, Notice sur l'église réformée française de Copenhague p. 11).
- S. 36 L. 3 (S. 118 L. 9) *Liber Baro de Gastion*] Jvfr. S. 12 L. 25-6.
- S. 36 L. 9 (S. 118 L. 17-18) *a Societate Hafniensi*] I »Det kiøbenhavnske Selskabs Skrifter« (o: Videnskabernes Selskabs Skrifter) I-V, 1745-50, fremkom en lang Række af Grams betydningsfulde kritiske Afhandlinger.
- S. 36 L. 12 (S. 118 L. 20) *A^o MDCCXLV*] Som Stiftelsesdag og -aar for Det kgl. danske Videnskabernes Selskab maa den 13. November 1742 anses. Den 11. Januar 1743 fik Selskabet kongelig Konfirmation (Chr. Molbech, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Historie S. 12-15). — A har »MDCCLXV« rettet til »MDCCXL«!
- S. 36 L. 13-14 (S. 118 L. 21-2) *Johanne Ludovico de Holstein*] Statsminister, Lensgreve Johan Ludvig Holstein (1694-1763) til Lethrabort var fra Begyndelsen en varm Velynder af Videnskabernes Selskab og til sin Død Selskabets (første) Præsident. Om hans Forhold til Gram jvfr. Breve I, 259 ff., 288, 289, 300 ff., 304.
- S. 36 L. 20 (S. 118 L. 29) *Magno Grammio*] Mogens Gram (1697-1760), fra 1726 til sin Død Sognepræst i Errindlev-Olstrup.
- S. 36 L. 23 (S. 118 L. 32) *a tertio . . . examine*] Teologisk Attestats som den

- trede Eksamen efter Adgangseksamen og filosofisk Eksamen, indført ved Reskript af 17. Marts 1675.
- S. 36 L. 25-6 (S. 119 L. 2) *Dominus Leen*] A tilføjer urigtigt: »Magnus«. — Abraham Lehn (1701-57) til Højbygaard, Fuglsang o. fl. Gaarde var ikke blot en af Tidens rigeste Godsejere, men ogsaa stærkt aandeligt interesseret, jvfr. A. E. Boye, Efterretninger om Abraham Lehn og hans Familie, 1839, især S. 26 ff.
- S. 36 L. 26 (S. 119 L. 2-3) *integer omnino etc.*] Jvfr. Horat. Od. I, 22, 1.
- S. 36 L. 27 (S. 119 L. 3) *polyplusio*] A tilføjer: »ut cum Comico loquar«. Jvfr. Plaut. Capt. II, 2, 27; V, 2, 20.
- S. 37 L. 1-2 (S. 119 L. 12) *prædium in Lollandia*] 1725 havde Abraham Lehn købt Højbygaard i Taagerup Sogn, Fuglse Herred paa Lolland, og det var som Ejer af denne, at han var Patron for Olstrup Kirke.
- S. 37 L. 2-3 (S. 119 L. 13) *Pastor curiarum Erringeløw et Olstrup*] Den 15. Februar 1726 var Knud Leonard Schritzmeyer, Sognepræst i Errindlev-Olstrup siden 1712, død.
- S. 37 L. 12-13 (S. 119 L. 24) *Litteræ in Cancellariam*] Abraham Lehns Kaldsbrev for Mogens Gram er dateret 9. Marts 1726; det fik kgl. Konfirmation 22. Marts s. A. (Indlæg til Fynske og Smaalandske Registre 1726 Nr. 26). Kaldsbrevet er udstedt i København og synes saaledes at godtgøre, at der i det foregaaende ikke har været Tale om en Rejse til Lolland.
- S. 37 L. 20-1 (S. 119 L. 33) *oblatam . . . conditionem*] Stillingen som Subrektor i Ribe.
- S. 37 L. 24 (S. 120 L. 2) *Christianus Wormius*] Christen Worm (1672-1737), Biskop over Sjællands Stift fra 1711. Efter Alb. Thura (Idea historiae litterariae Danorum p. 189) skyldtes det især Worm, baade at Gram var blevet Konrektor i København og siden Professor i Græsk. (Jvfr. Historisk Tidsskrift 3. R. I, 129). Om Grams Forhold til Worm jvfr. iøvrigt Kirkehistoriske Samlinger 4. R. II, 449-59. Danske Magazin 6. R. I, 373. Breve I, 126-7.
- S. 37 L. 26 (S. 120 L. 5) *Dominus Ringius*] Mag. Christian Ring (1668-1753), Konrektor i Roskilde 1723-48 (S. N. J. Bloch, Bidrag til Roskilde Domskoles Historie II, 17-19). Jvfr. S. 52 L. 23-4.
- S. 37 L. 31 ff. (S. 120 L. 11 ff.)] Digret genfindes i uforandret Skikkelse i A.
- S. 38 L. 12 *sacro Pastorum ordini*] A: »sacro verbi ministrorum ordini«.
- S. 38 L. 13 *perrexit*] A tilføjer herefter: »Stationem vero hanc ornat impresentiarum Clarissimus atqve Eruditissimus Dominus Antonius Tostrup, mihi a pueris amicissimus«. — Antonius Tostrup († 1760), Konrektor i Roskilde 1748 (S. N. J. Bloch, anf. Skrift II, 19-20).
- S. 38 L. 15 (S. 120 L. 30) *Ivari Rosenkrantii*] Jvfr. S. 29 L. 31-2.
- S. 38 L. 16 (S. 120 L. 31) *Hornslet*] Hornslet, Øster Lisbjerg Herred, Randers Amt, er Sognekirken til Rosenholm. Sognekaldet i Hornslet var 1733

- blevet ledigt efter Provst Rasmus Storm, der var blevet forflyttet til Mørke-Hvilsager.
- S. 38 L. 24 (S. 121 L. 7) *Laurentius Thura*] Laurids Thura (1657-1731), Biskop i Ribe fra 1713.
- S. 38 L. 24-5 *oratorum facile coryphæus*] A: »Ipseque Orator Summus«.
- S. 38 L. 32 (S. 121 L. 15) *innumera beneficia*] Om Ivar Rosenkrantz som Patron for Laurids Gram jvfr. Breve I, 287.
- S. 39 L. 2 *cessabo*] Herefter tilføjer A: »Coëgerat me Socer munus suum, quo ipse se abdicavit, adire, cum ei antea etiam, quam Hornsletum venirem, confirmatis auctoritate Regia Litteris essem destinatus. Quia vero aliquæ ibi difficultates occurrerent, mihi, vel maxime anniso, non expugnabiles, Frater, harum conscius, de extricando me inde cogitare coepit. Atque huic etiam consilio Deus affuit; Cum Generosissima Comes ac Domina, Domina Anna Ernestina de Gabel] ; Qvæ ab Excedente ad superos Omni honore dignissimo Comite Ottone Dieterico de Schack, relicta vidua, Illustrissimi vero atque Excellentissimi Comitis Johannis de Schack, Cui Deus longam vitam perennemque felicitatem concedat! Mater facta erat :| me rogatu ejus huc vocare ante tredecim annos, et quod excurrit, sit dignata«. — Allerede 1729 havde Laurids Gram faaet Kaldsbrev paa Vilslev-Hunderup cum spe successionis efter sin Svigerfader, Sognepræst Christopher Barchmann (1679-1746). Da Gram ved dennes Opgivelse af Embedet efter kort Tid ikke følte sig tilfreds som hans Efterfølger, var han glad ved 1744 at blive kaldet til Emmerlev af Schackenburgs Besidderinde, Grevinde Anna Ernestine Frederikke Gabel (1714-48), Enke efter Gehejmeraad, Lensgreve Otto Didrik Schack (1710-41), Moder til Lensgreve Hans Schack (1735-96) til Schackenburg.
- S. 39 L. 5 ff. (S. 121 L. 20 ff.)] Digtet findes ikke i A. — Det har tidligere været udgivet af Abraham Kall i Nye Danske Magazin II, 62-4 og (med dansk Oversættelse) i Jens Møller, Mnemosyne II, 296 ff.
- S. 39 L. 31 (S. 122 L. 13) *Venusinus*] Tilnavn til Horats af hans Fødeby, Venusia.
- S. 39 L. 32 *Naso*] Publius Ovidius Naso.
- S. 39 L. 33 *Maro*] Publius Virgilius Maro.
- S. 41 L. 11-12 (S. 123 L. 28) *ad cryptas usque Hornsletanus*] I Hornslet Kirke findes de Rosenkrantz'ske Familiebegrovelser (Palle Rosenkrantz, Rosenholm og Rosenkrantzernes S. 143 ff.). Ogsaa Ivar Rosenkrantz fandt her sit sidste Hvilested.
- S. 41 L. 17 (S. 124 L. 2) *benigna Patroni manus*] Formentlig Biskop Ludvig Harboe, jvfr. S. 6 L. 6f. — A: »ea, qvæ de Scriptis ejus reliquis mihi constant, ita hic memoriæ prodere conabor, ut, qvæ omissa fuerint, opera Dⁿⁱ Holstii mei suppleantur«. Jvfr. ad S. 22 L. 34.
- S. 41 L. 19 (S. 124 L. 4) *in Scholia Thucydidis*] Jvfr. S. 62 L. 2-3.
- S. 41 L. 20 (S. 124 L. 6-7) *Septuaginta duorum*] Jvfr. S. 62 L. 8-9.

- S. 41 L. 22 (S. 124 L. 7) *Sigebertus Haverkamp*] Syvert (Sigebertus) Haverkamp (1684-1742), Professor i Græsk i Leiden, udgav 1726 »Flavii Josephi Opera omnia«, 1-2, Fol. I Fortalen (I, 3-4) takker Haverkamp varmt Gram for de Tjenester, han havde ydet ham ved nøjagtigt at kollationere Josephus-Haandskrifter i Danmark, især en Codex, der tilhørte Frederik Rostgaard, og meddele ham Udbyttet. Denne Codex findes nu i Det kgl. Bibliotek (Gl. kgl. Saml., 4°, 1569), jvfr. Charles Graux, *Notices sommaires des manuscrits grecs de la grande bibliothèque royale de Copenhague*, 1879, p. 34-5. At den Medhjælper, Gram har haft til at kollationere det omtalte Haandskrift, har ladet det skorte paa Nøjagtighed, er eftervist i E. C. von Haven, *Variæ lectiones in libro primo codicis mscti Flavii Josephi de bello Judaico, Havniæ 1783*. — En fyldig Samling Breve fra Haverkamp til Gram findes i Gl. kgl. Saml., Fol., 1101.
- S. 41 L. 25 (S. 124 L. 11) *Dominus Lami*] Giovanni (Johannes) Lami (1697-1770), berømt florentinsk Filolog, udgav 1748-59 »Joannis Meursii Opera omnia«, I-XII. Jvfr. S. 48 L. 18-19. Breve I, 220, 222. — A har urigtigt: »Facciolati«.
- S. 41 L. 27 (S. 124 L. 13) *Historia Diplomatica*] 1731 lagde Gram med kgl. Approbation Grunden til et stort Diplomatarium i den Tanke at udgive et »Corpus Diplomaticum Daniæ et Norvegiæ Ecclesiasticum et politicum«. Hans Samlinger, der nu findes i Rigsarkivet, fortsattes siden af Jacob Langebek og bærer almindeligvis Navnet »Langebeks Diplomatarium« (Danske Samlinger 2. R. I, 310-11. Breve I, 36. Breve fra Jacob Langebek, udg. af H. F. Rørdam, S. 137, 170 f. William Christensen, *Repertorium diplomaticum* 2. R. VIII, 467 f., 509 f.).
- S. 41 L. 28-30 *partes . . . habent*] A: »atque huc facientes etiam Tomos aliquot exaratos habuit; qui a Gloriosissimo Monarcha post obitum ejus redempti, in Bibliotheca Regia Successoris manum operamque vel expectant, vel, quod verius forte auguror, jam dudum occupant«. Ordene »qui a« samt fra »post obitum« og ud er igen overstreget, og idet »Monarcha« er rettet til »Monarchæ« med en fremmed Haand erstattet af »humillime testamento oblatos et assignatos«.
- S. 42 L. 2 *concreditos*] A: »Discipulos . . . concreditos«.
- S. 42 L. 3 (S. 124 L. 24) *Amicitiam*] Hermed maa dog jævnføres Hans Grams egne Ord i et Brev af 28. September 1737: »Jeg som næsten taler med intet Menneske om geistlige Materier (thi Præster omgaaes jeg ikke med, og seer dem kun i Kirken) . . .« (Breve I, 126).
- S. 42 L. 5-6 (S. 124 L. 27) *Martinum Reenberg*] Mag. Morten Reenberg (1660-1736), 1709-20 Sognepræst ved Helligaandskirken i København, 1720-36 Stiftsprovst og Sognepræst ved Vor Frue Kirke sst. (D. B. L., 2. Udg., XIX, 328-30). Om Grams Forhold til Reenberg jvfr. Kirkehistoriske Samlinger 3. R. III, 786, 795; 4. R. II, 310-17. — A nævner ikke Reenberg.
- S. 42 L. 6 (S. 124 L. 27) *Cornificium Schurman*] Mag. Corfits Schurmann (1678-1728), Sognepræst ved Holmens Kirke 1718-28.

- S. 42 L. 6 (S. 124 L. 27) *Severinum Blok*] Søren Bloch (1696-1753), Stiftsprovst og Sognepræst ved Vor Frue Kirke i København 1747-53. Jvfr. Breve I, 272.
- S. 42 L. 6 (S. 124 L. 27-8) *Fanum Olrog*] Mag. Jens Olrog (1698-1766), øverste Kapellan ved Trinitatis Kirke i København 1735-66.
- S. 42 L. 7 (S. 124 L. 28) *me Hornsleti degentem*] Jvfr. S. 38 L. 20 f.
- S. 42 L. 9 (S. 124 L. 31-2) *sub fidelitatis sacramento suscepti*] A udelader disse Ord. — Der sigtes formentlig til en af de pietistiske Præster, som nærrede Betænkelighed ved at uddele Absolutionen i Skriftemaalet. Flere af disse Præster fik Tilladelse til at afholde sig herfra. — Maaske tænkes der paa den samme, som efter Suhms Ord »stod i Mistanke hos mange«, men som Gram forsvarede med: »han er en ærlig Mand« (P. F. Suhm, Samlede Skrifter VI, 9).
- S. 42 L. 12 *agar*] A: »agere videatur«.
- S. 42 L. 13 (S. 125 L. 1) *Macarium*] Formentlig Macarius den Ældre († 390), fra Ægypten, hvis (græske) Homilier repræsenterer den tidligste kirkelige Mystik. Hans Gram ejede ikke mindre end 4 Udgaver af denne Forfatter (Bibliotheca Grammiana S. 456 Nr. 537-41), Laurids Gram 2 Udgaver (Gejstlig Skifteprotokol for Møen 1745-89 Fol. 252 ff. Nr. 132 og 248).
- S. 42 L. 13 (S. 125 L. 1) *Theophylactum*] Theophylact af Akrida (-1050-), byzantinsk Teolog, især Ekseget. (Jvfr. Bibliotheca Grammiana S. 13 Nr. 406).
- S. 42 L. 15 (S. 125 L. 3) *In promittendo cautus*] Jvfr. hertil Suhms Ord: »hans Ord vare helligere end andres Eeder, og man kunde fuldkommen lide paa ham« (P. F. Suhm, Samlede Skrifter VI, 81). Grams store Ærlighed fremhæves ogsaa af F. C. Eilschow (Giensvar paa de kritiske Betænkninger, som udkom over hans Danske Kunst-Ord, 1749, S. 140).
- S. 42 L. 25 *cane pejus et angve*] Hor. Ep. 1, 17, 30.
- S. 43 L. 1 (S. 125 L. 28) *Fano Bing*] A tilføjer: »cui Anchersenium Nostrum Ripensium ac totius adeo Cimbriæ Machaona debemus«. — Ancher Anchersen (1702-60), Dr. med., Provinsialmedicus i Ribe 1729, havde været Amanuensis hos Jens Bing. Machaon er egt. Navnet paa en berømt græsk Læge, Søn af Æsculapius. Dr. med. Jens Bing († 1751), en anset praktiserende Læge i København, var i en Aarrække Ven og Husfælle med Gram. Denne omtaler ofte i sine Breve den kære, men disputerelystne Husfælle (Breve I, 40, 126, 225, 234, 236; om deres Husfællesskab sst. I, 179).
- S. 43 L. 13-14 *Qvam ad rem . . . Dass*] A: »Qvam ad rem opera potissimum Dⁿⁱ Johannis Lovii, viri sane boni, et non mediocriter eruditi, utebatur, cum ejusmodi librorum distractionibus ex officio præesset«. Maaske Johannes Lou (1699-1766), Student 1718, fra 1732 Sognepræst i Bylderup.
- S. 43 L. 13-14 (S. 126 L. 7) *Benjaminis Dass*] Benjamin Dass (1706-75), studerede i København 1726-34 og sluttede sig især nær til Hans Gram, paa hvis Anbefaling han 1734 udnævntes til Rektor ved Trondhjem Kate-

- dralskole. Jvfr. P. F. Suhm, Samlede Skrifter VI, 34-5 og A. E. Erichsen i Vor Ungdom, 1894, S. 349-416; 1897, S. 220-41.
- S. 43 L. 23 (S. 126 L. 19) *Oligerum Scheel*] A tilføjer: »S. R. M. Consilium Intimum et Dioeceseos Sellandinæ Præfectum«. Jvfr. S. 20 L. 27.
- S. 43 L. 25 (S. 126 L. 21) *de Scheeliano*] Det af Rigsraad Christen Skeel til Fussingø ved Fundats af 12. Juni 1647 oprettede Legat bl. a. til Fordel for fattige Studenter (Samling af de for Universitetets Legater gjældende Bestemmelser S. 530-6). Gram var selv Efor for dette 1721-48 (Universitetets Arkiv Nr. 915).
- S. 43 L. 28 (S. 126 L. 23) *vel maxime sorores*] Hans Gram havde fem Søstre, deraf var i hvert Tilfælde de tre Enker (Præsteenker) ved hans Død (Stamtavle over Familien Gram, 1882, S. 4-5). — A tilføjer: »ut de me et aliis taceam«.
- S. 43 L. 31 (S. 126 L. 27) *annus ... fatalis*] Efter den antike Medicins Opfattelse gjaldt det 63. Aar (7×9) som det farligste blandt de saakaldte anni climacterici.
- S. 44 L. 1-2 *cum vires etc.*] A tilføjer: »occupante simul vultum ejus insveta macie«.
- S. 44 L. 3 (S. 126 L. 31) *Petrus Gram*] A tilføjer: »secundis in Indiam itineribus et præstita in Super-Cargonis officio fide Notissimus«. — Peder Gram foretog Kinarejser fra 1733, fra 1740 som Supercargo, tog sin Afsked 1747, men indtraadte igen 1758 i Asiatisk Kompagnis Tjeneste og foretog endnu 1767 som Supercargo Kinarejser (Kay Larsens Samlinger i Rigsarkivet). Han døde 1776, 62 Aar gammel (Personalhistorisk Tidsskrift 7. R. VI, 172).
- S. 44 L. 4 (S. 127 L. 1) *Dominus Nicolaus*] A: »Gemmariorum et aurifabrorum, qvi Hafniæ sunt, fere Coryphæus«. Niels Gram nævnes 1742 som Guldsmedemester i København (C. Nyrop, Dansk Guldsmedekunst, 1885, S. 82).
- S. 44 L. 5 (S. 127 L. 1) *aliiqve*] A nævner her: »Affinis præterea D^{nus} Giesler, oenopola summus, et non mediocris conditionis Hominum Hospitator«. Vinhandler i København Joachim Giesler († 1766) var gift med Regina Gram († 1767) (Personalhistorisk Tidsskrift 7. R. VI, 172).
- S. 44 L. 9-10 (S. 127 L. 8) *Illustrissimi Grisii*] Om Niels Griis se S. 18 L. 12. Ogsaa Suhm beretter det samme Træk om Grams Beskæftigelse med Griis' Testamente (P. F. Suhm, Samlede Skrifter X, 60). Gram havde 3. Februar 1747 faaet kgl. Befaling til at udarbejde en Fundats for Niels Griis' Legat for studerende. Denne er dateret »... Februar 1748« (Samling af de for Universitetets Legater gjældende Bestemmelser, 1890, S. 291-7).
- S. 44 L. 13 (S. 127 L. 12) *decessit*] A tilføjer: »Die mensis Februarij XIX^{mo} Anno autem reparatæ salutis MDCCXLVIII«. (Aarstallet med Blyant rettet fra: »MDCCLXVIII«).
- S. 44 L. 16 (S. 127 L. 14) *Funus ejus*] Grams Kiste var oprindeligt anbragt i

den nordre Række af Gravhvelvinger, men er i nyeste Tid overflyttet til den søndre Række. Indskriften paa hans Kisteplade er aftrykt i Victor Hermansen, Københavns gamle Kirker, 1932, S. 142-3. Til denne Indskrift, der er forfattet af Jacob Langebek, findes 2 egenhændige Koncepter i Ny kgl. Saml., Fol., 354 c. — I Kirkebogen for Trinitatis Kirke hedder det: »A^o 1748 d. 28. Febr. blev vores berømmelige Kirke Patron Høyædle og Velbaarne Hr. Etats Raad Hans Gram i Hans 64 Aar nedsat i Hans tilkøbte Muurede Grav i Trinitatis Kirke paa den nordre ende af Alteret«. Som Dødsarsag angiver Kirkebogen det lidet specificerede »tærende Sygdom«. — I »Altonaische Gelehrte Zeitung« 1748 S. 221 hedder det, at Grams sidste Sygdom »bestunde anfangs in einer obstructione hepatis, weil aber der sel. Mann durch vieles Lucubiren ganz entkräftet war, so degenerirte selbige in einen Marasmmum«.

- S. 44 L. 19 (S. 127 L. 17) *Societas Hafniensis*] ∅: Videnskabernes Selskab, jvfr. S. 36 L. 9.
- S. 44 L. 20 (S. 127 L. 19) *Johannis Ludovici de Holstein*] Om J. L. Holstein jvfr. S. 36 L. 13; om hans Deltagelse i Arbejdet for Grams Mindemedaille se Georg Galster, Danske og Norske Medailler og Jetons ca. 1533-ca. 1788 S. 275.
- S. 44 L. 21 (S. 127 L. 20) *numisma argenteum*] A tilføjer: »cujus sculpturæ Ingeniosissimus D^{nus} Arbin auctor est«. Dette er dog igen blevet overstreget. — Grams Mindemedaille er afbildet og beskrevet i Georg Galster, anf. Værk S. 275-6. Det er Magnus Gustavus Arbien, der har skaaret Stempleerne.
- S. 44 L. 27 *vultum*] A: »vultum osqve hominis«.
- S. 44 L. 32 (S. 127 L. 30) *Adamus Gottlob Moltke*] Overhofmarskal, Lensgreve Adam Gottlob Moltke (1710-92) til Bregentved var stærkt kunstinteresseret, grundede en stor Malerisamling og var fra 1754 Præs for Kunstakademiet.
- S. 44 L. 34 (S. 127 L. 32) *Alter Richelius*] A: »Alter Rischelius«, med fremmed Haand rettet til »Colbertus«.
- S. 44 L. 35] A slutter med følgende Ord: »Sed tempus postulat, ut colophonem opusculo imponam, Epicediis, qvæ in Fratr̄is honorem edita sunt, tantum modo adjectis. — Epicedium NN etc: etc:«.
- S. 45 L. 3-5 (S. 128 L. 4) *Catharinam Gram . . . Adamo Trallovio*] 1711 forekommer en Hans Adam Trallou, Vicevold- og plantagemester i København (Kjøbenhavns Diplomatarium, udg. af Oluf Nielsen, VIII, 142-3).
- S. 45 L. 13 (S. 128 L. 14-15) *Henricum de Hielmstierne*] Daværende Højesteretsassessor, Justitsraad, siden Gehejmerraad, Henrik Hielmstierne (1715-80), fra 1742 Sekretær og fra 1776 Præs i Videnskabernes Selskab, maatte, da Bernhard Møllmann trods givet Løfte ikke udførte sit Forsæt, holde den egentlige Mindetale i Selskabet over dets Stifter den 10. Januar 1752. Hielmstiernes Udkast til Talen er trykt i Suhms Nye Samlinger

- til den danske Historie IV, 1, 165-71 og findes i Haandskrift i Uldall, 8°, 521; Kall, 8°, 673 samt i Kristiania og i Trondhjem (jvfr. Eiler Nystrøm, Den grevelige Hielmstjerne Rosencroneske Stiftelse S. 518). — Et Brev af 27. December 1740 fra Hielmstjerne til Gram, der paa typisk Maade viser hans Klientforhold til Gram, findes i Gl. kgl. Saml., Fol., 1101.
- S. 45 L. 20 (S. 128 L. 22) *de Holstein*] En Søn af Johan Ludvig Holstein, Christian Holstein (1735-99), da Sekretær i Danske Kancelli, siden Overjægermester, Gehejmekonferensraad, Lensgreve, til Lethrabort. Om dens Forhold til Videnskabernes Selskab se H. F. Rørdam i Oversigt over det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger 1901, S. 189-203; 1902, S. 97-104.
- S. 45 L. 22-3 (S. 128 L. 25) *Divæ Lovisæ*] Der sigtes aabenbart til Grev Holsteins *korte* Mindetale over Dronning Louise i Videnskabernes Selskabs Møde den 10. Januar 1752 (jvfr. Rørdam i anf. Oversigt, 1902, S. 102), ikke til hans *lange* »Sørge-Tale over den i Livet stormægtigste og høibaarne Dronning Lovise«, der blev holdt i Mødet den 28. Februar 1752 og samme Aar udgivet i Trykken. — Om Mødet den 10. Januar indeholder Videnskabernes Selskabs Mødeprotokol (I p. 246) følgende: »Den 10de Ianuarii vare vi forsamlede i Societetet, og var, foruden det gandske Societet, nærværende det gandske Conseil, Kammerherre von Stöcken og Bierregaard, Biskop Hersleb og Pastor Bluhme; da den unge Grev Holstein holte en kort dansk Tale bedende om Tilladelse at være tilstæde for at høre paa salig Etatsraad Grams Eloge, da han desuden engagerede sig til at holde en dansk Harangue over den høysalige Dronning. Efter at ieg [∴ Hielmstjerne] paa Societetets Veigne havde besvaret Greven, saaledes som iblandt Societetets Papirer omtrent findes skrevet, oplæste ieg en Eloge over salig Etatsraad Gram, som ligeledes findes iblandt Societetets Papiirer«. De paaberaabte »Papirer« mangler nu.
- S. 45 L. 23 (S. 128 L. 26) *Sermoni responderat*] Hielmstjernens »Svar paa den unge Grev Holsteins korte Harangue« findes i Haandskrift i Trondhjems Videnskabsselskabs Bibliotek (jvfr. Eiler Nystrøm, anf. Skrift S. 518), desuden i Aalborg Stiftsbibliotek (L. F. J. Fabritius, Katalog over Aalborg Stifts Bibliotek S. 404).
- S. 45 L. 27 (S. 128 L. 32) *Cato*] Jvfr. Plutarch, Vitae. Cato major 19.
- S. 46 L. 2 (S. 129 L. 7) *conticuere omnes*] Jvfr. Verg. Aen. 2, 1.
- S. 46 L. 9 (S. 129 L. 16-17) *Summi Herois*] ∴ Selskabets Præsides, Gehejmearaad Johan Ludvig Holstein.
- S. 46 L. 29 (S. 130 L. 1) *MDCCXLVIII*] Jvfr. S. 44 L. 26-7.
- S. 46 L. 38 *Sacra Dei Oracula*] ∴ Skriftstudiet.
- S. 47 L. 35 (S. 131 L. 6-7) *selecta Bibliotheca*] Jvfr. »Bibliotheca Grammiana, sive Catalogus bibliothecæ, qvam reliquit vir illustris et magni nominis Joannes Grammius«, Havnix 1748, og E. C. Werlauffs Karakteristik af dette Bibliotek (Hist. Efterretn. om det store kgl. Bibliothek, 1844, S. 166 f.): »et Mindesmærke om dets Eiers polyhistoriske Lærdom«.

- S. 48 L. 18-19 (S. 131 L. 29) *Meursii Historiam*] Takket være Grams offervillige Indsats kunde Meursius' »Historia Danica« publiceres af Johs. Lami i Vol. IX af Udgaven af Meursius' »Opera«, 1746. Ikke uden Grund taler Lami flere Steder i Fortalen m. H. t. Gram om »liberalitas viri incomparabilis«, »Grammius pereruditus«, »erudita liberalitas« etc. Meursius' Manuskript havde Gram faaet af Niels Slange (Breve I, 103). Johannes Meursius (1579-1639) havde fra 1624 til sin Død virket som Professor i Sorø og kgl. Historiograf. Grams eget Manuskript til hans Meursius-Noter findes i Gl. kgl. Saml., Fol., 833-4.
- S. 48 L. 20 (S. 131 L. 31) *in diplomatico opere*] Jvfr. S. 41 L. 27.
- S. 48 L. 21 (S. 131 L. 32) *Christiani Quarti Historia*] Jvfr. S. 34 L. 4.
- S. 48 L. 22 (S. 131 L. 33) *specimina . . . in concessu nostro recitata*] Jvfr. S. 36 L. 9.
- S. 48 L. 26 (S. 131 L. 37) *Cicero*] Cic. De Orat. 2, 15.
- S. 48 L. 30 (S. 132 L. 2) *Christiani Tertii Historia*] Jvfr. S. 33 L. 23-4.
- S. 48 L. 32 (S. 132 L. 5) *Cimbriae Clarissimi Mölleri*] 1744 kom under Videnskabernes Selskabs Tilsyn Johannes Mollers Størværk »Cimbria literata« i 3 Foliobind, udstyret med en udførlig Fortale af Gram (36 Foliosider).
- S. 48 L. 32-3 (S. 132 L. 6) *Vaugelassii et Pelisonii Præfationes*] Claude Favre de Vaugelas (1585-1650), berømt Medarbejder ved det franske Akademis Ordbog; Paul Pellisson-Fontanier (1624-93), frugtbar fransk Historiker og Skønaand. Der tænkes formentlig især paa de Vaugelas' Fortale til »Remarques sur la langue française«, 1647, og Pellissons »Préface des OEuvres de Sarrazin«. Det franske Citat er ikke genfundet.
- S. 49 L. 11-12 (S. 132 L. 23) *cum studio Etymologico*] Interessante Bemærkninger om Etymologien af Gram i Breve I, 206f. Forskellige etymologiske Undersøgelser af Gram er trykt i Videnskabernes Selskabs Skrifter, andre findes i Manuskript i Gl. kgl. Saml., Fol., 1100.
- S. 50 L. 3 (S. 133 L. 12) *Poeta verba*] Citatet er ikke genfundet.
- S. 50 L. 14 (S. 133 L. 25) *hujus Societatis*] ∴: Videnskabernes Selskab.
- S. 51 L. 2 (S. 134 L. 13) *illum Socratem*] Plat. Apol. XXI, d.
- S. 51 L. 9-10 (S. 134 L. 23) *expositiones quorundam Novi Foederis Librorum*] Ikke blot paa det kirkehistoriske, men ogsaa paa det eksegetiske Omraade var Gram virksom. I mange Aar holdt han saaledes Forelæsninger over det nye Testaments Grundtekst (Kirkehistoriske Samlinger 4. R. II, 431-2). Om den Anseelse, han nød ogsaa som en teologisk Autoritet, vidner de sst. S. 433-60 aftrykte Breve.
- S. 51 L. 11 (S. 134 L. 24) *Liberalitas vero*] Fremhævelsen af Grams Redebonhed til paa enhver Maade at støtte sine Medmennesker er et gennemgaaende Træk i Samtidens Skildringer. I Poeten Gerhard Treschows »Sidste Ære-Minde over Herr Johannes Gramm«, 1748, hedder det saaledes:

»Hans Raad, hans Midler, og hans skønne Bøger vare
Vel rare, men i den Henseende ey rare,
At jo hans Hierte, Pung, og Bog-Sal aaben stod,
Og at han raadede paa Manges Mangel bod«.

- S. 51 L. 12-13 (S. 134 L. 25) *ex scito divino*] Matth. 6, 3.
- S. 51 L. 23 (S. 134 L. 36) *etiam foeminis primariis*] Hertil kan bl. a. henregnes Grevinde Anna Sophie Schack (jvfr. Grams Breve til hende i Danske Magazin 6. R. I, 368-82) og Grevinde Eleonore Hedeveg Rantzau f. v. Plessen (sst. 6. R. V, 266).
- S. 51 L. 28 (S. 135 L. 4-5) *Inscriptio numismatis*] Medaillen bærer paa Reversen Indskriften: »Lvgentibus Mvsis occlvsvs d. XIX Febr: MDCCXLVIII«.
- S. 51 L. 31-2 (S. 135 L. 7) *Johanni Ludovico de Holstein*] Om Holsteins Interesse for Grams Mindemedaille se S. 44 L. 20.
- S. 51 L. 32 (S. 135 L. 8) *illud Plinii*] Plin. Ep. 2, 1, 6.
- S. 52 L. 3-4 (S. 135 L. 18-19) *Cui mens*] Hor. Sat. I, 4, 43-4.
- S. 52 L. 15-16 (S. 135 L. 35) *Magnus Præsul et Patronus*] Biskop Ludvig Harboe, jvfr. S. 6 L. 9.
- S. 52 L. 22 (S. 136 L. 7) *Episcopus Worm*] Jvfr. S. 37 L. 24.
- S. 52 L. 23-4 (S. 136 L. 8) *Dominum Ring*] Jvfr. S. 37 L. 26.
- S. 52 L. 30 (S. 136 L. 17) *cum idem Falsteri verbis antea promissem*] Sætningen bør vistnok rettes til »cum idem Falstero verbis antea promisisset«. Maaske sigtes der til, at Biskop Worm 1726 havde tilbudt Falster *Rektoratet* i Roskilde (Chr. Bruun, Falsteriana S. 152-8. Chr. Falster, Amoeniatares philologicæ I, 223).
- S. 53 L. 7 (S. 136 L. 33) *Fratrem denique nostrum*] Den S. 36 L. 20 ff. omtalte Mogens Gram, Sognepræst i Errindlev.
- S. 53 L. 14 (S. 137 L. 3) *non exhalet Ringius*] Konrektor Ring levede lige til 1753. Jvfr. S. 37 L. 26.
- S. 53 L. 22 (S. 137 L. 13-14) *Magister Schnabel*] Mag. Bernhard Schnabel (1691-1754), Rektor i Roskilde 1726-54. Han indlagde sig megen Fortjeneste af Skolen (S. N. J. Bloch, Bidrag til Roskilde Domscoles Historie I, 63-5). Bloch, der i en hel Afhandling i Nytt historisk Tidsskrift V, 467-81 har brudt en Lanse til Ære for Schnabel, har dog ikke kendt det her anførte, vigtige Vidnesbyrd af Hans Gram.
- S. 53 L. 26 (S. 137 L. 19) *quorum supremus*] Navnet paa den øverste Lekties Hører i Roskilde Skole 1727 er ikke kendt.
- S. 54 L. 18-21 (S. 138 L. 16) *ex Pindaro*] Pind. Pyth. III, 36-40: *ἔστι δὲ φίλον ἐν ὀνδρώποισι ματαιότατον, ὅστις αἰσχύνων ἐπιχώρια παπταίνει τὰ πύρω, μεταμῶνια θηρέων ἀχράντοις ἐλπίσιν.*
- S. 54 L. 30 (S. 138 L. 30) *Johannes Ochsen*] Johannes Ocksen (1667-1737), Biskop i Aarhus fra 1713.

- S. 54 L. 30 (S. 138 L. 31) *Steenbuchium Nostrum*] Formentlig den S. 17 L. 20 nævnte Professor Hans Steenbuch.
- S. 54 L. 31 (S. 138 L. 31) *D^{no} Saabye*] Mag. Peder Jensen Saabye, Rektor ved Aarhus Katedralskole 1728-31 (E. G. Tauber, *Historia scholæ cathedralis Arhusiensis* p. 76).
- S. 55 L. 7-8 (S. 139 L. 10) *sponsam domum ducendi*] Laurids Gram ægtede 24. Marts 1733 Johanne Elisabeth Barchmann (Stamtavle over Familien Gram, 1882, S. 5).
- S. 55 L. 13-14 (S. 139 L. 18) *Georgio Rhodio*] Mag. Jørgen Rhode, Rektor ved Aarhus Katedralskole 1701-28 (E. G. Tauber, *anf. Skrift* p. 76, 80).
- S. 55 L. 24-5 (S. 139 L. 30-1) *Serenissimus Monarcha*] Gram tænker aabenbart paa de Bestræbelser, der resulterede i Skoleforordningen af 17. April 1739, som bl. a. søgte at forhøje Lærerpersonalets Lønning.
- S. 55 L. 27 (S. 139 L. 35) *cum ... Falstero*] Om Falster jvfr. S. 18 L. 21.
- S. 55 L. 29-30 (S. 139 L. 38) *Johannem Hammer*] Mag. Hans Hammer (1695-1773), Konrektor i Aarhus 1729-40, derpaa Sognepræst i Helsinge-Valdby og Provst (E. G. Tauber, *anf. Skrift* p. 81).
- S. 56 L. 10 (S. 140 L. 19) *Ivarus Rosenkrantz*] Jvfr. S. 29 L. 31-2.
- S. 56 L. 12 (S. 140 L. 22) *qvædam Nobilium Schola*] Der sigtes til den Discipelkreds, der i sin Tid samlede sig paa Rosenholm om Holger Rosenkrantz den Lærde, d. 1642 (J. Oskar Andersen, *Holger Rosenkrantz den Lærde* S. 271 ff.).
- S. 56 L. 12-13 (S. 140 L. 23) *curiam pastoraalem vacuum*] Hornslet, jvfr. S. 38 L. 16.
- S. 56 L. 25 (S. 141 L. 4) *Laurentius Thura*] Jvfr. S. 38 L. 24.
- S. 56 L. 30-1 (S. 141 L. 11) *Vocationis et Confirmationis Litteræ*] Ivar Rosenkrantz's Kaldsbrev er dateret 3. Marts 1733, det fik kgl. Konfirmation 6. Marts s. A. (Indlæg til Jydske Registre 1733 Nr. 48).
- S. 56 L. 34 (S. 141 L. 14) *Petro Terpager*] Den fortjente ripensiske Historiker, Lector theologiæ i Ribe og Sognepræst i Vester Vedsted, Dr. theol. Peder Terpager (1654-1738).
- S. 56 L. 34 (S. 141 L. 14) *Laurentio Fogh*] Sognepræst ved St. Catharinæ Kirke i Ribe, Mag. Laurids Fog († 1747).
- S. 57 L. 2 (S. 141 L. 16) *amicula quidem dulcissima*] Johanne Barchmann, jvfr. S. 55 L. 7-8.
- S. 57 L. 11 (S. 141 L. 26) *Excellentissimo Heroë*] Ivar Rosenkrantz.
- S. 57 L. 19 (S. 141 L. 36) *de Serenissimæ Reginæ mandatis*] Dronning Anna Sophie levede fra 1730 til sin Død 1743 i en Slags Forvisning paa Clausholm.
- S. 57 L. 33 (S. 142 L. 17) *sanctulorum*] Gram var ingen Ven af Tidens Pietister og har oftere udtalt sig sarkastisk om dem, saaledes i Breve I, 39-40, 188.

- S. 57 L. 35 (S. 142 L. 19) *Johanna Elisabethæ tuæ*] Jvfr. L. 2. De »indiske« Varer staar formentlig i Forbindelse med Grams interesserede Deltagelse i Asiatisk Kompagnis og Vestindisk Kompagnis Virksomhed (jvfr. f. Eks. Breve I, 134, 148, 174, 176, 245 o. fl. St. og Danske Magazin 6. R. I, 371).
- S. 58 L. 2 (S. 142 L. 21) *Christiernum Høg*] Formentlig Christen Høgh (1701-62), fra 1737 Sognepræst i Skanderborg, Skanderup og Stilling.
- S. 58 L. 2 (S. 142 L. 22) *Michaelem Lerke*] Formentlig Mikkel Lerche (c. 1691-1756), fra 1730 Sognepræst i Houlbjerg-Granslev.
- S. 58 L. 4 (S. 142 L. 23) *filium Nicolaum*] Niels Gram (1736-88), siden cand. theol., Forpagter paa Løvenborg (Stamtavle over Familien Gram, 1882, S. 5). Jvfr. Breve I, 287.
- S. 58 L. 8-9 (S. 142 L. 27) *Johanne Ernesto Tegder*] Johan Ernst Tegder (1713-79), cand. theol. 1738, 1751 Sognepræst i Skjødstrup-Elsted.
- S. 58 L. 12-13 (S. 142 L. 23) *novum ... habitaculum*] Denne laa i Store Kannestræde ved Siden af den daværende Universitetsbygning og brændte 1807 (E. C. Werlauff, Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, 1847, S. 19).
- S. 58 L. 17 (S. 143 L. 2) *a studiis sim*] Jvfr. S. 32 L. 4 ff.
- S. 58 L. 17 (S. 143 L. 3) *Dominus Lütken*] Jvfr. S. 32 L. 7-8.
- S. 58 L. 35 (S. 143 L. 24) *Præsule nostro Herslebio*] Mag. Peder Hersleb (1689-1757), fra 1737 Biskop over Sjællands Stift. Jvfr. Breve I, 230.
- S. 59 L. 7 (S. 143 L. 30) *Domino Petro Sommer*] Peder Sommer (ca. 1707-56) blev 1742 Sekretær i Danske Kancelli, siden Landsdommer paa St. Croix.
- S. 59 L. 9-10 (S. 143 L. 33) *Domino Høyer*] Andreas Hojer (1690-1739) var fra 1734 Professor juris. Om Sommers Tilknnytning til Hojer vidner det, at han 1737 udgav en Oversættelse af et af dennes Skrifter under Titel: »Forestilling paa en dansk Jurist«.
- S. 59 L. 13 (S. 144 L. 4) *in Universitatis Fundatione*] Gram sigter formentlig til § 95 i Universitetets Fundats af 31. Marts 1732 (jvfr. Forordningen af 10. Februar 1736 om Indførelse af juridisk Embedseksamen III, 1-5), der stillede i Udsigt, at Adgangen til højere juridiske Embeder skulde være afhængig af Ansøgerens juridiske Studier ved Universitetet. Jvfr. Poul Johs. Jørgensen i Festskrift i Anledning af Tohundrede Aars Dagen for Indførelsen af juridisk Eksamen ved Københavns Universitet, 1936, S. 89, 110 f.
- S. 59 L. 17 (S. 144 L. 7) *Dominus Matthias Riise*] Matthias Riise var fra 1712 til sin Død ca. 1744 Sognepræst i Nimtofte-Koed. Han kaldes »een hæderlig og meeget Lærd Præstemand« i et Brev af 5. Marts 1744 fra Ivar Rosenkrantz til Gram (Gl. kgl. Saml., Fol., 1101).
- S. 59 L. 22-3 (S. 144 L. 14) *Diodorum Siculum Rhodomanni*] Lorenz Rhodoman (1546-1606), Professor i Jena og fra 1602 i Wittenberg, udgav 1604

- i Hannover »Diod. Sicvli Bibliothecæ historicae libri XV«, i ældre Tider anset for et Hovedværk.
- S. 59 L. 27 (S. 144 L. 19) *Magistrum Reenberg*] Jvfr. S. 42 L. 5-6.
- S. 59 L. 29 (S. 144 L. 20) *Carylus in Jobum*] Joseph Caryl (1602-73), engelsk Nonconformist, udgav 1651-66 i 12 Bind i 4° »An exposition with practical observations upon . . . the book of Job« (2. Udg. 1676-7), der var meget eftertragtet som et Hovedværk i puritansk Bibelfortolkning.
- S. 59 L. 31-2 (S. 144 L. 21-2) *Fridericus Christianus Rosenkrantz*] Jvfr. S. 20 L. 28.
- S. 59 L. 34 (S. 143 Noten) *Job: Adolphum Brorson*] Jvfr. S. 7 L. 20.
- S. 59 L. 35 (S. 143 Noten) *Petrum Hygom*] Peder Hygom (1692-1764), fra 1738 Biskop over Aarhus Stift.
- S. 60 L. 2 (S. 144 L. 27) *Joachimo Gersdorff*] Konferensraad, Amtmand over Kalø Amt Joachim Gersdorff († 1746) til Isgaard, Rolsøgaard og Kvelstrup.
- S. 60 L. 5 (S. 144 L. 30-1) *memoriam Illius Domini*] Rigshofmester Joachim Gersdorff (1611-61).
- S. 60 L. 8 (S. 144 L. 33) *inter magnam partem Librorum Ejus*] Den ældre Gersdorff var en stor Bogsamler og testamenterede sin Samling til Kong Frederik III. Derved kom den til at danne Grundstammen i det nuværende kgl. Bibliotek (E. C. Werlauff, Historiske Efterretninger om det store kongelige Bibliothek i Kiøbenhavn, 1844, S. 20-1).
- S. 60 L. 13 (S. 145 L. 1-2) *ab Eminentissimo Episcopo*] Biskop Ludvig Harboe, jvfr. S. 6 L. 9.
- S. 60 L. 14 (S. 145 L. 3) *Fabricium*] Johann Albert Fabricius (1668-1736), 1699 Professor ved Gymnasiet i Hamburg, stor Bogsamler, frugtbar Skribent og Udgiver. I Fortalen til Johs. Møller, Cimbria literata (I, Præf., p. 25) kalder Gram Fabricius »vir incomparabilis diligentia, summæque et admirandæ doctrinæ«.
- S. 60 L. 14-15 (S. 145 L. 3) *Wolfium*] Johann Christoph Wolf (1683-1739), Discipel af J. A. Fabricius, 1712 Professor i orientalske Sprog ved Gymnasiet i Hamburg, siden Rektor ved samme, 1716 Præst ved St. Catharina Kirke sst. Bekendt som Bog- og Brevsamler og som frugtbar, lærd Udgiver.
- S. 60 L. 15 (S. 145 L. 4) *Reimarum*] Hermann Samuel Reimarus (1694-1768), Professor i orientalske Sprog ved Gymnasiet i Hamburg, nær knyttet til sin Lærer og Svigerfader, J. A. Fabricius, Forfatteren af de bekendte »Wolfenbüttler-Fragmente«. — Breve fra denne til Gram i Gl. kgl. Saml., Fol., 1101.
- S. 60 L. 16-17 (S. 145 L. 6-7) *Sylloge Epistolarum*] En Række Breve fra Hans Gram til J. A. Fabricius fra Aarene 1708-36 findes udgivne i »Sylloge nova epistolarum varii argumenti«, 1760, p. 552-626.
- S. 60 L. 20 (S. 145 L. 9) *Dominum de Mauclere*] Paul Emilius de Mauclerc

- († 1742), Præst i Stertin, Udgiver af flere lærde Tidsskrifter og historisk Samler. — Grams Brev har tidligere været trykt i [P. F. Suhm:], Nye Samlinger til den danske Historie, IV, 1.-2. Hefte, S. 162-5. Mauclercs Brev af 16. Oktober 1739, hvorpaa Grams er Svar, er trykt sst. S. 161-2 og findes i 2 Afskrifter i Gl. kgl. Saml., Fol., 1101.
- S. 60 L. 20 (S. 145 L. 10) *modestia Nostræ*] At Beskedenhed var et fremherskende Karaktertræk hos Gram, betones ogsaa stærkt af Klevenfeldt (P. F. Suhms Nye Samlinger til den danske Historie IV, 1. H., S. 174, 180).
- S. 61 L. 12 (S. 145 L. 36) *l' Histoire de Chrestien III*] B har (aaenbart urigtigt) »Chrestien II« for »Chrestien III« som i Aftrykket i Suhms Saml., anf. Sted S. 163 (jvfr. sst. S. 161). Der tænkes paa Grams Udgave af Nic. Cragii Annales.
- S. 61 L. 12-13 (S. 146 L. 1) *de m'epargner la confusion*] Mauclerc meddelte i det af ham udgivne Tidsskrift »Bibliothèque Germanique«, XLVIII, 1740, S. 1-31, en længere Omtale af Grams Udgave af Christian III's Historie. Trods alle Grams Protester findes der her (S. 5, 28 o. fl. St.) en meget smigrende Karakteristik af Grams Arbejde. Artiklen slutter (S. 28-30) med en kortfattet Biografi af Gram til Dels paa Grundlag af det S. 62 L. 28 nævnte Værk af Alb. Thura.
- S. 61 L. 23 (S. 146 L. 12) *Mr. Fabricius*] Jvfr. S. 60 L. 14. — Da J. A. Fabricius 1731 udsendte sin »Salutaris lux evangelii«, kunde han deri efter Haandskrift i Grev Christian Danneschiolds Bibliotek udgive nogle hidtil ukendte Breve af Kejser Julian. Afskriften heraf havde han faaet af Gram, der omtales med stor Berømmelse (anf. Værk S. 316: »excellētis vir doctrinæ raræque virtutis, et honoribus, quibus recens potentissimi regis sui gratia ornari eum contigit, dignissimus«). 1735 dedicerede Fabricius Gram 3. Bind af sin »Bibliotheca Latina mediæ et infimæ ætatis«. Jvfr. Sylloge I, 591, 624.
- S. 61 L. 24 (S. 146 L. 12) *Mr. Wolf*] Jvfr. S. 60 L. 14-15. J. C. Wolf dedicerede 1724 Gram 4. Del af sine »Anecdota Græca« som Tak, fordi denne havde meddelt ham en Tekst af Plutarchs Pro nobilitate.
- S. 62 L. 2-3 (S. 146 L. 29-30) *mes Remarques in Scholia ad Thucydidem*] 1721 udgav Gram »Castigationes ad scholia in Thucydidis lib. I«; i 1722 kom Castigationes »in . . . lib. II et omnes reliquos«.
- S. 62 L. 3 (S. 146 L. 30) *Mr. Ducker*] Carolus Andreas Duker (1670-1752), Retslærd og klassisk Filolog, Professor i Utrecht 1716-34, udgav 1731 »Thucydidis de bello Peloponnesiaco«, Fol. I Fortalen omtaler Duker Grams Arbejde for ham ved at kollationere en Codex, før tilhørende Fr. Rostgaard, derpaa Grev Christian Daneschiold. (Nu i Det kgl. Bibliotek: Gl. kgl. Saml., Fol., 490, jvfr. Charles Graux, Notices sommaires des manuscrits grecs de la grande bibliothèque royale de Copenhague p. 26-27, hvor der dog findes den besynderlige Misforstaaelse, at »Jens Gramm« (!) skulde have kollationeret Haandskriftet til Brug for E. F. Poppo Thura.)

- kydidudgave 1821 ff.). Om Grams Arbejde med Thukydid jvfr. Sylloge I, 600-1.
- S. 62 L. 4 (S. 146 L. 32) *soutenir*] Resten af Brevet (til S. 63 L. 4), der mangler i B, er suppleret efter en Afskrift i Gl. kgl. Saml., Fol., 1101.
- S. 62 L. 8-9 (S. 146 L. 36) *sur les allegations de la Version des Septante*] 1722-33 udgav Gram (under lidt varierende Titler) 8 »Dissertationes de veteris testamenti versionis Græcæ in novo testamento allegatione«. Jvfr. Sylloge I, 583.
- S. 62 L. 15-16 (S. 147 L. 6) *Bibliotheca ... Almelovenii*] Theodorus Janssonius van Almeloveen (1657-1712) udgav 1688 (og senere) under Titel »Bibliotheca promissa et latens« et Leksikon over Lærde, der havde efterladt sig udgivne Skrifter.
- S. 62 L. 21 (S. 147 L. 11) *jetzlebende gelehrte Evropa*] Daværende Præst ved St. Michaëlis Kirke i Hildesheim Gabriel Wilhelm Goetten (1708-81) udgav 1735-40 som det første i sin Art Værket »Das Jetzlebende Gelehrte Europa«, 1-3. Gram findes ikke omtalt heri.
- S. 62 L. 28 (S. 147 L. 18) *Alberti Thura Idea*] Kortfattede Notitser om Gram findes i Albert Thuras Idea historiæ litterariæ Danorum, 1723, p. 34, 189. Thura stod i nært Discipelforhold til Gram (Kirkehistoriske Samlinger 5. R. II, 61 f., 73, 85, 94. A. Thura, Conspectus Danorum, 1740, Præf.).
- S. 62 L. 30 (S. 147 L. 21) *parvi et mali*] Gen. 47, 9.
- S. 62 L. 33 *reste*] M S. har den øjensynlige Fejlskrift »resal«.
- S. 63 L. 3 (S. 147 L. 32) *Mr. de Dreger*] Fridrich von Dreger († 1751), Lenssekretær i Stettin, siden Gehejmefinansraad i Berlin.
- S. 63 L. 5 (S. 147 L. 34) *XV*] Den i B manglende Del af dette Brev (indtil S. 65 L. 15) er suppleret efter Afskriften i Ny kgl. Saml., 4°, 2012.
- S. 63 L. 12-13 (S. 148 L. 7-8) *Biblioth. Academiae*] Om de Tab, Universitetsbiblioteket led 1728, jvfr. S. Birket Smith, Om Kjøbenhavns Universitetsbibliothek før 1728, 1882.
- S. 63 L. 15 (S. 148 L. 10) *Confessionum exemplis*] Herom havde J. C. Wolf forespurgt i et Brev af 1. Marts 1730 (Gl. kgl. Saml., Fol., 1101) til Brug for et Arbejde af [Johann Daniel] Kluge (1701-68), siden Superintendent i Zerbst, formentlig det, hvortil han 1728 havde udsendt Subskriptionsindbydelse under Titel: »Consilium syntagmatis confessionum ecclesiae Lutheranae edendi« (H. W. Rotermond, Fortsetzung und Ergänzungen zu C. G. Jöchers allgemeinem Gelehrten-Lexiko III, 532).
- S. 63 L. 18-19 (S. 148 L. 15-16) *de Artic. Confessionis ... 1561 conditis*] Den »Confessio præcipuorum articulorum doctrinæ ac fidei ecclesiarum Danicarum«, som blev affattet i Maj 1561, findes ikke mere i Original. Den kendes nu kun af Afskrifter og Uddrag af et Haandskrift, der brændte med Gefle Gymnasiibibliotek, foretagne af den senere Erkebiskop Henrik Reuterdaahl. Disse Afskrifter opbevares nu i Uppsala Universitets-

- bibliotek. Et mindre Uddrag er paa Grundlag heraf udgivet i Kirkehistoriske Samlinger 3. R. IV, 473-7. Jvfr. Årkebiskop Henrik Reuterdahls memoarer, udg. af Lauritz Weibull, S. 236.
- S. 63 L. 23-4 (S. 148 L. 21) *De vetustiore . . . 1530 . . . procusa*] Der menes de bekendte 43 københavnske Artikler af 1530, udg. af H. F. Rørdam i »Malmø-Beretningen om Religionsartikler og Forhandlinger paa Herredagen i Kjøbenhavn 1530« (Skrifter fra Reformationstiden, IV, 1889).
- S. 63 L. 28 (S. 148 L. 26) *Arnoldus Hvitfeldius*] Arild Hvitfeldt, Konning Friderich den Førstis . . . Histori, 1597, S. 199-207. Hvitfeldt synes ikke at have kendt Malmø-Beretningen.
- S. 63 L. 31 (S. 148 L. 31) *latine exhibitos a Pontano*] Den kgl. Historiograf Johan Isaksen Pontanus (1571-1639) fik ikke 2. Del af sin »Rerum Danicarum historia« udgivet. Manuskriptet fandtes i Universitetsbiblioteker, men brændte 1728. Hans Gram havde ladet tage en Afskrift og forberedt en Udgave, som dog heller ikke kom (jvfr. Grams egen Beretning i Danske Samlinger 2. R. I, 374). Imidlertid blev Skriftet udgivet af E. J. Westphalen i »Monumenta inedita rerum Germanicarum« II, 1740, S. 714-1230. Den af Westphalen benyttede Afskrift af Pontanus' Værk findes i Gl. kgl. Saml., Fol., 839. Den i Grams Brev omtalte latinske Oversættelse af de 43 Artikler findes i denne Afskrift p. 326-7; i Westphalens Udgave II, 1119-22.
- S. 64 L. 4-5 (S. 149 L. 2) *inque sensum Genevensibus aptum*] Som hollandsk født og mangeaarig hollandsk Universitetslærer tilhørte Pontanus den kalvinske Kirke (H. F. Rørdam, Historiske Samlinger og Studier III, 444. Om Pontanus' Glæde ved personlig at træffe Theodor Beza sst. III, 22).
- S. 64 L. 5 *aptum*] M S.: amplum, rettet i Overensstemmelse med en i Ny kgl. Saml., 4°, 2012 indlagt Liste med Rettelser efter Originalen i Stadtbibliothek i Hamburg.
- S. 64 L. 15-16 (S. 149 L. 17) *novis Tuis*] Brev af 20. Oktober 1730 (Gl. kgl. Saml., Fol., 1101).
- S. 64 L. 16 (S. 149 L. 17) *Biblioth. Wolfanae*] Den 30. Oktober 1730 paa-begyndtes Bogauktionen efter afdøde Bibliotekar ved det kgl. Bibliotek, Etatsraad Conrad Wolfen (jvfr. »Catalogus librorum . . . dni. Conradi Wolfen«, 1730).
- S. 64 L. 20 (S. 149 L. 23) *in latibula sese insinuarint*] Ogsaa i et Brev til J. A. Fabricius har Gram skildret den Forvirring, Branden 1728 bragte i hans Samlinger (Sylloge I, 608).
- S. 64 L. 23 (S. 149 L. 27) *Venerandi Lintrupii indicio*] Om Søren Lintrup jvfr. S. 12 L. 11-12.
- S. 64 L. 24-5 (S. 149 L. 27) *in libro . . . Bartholdi Botsacci*] Barthold Botsac (1649-1709) var fra 1693 til sin Død Hauptprediger ved Petri Kirke i København. Han repræsenterede en streng luthersk Ortodoksi og var en frugtbar Forfatter (D. B. L., 2. Udg., III, 520-1).

- S. 64 L. 28 (S. 149 L. 32-3) *Commonitorio*] 1702 havde B. Botsac udgivet en Række antikatolske Prædikener, hvori han ogsaa belyste den lutherske Reformations Udvikling i Danmark, under Titel: »Commonitorium trip-lex, evangelicum, epistolicum, catecheticum, de fugiendo Papismo (Warnung für das Pabstthum«). I 1. Del S. 297-308 findes de omtalte Artikler.
- S. 64 L. 36-7 (S. 150 L. 6-8) *Lintrupius . . . pro Dania orthodoxa etc. Masii*] I Søren Lintrups *Vindiciæ historico-theologicæ pro Dania Orthodoxa fideli et pacifica Hectoris Gothofredi Masii*, 1692, p. 81 omtaler Lintrup, at der findes et Eksempplar af Konfessionen af 1561 »in Bibliotheca nostra publica«.
- S. 65 L. 1 *memini*] M S.: nemini, her rettet efter Originalen (Kollation i Ny kgl. Saml., 4°, 2012).
- S. 65 L. 2 *præferret*] M S.: præfereret, her rettet efter ovennævnte Tekst.
- S. 65 L. 3 (S. 150 L. 11-12) *edictum Regis Friderici II*] Der sigtes til Frederik II's saakaldte Fremmedartikler af 20. September 1569 (Danske Kirkelove, udg. af H. F. Rørdam, III, 126-34. Kirkehistoriske Samlinger 2. R. IV, 233-43).
- S. 65 L. 13-14 (S. 150 L. 23) *in Aeschylo nimirum atque Hodio*] Formentlig Thomas Stanleys Udgave af Aischylus, London 1663 (anførte Katalog S. 1 Nr. 2) og Humphrey Hody (Hodius), *De Bibliorum textibus*, Oxford 1705 (sst. S. 10 Nr. 122).
- S. 65 L. 17-18 (S. 150 L. 28) *Mabillonius*] Jean Mabillon, *De re diplomatica* (anf. Katalog S. 13 Nr. 149).
- S. 65 L. 19 (S. 150 L. 29-30) *Mejercronianæ cladis*] Henning Meyercrone (1645-1707) var i mange Aar dansk Gesandt i Paris. Da Ludvig XIV 1706 forlangte ham hjemkaldt, skete Opbruddet fra Paris paa tumultuarisk Maade. Hans Bøger, der blev sendt hjem ad Søvejen, led stor Skade, da Skibet strandede ved Jyllands Vestkyst (Chr. Bruun, *Frederik Rostgaards Liv og Levnet* S. 46).
- S. 65 L. 20 (S. 150 L. 30) *Beverlandinos libros*] Anf. Katalog S. 173 Nr. 105-7 nævnes den nederlandske Jurist og Digter Hadrianus Beverland († ca. 1712)'s paa Grund af deres letfærdige Tone berygtede Bøger »De jure stolatæ virginitatis«, 1680, og »De peccato originali« [1679]. De findes nu i Det kgl. Bibliotek som Gl. kgl. Saml., 8°, 3416-17.
- S. 65 L. 29 (S. 151 L. 2) *Julii Africani Cesti*] Den syropalæstinensiske kristne Forfatter Sextus Julius Africanus (- 225 e. Kr. -) har efterladt sig et stort leksikalsk Værk væsentligt omhandlende Naturvidenskaberne, Landvæsen, Krigsvæsen o. l. under Titel »Broderier« (*Κεστοί*, Cesti). I Wolfens Katalog S. 162 Nr. 942 nævnes Zacharias Lunds Afskrift af Teksten til dette Værk. Denne omtaler Gram udførligt i et Brev til J. A. Fabricius (Sylloge I, 592-8). I Wolfens Katalog S. 162 Nr. 943 forekommer ogsaa Zacharias Lunds Kommentar hertil, »In Julii Africani Cestos Notæ«. Denne findes nu i Det kgl. Bibliotek (Kall, 4°, 315). En egenhændig Paaskrift paa Titel-

- bladet af Gram viser, at han den 30. Oktober 1734 havde skænket Fabricius dette Haandskrift. Den 6. November s. A. tilsendte Gram Fabricius Haandskriftet (Sylloge I, 612, jvfr. S. 611). — Teksthaandskriftet nævnes i »Bibliotheca J. A. Fabricii« (IV, 200 Nr. 171) og kom senere til Universitetsbiblioteket i København med J. A. Fabricius' øvrige Haandskrifter (4°, Nr. 65) og er nu i Det kgl. Bibliotek.
- S. 65 L. 29-30 (S. 151 L. 2-3) *a Zacharia Lundio descripti*] Zacharias Lund (1608-67), Rektor paa Herlufsholm 1646-54, derefter Bibliotekar hos Jørgen Seefeld, 1657 Sekretær i Danske Kancelli, var en lærd Filolog, der har efterladt sig en lang Række Haandskrifter, mest bestaaende af Afskrifter af eller Kommentarer til klassiske Forfattere (G. L. Wad, Meddelelser om Rektorerne paa Herlufsholm 1565 til 1878 S. 140-53).
- S. 65 L. 31 (S. 151 L. 5) *Hesiodus Zach. Lundii*] Anf. Katalog S. 163 Nr. 954. Dette Haandskrift blev foræret af Gram til J. Christian Wolf (E. C. Werlauff, Historiske Efterretninger om det store kongelige Bibliothek, 1844, S. 69 Note g).
- S. 65 L. 33-4 (S. 151 L. 8) *Collectio Epistolarum Joh. Meursii*] Anf. Katalog S. 164 Nr. 961: »doctorum virorum epistolæ ad Joh. Meursium ex bibliotheca Seefeldiana per Zachariam Lundium msspt«. Jacob Langebeks Fortegnelse over Grams Haandskrifter 1751 (Det kgl. Biblioteks Arkiv E 41) Nr. 206. Nu i Det kgl. Bibliotek (Gl. kgl. Saml., 4°, 3072). Med stor Liberalitet meddelte Gram Johs. Lamius hele denne Brevskat, tilmed forsynet med ikke faa Kommentarer, for at den kunde blive udgivet i dennes Meursius-Udgave (Vol. XI, 1762). I Fortalen hertil (p. V-VI, XIV) mindedes Lamius i smukke Ord den betydelige Hjælp, han havde modtaget af den nu afdøde Gram, »vir Danus adprime eruditus, oppido diligens, et incredibiliter humanus et liberalis«. Jvfr. iøvrigt Sylloge I, 594.
- S. 65 L. 34 (S. 151 L. 9) *Grævianæ Epistolæ*] Anf. Katalog S. 164 Nr. 960 nævnes en Samling Breve fra den bekendte Polyhistor Johannes Georgius Graevius (1632-1703), fra 1661 Professor i Utrecht. — Jvfr. Jacob Langebek, anf. Fortegnelse Nr. 216. Brevene er nu i Det kgl. Bibliotek (Gl. kgl. Saml., 4°, 2135).
- S. 65 L. 36 (S. 151 L. 10-11) *Casaliana opera*] Anf. Katalog S. 161 Nr. 935 opføres 34 Bind trykte og utrykte Arbejder af den berømte Johannes Caselius († 1613), Professor i Helmstädt. Jvfr. Jacob Langebek, anf. Fortegnelse Nr. 208-14. Nu i Det kgl. Bibliotek, især i Gl. kgl. Saml., 4°, 2127 I-II.
- S. 65 L. 38 (S. 151 L. 13) *Daneschioldianæ Bibliothecæ . . . catalogus*] »Bibliotheca Daneschioldiana« (til Auktion 10. Januar 1732) over den fortrinlige Bogsamling, der var efterladt af Lensgreve Christian Daneschiold-Samsøe (1702-28). Om dette Bibliotek se E. C. Werlauff, Hist. Efterretn. om det store kongelige Bibliothek, 1844, S. 131 ff. Grev Daneschiolds tidlige Død beklagede Gram stærkt (Sylloge I, 586-7). Om Auktionen jvfr. Breve I, 17-18, 19.

- S. 65 L. 38 (S. 151 L. 13) *nomophyla*:] Jvfr. »Catalogus numismatum antiquorum . . ., quæ, dum vixit, collegit . . . dn. Christianus comes de Daneschiold in Samsøe«, Havnæ, s. a. Eksemplaret i Det kgl. Bibliotek er gennemtrukket med hvide Blade og torsynet med talrige haandskrevne Tilføjelser af Gram.
- S. 66 L. 3-4 (S. 151 L. 17) *Libiana Rostgaardii*] Jvfr. Bibliotheca Daneschioldiana S. 401 M S. Nr. 33-42. Nu i Det kgl. Bibliotek (Gl. kgl. Saml., 4°, 1984). — Fr. Rostgaard havde paa sin Udenlandsrejse samlet og tilrettelagt et stort Materiale til Udgivelse af den græske Rhetor Libanii († ca. 393 e. Kr.)'s Breve. 1733 udlaaantes Materialet ved Grams Mellemkomst til J. C. Wolf i Hamburg, og 1738 kom dennes Udgave (E. C. Werlauff, Hist. Efterretn. om det store kongelige Bibliothek, 1844, S. 103, 149 ff. Chr. Bruun, Frederik Rostgaards Liv og Levnet I, 56 f., 147-54, 385 f., 393, 437-9. Breve I, 133, 137-8, 159, 160-1. Sylloge I, 581, 584). I Fortalen til J. C. Wolfs »Libanii sophistae epistolae« gøres der nøje Rede for Rostgaards Andel i Udgaven, og der rettes en varm Tak til Gram, der bl. a. karakteriseres som »is omnino, de quo nihil tam præclare dixero, quin id virtus ejus superet«.
- S. 66 L. 7-8 (S. 151 L. 23) *Bibliotheca . . . custodiam*] Jvfr. S. 29 L. 28-9.
- S. 66 L. 12 (S. 151 L. 27) *insigni munere librario*] Der sigtes til J. C. Wolfs Udgave af »Pavli Colomesii . . . Italia et Hispania orientalis«, 1730 (jvfr. Wolfs Brev af 20. Oktober 1730).
- S. 66 L. 15 (S. 151 L. 31-2) *Dn. D. Fabricio*] Jvfr. S. 61 L. 23.
- S. 66 L. 16 (S. 151 L. 33) *Centifolii Lutherani Exemplar*] 1728 havde J. A. Fabricius udgivet »Centifolium Lutheranum sive notitia litteraria scriptorum omnis generis de b. d. Luthero«, en omfattende reformationshistorisk Bibliografi.
- S. 66 L. 25 (S. 152 L. 7) *ad binas Tuas priores*] Formentlig Brevene af 5. April og 20. Juli 1731 (Gl. kgl. Saml., Fol., 1101).
- S. 66 L. 26 (S. 152 L. 6) *tertiæ*] Brev af 11. September 1731 (sst.).
- S. 66 L. 32 (S. 152 L. 16-17) *de meo illo Pentateuchi trilingvis codice*] Jvfr. S. 67 L. 21.
- S. 66 L. 33 (S. 152 L. 18) *Rev. Crusius noster*] Magnus Crusius (1697-1751) var født i Slesvig og havde fra 1723 været Legationspræst for forskellige danske Gesandter, 1735 blev han Professor theologiæ i Göttingen og 1747 Generalsuperintendent i Harburg. Han har især virket som Litterærhistoriker og Ekseget (E. F. Schmersahl, Zuverlässige Nachrichten von Jüngstverstorbenen Gelehrten II, 1751, S. 734-57).
- S. 67 L. 21 (S. 153 L. 8) *Biblioth. Jac. le Long*] I den franske Oratorianer Jacobus le Longs Beskrivelse af alle Bibeludgaver og -oversættelser »Bibliotheca sacra«, 1709, p. 46 omtales den nævnte Polyglot, trykt i Konstantinopel Aar 5307 (Ϟ: 1547).
- S. 67 L. 21-2 (S. 153 L. 9) *in Catalogo Rostgaardii*] Det angivne Sted i »Bi-

- bibliotheca Rostgardiana« nævnes et stærkt defekt Eksemplar af Bogen, karakteriseret som »rarissimus«.
- S. 67 L. 29 (S. 153 L. 17) *κέρως Ἀμαλθείας*] I sit Brev af 11. September 1731 havde Wolf tilbudt Gram et Eksemplar af »*Κέρως Ἀμαλθείας καὶ κῆποι Ἀδωνιδος*, i. e. veterum Grammaticorum Graecorum collectio Aldina Venet. 1496 fol. curata«. Grams Eksemplar af dette Skrift — en Gave fra den S. 42 L. 5 omtalte Morten Reenberg — findes nu i Det kgl. Bibliotek (Victor Madsen, Katalog over det kongelige Biblioteks Inku-nabler Nr. 3874).
- S. 67 L. 32 (S. 153 L. 21) *Aldi*] Aldus Manutius († 1515), en lærd Bogtrykker i Venedig, og hans Sønsøn Aldus Manutius († 1597), Professor i Rom, har udgivet talrige Klassikerudgaver og Hjælpemidler til Forstaaelse af klassiske Forfattere.
- S. 67 L. 32 (S. 153 L. 21) *Funtarum*] Junte var en berømt Bogtrykkerslægt i Florens.
- S. 67 L. 32 (S. 153 L. 21) *Stephanorum*] Ogsaa de lærde Bogtrykkere Robert Stephani († 1559) og hans Søn Henricus Stephani († 1598) har udsendt en Række Klassikerudgaver.
- S. 67 L. 32 (S. 153 L. 25) *Ephraimi Syri*] Assemani udgav 1732-46 »S. Ephraem Syri Opera omnia«, I-VI, Fol.
- S. 67 L. 33 (S. 153 L. 22) *Cl. Assemannun*] Joseph Simon Assemani († 1768), orientalsk Filolog, Custos ved det Vatikanske Bibliotek, Stifter af den orientalske Haandskriftsamling ved dette.
- S. 68 L. 1-2 (S. 153 L. 31) *Codex, Euthymii Zigabeni Panopliæ*] Gl. kgl. Saml., Fol., 47 indeholder den berømte byzantinske Teolog Euthymius Zigabenus (-1100-)’s dogmatiske Hovedværk *Πανοπλία δογματικῆ*. Jvfr. Charles Graux, Notices sommaires des manuscrits grecs p. 12. Denne Codex synes aldrig benyttet ved Udgaver.
- S. 68 L. 5 (S. 153 L. 35) *Tomo altero*] Formentlig Wolfs »Curæ philologicæ et criticæ in IV priores S. Pauli epistolas«, 1732 (2. Udgave 1737).
- S. 68 L. 10 (S. 154 L. 4) *in ordinanda Bibliotheca Regia*] Den 17. November 1730 havde Gram faaet kgl. Befaling til at modtage Det kgl. Bibliotek og i Løbet af tre Maaneder var Overleveringen tilendebragt (E. C. Werlauff, Hist. Efterretn. om det store kongelige Bibliothek, 1844, S. 131. H. F. Rør-dam, Historiske Samlinger og Studier III, 185-6). Han tænker da vel paa bibliotekariske Arbejder, der stod i Forbindelse hermed eller fulgte heraf.
- S. 68 L. 13 (S. 154 L. 8) *De b. m. Lintrupii Libris*] Om Søren Lintrup jvfr. S. 12 L. 11-12. Der synes ikke bevaret Kataloger fra de Lintrupske Bog-auktioner. Jvfr. S. 70 L. 5-6. Bibliotekets Karakter er skildret i D. G. Zwergius, Det Siellandske Clerisie, 1753, S. 793.
- S. 68 L. 28-9 (S. 154 L. 27) *ex Fionia ad nos redux*] Søren Lintrup var som kgl. Confessionarius til Stede ved Frederik IV’s Dødsleje i Odense og

- holdt her en latinsk Ligprædiken over Kongen den 12. December 1730 (D. G. Zwergius, anf. Skrift S. 792).
- S. 69 L. 2 (S. 155 L. 6) *ob amicitiam nostram*] Jvfr. S. 12 L. 11-12.
- S. 69 L. 3 (S. 155 L. 6) *Vidua suæ*] Søren Lintrup var gift med Marie Nielsdatter Randulf (ca. 1675-1757).
- S. 69 L. 4 (S. 155 L. 8) *Genero*] Mag. Hans Buch († 1751), fra 1729 Domprovst og Sognepræst ved Roskilde Domkirke.
- S. 69 L. 6 (S. 155 L. 11-12) *vita ejus et laborum memoria*] Et saadant Arbejde saa ikke Lyset.
- S. 69 L. 8 (S. 155 L. 13) *Dn. D. von Seelen*] Litterærhistorikeren Johann Heinrich v. Seelen (1687-1762), Rektor i Lübeck (D. B. L., 2. Udg., XXI, 532-3).
- S. 69 L. 12 (S. 155 L. 19) *Daneschioldii librorum venditione*] Jvfr. S. 65 L. 38.
- S. 69 L. 16-17 (S. 155 L. 24) *exemplo Julij Africani*] Jvfr. S. 65 L. 29.
- S. 69 L. 17 (S. 155 L. 24-5) *a Cl: Boivinio coepta*] Jean Boivin (de Ville-neuve, 1663-1729), Bibliotekar ved Bibliothèque royale i Paris, Udgiver, har forfattet haandskrevne »Castigationes ad Africanum«. Om Boivins Kataloger over og Optegnelser om græske Haandskrifter se Henri Omont, Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale III, 311.
- S. 69 L. 20 (S. 155 L. 29) *in Thevenotiano exemplari*] Den berømte Opdagelsesrejsende, Bog- og Haandskriftssamler Melchisédech Thévenot (†1692) havde i sin posthume Udgave »Veterum Mathematicorum ... Opera«, 1693, p. 275-316 udgivet et Fragment af »Cesti«. I Fortalen omtales den Hjælp, han havde haft af ovennævnte J. Boivin, og en af denne paabegyndt, men ufuldendt latinsk Oversættelse af »Cesti«. Boivins Bemærkninger til Cesti er trykt anf. Sted p. 339-60. Jvfr. J. A. Fabricius, Bibliotheca Græca lib. III, cap. XXIV, 7 (III, 1752, p. 595-9); om Thévenot Henri Omont, Inventaire I p. XXX og »Bibliotheca Thevenotiana«, 1694.
- S. 69 L. 22 (S. 155 L. 30) *ad ipsum Cl: Fabricium litteras dare*] Grams Brev (af 6. November 1731) er trykt i Sylloge I, 591-9. Her omtales udførligt »Cesti«.
- S. 69 L. 27 (S. 156 L. 2) *Dn. Crusio*] Jvfr. S. 66 L. 33.
- S. 69 L. 29 (S. 156 L. 4) *ad vacantem Secundi Theologiæ Professoris spartam*] Den nedenfor som 4. Professor theologiæ nævnte Marcus Wøldike rykkede 1731 op til 2. Professor. Han havde tidligere været Præst ved St. Jacobs Kirke i Varde.
- S. 69 L. 33 (S. 156 L. 7-8) *Qvarti Theologi locum*] Som 4. Professor theologiæ efter Wøldike udnævntes den tyske Hofpræst Jeremias Friedrich Reuss (1700-77). (Dänische Bibliothec II, 422, 423).
- S. 69 L. 34 (S. 156 L. 8) *Marcus Wøldike*] Jvfr. S. 32 L. 1.

- S. 69 L. 36 (S. 156 L. 11) *Fratre ejus Georgio*] Mag. Jørgen Wøldike (1699-1730), Rektor ved Frederiksborg latinske Skole 1729-30.
- S. 70 L. 1-2 (S. 156 L. 17) *ex auctione Froelundiana*] Om Professor Andreas Frølund († 1731) jvfr. S. 17 L. 29. Katalogen over hans Bibliotek synes ikke bevaret.
- S. 70 L. 4 (S. 156 L. 19) *in Daneschioldiana*] Jvfr. S. 65 L. 38.
- S. 70 L. 5-6 (S. 156 L. 21-2) *una adhuc Lintrupianarum*] Jvfr. S. 68 L. 13.
- S. 70 L. 12 (S. 156 L. 30) *Dn. Jacobus Lodbergius*] Jacob Lodberg (1672-1731), fra 1718 Biskop over Fyens Stift, var en Mand af betydelig Lærdom (D. B. L., 2. Udg., XIV, 431-3). Jvfr. »Bibliotheca beati Jacobi Lodbergii«, Hafniæ [1732].
- S. 70 L. 16-17 (S. 157 L. 1-2) *Catalogi Deichmanniani*] »Catalogus bibliothecæ Deichmannianæ« (til Auktion 1732 7. Juli o. fl.), trykt »Christianiæ«, indeholder bl. a. 3817 Nr. in Folio. Gram havde staaet i Forbindelse med den indflydelsesrige Biskop i Christiania Bartholomæus Deichmann (1671-1731) og bl. a. været hans Kommissionær ved Bogauktioner (Breve I, 1-24, 228 f., 279). Om det Deichmannske Bibliotek se Breve I, 28-9.
- S. 70 L. 20-24 (S. 157 L. 5-9) *Thesaurus puta Grævii*] Den S. 65 L. 34 nævnte Johannes Georgius Grævius udgav 1694-99 »Thesaurus antiquitatum Romanarum«, 1-12, og 1704 »Thesaurus antiquitatum et historiarum Italiae«, 1-45; Jacobus Gronovius († 1716), Professor i Leiden, »Thesaurus Graecarum antiquitatum«, 1-13, 1697-1702. Jvfr. anf. Katalog S. 78. Disse og de i det følgende nævnte Skrifter er Hovedværker.
- S. 70 L. 23 (S. 157 L. 8) *Lunigii*] Johann Christian Lünig (1662-1740), Stadsskriver i Leipzig, Historiker og Jurist, Udgiver af talrige Retskilder.
- S. 70 L. 23 (S. 157 L. 9) *Aldrovandi*] Ulysses Aldrovandi († 1605), venetiansk Polyhistor, især Naturhistoriker.
- S. 70 L. 24 (S. 157 L. 9) *Sandrati*] Gatien Sandras de Courtilz († 1712), fransk Publicist og Historiker.
- S. 70 L. 24 (S. 157 L. 9) *Zeilleri*] Martin Zeiller († 1661), Efor for Gymnasiet i Ulm, Geograf.
- S. 70 L. 24 (S. 157 L. 9) *Meriani*] Matthæus Merian († 1651), tysk Kobberstikker og Genealog.
- S. 70 L. 24 (S. 157 L. 10) *Tostati*] Alphonsus Tostatus († 1454), Biskop i Avila, meget frugtbar teologisk Forfatter.
- S. 70 L. 24 (S. 157 L. 10) *Malvendæ*] Thomas Malvenda († 1628), spansk Dominikaner.
- S. 70 L. 25 (S. 157 L. 10) *Novarini*] Aloysius Novarini († 1650), italiensk Teolog. — Om de sidstnævnte tre Teologers Skrifter jvfr. anf. Katalog S. 9.
- S. 70 L. 26 (S. 157 L. 11-12) *Academiae Hauniensi*] Om Bestræbelserne for at skaffe Universitetsbiblioteket en ny Bogbestand efter 1728 jvfr. Breve

- I, 7-8 og B. Erichsen i Ex Bibliotheca Universitatis Hafniensis S. 119 ff. Om Bibliotekets Indkøb paa den Deichmannske Auktion sst. S. 138.
- S. 70 L. 32-3 (S. 157 L. 20) *Dn. Ivarum Rosenkrantz*] Om Ivar Rosenkrantz's Gave 1731 til Indkøb af Bøger til Biblioteket jvfr. B. Erichsen, anf. Sted S. 127-8.
- S. 71 L. 1 (S. 157 L. 26) *Bocharti*] Samuel Bochart († 1667), fransk reformert Bibelarkæolog.
- S. 71 L. 1 (S. 157 L. 26) *Altingii*] Formentlig Jacob Alting († 1679), Professor i Groningen, berømt reformert Ekseget.
- S. 71 L. 1 (S. 157 L. 26) *Lightfooti*] John Lightfoot († 1675), Vicekansler ved Universitetet i Cambridge, Ekseget.
- S. 71 L. 2-3 (S. 157 L. 27-8) *Grævii, Gronovii*] Jvfr. S. 70 L. 20-1.
- S. 71 L. 3 (S. 157 L. 28) *Sallengrei*] Albert Henrik de Sallengre († 1723), hollandsk Publicist, Udgiver af »Novus thesaurus antiquitatum Romanorum«, 1-3, 1716-19.
- S. 71 L. 5 (S. 157 L. 30) *Henrici Stephani*] Jvfr. S. 67 L. 32.
- S. 71 L. 5 (S. 157 L. 30) *Centuriæ Magdeburgenses*] Den monumentale protestantiske Kirkehistorie, første Gang udgivet af Matthias Flacius 1560 i 5 Bind (senere forøgede Udgaver).
- S. 71 L. 7 (S. 157 L. 32-3) *Indulgentissimi Regis Gratiam*] Ved Gavebrev af 30. Juni 1730 skænkede Frederik IV Universitetsbiblioteket over 2000 Bind Dubletter fra det kongelige Bibliotek (B. Erichsen, anf. Sted S. 126). Jvfr. Breve I, 8.
- S. 71 L. 10 (S. 157 L. 35-6) *ad alteram litterarum*] Brev af 14. December 1731 (Gl. kgl. Saml., Fol., 1101).
- S. 71 L. 11 (S. 157 L. 37) *Cl. Fratris Tui*] Johann Christian Wolf (1690-1770), fra 1725 Professor i Naturvidenskab og Digtekunst ved Gymnasiet i Hamburg, fra 1746 tillige Bibliotekar sst. — Wolf har 1734 dediceret Gram sin »Poetriarum octo . . . fragmenta et elogia« (jvfr. Brev fra Wolf, dat. 16. Oktober 1734 (Gl. kgl. Saml., Fol., 1101)).
- S. 71 L. 17 (S. 158 L. 6) *Plutarchum*] I det ovennævnte Brev af 14. December 1731 havde J. C. Wolf bl. a. meddelt, at hans Broder arbejdede paa en supplerende Udgave af Plutarch.
- S. 71 L. 22 (S. 158 L. 11-12) *Vitarum Tomum*] Plutarchs *Bioi παράλληλοι* modsat hans øvrige Skrifter.
- S. 71 L. 24-5 (S. 158 L. 16) *per Dacerium*] Den franske Filolog André Dacier (1651-1722) har især gjort sig bekendt ved Udgivelsen af »Les vies des hommes illustres de Plutarque, reveues sur les mss. et traduites en François«, 1-8, 1721 (og senere).
- S. 71 L. 26 (S. 158 L. 17) *Anglicana Vitarum editio*] Den engelske Filolog Augustine Bryan († 1726) paabegyndte Udgivelsen af en Standardudgave af Plutarch »Plutarchi Chæronensis Vitæ parallelæ«, 1-5, 1723-9.

- S. 71 L. 33 (S. 158 L. 27) *Meziriaci emendationes*] I Fortalen til det L. 34 nævnte Værk (I, p. XXVIII) nævnes, at de Meziriac i Manuskript havde efterladt en næsten fuldstændig, kommenteret Oversættelse af Plutarch.
- S. 71 L. 34 (S. 158 L. 30) *Commentarium Gallicum*] I »Bibliotheca Grammiana« p. 569 Nr. 2956-7 forekommer »Commentaires sur les epistres d'Ovide, par Messire Gaspar Bachet, Sr. de Meziriac«, 1-2, 1716.
- S. 71 L. 36 (S. 158 L. 32) *Jac. Windeti illas*] Den lærde engelske Læge og Rabbiner Jacobus Windet († ca. 1680) havde stillet i Udsigt at levere Kommentarer til Plutarchs Skrift De Iside et Osiride.
- S. 72 L. 1 (S. 158 L. 35) *Job: Frieder: Ochsii 4 volumina*] Der sigtes til et Haandskrift skrevet 1722, af Johann Friederich Ochs, Læge og Antikvar i Frankfurt a. M., med Titel »Imperatorum Romanorum numismatum series«, paa den Danneskioldske Auktion (Bibliotheca Daneschioldiana S. 435 Nr. 440-3). Det købtes af den franske Gesandt, Grev de Plélo (Ny kgl. Saml., 4°, 2012, S. 39 v).
- S. 72 L. 4 (S. 158 L. 36) *Mediobarbum*] Et paa samme Auktion forekommende, med haandskrevne Tilføjelser af ovennævnte J. F. Ochs forsynet, Eksemplar af Værket »Imperatorum Romanorum numismata«, 1683, af Franciscus Mediobarbus (Birago), Antikvar i Milano. Det købtes af Gram (Bibliotheca Danneschioldiana S. 435 Nr. 444).
- S. 72 L. 5 (S. 159 L. 3) *Goltzii*] Hubert Goltz († 1583), flandersk Numismatiker.
- S. 72 L. 5 (S. 159 L. 3) *Patini*] Carolus Patin († 1693), italiensk Mediciner og Numismatiker.
- S. 72 L. 5 (S. 159 L. 4) *Vaillantii*] Johannes Foy Vaillant († 1706), fransk Numismatiker.
- S. 72 L. 6 (S. 159 L. 4) *Tristani*] Johannes Tristan († 1656), fransk Numismatiker.
- S. 72 L. 6 (S. 159 L. 4) *Begeri*] Laurentius Beger († 1705), Bibliotekar og Antikvar i Berlin.
- S. 72 L. 6 (S. 159 L. 4) *Savoli*] Formentlig Fejlskrift for Savoti: Ludovicus Savot († ca. 1640), fransk Mediciner og Numismatiker.
- S. 72 L. 6 (S. 159 L. 4) *Morellii*] André Morel († 1703), schweizisk Antikvar og Numismatiker.
- S. 72 L. 6 (S. 159 L. 4) *Spanbemii*] Formentlig Ezechiel Spanhem (Spanheim) († 1710), Diplomat og Numismatiker.
- S. 72 L. 15 (S. 159 L. 15) *in Anglia sub prælo*] I London udkom 1733 i 7 Foliobind en Pragtudgave af Jacques-Auguste de Thou's »Historia sui temporis« (første Udgave 1604). Gram takkes i Fortalen for hans Medvirken ved at fremskaffe Materiale til Udgaven fra Grev Danneschiolds og fra det kongelige Bibliotek (I, Tres epistolae p. 20). Jvfr. Breve I, 19, 87. Danske Magazin 6. R. V, 235.

- S. 72 L. 17-18 (S. 159 L. 22) *Bibliotheca Gvelpberbytana*] I et Brev af 28. Marts 1732 (Gl. kgl. Saml., Fol., 1101) maatte J. C. Wolf meddele, at de omhandlede Undersøgelser i Biblioteket i Wolfenbüttel havde været for-gæves.
- S. 72 L. 19 (S. 159 L. 21) *ab Hugone Grotio*] Statsretslæreren Hugo Grotius (1583-1645) havde i sin Tid staaet i Brevveksling med de Thou (Historia, anf. Udgave, VII, VI, 23 ff.). Om hans, i Wolfenbüttel bevarede, Tilfø-jelser til de Thous Værk se Jacobus Burckhard, *Historia Bibliothecae Av-gustae II*, 1746, p. 92.
- S. 72 L. 21 *cum*] B: eum, her rettet efter den konfererede Atskrift i Ny kgl. Saml., 4°, 2012.
- S. 72 L. 21 (S. 159 L. 23-4) *Paralipomenis a Vicofortio*] Den fransk-hollandske Diplomat Abraham van Wicquefort (1598-1682) udgav 1663 et Tillæg til de Thous Historie under Titel: »Thuanus restitutus«.
- S. 72 L. 36-7 (S. 160 L. 5) *Urget enim me Bucklejus*] Forlæggeren i London Samuel Buckley.
- S. 73 L. 3 (S. 160 L. 11) *Fabricium Fratremque*] Om J. A. Fabricius jvfr. S. 60 L. 16. Om J. C. Wolf jvfr. S. 71 L. 11.
- S. 73 L. 15 (S. 160 L. 25) *Episcopo*] ∅: Ludvig Harboe, jvfr. S. 6 L. 9.
- S. 73 L. 15-32 (S. 160 L. 25-S. 161 L. 6) *Index ille*] *Andersonius*] Johann Anderson († 1743), Jurist og Historiker, Borgmester i Hamburg. — *Belius*] Matthias Bel († 1749), luthersk Teolog, tysk Præst i Pressburg. — *Benze-lius*] Erik Benzelius († 1743), Biskop i Linköping, siden Erkebiskop i Uppsala. Jvfr. Breve I, 47 f., 67, 186 f., 191, 200 f., 218 f. — *Beyer*] Theo-philus Sigefrid Bayer, Professor i St. Petersburg. — *Buddeus*] Johann Franciscus Buddeus († 1729), Ekseget og Dogmatiker, Professor i Jena. — *Bünau*] Heinrich Graf von Bünau († 1762), Diplomat, Historiker. Jvfr. Ny kgl. Saml., Fol., 354 c, 1313, 1313 b. — *Celsius*] Olaus Celsius den Ældre († 1756), Domprovst i Uppsala, Polyhistor. Jvfr. Breve I, 54. — *de Chavigni*] Formentlig Diplomaten Théodore Chevignard Chavigny († 1771), fransk Gesandt i Danmark 1737-39. — *Crusius*] Jvfr. S. 66 L. 33. — *Ch: Fabricius*] ∅: J. A. Fabricius, jvfr. S. 60 L. 14. — *Gambarinus*] Carl August Gambarini, Bibliotekar i Kassel. — *Haverkamp*] Jvfr. S. 41 L. 22. — *Hedlingerus*] Formentlig den svenske Medaillør Johan Carl Hedlinger († 1771). Jvfr. Breve I, 32, 63. — *Helsingius*] Daniel Helsingius († 1774), Bibliotekar i Stockholm, Publicist. — *Hübner*] Johann Hübner († 1731), Rektor i Hamburg, Geograf og Historiker. — *Kortholt*] Sebastian Kortholt († 1760), Professor i Kiel. — *Lackmann*] Adam Heinrich Lackmann († 1753), Professor i Kiel. — *Lami*] Jvfr. S. 41 L. 25. — *Lampe*] Friedrich Adolph Lampe († 1729), Præst og Professor i Bremen. — *Mauclere*] Jvfr. S. 60 L. 20. — *Mosheim*] Johann Lorenz v. Mosheim († 1755), Professor i Gör-tingen, berømt Kirkehistoriker. — *Omulrian*] Th. Omulrian, irsk født Oberst (»tribunus«) i den kejserlige Hær (-1736-). — *Passionei*] Domini-

- cus Passionei († 1761), Kardinal, Bibliotekar ved Vatikanet. — *Perardus*] Jacques Perard († 1766), fransk Hofpræst i Stettin. — *de Plelo*] Louis Robert Hippolyte de Bréhan, Greve af Plélo († 1734), fransk Gesandt i Danmark 1729-34 (jvfr. Historisk Tidsskrift 4. R. II, 434-69; om Grams Forhold til de Plélo sst. S. 443-8). — *Reinboth*] Friedrich Adolph Reinboth († 1749), Direktør ved Waisenhuset i Slesvig, historisk Samler. — *Roqvius*] Pierre Rocques († 1748), Præst i Basel. — *von Seelen*] Jvfr. S. 69 L. 8. — *Serenius*] Jacob Serenius († 1776), Biskop i Strängnäs. — *Sloane*] Hans Sloane († 1753), Læge, Botaniker, Præsident for »Royal Society«. — *Stucklejus*] William Srukeley († 1765), Historiker og Arkæolog, Præst i London. — *Wilkins*] David Wilkins († 1745), Erkedegn i Suffolk, Udgiver af historiske Kilder. — *Zanetti*] Antonio Maria Zanetti († 1766), venetiansk Kunsthistoriker. — Fra de allerfleste af de ovenfor nævnte findes der originale Breve til Gram i Gl. kgl. Saml., Fol., 1101. Til Grams mere mærkelige Korrespondenter hørte ogsaa den italienske Palæograf Scipione Maffei († 1755), Ludvig XV's Livlæge Jean Astruc († 1766), til hvem et Brev i Koncept findes i Ny kgl. Saml., Fol., 354 c, og Arkimandriten Athanasius i Konstantinopel, fra hvem et originalt Brev paa Græsk findes i Gl. kgl. Saml., 4°, 3053 b. Om Grams egne Breve i udenlandske Samlinger se Lauritz Nielsen, Registrant over Breve fra og til Danske i udenlandske Biblioteker S. 80-1; om Grams lærde Brevveksling i Almindelighed Ellen Jørgensen i Historisk Tidsskrift 9. R. III, 186-8.
- S. 73 L. 33 (S. 161 L. 7) *Epicedia*] Fortegnelse over den Række Ligvers, der udkom i Anledning af Grams Død, findes i Bibliotheca Danica III, 1125-6.
- S. 74 L. 1 (S. 161 L. 12) *de Klevenfeldt*] Terkel Klevenfeldt (Kleve) (1710-77), Højesteretsassessor, Genealog, var en stor Beundrer af Gram. — Klevenfeldts Sørgedigt foreligger trykt i Patentfolio under Titel: »Den lærde Verdens Tab, udi Sin u-mistelige og Dyrebare Hans Gram . . .« I Luxdorps Eksemplar heraf (nu i Det kgl. Bibliotek) skrev Ejeren følgende paa Indersiden af Bindet: »Paa dette Vers har Holberg svaret j den bittere Epistel, som findis j 3die Tom. p. 442 No. 289«. (Jvfr. Luxdorphyana, udg. af Rasmus Nyerup, S. 264). Hvad der særlig forbitrede Holberg, var følgende Linier: »Dog et, Han skrev ey nok! Ney, skrev ey for at skrive, | Ey prangde ud sit Pund, som Høkren gammel Smør; | Han ikke Aager-Kram med Lærdom vilde drive, | Men skenkte ud omsonst, ey lukte for sin Dør«, og det var mod disse Linier, at han rettede den nævnte skarpe Epistel (Chr. Bruuns Udgave III, 342-3). — Klevenfeldts egenhændige Koncept til Sørgedigter findes i Ny kgl. Saml., Fol., 354 c.
- S. 74 L. 4 (S. 161 L. 15) *Atropos*] Den Uafvendelige, den ene af de tre Parcer.
- S. 74 L. 9 *reseccanda*] Originaltrykket af Digtet har: »bajulanda veto«.
- S. 74 L. 10-11 (S. 161 L. 23) *Medicæ Collegii nomine*] Om Borchs Kollegiums Sørgedigt ved Grams — dets Efors — Død 1748 se Johannes Pedersen,

- Borchs Kollegiums Historie 1728-1823 S. 35-6. Et Eksempplar af denne »Borches Collegii Væmodige Klage« findes i Det kgl. Bibliotek.
- S. 74 L. 12 (S. 161 L. 21) *Ancher Anchersen*] Ancher Anchersen (1722-57), siden Rektor i Nakskov, havde Plads paa Borchs Kollegium 1744-9 og var Inspector sst.
- S. 74 L. 16 (S. 161 L. 27) *Pinde*] Pindus er det Bjerg i Thessalien, der ansaas for Musernes Sæde.
- S. 74 L. 17 (S. 161 L. 28) *Libitina*] ♀: Liggudinden i Rom.
- S. 74 L. 19 (S. 161 L. 30) *Pierides*] ♀: Muserne.
- S. 74 L. 22 (S. 161 L. 33) *Orto Holst*] Jvfr. S. 19 L. 26.
- S. 74 L. 25 (S. 162 L. 5) *Exclamatio Qverula*] Dette Digt foreligger særskilt udgivet (Bibliotheca Danica III, 1126), men har paa Grund af Eva-kuering ikke været mig tilgængeligt.
- S. 76 L. 2 (S. 163 L. 13) *Dies Pylæi, Nestorei Anni*] Den bedagede Nestor stammede fra Pylus (paa Peloponnes).
- S. 76 L. 26 (S. 164 L. 2) *Integer Vitæ etc.*] Horat. Od. I, 22, 1.

Det modsat Titelbladet gengivne Portræt findes i det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg. Det er malet af J. S. du Wahl (en Gentagelse deraf findes i Det kgl. Bibliotek og en formindsket Kopi i Rigsarkivet) og ligger til Grund for J. M. Preislers Stik 1758. Et andet samtidigt Maleri af Gram findes paa Universitetet (jvfr. Dansk biografisk Leksikon, 2. Udg., VIII, 265). For Laan af Klichéerne til Videnskabernes Selskabs Mindemedaille over Gram, gengivet S. 169 og S. 215, takkes Museumsinspektør Georg Galster.

TILLÆG

ved

BJØRN KORNERUP

*Videnskabernes Selskabs Mindemedaille over Gram
(Reversen)*

Som omtalt i Indledningen foreligger der fra *Jacob Langebeks* Haand en Række Momenter til en Mindetale over Hans Gram, tænkt holdt paa Aarsdagen (19. Februar 1749) for Grams Dødsdag, i »dette høie Selskab«, hvorved der i Følge hele den datidige Situation kun kan være tænkt paa Videnskabernes Selskab, hvoraf Langebek var blevet Medlem 8. April 1748. Langebeks Tale blev af en eller anden Grund ikke holdt, men da det formentlig ikke er uden Interesse at stifte Bekendtskab med Grams nærmeste Medarbejders Udtalelser om sin store Forgænger, skal den meddeles nedenfor, selv om den fragmentariske Form, hvori den foreligger, kun kan give et afbleget Indtryk af, hvordan Langebek vilde have føjet sine Ord i den endeligt udarbejdede Redaktion af Talen. Momenterne er bevarede i Form af løst henkastede Optegnelser paa seks Stykker Papir tilmed paa to vidt forskellige Steder, dels i Ny kgl. Samling, Fol., 354 c (*Langebeks Samlinger til Grams Levned*), dels i Werlauffs Manuskripter Fasc. XXXIV. Den sidste Række har *Ellen Jørgensen* kendt og citeret to Steder i *Historisk Tidsskrift* 9. R. III (S. 166, 183). — I Gengivelsen er Tegnsætningen hist og her lempet efter moderne Brug, og der er ikke taget Hensyn til overstregede Ord eller Sætninger.

Som Tillæg 2 skal meddeles de Optegnelser om Gram, som den bekendte Kronikør, Korrektør ved Waisenhusets Bogtrykkeri *Edvard O. Schwartzkopf* († 1753) tilsendte Langebek til Brug ved hans planlagte Biografi af Gram (jvfr. Indledningen). Paa flere Punkter er de vel væsentligt overensstemmende med de mere kortfattede Meddelelser om Gram, der fra samme Haand findes udgivet i *Danske Samlinger* IV, 97—9, men da de dog som Helhed og i

mange enkelte Formuleringer er temmelig afvigende, fortjener den fyldigere Tekst sikkert at drages frem for Dagens Lys. Optegnelserne findes i Original i Werlauuffs Manuskripter Fasc. XXXIV. — Til begge Tillæg er føjet enkelte forklarende Noter.

I.

Jacob Langebeks Momenter til en Tale over H. Gram.

Gram.

Hans Lykke var langt under Fortieneste. Den Bedrøvelse, som han efterlod endog dem, som ikke har kiendt ham, har trøstet hans Venner, og den offentlige Sorg var en lægedom for deres særdeles Sorg.

Hvad Under, at han i sin første Ungdom blev saa lærd etc., naar hans Underviisning ikke blev betroet til anden Læremester, end til den, som var hans egen Fader. I den lærde Hr. *Niels Gram* havde han en Fader, som vidste at give sine Børn en god Opdragelse, og en Læremester, som havde baade den rette Smag paa Studeringer og den rette Maade at lære Unge Msker paa. Denne Fader og Læremester fandt for sig i *Hans Gram* en Søn, som havde alle de Egenskaber, der kunde give Haab om noget stort, og en Discipel, som viiste al den Lyst og Flid, som hørte til at danne en stor Mand.

Han holdt langt mere af at tiene end at behage.

Det er i denne Aften et Aar, siden dette høie Selskab uden Haab at see ham mere savnede i den udødelige Gram een af sine værdigste Medarbeidere, og som man maae give den Ret, at han vel har giort noget af det beste til Selskabets Oprettelse og Anseelse. Jeg maae sige, at i hans Død ytrede sig en uformodet Formørkelse, der var synlig ei aleene i denne høianselige Forsamling, men endog i hele Norden og især i vort kiære Fædreneland. Det bliver mig vel til gode holdet, om jeg gaaer noget for vidt i at sige, at gandske Europa i det forige Aar 1748 havde paa den Maade tvende Sool-Formørkelser, den ene paa den naturlige, den anden paa den lærde Verdens Himmel, og jeg tager ikke i Betænkning at gjøre den Slutning, at den sidstes Virkninger gaaer

videre ([rettet til:] man langt længere finder Virkningerne af den sidste end af) den første(s). De Anmerkninger, som ere giorde over den sidste, ere ikke mindre beklagelige, end de over den første kan være curieuse og fornøielige.

Han havde samlet meget over 20 000*) Bøger, og forøgede (formeerede) endnu dette Tal hver Dag. Dersom et saa talrigt Bibliotek kan være fornøden, var det det for en Mand af en saa umaadelig Lærdom.

*) [*Tilføjeelse i Marginen.*] Ia tallet havde længe siden været langt større, om ikke Ilden 1728 havde ødelagt en stor deel deraf i sin beste tilvext.

Hans Sæder og overalt hans uinteresserede Væsen har ladet sig tilsyne i alle hans Gierninger. Den christelige Kiærlighed gav hans uegennyttige Gemyt den sidste fuldkommenhed. Han efterlod sig ikke stor Rigdom, thi han lod den fattige altid faae Deel deri med sig. Han giorde altid godt og blev ikke tret.

Han lod see, at han vidste ligesaavel at giøre sin Pligt, som at følge sin Lyst.

De, som vide, hvad det er at dechiffrere (opløse) gamle Skrifter, at læse dem, at forstaae deraf og forklare den barbariske Stil, skal ikke sige, at Gr. ikke har lagt andet af sit til ...¹⁾ end sin smukke Fortale. Det er sandt, at det ikke er uden den Mundfuld, som er af Genie, og at Resten ikke er uden af Arbeid og Lærdom, Men man bør være saadan en Mand som han forbunden, naar han for det almindelige beste vil giøre en ting, som ikke er af Genie.

Han var alt for lærd til at blive indbildisk etc. Giorde ny decouverter i vor Historie, rettede mange feil.

Hvad Ære Gram har giort Landet, i Henseende til Fremmede, som kom herind.

Der ere de iblandt os, som kan tale Sprog, og derfor ikke kan tale ting.

Der ere og de, som vide Ting, men derfor ikke kan tale Sprog.

Der ere vel og de, som baade vide ting og Sprog, men derfor ikke har Lyst til (skiøtte om) at giøre deres Fædreneland Ære paa saadan Maade (ved deres Belevenhed og behagelige Omgængelse).

¹⁾ Saaledes i M.S.

Der ere og de, som hellere gjøre Nationen Ære med deres Pen, end med deres Ord og Omgang.

Gram var fuldkommen i alle disse ting, og har gjort Nationen største Ære saavel paa den ene som paa den anden Maade.

Kom her nogen fremmed Minister eller Lærde Mænd eller andre fornemme Reisende, var Gram gierne en af de første, som blev spurt efter, en af de første, som blev besøgt. Han var og særlig tjenstagtig og venlig mod Fremmede. Reiste nogen af vor Ungdom udenlands, var Gram den første og ofte den eneste af vore Lærde, som blev overalt spurt efter. Hans Lærdom og Dyder vare store i Landet, men ikke mindre uden for.

Det er bedre at skrive lidet og godt, end at fylde Verden op med mange og nyttige Skrifter.

Har han ikke skrevet nok til sin egen Ære, saa har han heller ikke skrevet noget til andres beskæmelse.

Det, han har skrevet, er godt og accurat, og vidner om, at han var i Stand til at have skrevet baade meget og godt, om Gud havde ladet ham leve, eller om hans Velyndere, i den tid han levede, havde ladet ham Roe til at bruge sin tid.

Det, han har skrevet, er original, og noget man kan forlade sig til, i stedet for, at man maae bruge andres Skrifter med den største Varsomhed.

Havde han ikke reiset udenlands, saa vidste han dog saaledes at udfritte vore unge hjemkomne Reisende, at de ofte ikke vidste at svare ham eet til io, og maatte troe, at han havde reiset med langt større Agtsomhed end de.

[Fortsættelse af Momenterne, henlagt i Werlauffs Manuskripter Fasc. XXXIV:]

Han har ikke udgivet noget stort Verk (NB. som om²) Leibnitz), men alleeneste en Mængde af smaae Stykker*), hvoraf han kunde have gjort Bøger, om han havde vildet, og hvoraf Geisten og Hensigterne har tient til Bøger nok. Han sagde, at det var ham kiært at see de Planter voxe i andres Haver, som han havde givet Frøene eller Kiernerne til.

*) *[Tilføjet i Marginen]:* NB. Et latinsk Brev i en Journal. Fortalen til Bordings Vers. Molleri Cimbria literata. Cragii Hist. C. 3.

²) Vistnok Fejlskrift for: som.

Hans Disputatzer. Notæ ad Meursium. C 4ti Historia. Historia Universalis. Skrift imod Mosheim. Piecer i Societetets Skrifter. Programmata.

Han fornøiede sig ved en andens Merite.

Var Secretarie in Societate indagantium Hafniensi.³⁾ Latinsk Poet. Invention til Medailler, lykkelig deri, gjorde Inscriptioner, som kunde tiene til Modeller.

Hans Arbeid ved Compagniet.⁴⁾

Tienester og Arbeid for particulaire og store Folk.

Han havde en forunderlig Hukommelse. Han var altid færdig at svare i alle slags Materier; Kongen af Engelland kaldte Leibnitz sit levende Dictionnaire.

Denne facilitet at gøre sig omgængelig, gjorde ham elsket af alle. En berømmelig lærd Mand, som er folkelig og omgængelig.

Naar andre taler om at være Philosophus, da var han det i gierningen.

Den fornemste Lovtale over ham var Publici Sorg.

Det er at forlænge store Mænds Levnet, naar man værdeligen fortsætter deres Foretagende.

Gavmild imod fattige, som alle gik fri ind til ham i hans Kamer. Især hialp han trængende og gamle studerede Folk. Holdt mange at skrive for sig, for at unde dem noget at fortjene.

Han viste mangan slet Person og slette Gemytter med Haardhed fra sig, hvilket og er Aarsag, at en og anden taledede ilde om ham, medens han endnu levede, og kand ikke skiule deres Ondskab efter hans Død.

Mange tusinde kand vidne om hans ret medfødde fromhed og Retsindighed, og oprigtige Kiærlighed imod enhver, som vilde sig selv vel.

Mange har misbrugt hans Godhed, laante Penge og Bøger af ham, og gav dem ikke tilbage, ja vel og tog bort af hans Bibliotek, som han endog nogle gange har ved Leilighed kiøbt sine egne Bøger igien.

Var meget lidet for Æretitler, han vandt og lidet derved, thi han var lige saa høit agtet uden for som af dem.

Gik flittig paa Rostgaards, Worms og Lintrups Bibliotheker.

³⁾ Søren Lintrups »Societas litteraria indagantium« (jvfr. Historisk Tidsskrift 8. R. I, 292-9). ⁴⁾ Asia-tisk Kompagni.

Hans Arbeid med Daneskiolds Bibliotek og Rostgaards.

Uinteresseret, godgjørende, efterlod sig derfor lidet.

Han havde Ærlighed og den udvortes Høflighed, Forsigtighed, en fornuftig Frygtsomhed.

Var billig og uinteresseret (uegennyttig), ikke alene som en sand Philosophus, men som en god Christen.

En sand Gudsfrygt, uden al særhed og Egensindighed, har regieret i hans hele levnets løb.

[Paa en vedlagt Seddel i *Ny kgl. Saml., Fol., 354 c:*]

*Χρυσῶν πραγμάτων ἔρημία*⁵⁾. Gram.

Dette findes skrevet i endeel af Sl. Grams Bøger, og som det synes, i de første, han har samlet.

2.

Edvard O. Schwartzkopfs Optegnelser om H. Gram.

Nogle smaae og alt for faa Effterretninger om den store og berømmelige Gram, som er bekiendt nok in genere, men kun lidet eller intet in specie.

(I) Forældre, Fødested, Fødsel, Skolegang og Reysen til Academiet, det kand Vedkommende let faae udspurt af Mandens effterlatte Venner, hvilket maae skee i Tide.

(II) Man binder sig ikke her til nogen vis Orden; men skriver, ligesom det kand best erindres; dog skal alle Figmenta blive borte.

(III) Han haver lagt paa Eilersens Colleg:, hvilket endogsaa sees af hans Disput:, som den tiid vare Philolog: Critiske: det kand vel være, at han først laag paa Regentsen; thi han var meget fattig; dernest var ogsaa Præpos: Communit: og Profess: Theolog: Designatus Søren Lintrup ham meget gunstig; som derfor ogsaa antog ham med, baade som et Membrum og en Hielpes-Mand, i det paa den tid oprettede lærde Selskab.⁶⁾

(IV) En meget flittig og døgtig Kloster Karl; thi endskiønt Maalet feylede, saae var derimod Forstanden des større; naar Ordenen [!] ikke kom til ham, corrigerede Han sin Nucleum Latin:⁷⁾

⁵⁾ Ensomhed er Guld værd. ⁶⁾ Jvfr. S. 219 Note. ⁷⁾ Jvfr. S. 16.

super cænam, ogsaa vel andet Arbeyde; hvorpaa det ikke feylede Ham i hans Tiid.

(V) Siden kom han i virkelig Correctør-Tieneste hos den da værende Kongl: Bogtrækker, Assessor Lorentson⁸⁾; en meget berømt Mand, for sine Oplagers skyld: her blev Gram saaledes naturaliceret i denne Forretning, saa den holdt ham indtil hans Døds-dag; Han maatte desuden ogsaa legge haand paa Verkernes Indretning, Om-[s]krivning etc.; thi Bogtrækker Forstanden er kun liden nu omstunder.

(VI) Han var en dybsindig Latinsk Poët, effter Maronisk⁹⁾ Aand, men Ovidianisk maade; dette sees af Musæo Regio¹⁰⁾; af Biskop Herslebs første Skilderie¹¹⁾; etc: dog gjorde han ikke handt-
verk deraf: men alle mærkværdige Inscriptioner, Emblemata, saa vel paa Skuepenge, som andre fornemme Steder, kiender Ham for deres Fader.

(VII) Han blev Aar 1711 Conrector i vor Frue Skole; der kunde alle taale, elske, og ære ham, undtagen den Pedantiske Rector Frølund¹²⁾; som iblant andre bebreydelse engang kaldede ham en Sinke i det Ebraiske, hvilket gav ham anledning til at legge sig stiltiende effter det Sprog; saa at ingen fra den dag kunde enten selge eller købe ham deri: I denne station begyndte ogsaa mange fornemme Borger Folk at holde sig til ham, for at faae beqvæmme subjecta til deres Børen; ogsaa for at faae dem overhørte.

(VIII) Aar 1714 blev han Prof: Græcæ Ling: Publ: og Aar 1720 Assess: i Consistor: /: Disse to Ting bleve inseparable i C. Sexti første Tiid: / Fra Professoratets Tiltrædelse og indtil 1727 var Han overmaade flittig og vacant^{12b)} for Studentere; Fordi nu de fleste Profess: paa de tider vare beladte med andre æmbeder; saa skede det, at Gram i mange aar efter hinanden var Decanus; derover vidste mangan Rus ikke af flere Profes: at sige, nest Rector Magnific:

(IX) Iblant hans Disputatz: ere Disquisitionerne over de gamle Testamentes Sprog, som findes in Nov: Test:, de allerbeste; de bleve søgte med stoer begierlighed baade inden og udenlands; men dette ypperlige verk blev interrumperet af Branden, som borttog alle hans Collectanea; ligeledes gik det ogsaa med det Colleg:, som blev

⁸⁾ Jvfr. S. 15. ⁹⁾ ∴ virgiliansk. ¹⁰⁾ Udgaven 1710 af Holger Jacobæus, Museum regium slutter med et længere Hyldestdigt fra Gram til Udgiveren Johannes Laverentzen. ¹¹⁾ Stik af 1731 (A. Strunk, Catalog over Portraiter af Danske, Norske og Holstenere Nr. 1130). ¹²⁾ Jvfr. S. 17. ^{12b)} ∴ tilgængelig.

holdt hver Efftermidd: fra 4 til 6, over hans Bøger; vi vare allerede komne til Slutningen af Octaverne.

(X) Biblioteket i sig selv blev vel, hvad den største deel angaaer, reddet ud af hans egen Residens; men formedelst hastighed og forvirring blev der dog adskillige Volum:, allerheldst af raae Materier, forglemte; ligeledes gik det ogsaa med Manuscript:, Papirer og rare Sager, som laag her og der i Skabene; meget af det, som alt var in salvo paa andre steder, gik og med i Løbet, formedelst ildens graadighed: havde denne Uløkke ikke kommet paa, hvilken endogsaa gjorde folk forsagte og tvielraadige nogle Aar effter; da kunde man med rette have sagt, at Biblioteket, som nu var stort, havde været en fjerde part større.

(XI) Effter branden kom Han til at ligge i Geh: Raad Plessis huus; hvad Hand ikke var bekiendt med de Store før, saa blev Han det der; dette bekiendtskab holdt baade ved og toeg altid til, lige indtil hans døds dag: Fordi Han nu studerede alt for flittig hiemme; førte vigtige og store Regenskaber, saa vel paa Academ: som paa andre Herskabers vægne; havde mange Correspondencer; gav mange Audiencer, visiter etc.; ja det som værre var, maatte snart hver dag ud at spise, og føre de dybeste Discusser over maaltiderne: saa var det ingen Under, at han fortærede kiendeligen sine kræfter, og gik saa sagte ud, ligesom et lys: andre skaaner sig formeget; han alt for lidet.

(XII) Al den Forandring, som skede ved Academ: i C.6ti tider, den maae man takke Gram for, nest Plesserne. See Forordn:

(XIII) Naar man først undtager den farlige beskyldning, som han kom udi formedelst Over-Sekretêer Rostgaard, tempore Frid: 4ti; ligesom han ogsaa skulle skaffet ham Penge for Præstekald; hvorfra han dog reddede sig med ære for den store Commission, som holdtes af Deichman, Mønicen, etc.; dernest den utaalelige bidskhed og morositet, som han tiid effter anden forfaldt til, saa vel mod Ligemænd som Undermænd /: hvilket kom af de mange arbeyder, adspredelser og Sinds svækkelse /; thi det var ikke saaledes med ham af begyndelsen: saa veed man intet Ont moraliter at sige om ham, i det mindste fra den tiid han blev til Mand: man hørte meget mere tale om hans Lærdom, Viisdom, naturlige Gavnildhed, og Statskyndighed; i den henseende dette var hans Mundheld: cum vulpibus vulpinandum.

(XIV) Foruden hans æmbede i Kiøbenh: Skole; hans Ober Auffzicht /: ignosce mihi :/ med de fleste Stands-Personers børn; saa bør hans Informat: hos Deres Kongl. Maj: som Kron. Pr., og for Geh: Toth dernest, med siirlige Karakterer optegnes: til Hove var han meget kort, formedelst Et: Höyers misundelse, understøttet af Geh: H:¹³⁾

(XV) Alt, hvad Han af sit eget haver givet i Trøkken, er vel bekendt; uden maaske den lille Traktat om de gredske Accenter, bekostet af Rothe¹⁴⁾: Alt, hvad han haver udgivet af Andres og siret med Lærde Fortaler, er heller ikke ubekendt; uden maaske Danneschiolds Catalogus in Quarto /: his amor unus erat :/, dernest de Latinske Breve, som Branden neppe tillod at blive færdige¹⁵⁾: Men om Han haver effterladet nogle eegne Fostere in Manuscript:, det maae Archivar: Selv dømme om. Ellers har en troværdig og brav Skolemand her i Byen sagt mig, at han over i fire Aar haver skrevet for Gram /: Han havde flere end Een af det slags :/ og i al den tiid altid udkopieret andres Sager; undtagen et Eneste Manuscript: kaldet Historia Universalis¹⁶⁾, paa Latin, in Folio; dette blev skrevet effter Grams egen haand, og er uden tviel hans eget Arbeyde.

(XVI) Han havde mange Velyndere i sin Tid; men fornemmelig 4re Patroner; sc: S. Lintrup. P. Vinding. F. Rostgaard. L. Ples. Man kunde vel ligge den 5te til for nøds skyld J. L. H.¹⁷⁾

(XVII) Naar man vil med faa ord sige det, som Han med rette var; saa bliver dette Navnet: En fuldkommen Philologus eller Grammaticus; eller lidet tydeligere og bredere: En Lingvist, som forstod de fleeste Europæiske og de sædvanlige Orientaliske Sprog: En Polyhistor, som var vel forfaren in historia Univers: Litteraria, Patria, ogsaa vel Ecclesiastica; dog kand man heller ikke nægte ham sin smag i mange andre ting.

(XVIII) Alle hans Æmbeder, de mindste med de største; deriblant hans opvartning ved de to Kongl: Salvelser; Prorektorater; Seniorat; etc. alle hans Ære Titeler; dertil, at han var baade Op-

¹³⁾ Om Andreas Hojer jvfr. S. 59, 196. Man skulde næsten tro, at Schwartzkopf ved »Geh: H:« tænkte paa Johan Ludvig Holstein (jvfr. nedenfor [XVI]), men i saa Fald er det tvivlsomt, om han har Ret.
¹⁴⁾ Dette Skrift kendes næppe mere. ¹⁵⁾ Olai Wormii et ad eum doctorum virorum epistolæ, 1728, hvoraf det meste af Oplaget blev ødelagt i Københavns Ildebrand. Først færdiggjort 1751. ¹⁶⁾ I Gl. kgl. Saml., Fol., 462 findes Grams egenhændige Manuskrift til »Compendium historię universalis ad annum 1533«; i Gl. kgl. Saml., Fol., 463 en samtidig Afskrift heraf. ¹⁷⁾ Johan Ludvig Holstein.

hav, Medlem og snart den Eneste Arbeydere i det Kiøbenh: Societet; etc. maae nøye i agt tages.

(XIX) Hans tarvelige Levemaade, per omnia; hans korte og tvielagtige Svaghed; Deres Majest: og alle Fornemme Folkes effterspørsel om hans restitution; hans sagtmodige Død; det Ridderlige og Lærde Følgeskab til hans Grav; den Ærepenge til hans Amin-delse; Det bør altsammen foreviges til Effterkommernes Forundring og Effterfølgelse. Residua adhuc relinqvimus Successori Nobilissimo.

(XX) Dersom mine Vers over hans Effigies¹⁸⁾, saa vel de Latinske, som Danske, skulle blive agtet værdige, til at indrækkes med i sin tiid, da bør de dog først censureres af Archiv: Langebek og Profess: Vadskiær.¹⁹⁾ Tantum.

E. O. Schv:

¹³⁾ Disse synes ikke at være kommet til Anvendelse. ¹⁸⁾ Christian Frederik Wadskiær (1713-79), Professor poëseos fra 1751.

REGISTER

ved

BJØRN KORNERUP

Registeret omfatter de i Indledningen, Tekstudgaven, Oversættelsen, Kommentaren og Tillæggene forekommende Personnavne. Dog er Hans Gram og Laurids Gram ikke medtagne. Citerede Forfattere er som Regel kun anført, for saa vidt en af dem fremsat Opfattelse har givet Anledning til nærmere Drøftelse. I Tilfælde, hvor Forvekslingsmuligheder var nærliggende, er Dødsaarer for den paagældende vedføjede. Et Tal sat i Parentes antyder, at vedkommende vel er omtalt, men ikke nævnt ved Navn det anførte Sted; Forkortelsen »Pr.« betyder Præst.

Aeschylus, græsk Tragiker, 65, 150, 201.

Aldrovandi, Ulysses, venetiansk Polyhistor, 70, 157, 206.

van Almeloveen, Theodorus Janssonius, Litterærhistoriker, 62, 147, 199.

Alting, Jacob, Prof. i Groningen, 71, 157, 207.

Anchersen, Ancher, Provinsialmedicus i Ribe, XLIII, 189.

Anchersen, Ancher, Rektor i Nakskov, 74, 161, 211.

Anchersen, Hans Peter, Prof., XXXIV, XLV, 32, 114, 179, 183.

Anchersen, Matthias, Prof., Biskop i Ribe, XLIII, 17, 97, 175.

Anderson, Johann, Borgmester i Hamburg, 73, 160, 209.

Anna Sophie (Reventlow), Frederik IV's Dronning, XLIV, 57, 141, 195.

Arbien, Magnus Gustavus, Medaillør, 191.

Assemani, Joseph Simon, Bibliotekar ved Vatikanet, 67, 153, 204.

Astruc, Jean, fransk Livlæge, 210.

Athanasius, Arkimandrit i Konstantinopel, 210.

Bachet, de Meziriac, Gaspar, fransk Filolog, 71, 158, 208.

Baden, Jacob, Prof., 174.

Barchmann, Christopher, Pr. i Vilslev-Hunderup, XLV, 187.

Barchmann, Johanne Elisabeth, g. m. Laurids Gram, 55, (57), 139, (141), 195, 196.

Basedow, Johan, Prof. i Sorø, XLVI, XLVIII.

Bayer, Theophilus Sigefrid, Prof. i St. Petersborg, 73, 160, 209.

Beger, Laurentius, Bibliotekar i Berlin, 72, 159, 208.

- Bel, Matthias, Pr. i Pressburg, 73, 160, 209.
- Benzelius, Erik, Erkebiskop i Uppsala, 73, 160, 209.
- Berregaard, Willum, Kammerherre, Gehejmerraad, 192.
- Beverland, Hadrian, hollandsk Jurist og Digter, 65, 150, 201.
- Beza, Theodor, Pr. i Genève, 200.
- Bing, Jens, Dr. med., 43, 125, 181, 189.
- Bircherod, Hans, Prof., 17, 97, 173, 175.
- Bircherod, Jens, Biskop i Aalborg, 172, 173.
- Bloch, Søren, Stiftsprovst i Kbh., 42, 124, 189.
- Bluhme, Johan Bartholomæus, Hofpræst, 192.
- Bochart, Samuel, fransk Bibelarkæolog, 71, 157, 207.
- Boertmann, Peter, Brygger, Legatstifter, 19, 99, 177-8.
- Boivin, (de Villeneuve), Jean, Bibliotekar i Paris, 69, 155, 205.
- Bording, Anders, Digter, 218.
- Bornemann, Henrik, Biskop, 11, 90, 172.
- Botsac, Barthold, Pr. ved Petri K. i Kbh., 64, 149, 200-1.
- Boye, Johannes, Prof., Rektor i Fredericia, XXXIX.
- Bredenberg, Andreas, Dr. theol., Pr. i Holbæk, 31, 113, 183.
- de Bréhan, se de Plélo.
- Brorson, Broder, Biskop i Aalborg, XXXIV, (7), (85), 170.
- Brorson, Hans Adolph, Biskop i Ribe, XXXIII, XLV, 7, 59, 85, 143, 170, 197.
- Brorson, Nicolai, Pr. ved Nicolai K. i Kbh., XXXIV, (7), (85), 170.
- Bruun, Christian, Overbibliotekar, XL, 176.
- Bryan, Augustine, engelsk Filolog, (71), (158), 207.
- Buch, Hans, Domprovst i Roskilde, (69), (155), 205.
- v. Buchwald, Friedrich, til Trøjborg, Kammerherre, 7, 85, 170, 178.
- Buckley, Samuel, Forlægger i London, 72, 160, 209.
- Buddeus, Johann Franciscus, Prof. i Jena, 73, 160, 209.
- Bugge, Catharine, g. m. Hans Gram, 9, 87, 171.
- v. Bünau, Heinrich, Diplomat, Historiker, 73, 160, 209.
- Caryl, Joseph, engelsk Bibelforolker, 59, 144, 197.
- Caselius, Johannes, Prof. i Helmstädt, 65, 151, 202.
- Celsius, Olaus, den Ældre, Domprovst i Uppsala, 73, 160, 209.
- Chavigny, Théodore Cheignard, 73, 160, 209.
- Christensdatter, Johanne, g. m. Christen Rasmussen, 9, 87, 171.
- Christian VI, dansk Konge, XI-XII, 29, 30, 34, 110, 112 f., 116, 184.
- Crusius, Magnus, Generalsuperintendent i Harburg, 66, 69, 73, 152, 156, 160, 203, 205, 209.
- Dacier, André, fransk Filolog, 71, 158, 207.
- Danneschiold-Samsøe, Christian, Lensgreve, Bogsamler, 65, 69, 70, 151, 155, 156, 198, 202-3, 205, 206, 208, 220, 223.
- Dass, Benjamin, Rektor i Trondhjem, XXXVI-XXXVII, XXXVIII, LIV, 43, 126, 189-90.

- Deichmann, Bartholomæus, Biskop, 70, 157, 180, 206, 222.
- Detharding, Georg, Prof., XIV.
- Diodorus Siculus, græsk Historiker, 59, 144, 197.
- v. Dreger, Fridrich, Lensekretær i Stettin, 63, 147, 199.
- Duker, Carolus Andreas, Prof. i Utrecht, 62, 146, 198-9.
- Eilschow, Frederik Christian, Filosof, 189.
- Ephraim, syrisk Kirkefader, 67, 153, 204.
- Erichsen, Jon, Prof. i Sorø, siden Bibliotekar, XLV, LIV.
- Euthymius Zigabenus, byzantinsk Teolog, 68, 153, 204.
- Fabricius, Johann Albert, Prof. i Hamburg, LV, 60, 61, 66, 69, 73, 145, 146, 151, 155, 160, 197, 198, 201-2, 203, 205, 209.
- Falster, Christian, Rektor i Ribe, XLII-XLIV, XLIX, L-LI, 18, 22, 37, 52, 55, 56, 98, 103, 119, 136, 139, 140, 141, 174, 176, 194, 195.
- Flacius, Matthias, tysk Kirkehistoriker, (71), (157), 207.
- Fog, Laurids, Pr. ved Catharinæ K. i Ribe, 56, 141, 195.
- Francke, August Hermann, Prof. i Halle, XLIX.
- Frederik IV, dansk Konge, 29, 68, 71, 110, 154, 157, 204-5, 207.
- Frederik V, dansk Konge, XXXVI, XLVII, 3-4, 32, 35, 58, 81-82, 113, 117, 143, 171, 183, 185, 196, 223.
- Frølund, Andreas, Prof., XLII, 17, 70, 97, 156, 175, 206, 221.
- Gambarini, Carl August, Bibliotekar i Kassel, 73, 160, 209.
- de Gastion(e), Conradus Ferdinandus Laurentius, italiensk Baron, 12, 36, 91, 118, 172, 185.
- Gersdorff, Joachim († 1661), Righofmester, 60, 144, 197.
- Gersdorff, Joachim († 1746), til Isgaard, Amtmand, 60, 144, 197.
- Giesler, Joachim, Vinhandler i Kbh., 190.
- Giørup, Peder Bering, Pr. i Vester Ulslev, L-LI.
- Goetten, Gabriel Wilhelm, Pr. i Hildesheim, Litterærhistoriker, (62), (147), 199.
- Goltz, Hugo, flandensk Numismatiker, 72, 159, 208.
- Grævius, Johannes Georgius, Prof. i Utrecht, 65, 70, 71, 151, 157, 202, 206, 207.
- Gram, Catharina, g. m. H. A. Trallou, 45, 128, 191.
- Gram, Hans Nielsen, Borgmester i Sæby, 9, 87, 171.
- Gram, Herman, Kontorchef, XL.
- Gram, Karen Nielsdatter, g. m. Kjeld Mule, (11), (90), 172.
- Gram, Mogens, Præst i Errindlev, 36 f., (53), 118 f., (136), 185, 186, 194.
- Gram, Niels, Forpagter paa Løvenborg, 58, 142, 196.
- Gram, Niels, Guldsmed i Kbh., 44, 127, 190.
- Gram, Niels, Pr. i Bjergby-Mygdal, XIII, XLI, 9, 10, 11, 15, 16, 87, 89, 90, 94, 95, 171, 172, 174, 216.
- Gram, Peder, Supercargo, 44, 126, 190.
- Gram, Regina, g. m. J. Giesler, 190.
- Graux, Charles, fransk Filolog, 198-9.

- Griis, Niels, Diplomat, 18, 44, 97, 127, 176, 190.
- Gronovius, Jacobus, Prof. i Leiden, 70, 71, 157, 206, 207.
- Grotius, Hugo, Statsretslærer, 72, 159, 209.
- Hammer, Hans, Pr. i Helsing-Valdby, 55, 139, 195.
- Harboe, Ludvig, Biskop, XXXV-XXXVI, XXXVII-XXXIX, XLVI, XLVIII-XLIX, LIV, LV, 5, 6, (41), 52, 60, (73), 83, 84, (124), 135, 144, (160), 170, 187, 194, 197, 209.
- Hasse, Johan, Justitsraad, 18, 97, 175.
- Haverkamp, Syvert (Sigebertus), Prof. i Leiden, 41, 73, 124, 160, 188, 209.
- Hedlinger, Johan Carl, svensk Medaillør, 73, 160, 209.
- Helsingius, Daniel, Bibliotekar i Stockholm, 73, 160, 209.
- Hersleb, Peder, Biskop, 58, 143, 192, 196, 221.
- Hesiodus, græsk Digter, 65, 151, 202.
- Hielmstjerne, Henrik, Gehejmeraad, XXVIII, XXXII, XXXVI, 6, 45, 84, 128, 170, 191-2.
- Hody (Hodius), Humphrey, engelsk Bibelfortolker, 65, 150, 201.
- Hoyer, Andreas, Prof., 59, 143, 196, 223.
- Holberg, Ludvig, Prof., XVII, XVIII, XXI, XLI, XLIX, 18 f., 98, 176, 210.
- Holm, Peder, Prof., 32, 113, 172, 183.
- Holst, Anne Marie, g. m. Johan Mohr, 19, 99, 177.
- Holst, Hans Pedersen, Grynmaaler, 19, 99, 177.
- Holst, Johan Hübner, Oberstløjtnant, 19, 99, 177.
- Holst, Otto, Famulus ved Universitetsbiblioteket, XXXV, 19, 74-8, 99, 161-6, 177, 179, 187, 211.
- Holst, Peter Nicolai, Kap. ved Trinitatis K. i Kbh., 19, 99, 177.
- Holstein, Christian († 1799), til Lethrabort, Lensgreve, Overjærgemester, 45, 128, 192.
- Holstein, Johan Ludvig, til Lethrabort, Lensgreve, Statsminister, XII, XXII, XXVIII, XXXVIII, XLV, 36, 44, 46, 51, 118, 127, 129, 135, 185, 191, 192, 194, 223.
- Horatius Flaccus, Quintus, romersk Digter, (39), (122), 187.
- Horrebow, Christian, Prof., 32, 114, 183.
- Hvitfeldt, Arild, Rigskansler, Historieskriver, 63 f., 148 f., 200.
- Hübner, Johann, Rektor i Hamburg, 73, 160, 209.
- Hygom, Peder, Biskop i Aarhus, XLIV, 59, 143, 197.
- Høgh, Christen, Pr. i Skanderborg, 58, 142, 196.
- Jacobæus, Holger, Prof., 221.
- Jacobæus, Johan Adolph, Pr. i Ledøje, (15), (94), 174.
- Josephus, Flavius, græsk Historie-skriver, 41, 124, 188.
- Juel, Carl, Overhofmester i Sorø, XLVII.
- Julian, romersk Kejser, 198.
- Julius Africanus, Sextus, Leksikograf, 65, 69, 151, 155, 201-2, 205.
- Jöcher, Christian Gottlieb, Leksikograf, 22, 103, 179.
- Jørgensen, Ellen, Dr. phil., XIX, 215.

- Kall, Johan Christian, Prof., 32, 113, 183.
- Kempe, Poul, Mag., XXII-XXIII.
- Kisbye, Hans Rasmussen, Prof. i Odense, 13, 91, 172.
- Klevenfeldt, Terkel, Højesterets-assessor, Genealog, XXIII, XXX, XXXII, XXXVIII.
- Kluge, Johann Daniel, Superintendent i Zerbst, 199.
- Korholt, Sebastian, Prof. i Kiel, 73, 160, 209.
- Kraft, Jens, Prof. i Sorø, XLV.
- Krag, Niels, Prof., kgl. Historiograf, XVIII, 33, (48), (61), 115, (132), (145), 184, 193, 198, 218.
- Kølichen, Caspar Jochum, Konrektor i Kbh., 16, 95, 174.
- Lackmann, Adam Heinrich, Prof. i Kiel, 73, 160, 209.
- Lami, Giovanni (Johannes), italiensk Filolog, XVIII, 41, 73, 124, 160, 188, 193, 202, 209.
- Lampe, Friedrich Adolph, Prof. i Bremen, 73, 160, 209.
- Langebek, Jacob, Gehejmearkivar, XVI, XXVII, XXX, XXXII, XXXV, XXXVI, LVI, 34, 116, 184, 188, 191, 215, 216-20, 224.
- Laverentzen, Johannes, Bogtrykker, 15 f., 94 f., 173, 221.
- Lehn, Abraham, til Højbygaard, XXII, 36, 119, 186.
- Lerche, Mikkel, Pr. i Houlbjerg, 58, 142, 196.
- Libanius, græsk Rhetor, 66, 151, 203.
- Lightfoot, John († 1675), engelsk Ekseget, 71, 157, 207.
- Lintrup, Søren, Prof., 12, 64, 68, 70, 90, 149, 150, 154, 156, 172, 200, 201, 204-5, 206, 219, 220, 223.
- Lodberg, Jacob, Biskop i Odense, 70, 156, 206.
- le Long, Jacobus, fransk Oratorianer, 67, 153, 203.
- Lou, Johannes, Pr. i Bylderup, 189.
- Louise, Frederik V's Dronning, 45, 128, 192.
- Lund, Zacharias, Rektor paa Herlufsholm, 65, 151, 201, 202.
- Luxdorph, Bolle Villum, Gehejmeraad, LV, 210.
- Lünig, Johann Christian, Stads-skriver i Leipzig, Udgiver, 70, 157, 206.
- Lysholm, Christopher, Prof. i Sorø, XLV.
- Lütken, Friedrich, kgl. Informator, 32, 58, 113, 143, 183, 196.
- Mabillon, Jean, fransk Benedictiner, 65, 150, 201.
- Macarius den Ældre († 390), græsk Mystiker, 42, 125, 189.
- Maffei, Scipione, italiensk Palæograf, 210.
- Magnússon, Árni, Prof., XVI, 17, 97, 175, 178.
- Malvenda, Thomas, spansk Dominikaner, 70, 157, 206.
- Manurium, Aldus († 1515), Bogtrykker i Venedig, (67), (153), 204.
- Manutium, Aldus († 1597), Prof. i Rom, (67), (153), 204.
- Marchand, Parykmager i Kbh., 36, 118, 185.
- de Mauclerc, Paul Emilius, Pr. i Stettin, Udgiver, LV, 60-3, 73, 145-7, 160, 197-8, 209.
- Mediobarbus (Birago), Franciscus, Antikvar i Milano, 72, 158, 208.
- Merian, Matthæus, tysk Kobberstikker, 70, 157, 206.

- Meursius, Johannes, Prof. i Sorø, XVIII, 41, 48, 65, 124, 131, 151, 188, 193, 202, 219.
- Meyercrone, Henning, Gesandt i Paris, 65, 150, 201.
- de Meziriac, se Bachet.
- Mohr, Anne Marie, g. m. Peter Boertmann, 19, 99, 177.
- Mohr, Johan, Urtekræmmer i Kbh., 19, 99, 177.
- Molbech, Christian, Prof., Bibliotekar, XXVIII, XXXI.
- Møller, Johannes, Rektor i Flensburg, XVII, XXII, 48, 132, 193, 218.
- v. Mosheim, Johann Lorenz, Prof. i Göttingen, 73, 160, 209, 219.
- Moltke, Adam Gottlob († 1792), til Bregentved, Lensgreve, Overhofmarskal, 44, 127, 191.
- Morel, André, schweizisk Numismatiker, 72, 159, 208.
- Mule, Anne, g. m. Niels Gram, (LIII), 9 ff., 30, 87 ff., 112, 171, 182.
- Mule, Kjeld Nielsen, Pr. i Nørre Sundby, 11, 90, 171-2.
- Munthe, Caspar Frederik, Prof., 32, 114, 183.
- Møinichen, Christian, Oversekretær, 222.
- Møller, Jens, Prof., XXXIX-XL, XL.
- Møller, Lars, Universitetspedel, XXXI.
- Møllmann, Bernhard, Prof., Bibliotekar, XXXI-XXXII, XXXIII, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, LIV, (7), 33, (85), 114, 170, 183, 184.
- Norvin, William, Prof., XLVI.
- Novarini, Aloysius, italiensk Teolog, 70, 157, 206.
- Nyerup, Rasmus, Prof., Bibliotekar, XXXIX.
- Nystrøm, Eiler, Arkivar, XL.
- Ochs, Johann Friederich, Læge og Antikvar i Frankfurt a. M., 72, 158, 208.
- Ocksen, Johannes, Biskop i Aarhus, 54, 138, 194.
- Olrog, Jens, Pr. ved Trinitatis K. i Kbh., 42, 124, 189.
- Omulrian, Th., irskfødt Oberst, 73, 160, 209.
- Ovidius Naso, Publius, lat. Digter, 18, (39), 98, (122), 176, 187, 208, 221.
- Passionei, Dominicus, Bibliotekar ved Vatikanet, 73, 161, 209-10.
- Patin, Carolus, italiensk Numismatiker, 72, 159, 208.
- Paulli, Richard, Bibliotekar, XL.
- Peissel, Ludolph Adam, Pr. i Tøstrup, LIII, 34, 116, 184.
- Pellisson-Fontanier, Paul, fransk Historiker, 48, 132, 193.
- Perard, Jacques, fransk Hofpræst i Stettin, 73, 161, 210.
- Petersen, Christian, Prof., Stadtbibliotekar i Hamburg, XL.
- de Plélo, Comte, Louis Robert Hippolyte de Bréhan, fransk Diplomat, 73, 161, 208, 210.
- v. Plessen, Carl Adolph, Gehejmeraad, 29, 110, 181.
- v. Plessen, Christian Ludvig, Gehejmeraad, XII, XXX, (28), (29), (109), (110), 181, 182, 222, 223.
- Plutarch, græsk Historieskriver, 71, 158, 198, 207.
- Pontanus, Johan Isaksen, kgl. Historiograf, 63 f., 148 f., 200.

- Pontoppidan, Erik, Biskop, Prokansler, XXVIII.
- Pythagoras, græsk Filosof, 22, 102, 179.
- Randulf, Marie Nielsdatter, g. m. Søren Lintrup, (69), (155), 205.
- Rantzau, Anna Sophie (†1760), g. m. Hans Schack (†1719), 35, 117, 185, 194.
- Rantzau, Eleonore Hedevig, f. v. Plessen, 194.
- Rasch, Jacob, Kancelliraad, Rektor i Christiania, 175.
- Rasch, Jørgen, Prof., 17, 97, 175.
- Rasmussen, Christen, til Attrup, 9, 87, 171.
- Reedtz, Petra Sophie, g. m. Tage Thott, (18), (97), 175.
- Reenberg, Morten, Stiftsprovst i Kbh., 42, 59, 124, 144, 188, 197, 204.
- Reimarus, Hermann Samuel, Prof. i Hamburg, LV, 60, 145, 197.
- Reinboth, Friedrich Adolph, Waisenhusdirektør i Slesvig, 73, 161, 210.
- Reitzer, Christian, Prof., Stiftamtmand, 16, 17, 95, 96, 174, 175, 177.
- Reuss, Jeremias Friedrich, Prof., Hofpræst, 205.
- Reuterdaahl, Henrik, Erkebiskop i Uppsala, 199-200.
- Rhode, Jørgen, Rektor i Aarhus, 55, 139, 195.
- Rhodoman, Lorenz, Prof. i Wittenberg, 59, 144, 196-7.
- Riise, Matthias, Pr. i Nimtofte, 59, 144, 196.
- Ring, Christian, Konrektor i Roskilde, 37, 52, 53, 120, 136, 137, 186, 194.
- Rocques, Pierre, Pr. i Basel, 73, 161, 210.
- Rosenkrantz, Frederik, Hofjunker, XLVII-XLVIII.
- Rosenkrantz, Frederik Christian, Statsminister, 20, 59, 100, 144, 178, 197.
- Rosenkrantz, Holger, den Lærde, 195.
- Rosenkrantz, Ivar, til Rosenholm, Statsminister, Gehejmeraad, XLIV, 29, 31, 35, 38-41, 56, (57), 70, 111, 112, 117, 120-3, 140, 157, 178, 181, 181-2, 182, 185, 186, 187, 195, 196, 207.
- Rostgaard, Frederik, Gehejmearkivar, XXI, XLII, (19), (23 f.), (25), 26-7, 66, 67, (98), (103 f.), (105), 107-8, 151, 153, 173, 176, 178, 179, 180, 188, 198, 203, 203-4, 219, 220, 222, 223.
- Ryberg, Svend, Pr. i Vallekilde, LIII, 12, 90, 172.
- Rømer, Ole, Prof., 13, 92, 173.
- Rørdam, Holger Frederik, Pr. i Kongens Lyngby, Kirkehistoriker, XL.
- Saabye, Peder Jensen, Rektor i Aarhus, 54, 138, 195.
- de Sallengre, Albert Henrik, hollandsk Publicist, 71, 157, 207.
- Sandras de Courtitz, Gatien, fransk Publicist, 70, 157, 206.
- Savot, Ludovicus, fransk Numismatiker, 72, 159, 208.
- Schack, Anna Ernestine Frederikke, f. Gabel, g. m. O. D. Schack, XLV, 187.
- Schack, Hans (†1796), til Schackenberg, Lensgreve, 187.
- Schack, Otto Didrik (†1741), til Schackenberg, Gehejmeraad, Lensgreve, 187.

- Schade, Clemens, Rektor i Kbh.,
XLI, 21, 100, 178.
- Schnabel, Bernhard, Rektor i Roskilde, 53, 137, 174, 194.
- Schritzmeier, Knud Leonard, Pr. i Errindlev, (37), (119), 186.
- Schurmann, Corfits, Pr. ved Holmens K. i Kbh., 42, 124, 188.
- Schwartzkopf, Edvard, Korrektør ved Waisenhuset, XXXII, XLVI, 215, 220-4.
- Seckman, Balthazar († 1722), Etatsraad, 22, 102, 179.
- v. Seelen, Johann Heinrich, Rektor i Lübeck, 69, 73, 155, 161, 205, 210.
- Serenius, Jacob, Biskop i Strängnäs, 73, 161, 210.
- Skeel, Charlotte Amalie, g. m. C. L. v. Plessen, (28 f.), (109 f.), 181.
- Skeel, Christen († 1659), Rigsraad, 190.
- Skeel, Holger, Stiftamtmand, Gehejmerraad, 20, 43, 100, 126, 178, 190.
- Slange, Niels, Konferensraad, Historieskriver, XIX, XX, XXII, 34, 116, 184, 193, (219).
- Sloane, Hans, engelsk Læge og Botaniker, 73, 161, 210.
- Sneedorff, Jens Schelderup, Prof. i Sorø, XLV, XLVII.
- Sommer, Peder, Landsdommer paa St. Croix, 59, 143, 196.
- Spanhem (Spanheim), Ezechiel, Diplomat, Numismatiker, 72, 159, 208.
- Spener, Philipp Jacob, Provst i Berlin, XLIX.
- Stanley, Thomas, engelsk Filolog, 201.
- Stadius, P. Manilius, lat. Digter, (23), (104), 180.
- Steenbuch, Hans, Prof., 17, 54, 97, 138, 175, 195.
- Stephani, Henricus, Bogtrykker, 67, 71, 153, 157, 204, 207.
- Stephani, Robertus, Bogtrykker, 67, 153, 204.
- Stephanus, Stephan, kgl. Historiograf, 33, 115, 184.
- Storm, Rasmus, Pr. i Mørke, 187.
- Stukeley, William, Pr. i London, Arkæolog, 73, 161, 210.
- v. Stöcken, Christian, Kammerherre, Gehejmerraad, 192.
- Suhm, Peter Frederik, Historiker, XIV, XXVIII, XXXII, XXXVI-XXXVII, XXXIX.
- Sylvers, Anne Cathrine, g. m. Hans Gram, 19, 99, 177.
- Tegder, Johan Ernst, Pr. i Skjødstrup, 58, 142, 196.
- Terpager, Peder, Lektor i Ribe, XLIII, 56, 141, 195.
- Theophylact af Akrida, byzantinsk Teolog, 42, 125, 189.
- Thévenot, Melchisédech, fransk Bogsamler, 69, 155, 205.
- Thott, Otto, til Gaunø, Gehejmerraad, XXXIII, (18), 20, (97), 100, 175, 178, 223.
- Thott, Tage († 1707), Gehejmetatsraad, 175.
- de Thou, Jacques-Auguste, fransk Historiker, 72, 159, 208-9.
- Thucydides, græsk Historieskriver, 41, 62, 124, 146, 187, 198.
- Thura, Albert, Pr. i Lejrskov, Litterærhistoriker, 62, 147, 199.
- Thura, Laurids, Biskop i Ribe, XLIII, XLIV, 38, 56, 121, 141, 187, 195.

- Tostarus, Alphonsus, Biskopi i Avila, 70, 157, 206.
- Tostrup, Antonius, Konrektor i Roskilde, 186.
- Trallou, Hans Adam, Vicevoldmester i Kbh., 45, 128, 191.
- Trellund, Johannes, Prof., 17, 97, 175.
- Treschow, Gerhard, Pr. i Birkerød, 193-4.
- Tresfort (Treffort), Pierre, Guldsmed i Kbh., 36, 118, 185.
- Tristan, Johannes, fransk Numismatiker, 72, 159, 208.
- Ursin, Christian Frederik, Student, XXX-XXXI.
- Wadskiær, Christian Frederik, Prof., 224.
- Vaillant, Johannes Foy, fransk Numismatiker, 72, 159, 208.
- Wandal, Hans († 1710), Prof., 14, 92, 173.
- Ware, Søren, Rektor i Aalborg, (11), (90), 171.
- de Vaugelas, Claude Favre, Medarbejder ved den franske Ordbog, 48, 132, 192.
- Weghorst, Henrik, Prof., 17, 97, 175.
- Vellejus Paternulus, C., romersk Historieskriver, 21, 100, 178.
- Werlauff, Erich Christian, Overbibliotekar, XL.
- Vestergaard, Rasmus, Pr. i Hvirring, XL.
- v. Westphalen, Ernst Joachim, Udgiver, 200.
- van Wicquefort, Abraham, fransk-hollandsk Diplomat, 72, 159, 209.
- Wilkins, David, Erkedegn i Suffolk, 73, 161, 210.
- de Villeneuve, se Boivin.
- Windet, Jacobus, engelsk Rabbiner, 71, 158, 208.
- Vinding, Poul, Prof., 14, 93, 173, 223.
- Virech (Vieregg), mecklenburgsk Adelsmand, 34, 116, 184.
- Virgilius Maro, Publius, romersk Digter, (39), (122), 187, 221.
- Wolf, Johann Christian, Prof. i Hamburg, (71), (73), (157), (160), 202, 207, 209.
- Wolf, Johann Christoph, Prof. og Pr. i Hamburg, XXXVI, XL, LV-LVI, 60, 61, 63-73, 145, 146, 197, 198, 199, 200, 203, 204, 207, 209.
- Wolfen, Conrad, Bibliotekar ved Det kgl. Bibliotek, 64, 65, 149, 150, 200, 201.
- Wopiscus, P. Manilius, romersk Digter, 23, 104, 180.
- Worm, Anne Jensdatter, g.m. Hans Gram, 171.
- Worm, Christen, Biskop, 37, 52, 120, 136, 176, 186, 194, 219.
- Worm, Jens, Prof., Rektor i Aarhus, XXXVIII.
- Worm, Ole, Prof., 223.
- Wøldike, Jørgen, Rektor ved Frederiksborg Skole, 69, 156, 206.
- Wøldike, Marcus, Prof., 32, 69, 113, 156, 183, 205.
- Xenophon, græsk Historieskriver, 17, 96, 175.
- Zanetti, Antonio Maria, venetiansk Kunsthistoriker, 73, 161, 210.
- Zeiller, Martin, tysk Geograf, 70, 157, 206.
- Zigabenus, se Euthymius.
- Ærøe, Niels, Pr. i Tolstrup, (13), (91), 172.

F. BORDING &
KØBENHAVN

DIS-Danmark

1 0 2 7 7 5